HEINZ SCHAEFFER

U-977

66 vuorokautta veden alla

WSOY

U – 977

KUUSIKYMMENTÄKUUSI
VUOROKAUTTA
VEDEN ALLA

HEINZ SCHAEFFER.

HEINZ SCHAEFFER

U-977

KUUSIKYMMENTÄKUUSI VUOROKAUTTA VEDEN ALLA

PORVOO * HELSINKI

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ

Alkuteoksen nimi:

U—977

Suomentanut

MARTTI SANTAVUORI

Werner Söderström Osakeyhtiön
kirjapainossa Porvoossa
1953

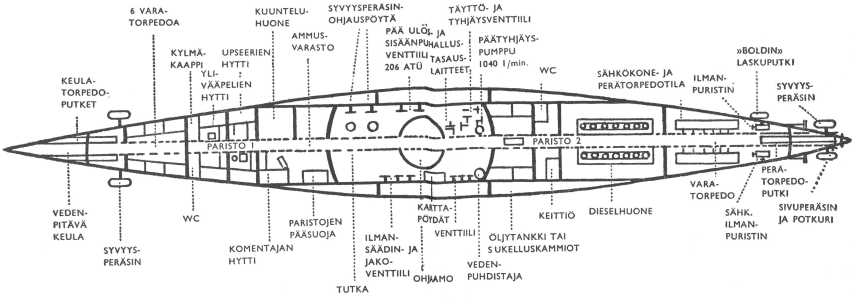
6 VARA-
TORPEDOA
KUUNTELU-
HUONE
SYVYYSPERÄSIN-
OHJAUSPÖYTÄ
TÄYTTÖ- JA
TYHJÄYSVENTTIILI
AMMUS-
VARASTO
PÄÄ ULÖS- JA
SISÄÄNPUHALLUS-
VENTTIILI
206 ATÜ
TASAUS-
LAITTEET
PÄÄTYHJÄYS-
PUMPPU
1040 l/min.
KYLMÄ-
KAAPPI
UPSEERIEN
HYTTI
YLI-
VÄÄPELIEN
HYTTI
WC
SÄHKÖKONE- JA
PERÄTORPEDOTILA
ILMAN-
PURISTIN
»BOLDIN»
LASKUPUTKI
SYVYYS-
PERÄSIN
KEULA-
TORPEDO-
PUTKET
PARISTO 1
PARISTO 2
PERÄ-
TORPEDO-
PUTKI
VARA-
TORPEDO
VEDEN-
PITÄVÄ
KEULA
WC
PARISTOJEN
PÄÄSUOJA
KÄITTÄ-
PÖTDÄT
KEITTIÖ
DIESELHUONE
SÄHK.
ILMAN-
PURISTIN
SIVUPERÄSIN
JA POTKURI
SYVYYS-
PERÄSIN
KOMENTAJAN
HYTTI
ILMAN-
SÄÄDIN- JA
JAKO-
VENTTIILI
VENTTIILI
ÖLJYTANKKI TAI
SUKELLUSKAMMIOT
OHJAMO
VEDEN-
PUHDISTAJA
TUTKA

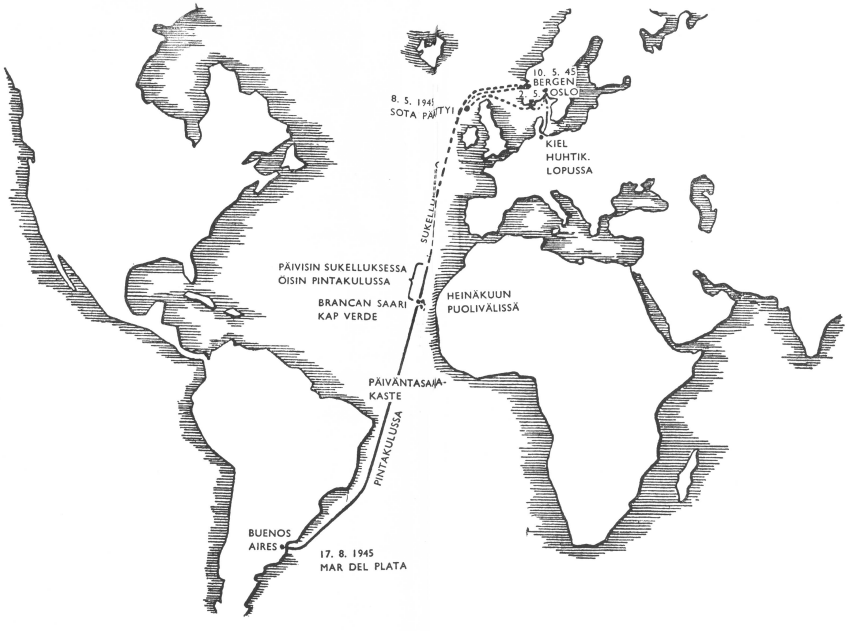
10. 5. 45
BERGEN
OSLO
8. 5. 1945
SOTA PÄÄTTYI
KIEL
HUHTIK.
LOPUSSA
SUKELLUS
PÄIVISIN SUKELLUKSESSA
OISIN PINTAKULUSSA
BRANCAN SAARI
KAP VERDE
HEINÄKUUN
PUOLIVÄLISSÄ
PÄIVÄNTASAJA-
KASTE
PINTAKULUSSA
BUENOS
AIRES
17. 8. 1945
MAR DEL PLATA

SISÄLLYSLUETTELO

Alkulause 5
Varjot nousevat 7
Valkopurjeista harmaisiin susiin 17
Susi iskee 55
Saattue! Päälle! Upottakaa! 90
Elämällä on kaksi puolta 102
Myrskyä ja taistelua jouluaattona 116
Täydennystä veden alla 129
Gibraltarin helvetissä 135
Tutka — vihollinen numero yksi 146
Taistelu lentäjiä vastaan ja läpimurto 153
Neptunus elää meren syvyyksissä 163
Uusia aseita odoteltaessa 172
Lähtökäsky viime hetkellä 192
Kuusiseitsemättä päivää veden alla 213
Etelänristin alla 226
Olette piilottanut Hitlerin 245

ALKULAUSE

Päinvastoin kuin ensi maailmansodan sukupolvi, joka melko pian sodan jälkeen korotti äänensä ja yhtä nopeasti kuin perusteellisestikin voi ja sai kertoa sotaelämyksistään, on toisen sodan kestänyt nuori sukupolvi tähän saakka suurin piirtein vaiennut, niinkuin osaavat vaieta vain ihmiset, joiden sodassa antama kova ja raskas panos näyttää ulkonaisesti katsoen olleen turha. Sen tulevaisuudentie on, kun otetaan huomioon uusi sodanuhka ja yleinen arvojen inflaatio, muuttunut vaellukseksi tuntematonta kohti. Tämä koskee kaikkia läntisten kansojen nuoria sotilaita, mutta erityisesti niitä, jotka edustavat materiaaliylivoiman rintamilla ruhjomaa ja häviölle jäänyttä saksalaista nuorisoa; heillä ei ole tähän mennessä edes ollut mahdollisuutta vapaasti puhua.

Itsekin olen vain yksi noita nimettömiä nuoria saksalaisia, jotka ovat eläneet toisen maailmansodan yli, ja vaikenisin yhdessä sukupolveni kanssa, jos saisin vaieta, jos »U-977:n» salaisuuden — olin sen viimeinen päällikkö — ei välttämättä täytyisi päästä päivänvaloon. Ja minä haluan paljastaa tämän salaisuuden, koska voin täällä ulkomailla puhua paljon vapaammin kuin kotimaassa olevat toverini.

Kun aloin kirjoittaa tätä kirjaa, tunsin heti paikalla, miten raskas oli ottamani vastuu. Ellei ota huomioon jo heti sodan alussa ilmestynyttä, unohtumatonta Günther Prien-kirjaa, ei tietääkseni vielä ole kirjoitettu mitään s-venesotilaiden elämyksistä, sillä ne, jotka olisivat tuollaiseen tehtävään sopivimmat,

makaavat teräsarkuissaan meren pohjalla, tai eivät ole sodan jälkiajan yleisessä sekasorrossa saaneet tilaisuutta tarttua kynään. Kuulun meririntaman tuntemattomiin sotilaihin, ja selontekoni on vain sikäli paikallaan kuin on paikallaan kertoa jokaisesta kunnolla suoritetusta tehtävästä. Tämä merkitsee tietysti vain vähän verrattuna aselajini suuriin nimiin ja tekoihin, mutta paljon sen tosiasian rinnalla, että vaikka jo onkin olemassa useita kertomuksia maa- ja ilmavoimien piirissä saaduista kokemuksista, ei yhtään kertomusta vielä ole kirjoitettu »syvyyden ritarien» teoista tässä tähänastisista sodista hirvittävimmässä.

Maalla ja ilmassa Saksa taisteli ensin lähimain tasaväkisin voimin ja sen sotapotentiaali oli riittävä. Merellä olimme voimiltamme jo alun perin alakynnessä, ja meidän oli mitä suurimmin henkilökohtaisin panoksin koetettava korvata materiaalin puute, mikä myös täysin määrin onnistui. Sen ohella vaadittiin yksityiseltä mieheltä tavattoman paljon. Saksalaisen sotilaan suoritukset näiden vaatimusten puitteissa on sellainen luku sotiemme historiassa, ettei se saa jäädä huomiotta eikä päästä unohtumaan. Sen lisäksi oli omilla sodanaikaisilla elämyksilläni erityisen kiintoisa loppu; siitähän tuli meribistoriian kaikkein ensimmäisiä pitkänmatkansukelluksia ja se aiheutti suurpoliittisia seurauksia.

Ennen kaikkea juuri kokemusteni ainoalaatuisuus sai minut kirjoittamaan tämän kirjan. Lukija on seuraavissa luvuissa saava tapahtumista lähemmät tiedot.

Mutta omistettakoon nämä rivit veneeni miehistölle, tovereilleni unohtumattomalla matkalla Argentiinaan, äidilleni, joka jo varhaisimmassa lapsuudessani herätti minussa rakkauden mereen, sekä vaimolleni, joka niin urheasti on auttanut minua luomaan tämän koruttoman muistokirjoituksen Saksan s-veneaseelle.

Buenos Aires, syyskuussa 1950

Heinz Schaeffer.

VARJOT NOUSEVAT...

Ankea sodanjälkeinen aika, erityisen ankea hävinneiden maassa, Saksassa, erityisen kova entisille ammattisotilaille ja nuorelle ihmiselle, joka on viettänyt elämänsä parhaat vuodet sotapalveluksessa ja jonka on nyt kokemattomana siviilinä aloitettava elämä, johon hän on inhimillisesti katsottuna erittäin hyvin, mutta käytännössä ei ollenkaan valmistunut.

Kiirehdin, niinkuin miljoonat muutkin saksalaiset miehet, jotka vapautuivat sotavoimista, tuon harmaan, saksalaisen sodanjälkeisen arkipäivän läpi, yritän saada kiinni toimeentulon mahdollisuuksista enkä ylipäätään lainkaan katsele ympärilleni. Tällaisina aikoina käyttäisi mieluimmin vaunuhevosen tapaan silmälappuja, jotta ei tarvitsisi koko hirvittävässä suuruudessaan nähdä sitä katkeruuden ja murheen merta, jonka poikki parhaillaan ui. Mutta kivi- ja ihmisrauniot huutavat kaikkialla jälkeesi. Itsesuojelu ei tällaisessa ilmapiirissä ole vain rahakukkaron eikä vatsan asia, vaan se on ennen kaikkea sielullinen ongelma.

Kohtalo on siirtänyt minut, berliiniläisen, Düsseldorfiin Reinin varrelle. Mutta tätä aikoinaan niin sulotuoksuista ja hilpeätä kaupunkia saattaa tuskin enää tuntea. Teen tänään parhaillaan pientä kierrosta kaupungin keskustan läpi. Ympärilläni näen laihoja, huonosti pukeutuneita ihmisiä, talojen paljaita runkoja ja miehitysjoukkojen vieraita asepukuja. Kuljen juuri ajatuksissani pitkin vanhaa kelpo »Koeta», Königstras-

sea, ja mietin, että olemmepa paljoon tottuneet ja todennäköisesti tulemme vielä paljoon tottumaan; silloin korvani tavoittavat numeron, jonka soinnin varmasti erottaisin vielä kuuronakin, sillä olihan se kerran ollut niukka, lyhyt tunnus, jonka merkeissä vaihtelevan merisotilaanelämäni viimeiset sodanaikaiset kuukaudet kuluivat.

Jossakin, niin minusta tuntuu, joku huutaa lyhyin väliajoin »977 — 977 — 977». Se s-vene, joka viimeisinä sotakuukausina oli komennossani, oli tunnusmerkiltään »U-977». Ja voi hyvin ymmärtää, että tuon luvun kuullessani käy lävitseni kuin sähkövärähdys. — Kuulen sen tänään ensimmäistä kertaa pitkien, aivan liian pitkien sotavankeuteni kuukausien jälkeen, jotka olen viettänyt ulkomailla ja kotimaassa, enkä ensin ole lainkaan selvillä siitä, kuulenko luvun todellakin omin korvin vai teettääkö mielikuvitukseni minulle vain temppujaan. Heristän korviani. Ja nyt kuulen taas vain näinä pula-aikoina muotiin tulleiden puuanturain kapsetta ja askelten velttoa laahautumista pitkin kadun pintaa. — Ei! En ole kuullut sitä. Olen vain kuvitellut, kuvitellut aivan selvästi kuulleni ikäänkuin olisi sanottu: »Yhdeksänsataa seitsemänkymmentä seitsemän» ... Tempaudun jälleen mukaan Koen ihmisvirtaan. Riennän eteenpäin.

Ja niin kuljen erään lehtikojun ohi. Vanha, kauhtuneessa asussa oleva myyjä karjuu kaikkiin ilmansuuntiin käheällä, miltei rääkkyvällä vanhan ihmisen äänellä: »Hitler elää! Hitler elää!» — Mitä sensaatiouutista ei tämän sodan jälkeen vielä olisi keksittykään lehdistön jaloilleen auttamiseksi? Missä ihmeen toimituksessa tuo »news» taas lieneekään kokoon keitetty, ajattelen juuri ja aion päästä ohi lehtikaupustelijan, kun katseeni osuu kirkuva-asuiseen bulevardilehteen, jota vanhus ojentaa minua kohti. Ja siitä luen »U-977» ...

Vai olenko taas nähnyt samalla tavoin väärin kuin äsken kuulin väärin? Olenko jo samalla tavoin päästäni vialla kuin muutkin suurkaupunkien raunio-olennot? — Katson tarkoin

ja luen uudelleen lehden iskurivit ja... ja tällä kertaa luen kiistattoman selvästi: »HITLER ELÄÄ!» ja sen alla pienemmän otsikon: »Hän pakeni Argentiinaan s-vene 977:llä». Jään seisomaan keskelle Koeta kuin nauliutuneena ja saan sellaisen naurunpuuskan, että pikkutytö ja muut Düsseldorfin kadunkulkijat katsovat minuun säikähtyneinä ja kiertävät minut kaukaa. Ajattelevat varmaankin: »Siinä on taas joku tullut sekapäiseksi pelkästä ruoan puutteesta». —

Mutta vatsani on kutakuinkin täynnä eikä pääni ole lähestulkoonkaan sekaisin. Nauran vain tuon halpahintaisen sensaatiokohun vuoksi, sillä minähän tiedän sentään enemmän »U-977:n» viime matkasta kuin kaikki maailman lehtimiehet yhteensä. — Katsotaanhan, mitä lehti kirjoittaa!

Olen yksi niistä harvoista ohikulkijoista, jotka ylipäätään ostavat lehden. Se käsivarteni alla suuntaan kulkuni erääseen kahvilaan ja luen huvikseni vetisen sodanjälkiajan oluen parissa tuon »hälyuutisen». Kysymyksessä on Buenos Airesista saatu tieto, että Argentiinan pääkaupungissa on joku Ladislao Szabo julkaissut »Hitler elää!» nimisen kirjan, jossa väitetään, että sukellusveneet U-530 ja U-977 — edellinen niistä oli asetoverini Wehrmutin ja jälkimmäinen minun johdossani, ainoat entisen Saksan sotalaivaston yksiköt, jotka kauan Saksan antautumisen jälkeen pääsivät argentiinalaiseen satamaan — olisivat muka olleet osana »henkisaattueesta», jossa Hitler ja muut kolmannen valtakunnan »big shots» pakenivat ensin Argentiinaan ja sen jälkeen Etelänapamanterelle. Jutussa kerrottiin, että Szabo on tullut tulokseensa hankkimansa suuren aineistomäärän ja runsaiden yksityistietojen avulla.

Esitetään vieläpä kartta »henkisaattueen» matkareitistä ja mainitaan kohta, missä molemmat s-veneet ovat eronneet siitä. Molemmat saksalaiset s-veneiden päälliköt ovat kuulemma esittäneet suurta osaa hänen todistelussaan.

Tietystikään minulla ei ole onnea tuntea herra Ladislao Szaboa henkilökohtaisesti, ja tiedän, ettei myöskään Wehrmut

ole milloinkaan tavannut mainittua herraa, joka nyt on tehnyt hänestä ja minusta sensaatiomaisia kuuluisuuksia. Kukapa tiesi, mistä tuo kynäniekka on Buenos Airesissa saanut tietonsa. Minua ne huvittavat suuresti jo sellaisina kuin ne mainitaan kirjeenvaihtajan uutisessa. Itse kirjan täytyy tietysti olla vielä paljon enemmän hilpeyttä herättävä, mutta Argentiinahan on kaukana.

Mutta tuon kirjan ilmestymisellä on minulle muutakin kuin hilpeä puolensa, sillä elokuun 17. päivästä 1945 lähtien minua on ehtimiseen kiusattu väittämällä: »Te, Schaeffer, olette vienyt Hitlerin Argentiinaan!» Yhä uudestaan ja uudestaan, erään liittoutuneiden komitean erikoisvaltuutettujen edessä, jotka varta vasten lensivät Buenos Airesiin, Washingtonin Pentagonin ovelain tiedustelu-upseerien edessä, jotka haettivat minut sinne jopa lentokoneessa, ja brittiläisen amiraliteetin kuulusteluspesialistien edessä minun on täytynyt puolustautua tuota epäilystä vastaan.

Merkitsisikö nyt Szabon kirja minulle uutta sarjaa kuulusteluja, tutkimuksia, pöytäkirjaanvientejä yms? Pidän sitä sinänsä epätodennäköisenä sen jälkeen kun olen moneen kertaan ilmoittanut viranomaisille kaikki yksityiskohdat ulkonaisesti kylläkin hieman salakähmäisestä matkastani.

Toistaiseksi minua vain huvittaa koko juttu. Nyt koko maailma lukee tuon niin ratki kiihottavan Buenos Airesista tulleen uutisen ja seuraa herra Szabon »selostusta» tapahtumista. Ja minä, joka muka olen ollut niin huomattava tekijä tuolla matkalla, istun nyt kaikessa rauhassa harmittomana sivilistinä eräässä Düsseldorfin kahvilassa ja . . . tiedän niin vähän Saksan kohtalonmiehen paosta, että minunkin täytyy antaa buenosairesilaisen lehtimiehen valistaa itseäni yksityiskohdista. Minua ei suinkaan huvita se, että nimeni mainitaan »sodan jälkiajan suurimman salaisuuden» yhteydessä, mutta tunnen sitä selvemmin velvoituksen kerran esittää asiat julkisuudelle. Turhaan ei yhtäkkiä tulla »kuuluisaksi tuntemattomaksi».

Muistan vielä sen suuren merkityksen, mikä Washingtonissa annettiin minun »tapauksellani». Setä Samulin tiedusteluupseerit olivat sitä mieltä, että minä saatoin ratkaista yhden viime sodan vielä selvittämättömistä tapauksista. Yksi heistä jopa hairahtui sanomaan: »Schaeffer, te olette meistä Hitlerin kätkijänä paljon kiintoisampi ja vaarallisempi kuin Skorzeny, tuo satumainen Mussolinin-vapauttaja.» Kuitenkin minun onnistui rauhoittaa noita kiihtyneitä herroja ja olisin luultavasti selvinnyt herra Szabostakin, jos vain olisin tuntenut hänet. Mutta, kuten näkyy, hän on huolehtinut siitä, että se kunniakehä, joka on ympäröinyt minut elokuun 17:nnestä 1945 lähtien, saa uutta loistoa.

Tällä välin on hämärtynyt. Kuljen mietteissäni kotiin, saavun pian kolkkoon nuorenmiehen asuntooni ja käyn levolle. Mutta Buenos Airesin lehtitieto on herättänyt sisässäni todellisen myrskyn. En voi parhaalla tahdollanikaan nukkua, makaan täysin valveilla vuoteessani ja tuijotan huoneeni valkoiseen kattoon, jota silloin tällöin pyyhkivät ulkona ajavien autojen valokeilat. Mielikuvituksessani syntyy kuva toisensa jälkeen. Ajoittain ajatukseni harhautuvat fantastisille syrjäpoluille. Vaistomaisesti tajuan, kuinka kiihottava se juttu oikeastaan on, jonka yhteyteen minut tahdotaan saattaa. Legendat, romaanit ja hämärät historialliset tapahtumat, kuten Kaspar Hauser tai tarina »rautanaamaria kantavasta miehestä» eivät voisi olla jännittävämpiä. Herra Szabo on tehnyt minusta »mystery man'in», eräänlaisen Edmund Dantesin.

Tuolla kirjoituspöytäni laatikossa ovat sotamuistiinpanojeni rutistuneet niteet. Vain kerran minulla on ollut aikaa lukea ne yhtäjaksoisesti läpi, nimittäin vuonna 1945, jolloin vietin ensimmäisiä 24 tuntiani Argentiinan maaperällä. Sen jälkeen en ole pidellyt niitä käsissäni. Noissa vihoissa on kerrottuna totuus »U-977:n» salaperäisestä matkasta ja »Hitlerin kätkijästä» Heinz Schaefferista. Ja rivit, jotka ovat syntyneet vapaina aikoina laivalla, koska minulla oli tarve panna talteen

kaikki oman urani vaiheet, kaikki nuo U-venesodan kovat kokemukset riittäisivät aivan hyvin pilaamaan koko voiton, mitä Buenos Airesin Tabano-kustannusliike odottaa Szabon romaanilta.

Tunnen äkkiä välttämätöntä tarvetta ottaa nämä päiväkirjat jälleen esiin, väännän yölamppuni palamaan, nousen ja otan paperit käsille. Niissä on yhä vielä tyypillinen öljyn, tervan ja meriveden haju, joka takertuu kaikkiin s-veneen tavaroihin. Hengitän sitä syvään sisääni, sillä se on hyvä, miehekäs haju sellaisina aikoina kuin tämä.

Vihon sivut ovat vieläkin nahkeat meren kosteudesta. Ja käsialani kuvastaa selvästi mielentilaani merimieselämäni eri vaiheissa. Toisinaan se on levollista ja tyyntä, kuten siististi musteella kirjoitetut sivut, jotka ovat syntyneet koulutukseni aikana ja s-venekoulussa, toisinaan se on kiireesti kynällä kyhättyä kuten lehdet, jotka täytin vain iskulausein vihollisretkien aikana. Sitten se on jälleen 66 sivun ajan selvää ja säännöllistä, ikään kuin olisin alaluokkalaisena suorittanut kaunokirjoitustehtävääni. Selaillessani näitä lehtiä käännän vaistomaisesti esiin ne sivut, jotka käsittelevät »U-977:n» tuloa argentiinalaiseen sotasatamaan Mar del Plataan. Ja iskusanat muodostuvat selviksi ja kirkkaiksi muistoiksi . . .

Olemme saapuneet Mar del Platan satamaan ja ankkuroimme kirkkaassa auringonpaisteessa. Argentiinan sotalaivaston erilaisia aluksia on ympärillämme. Laivueen komentaja tulee esikuntineen kannelle. Miehistöni on järjestäytynyt täysilukuisena. Itse teen saksan kielellä sotilaallisen ilmoituksen. Argentiinalainen ei ilmeisestikään ymmärrä yhtään sanaa, käsittää kuitenkin täydelleen juhlamenon merkityksen, tervehtii mitä parhaimmassa asennossa ja kysyy, puhunko ranskaa. Nyt pääsemme jutun alkuun. Hän selittää minulle, että meidän on viimeistään puolen tunnin kuluessa lähdettävä aluksesta. Miehistö saa kuitenkin ottaa mukaansa kaikki tavaransa. Olemme jo valmistautuneet tätä tapausta varten, ja niinpä meiltä ei lopu

aika kesken toimittaessamme tavaramme pois. Minun sallitaan jättää miehistölleni jäähyväiset.

Nyt minun kohdalleni on tullut hetki, jolloin kaikesta halpahintaisesta tunteellisuudesta kaukanakin joutuu sisäisesti täysin raiteiltaan. Jokainen merimies, jokainen sotilas on joskus kokenut elämässään tuollaista. Seison nyt järjestäytyneen miehistöni edessä ja olen yhtäkkiä täysin selvillä siitä, että tämä hyvästijättö merkitsee samalla erästä oman elämäni ajanjakson päättymistä. Katson kasvoihin matruusejani, joiden silmät ovat tutkivasti ja odottaen kiinnittyneet minuun. Sellaisina hetkinä ei oikeastaan pitäisi puhua. Mutta minun täytyy sanoa näille kunnon pojille ainakin muutama sana otettavaksi mukaan heidän vaikealle sodanjälkipolulleen. Kostutan kuiviksi käyneitä huuliani ja tavoitan puhutteluani varten sävyn, joka ei juuri ole »karski», mutta varmastikin yhtä syvä ja koruton kuin tunteemme sillä hetkellä:

»Toverit! Aivan niinkuin tämän kohtalokkaan vuoden toukokuun yhdeksäntenä päätimme, meidän on onnistunut päästä argentiinalaiseen satamaan. Olen varma siitä, että olemme menetelleet oikein. Kukaan ei tule koskaan katumaan tätä matkaa. Useimmille meistä se tulee olemaan elämämme päätapahtuma. Voimme siis olla ylpeitä suorituksestamme. Ero on meille kaikille hyvin vaikea koettuamme niin monenlaista yhdessä ja koska olemassaolomme ja kohtalomme ovat niin läheisesti kytkeytyneet toisiinsa, että ne ovat muodostaneet yhden kokonaisuuden. Nyt on vastedes jokainen meistä oleva omien päätöksiensä herra ja voi kulkea omaa uraansa. Mutta kenenkään meistä ei pidä samalla unohtaa, että olemme saksalaisia sotilaita, tämän valtavan taistelun pelätyimmän aseen henkiin jääneitä sotureita. Tämä ajatus on myös tulevaisuudessa pitävä meidät näkymättömästi koossa ja vaativa meiltä selvää asennetta. Kiitän teitä uskollisuudestanne ja luottamuksestanne ja toivon jokaiselle teistä erikseen, että toiveenne toteutuisivat.»

Puristan jokaisen kättä hyvästiksi. Partaiset soturinkasvot osoittavat liikutusta. Monen silmissä on kyyneliä. Myös minun on ryhdistäydyttävä voidakseni pysyä rautaisena viimeiseen hetkeen saakka. Viimeiseksi ojennan käteni alukseni nuorimmalle, »Mosekselle». »Sinusta, poikaseni, en ole huolissani. Sinä tulet raivaamaan tiesi. Paljon onnea, Moses!»

Sen jälkeen kun olen puristanut kovia merimiehenkäsiä, meidän on jätettävä hyvästi uskolliselle taistelutoverillemme U-977:lle. Mar del Platan aurinkoisten vetten yli kiirii viimeistä kertaa saksalainen komento:

»Miehistö — asento! Teräksiselle toverillemme, uskolliselle ja tuhoamattomalle U-977:lle kolminkertainen eläköön... Eläköön, eläköön, eläköön...»

Argentiinalaiset upseerit seuraavat sotilaallisen hartaina lyhyttä hyvästijättöseremoniaamme. Sitten he kehottavat minua ja upseereitani nousemaan johtaja-alukseen. Vene liikkuu lähelle ankkuroituneen risteilijän suuntaan. U-977 häviää näkyvistämme... Minulla on mukanani kaikki laivan asiakirjat, ts. lokikirja, käytetyt merikortit, tähtitieteelliset mittaustaulukot, ja olen iloinen siitä, etten ole hävittänyt niitä, sillä ne tulevat vielä tekemään meille kaikille tärkeitä palveluksia. Jo matkalla argentiinalaisen s-venelaivueen johtaja-alukseen alan aavistaa, mikä merkitys meidän ilmestymisellemme Mar del Plataan annetaan. Minulta kysytään näet heti kaunistelematta: »Kapteeni, onko teillä ollut laivallanne Hitler, Eva Braun ja Bormann? Oletteko upottanut brasilialaisen höyrylaivan 'Bahian'?»

Kun kiellän tarmokkaasti, argentiinalainen hymyilee. — Upseerini tuijottavat mustaa salkkua, joka minulla on kainalossani. Se on antava selvät vastaukset...

Risteilijä »Belgranon» kannelle ovat järjestäytyneet argentiinalaiset s-veneiden miehistöt. Soittokunta puhaltaa marssia. Nousemme köysitikkaita. Ilmoittaudun tovereineni vartioupseerille. Ja vaikkakaan en vielä tiedä, että tällä välin on muissa

maissa ja satamissa, niin, jopa omassakin maassa, häväisty saksalaisia merimiehiä ja sotilaita ja kohdeltu heitä kuin kunniattomia koiria, totean kiitollisena tämän ritarillisen asenteen meitä hävinneitä kohtaan. Täällä ovat sotilaalliset sopivuuskäsitteet vielä kunniassa. Meillä on aihetta olla kiitollisia. —

Päällikön messissä minua kehotetaan kädestä pitäin merikortilla ja mukana tuotuja kirjoja apuna käyttäen esittämään selontekoni. Ensiksikin laivueen komentaja haluaa saada selville, miksi en ole upottanut venettäni rannikon läheisyydessä. Voin vastata hänelle siihen, että jos olisimme menetelleet sillä tavoin, meille ei olisi jäänyt minkäänlaista mahdollisuutta esittää totuutta matkastamme. —

Kuinka tärkeätä meidän on voida esittää totuus, ilmenee jo hänen vastauksestaan: »Kapteeni, teidän veneenne epäillään muutama päivä sitten upottaneen brasilialaisen höyryn 'Bahian'. Oletetaan sen lisäksi, että teillä on ollut Adolf Hitler, Eva Braun ja Martin Bormann aluksessanne ja että olette kuljettanut heidät jonnekin manteremme eteläosiin. Näistä seikoista meidän on ensin päästävä selville.»

Läpikotaisin rauhallisena aukaisen karttakääröni, asetan ne pöydälle ja selostan ajamamme kurssin toukokuun 9:nnestä lähtien.

»Jos tämä kartta pitää paikkansa, olitte upotuspäivänä 50 meripeninkulman päässä 'Bahian' upotuspaikalta. Tulemme tarkistamaan asiapaperinne.»

Tunnen tyydytystä siitä, etten seiso tyhjin käsin näiden upseerien edessä, vaan riittävin todistusperustein. Miehistöni säästyy tällä tavoin kaikenlaisista harmeista ja ikävyyksistä.

Herroilla upseereilla ei ilmeisestikään ole aikomusta enää tänään pitkittää kuulustelua, ennen kuin ovat lähemmin tutustuneet asiakirjoihini ja ennen kuin Buenos Airesista on saapunut tulkki. Meille teroitetaan vielä uudelleen mieleen, että olemme sotavankeudessa, minut erotetaan tovereistani ja ohja-

taan upseerihyttiin, jonka pöydältä löydän pullon hyvää skotlantilaista whiskyä. Ulkopuolelle asettuu kaksi vartiomiestä.

Pitkien, pitkien kuukausien jälkeen olen vihdoin taas yksinäni, mukanani muistot ja vastuu.

Kuinka on käynyt niin, että olen ohjannut alukseni argentiinalaiseen satamaan vietettyäni 66 päivää veden alla? Miksi sota päättyi meidän kohdaltamme sata päivää myöhemmin kuin koko Saksan Wehrmachtin kohdalta? Minkä vuoksi olin koskemattomalla aluksella ja täydellisin asiakirjoin hakeutunut satamaan, joka tämän vuoden maaliskuusta lähtien niin ikään oli vihollissatama? Kuinka on tultu siihen käsitykseen, että Hitler olisi ollut meidän mukanamme aluksessa?

Tuon yön risteilijä »Belgranossa» vietin suuren itsetarkkailun merkeissä. Se alkoi siten, että otin esiin sotapäiväkirjani ja ensimmäistä kertaa luin ne kokonaisuudessaan järjestelmällisesti läpi. Kytkin ne ajatuksissani lapsuuteni muistoihin ja elämyksiin. Ja niin kulki nuoren, mutta jo hyvin vaiheikkaan elämäni filmi henkisten silmieni ohitse . . .

VALKOPURJEISTA HARMAISIIN SUSIIN

Silmieni edessä on kuva suurkaupungista, jossa olen syntynyt ja kasvanut: Berliini, sen kuohuva elämä, avarat katulinjat, joissa liikenne vyöryy, talot ja ihmiset, joiden työ ja huumoripitoinen elämänote on antanut Saksan pääkaupungille niin erikoisen leiman.

Mutta Berliini on minulle ennen kaikkea sen kimalteleva vyö: sen vesistöt ja kanavat, sen järvien kimmeltävä pinta, joka jo kaukaa kutsuu luokseen. Ja sen hiljaiset, kuvastelevat lahdet houkuttelevat jäämään niiden rannoille.

Korkeat saksalaiset männyt, jotka kuvastuvat näihin vesiin, muistuvat mieleeni . . .

Näen itseni viisivuotiaana vekarana. »Kun kerran tulen suureksi, niin minusta tulee kapteeni», vakuutin äidilleni, kun hän seisoi vuoteeni ääressä ja jälleen vakaasti vetosi omaantuntooni, sillä olin taas pudonnut veteen. Sinänsä se ei enää ollut mitään merkillistä, sillä minusta oli tullut todellinen vesirotta ja osasin jo uida.

Olin hyvin luottamuksellisissa suhteissa märkään elementtiin. Soutua harjoiteltiin ahkerasti. Mutta huomioni alkoi pian kiintyä johonkin muuhun. Kateellisena katselin ystävieni kanssa purjeveneitä, jotka näyttivät liukuvan niin kepeästi. Mieleemme juolahti ajatus muuttaa purjeveneeksi »isäukkoni» vene, joka alun perin oli hankittu onkimista varten ja jota ei koskaan ollut käytetty muuhun tarkoitukseen. Tilaisuus näytti otolliselta, sillä isäni oli pitkäksi aikaa matkustanut metsästys-

retkelleen ja äidin aika taas kului hyvin tarkkaan hedelmien säilömiseen.

Työ edistyi joutuisasti. Jokainen hankki itselleen tavalla, josta saksan kielessä myöhemmin käytettiin teonsanaa »organisoida», yhden vuodelakanan. Mastoksi pantiin hernetarhan tanko. Suuriin rautanauloihin kiinnitettyjä pyykkinuoria käytettiin sen lujittamiseen.

Ensimmäinen purjehdusyritys tyydytti meitä. Myötälaitaisen tuulenvireen kuljettamana ajauduimme useita tunteja jokea alas. Vain takaisin vastatuuleen emme päässeet, sillä luoviminen ilman köliä ei juuri ole mahdollista.

Mutta olimmehan usein nähneet rahtiveneissä sivukölejä, joiden avulla ajautuminen estettiin! Niinpä siis työhön vain: puutarhassa oli lautaa, ja nauloja pihistimme jostakin. Oli hyvä, että isäni oli kaukana poissa eikä voinut nähdä, mitä teimme hänen veneelleen. Tilapäiset sivukölit kiinnitettyämme veneen laidat muistuttivat fakiirin naulavuodetta.

Kävi selville, että vettä vuoti sisään monesta kohdasta. Pojat ovat usein hyvin kekseliäitä, mutta samalla tietämättään hävittäjiä! Niin mekin. Kaadoimme veneemme kylkiin kuumaa tervaa ja laahasimme painolastiksi sentnereittäin muurikiviä. Pulma näytti ratkaistulta. Vesille vain ja uusi yritys!

Mutta valitettavasti ensimmäinen puuska kaatoi meidät. Silmänräpäyksessä ylväs purjeemme hävisi veteen mastonkärkeä myöten. Kalastajat vetivät hylyn maihin.

»Jatkahan vain, se ei kai tule olemaan viimeinen laiva, jonka upotat», haukkui isä minua antaessaan minulle kunnon selkäsaunan ja pannessaan minut kotiarestiin. Olisipa hän aavistanut, kuinka monta kertaa hänen sanansa tulisivat myöhemmin pitämään paikkansa?

Vuodet kuluivat, vekarasta kasvoi poika. Olin päässyt jäseneksi suuren ja arvossapidetyn purjehdusseuran nuoriso-osastoon.

»Nuorisojäsen Schaefferin on ilmoittauduttava klubin johto-

kunnassa», kävi käsky eräänä kevätsunnuntaina 1934. Sydän tykyttäen astuin istuntosaliin, missä mahtavan, harmaalla veralla peitetyn pöydän takana istui seuramme esimies, monin arvonimin varustettu kauppaneuvos. — »Haluatko ryhtyä kuunari 'Sonnenwenden' laivamieheksi?» — Silmäni säteilivät; oli näet suuri kunnia saada liittymiskutsu suuren purjejahdin omistajalta. Tiesin kyllä, että siinä oli paljon työtä, mutta oli ensin myös opittava jotakin, jotta voisi mahdollisimman pian suorittaa purjehdustutkinnon ja päästä vastuullisesti edustamaan klubia kilpapurjehduksissa. »Haluan.» Tällä sanalla otin vastaan kiinnityksen purjehduskaudeksi. Allekirjoitin merimiessopimuksen, joka on laadittu kauppalaivastossa käytetyn sopimuksen muotoon. Tiesin, että ellen kykenisi suorittamaan asetettuja vaatimuksia, joutuisin armotta suljetuksi pois kerhosta. Niin ei saisi missään tapauksessa käydä — se olisi häpeä!

Siitä lähtien odotin joka lauantai kello seitsemältä aamulla herraani ja käskijääni suorittaakseni, tietysti palkattomasti, minulle kuuluvat tehtävät. Olin kolmetoistavuotias ja nuorin kaikista mukaan hyväksytyistä nuorukaisista. Olin selvittänyt valmiiksi apuveneen, olin myös mitä huolellisimmin pukeutunut valkoiseen asuun. Päällikköni saapui vihdoin ja hänen mukanaan koko perhe sekä joukko ystäviä. Minun lisäkseni kuului apuveneeseen vain kolme miestä. Itse jahti oli noin sadan metrin päässä laiturista ankkurissa. Neljä kertaa kuljettiin edestakaisin. Melko hengästyneenä suoritin viimeisen matkan.

»Emme halua menettää yhtään aikaa, Heinz», minulle sanottiin, »laita kaikki valmiiksi purjeiden nostoa varten, puolen tunnin kuluttua lähdemme liikkeelle!» Tein työtä käskettyä — sillä välin kun toiset pitivät hauskaa ja joivat vermuttia. Purjetta hinattaessa irtaantui kaikeksi onnettomuudeksi vielä jokin köysi, ja Heinzin täytyi kiivetä mastoon. Se oli kahdenkymmenen metrin korkuinen — pyörryttävä ajatus, että täytyisi tehdä työtä tuolla yläilmoissa. Mutta ei sopinut näyttää pelkoaan, ylös vain!

Navakassa tuulessa purjehdittiin jokea alas. Kovin mielelläni olisin kerran ohjannut valtavaa venettä. Se oli kuudentoista tonnin kaksimastokuunari. Mutta mitä vielä. Minun täytyi sen sijaan puhdistaa vesiruuma, kölitila, sinne kertyneestä roskasta, ja näytin pian oikealta neekeriltä. Mieltä ylentävää se ei ollut; mutta mikäpä auttoi? Hampaat vain yhteen ja työhön! — »Käytäntö on paras opettaja», arveli kapteenini, eikä minua säästetty miltään: jalusnuoria nostettiin ja laskettiin jälleen, opin käyttämään ankkuria ja tekemään ylipäätään kaikkea, mitä purjelaivan touhuihin kuuluu. Se oli varsin monipuolista puuhaa. Vieläpä astioitakin minun oli pestävä — en ollut kertaakaan tehnyt sitä kotona, siinä suhteessa olin täysin hemmoteltu! Kaiken lisäksi lakkasi vielä tuuli seuraavana päivänä kotiin purjehdittaessa. Tartuin airoihin hikoillen kuin kaleeriorja hinatakseni jahtia jollalla. Voi minua, jos olin vain ahkerasti soutavinani, silloin omistajan terävä ääni iski heti luihini. Toivottavasti pystyn suorittamaan vaatimukset, niin että minua ei hylätä, oli yhtä mittaa ajatuksissani!

Minusta tuntui siis siltä kuin minun olisi ollut rakennettava uusi laiva. Täytyi vaihtaa köysistöä, öljytä metalliosia ja pleissata. Kiilloitustyöt kuuluivat päiväjärjestykseen. Kapteenini oli entinen laivastoupseeri ja sen vuoksi läpikotaisin ammattimies. Kilpapurjehduksissa hän pärjäsi poikkeuksetta hyvin.

Myöhemmin sain kilpapurjehduksissa itsenäisesti hoitaa keulapurjetta ja vihdoin jo tilapäisesti ohjatakin. — Ylpeänä kerroin isälleni suoritetusta purjehdustutkinnosta, joka oikeutti minut ohjaamaan täydellä vastuulla kaikensuuruisia purjealuksia Saksan sisävesillä. Oikeastaan olin neljätoistavuotiaana siihen liian nuori, mutta kapteeni sai purjehdusseurassa hyväksytyksi suoritukseni.

Nyt alkoi varsinainen oma aikani. Isäni oli lahjoittanut minulle kymmenneliöisen kilpajollan. Se oli lähes 7 m:n pituinen ja vain 1,30 m leveä, erinomainen kilpavene. Jokainen

vapaa minuutti uhrattiin sille. Olin pihistänyt itselleni monia kikkoja kerhon parhailta purjehtijoilta. Erivahvuisilla tuulilla käytettiin eri paksuja lisäpurjeriukuja ja mastokin oli »trimmattava» kulloinkin oikeaan asentoon. Jokainen sentti merkitsi jotakin.

Ensimmäinen kilpailu! Erittäin merkitsevä on vedenpinnan alla olevan veneenosan sileys. Jokaisella oli siihen oma salainen reseptinsä. Niin minullakin. Ensin hieroin sinne grafiittia korkilla, sen päälle vahaa, joka kiilloitettiin liukkaaksi kuin peili, ja lopuksi öljyä, johon oli sekoitettu muna.

Lähtölaukaus oli kajahtanut. Voimakkaasta tuulesta huolimatta ajoimme täysin purjein voidaksemme paremmin käyttää hyväksemme myös maanvarjon tuulettomat kohdat. Pian meillä oli pari sangollista vettä veneessä. Hans, keulamieheni, työskenteli todella kunnollisesti. Toisella kädellä hän äyskäröi, toisella hoiti keulapurjetta. Samalla hän kallisti ruumistaan kauas yli laidan pitääkseen tasapainoa. Kolme kilpailijaa oli jo kaatunut. Liian paljon oli odotettu pieneltä veneeltä. — Vaikein oli eräs myötätuuliosuus. Tavallisesti nostettiin silloin pyöreä erikoispurje, joka oli veneen edessä kuin ilmapallo ja miltei kolminkertaisti purjealan. Tähän mennessä sitä ei ollut vielä kukaan nostanut. Mutta koska olin jäänyt kauas jälkeen, ainoa mahdollisuuteni päästä edullisempaan asemaan oli uskaltaa yrittää. Ylös siis vain!

Kuin nuoli kiidimme veden halki. Siinä oli nyt kaiken kaikkiaan lähes 30 neliömetriä purjealaa veneelle, joka oli rakennettu vain kymmentä neliötä varten, ja lisäksi tällainen tuuli! Tuota pikaa olimme kärkiryhmässä. Kovin hyvin eivät asiamme olleet, sillä vene vaappui arveluttavasti ja oli vaikea pitää sitä suunnassa. Kanssakilpailijamme eivät voineet enää tehdä samaa. Seuraukset olivat kohtalokkaat. Kaksi kaatui jo yrittäessään sitä ja kolmelta muulta ryöstäytyi kallis ballonkisilkki tiehensä. — Menestyksellisesti pysyttelimme kärkiryhmässä. Kuuden tunnin kuluttua meille jaettiin kolmas palkinto.

Seuraaviin kilpapurjehduksiin osallistuin vaihtelevalla menestyksellä. Melkein aina oli mukana kilpailemassa kuuluja kilpapurjehtijoita, joilla oli sellaisia suorituksia kuin »Saksan mestari», »Olympiavoittaja» jne ja jotka joka vuosi rakennuttivat uuden veneen. Oli vaikeata selvitä sellaisessa joukossa.

Ja niinpä elinkin sitten koko kouluaikani vain urheilua varten. Ei suinkaan ihme, että olin kaikkein huonoimpia oppilaita. Joka tapauksessa kävin koulun läpi menettämättä vuottakaan. Kaiken kaikkiaan vaihdoin koulua kuusi kertaa, osaksi vapaaehtoisesti, osaksi pakosta.

Matematiikkaa varten minulla oli eniten aikaa. Muissa aineissa täytyi nähdäkseni ahertaa liian paljon. Muistiini en saanut suuriakaan ahdetuksi.

Vuonna 1938 isäni järjesti minulle tilaisuuden oleskella pitkähkön aikaa Yhdysvalloissa. Yksistään jo merimatkasta tuli mielessä säilyvä elämys. Ne vaikutelmat, joita sain suuressa, vieraassa maassa, olivat minusta mitä kiintoisimpia ja opettavimpia. Kävin erästä high schoolia Clevelandissa; tietystikin tämä oli minun englannin kielen taidolleni mitä edullisinta.

Palattuani tuli kysymys ammatin valinnasta ajankohtaiseksi. Mitä minusta tulisi? Jonkin aikaa ajateltiin perheessäni, että minun olisi ryhdyttävä metsänhoitajaksi, ja todella minua kiinnostikin kovasti luonto ja metsät, riista ja metsästys. Mutta vesi veti minua puoleensa vielä väkevämmin. Oli selvää, että se oli minun oma elementtini.

Nuoresta miehestä, kuten minustakin, oli meriupseerin asema ja ammatti houkutteleva. Kerhossa meillä oli usein tilaisuus tulla tuntemaan sotalaivaston upseereita ja tarkkailemaan heitä. Kuinka minuun vaikuttikaan heidän esiintymisensä! Siinä vasta oli väkeä, joka jotakin merkitsi, ja joka jotakin osasi. Nämä miehet olivat oppineet tuntemaan maailmaa, olleet tekemisissä tuulen ja sään, mutta myös kaikenlaisten minua kiinnostavien teknillisten välineiden kanssa.

Sotaa ajattelin sen ohella vähemmän. Mieleeni ei tullut, että kerran jouduttaisiin veriseen kamppailuun. Ajatteleeko kukaan poika sitä, arveluttaako se häntä? — Jos niin kävisi, tulisimme ilman muuta suorittamaan isänmaallisen velvollisuutemme millä paikalla tahansa.

Politiikka ei kiinnostanut minua milloinkaan. Kansallissosialistiseen aatemaailmaan ei niillä piireillä, mihin kuuluin, ollut minkäänlaista vetoa. Hitler-Jugendiin en kuulunut. Olin tosin suorittanut eräänä viimeisistä kouluvuosistani vapaaehtoista työpalvelua maaseudulla. Se oli minusta varsin huvittavaa. Paikallinen pormestari antoi minulle kiitosmaininnan, joka ei suinkaan jättänyt tekemättä vaikutusta koulun johtoon. Mutta kaikesta järjestötoiminnasta, lukuun ottamatta purjehduskerhooni kuulumista, olin pysytellyt erilläni.

Tiesin kyllä, että upseerina on alistuttava järjestykseen ja tinkimättä noudatettava käskyjä. Mutta upseerikuntahan oli yhteisö, jolla oli selvät komentosuhteet ja vastuu, lujat perinteet ja kunniakäsitteet.

Isäni suostumuksella pääsin suorittamaan sisäänpääsytutkintoa meriväen upseerikokelaaksi. Se suoritettiin jo viimeisenä kouluvuotena. Olin jättänyt käsinkirjoitetun selostuksen vaiheistani ja muut vaaditut asiakirjat. Määräaika — oltiin vuoden 1938 lopulla — lähestyi. Tutkinnon piti kestää kaksi viikkoa.

Suuri jännitys vallitsi. Pystyisinkö selviytymään. Silloin vielä pieni sotalaivastomme ei voinut ottaa kuin murto-osan halukkaista. Epäonnistuisinko?

Tutkinto tapahtui Kielissä. Suuri joukko psykologeja piti meitä jatkuvasti silmällä. Lääkärintarkastuksen jälkeen vielä vastattuani lukemattomiin kysymyksiin meillä teetettiin mitä kummallisimpia temppuja. Meidän täytyi istuutua jättiläismäiseen laatikkoon. Suurella pöydällä näimme lamppuja, jotka äkkiä ja tietyin aikavälein syttyivät ja jotka oli sammutettava erityisillä vivuilla. Jos ylitti määräajan, ne sammuivat itses-

tään, ja kokelas menetti pisteen. Kahden väritaulun ilmestyessä oli ohjauspyörä käännettävä vasempaan tai oikeaan. Sitä paitsi oli kaksi sireeniä ja soittokello istuimen alla, joita oli hoideltava jaloin. Monet menettivät kokonaan hermonsa.

Erittäin vaikuttava oli myös eräs sähköistyslaite. Olimme etukäteen kuulleet, että valkuainen on hyvää eristysainetta, ja vastaavasti voidelleet kätemme. Mutta minun täytyi valitettavasti todeta, että siitä ei ollut hyötyä minulle eikä tovereilleni, ja meidän täytyi, tahdoimmepa tai ei, kestää tuskat. Molempiin napoihin tartuttiin; kun virta kerran oli pantu päälle, oli mahdotonta kiskaista käsiään irti. Tahdottiin nähdä kuinka käyttäydymme »kidutuksen» aikana. Useat huusivat, ja se oli joka tapauksessa väärin; toiset purivat hammasta ja saivat kouristuksenomaisen tarmokkaan ilmeen. Tämän tapahtuman aikana kiersi filmi. Valitettavasti emme nähneet kuvista mitään. Ne olivat varmaan erinomaisen kiintoisia. Kielikokeessa minulla oli tietysti suuresti hyötyä englannin kielen taidostani.

Osasimmeko myös kunnolla esiintyä ruokapöydässä? — Koska tutkinto kesti kaksi viikkoa, oli tietystikin riittävästi aikaa todeta tämä. Meidät esiteltiin useille tuntemattomille korkeille upseereille; tietystikin mitä tiukimman etiketin mukaan, jota ei ollut niinkään helppo hallita, erittäinkään, kun läsnä oli rouvia ja tyttäriä. Hento naisellisuus on tässä suhteessa erinomaisen herkkä ja kuvittelee, että juuri hänen tulee välttämättä olla jokaisen seuran keskipisteenä. Tällä kertaa meillä oli sentään se onni, että meidät esiteltiin eikä meidän siis tarvinnut esitellä itseämme. Sitä olisi tuskin kukaan tehnyt oikein.

Olimme istuutuneet pitkään pöytään monien hihansuunauhojen väliin. Kaikki kokelaat istuivat jäykkinä ja hartaina odottaen, mitä tuleman piti. Katseet kääntyivät oikeaan ja vasempaan. Kenties teimme sittenkin jotakin hullusti ja voimme ottaa toisista esimerkkiä. Mutta kaukana siitä. Upseereista sai

kaikkea muuta kuin yhtenäisen kuvan. Tietystikin tarkoituksellisesti, sillä he eivät lainkaan ajatelleetkaan esittää meille mallia. Niinpä heillä saattoi olla käsivarret ristissä tai polvi toisen polven päälle nostettuna, toiset kaatoivat itselleen viiniä odottamatta tarjoilijaa. Lyhyesti sanottuna he olisivat olleet hyvässä seurassa mahdottomia. Voi sitä, joka erehtyi matkimaan heitä.

Pöydässä oli lukemattomia katteita ja laseja. Mutta sieltä täältä puuttui kuitenkin lusikka, haarukka tai veitsi. Saattoi tietysti aloittaa millä välineillä hyvänsä, vaikkapa se ei olisi sopinutkaan vastaavaan ruokalajiin. Mutta pian tuli kuitenkin hetki, jolloin ei tällä taktiikalla päässyt eteenpäin. Vierusmieheni teki nerokkaan ratkaisun ottaessaan vanhalta kapteenilta lusikan ja käyttäen tämän ruokailuvälineitä hyväkseen. Mutta hänellä oli huono onni, sillä vain harvoin tuollainen vältti psykologien tarkat silmät. Toiset menettelivät oikein pyytäessään tarjoilijoita tuomaan kaiken puuttuvan. Kaikki tyynni oli hyvin sekavaa.

Huippukohtana oli jälkiruoka. Tarjoiltiin mirabelleja, keltaisia, pyöreitä luumuja. Ne näyttivät oikein muhkeilta. Mutta kukaan ei aavistanut, mikä ansa niihin sisältyi. Ruokailuvälineistä oli jäljellä enää vain pikkulusikka. Oli siis epäilemättä tarkoitus, että ruoka oli syötävä sillä. Ne olivat erittäin kauniita hedelmiä, näyttivät olevan varta vasten meille valittuja, suuria ja mehukkaita. Mutta valitettavasti hieman kovia. Ja se oli kohtalokasta. Oli mahdotonta paloitella niitä lusikalla, oli myös mahdotonta panna niitä kokonaisina suuhunsa. Jos joku teki niin, hän sai olla varma siitä, että häneltä kysyttiin jotakin tai että joku kohotti hänelle maljansa. Useimmat punastuivat silloin ja häkeltyivät pahanpäiväisesti.

Erittäin huono onni oli minulla, kun koetin pahaa aavistamatta paloitella hedelmää lusikalla. Se poukahti ja osui elegantin kaaren tehtyään vieressäni istuvan psykologin kaulusaukkoon. Pyysin anteeksi, käskin tarjoilijaa tuomaan hieman

vettä korjatakseni vahingon ja söin sitten, raivostuneena tällaisista metkuista, jotka eivät mielestäni olleet rehtiä peliä, lopun muitta mutkitta paljain sormin.

No, tutkinto meni ohi. Saatoin jälleen matkustaa kotiin ja sain myöhemmin tiedon, että olin läpäissyt.

Vuosi 1939 alkoi. Vaikka oleskeluni USA:ssa olikin laajentanut näköalojani, ei se hyöty, mikä siitä oli, kuitenkaan korvannut puutteita, mitä oli konkreettisissa tiedoissani eri aineissa, ja niinpä minun täytyi jäädä pari kuukautta jälkeen kypsyyskokeesta, joka suoritettiin ennen pääsiäistä. Saisin suorittaa tutkinnon syksyllä.

Sillä välin oli sota puhjennut. Valtava kamppailu oli alkanut, eikä sen laajuutta eikä tuloksia voinut vielä millään tavoin arvioida. Puolan retki päättyi nopeasti — mutta minkä suunnan sota sitten ottaisi? Ja mitä minulla oli edessäni, kun nyt aioin laivaston palvelukseen? Oli päivänselvää, että laivastolla tulisi olemaan suuri ja määräävä osuus taistelussa tähän saakka vielä meriä hallinnutta Englantia vastaan. Mutta toistaiseksi minun tehtäviini ei kuulunut suurten meristrategisten pulmien ratkaiseminen; ensinhän minun täytyi saada koulutus.

Vuoden lopulla tulin Stralsundiin, järjestelykeskukseen. Junassa tapasin monia kohtalotovereitani, jotka olivat vuosiluokan 1939-B »crew'ta». Tällä englannin kielen sanalla, joka oikeastaan merkitsee miehistöä, on Saksan sotalaivastossa perinteellinen merkitys; sillä tarkoitetaan näet samaan aikaan palvelukseen astuvia upseerikokelaita. Käsite crew sitoo heidät keskinäiseen toveriyhteyteen, jota lujempaa tuskin on luokkatai ylioppilastoverienkaan kesken.

Siinä nyt seisoimme junan väliköissä ja käytävillä matkalla Stettiner Bahnhofilta pohjoiseen. Meidät tunsi helposti hyvin lyhyestä tukasta, jonka olimme jo etukäteen ajattaneet. Sillä tiesimme, että alokasaikana pidettiin lyhyttä tukkaa etuna. Monessa paikassa oli menty niin pitkälle, että tulokkailta oli ajettu partakoneella hiukset. Se vie tietysti halun lähteä min-

nekään, ja psykologinen tarkoitus on saavutettu: kukaan nuori mies ei mielellään liiku kaljupäisenä, ja niin hän tuntee itsensä ensi aikoina sidotuksi kasarmiin ja yrittää parhaansa oppiakseen mahdollisimman pian sotilaskomennon vaatimukset.

Stralsund! — Olimme tulevan toimintapaikkamme välittömässä läheisyydessä. Rautatieasemalla meitä odotti pari aliupseeria, jotka asettivat vasta-alkajat marssirivistöksi. Iloisesti laulaen marssittiin niin sanottuun Dänholmiin, saareen, joka on pyhitetty yksinomaan laivaston koulutustarkoituksiin. Oli ankara talvisää, neljätoista astetta alle nollan. Kylmyydestä huolimatta meillä oli pian lämmin, sillä pidettiin yllä lujaa marssitahtia. Nostosilta, joka kohosi takanamme, merkitsi eroa ulkomaailmasta toistaiseksi. Sivuutettuamme kaksi vartiokojua olimme kasarmialueella. Vartiomiehet irvistivät häpeämättömästi. He tiesivät, että hymymme hyytyisi, kunhan tutustuisimme Dänholmin kuuluisaan komissikomentoon, jota sielä tarkoituksellisesti harrastettiin hyvin jyrkässä muodossa. He olivat upseerikokelaita, jotka eivät olleet läpäisseet edellisellä kurssilla ja joiden täytyi uudestaan suorittaa peruskoulutusohjelma, elleivät kenties halunneet omasta aloitteestaan pyytää siirtoa takaisin. Kysymyksessähän oli täysin vapaaehtoinen asia. Ketään ei pakotettu ryhtymään upseeriksi. Mutta isä menetti siinä tapauksessa vaaditun 800 markan takuun, joka jokaisen kokelaan oli maksettava siltä varalta, että ei onnistuisi saavuttamaan päämäärää johon pyrki. Summalla hyvitettiin tutkinnon ja koulutuksen aiheuttamat kustannukset.

Kolme kuukautta meidän tuli viipyä Dänholmilla. Tunnustan avoimesti, että tuo aika oli minusta vastenmielinen. En osaa sitä jälkeenpäin selittää. Mutta toisaalta ei mielestäni ole paikallaan mennä toiseen äärimmäisyyteen eikä leimata aikaa, jolloin meillä teetettiin uskomattoman paljon ja meitä käsiteltiin ankarasti, miksikään traagiseksi kärsimysajaksi.

Niin kauan kuin maailmassa on sotaväkeä, tullaan tulokasta luultavasti käsittelemään kovakouraisesti ja hänellä teettämään

raskaita töitä. On myös omiaan laajentamaan ihmisen kokemuspiiriä, jos oppii oikein reagoimaan tuollaiseen. Se mikä ei tapa, tekee vain vahvemmaksi.

Preussilais-saksalainen »komissi» ei ole ainoa maailmassa. Tiedetäänhän, kuinka asiat ovat muiden maiden puolustusvoimissa — — — ja sen rinnalla kalpenee moni seikka, mikä meillä on tavallista.

Suunnilleen kahdeksan miestä asui tuvassa, ja kaksi tupaa muodosti korpraalikunnan; neljä korpraalikuntaa taas joukkueen, ja neljä—viisi joukkuetta vihdoin komppanian.

Kello kuudelta herätys, mutta ei sillä tavoin kuin luulisi, että näet vihellyksen kuultuaan jokaisen olisi jo oltava pesuhuoneessa. Ei, vihellystä edelsi valmistava soitto, joka tuntui minusta kerrassaan kauhealta sielulliselta kidutukselta. Laivoilla ja merikasarmeissa vallitsevat merimiesten tavat ja kielenkäyttö. »Puhdaslaiva» esimerkiksi tarkoitti laivan puhdistusta. Pursimiehen pilli näytteli erikoista osaa. Ei ole mitään käskyä, jota ei edeltäisi tällä pillillä puhallettu »uvertyyri». Korkea ja matala sävel ja sen lisäksi kielellä trillaaminen on tällä pillillä aikaansaatavissa. Ennen kuin varsinainen herätys tapahtuu, »houkutellaan», toisin sanoen pursimies puhaltaa korkean äänen ensin hiljaa ja sitten yhä kovempaa. Minusta se oli palvelusaikani inhottavin ääni. Tuo korkea vihellys kuuluu kauan, ja kuulija tulee hyvin hitaasti tietoiseksi siitä, ettei hänellä muutaman minuutin kuluttua tule koko päivän aikana olemaan ainoatakaan rauhallista sekuntia. Ja sitten hän tuntee olevansa niin väsynyt.

Kun olimme nousseet vuoteesta mentiin toisen vihellyksen sekä »matkaan, matkaan»-huutojen ja muiden perinteellisten äänten jälkeen juoksujalkaa pesuhuoneeseen, missä otimme suihkun ja ajoimme partamme. Kahvintuojien ja tupapalvelijain piti erityisesti kiirehtiä, sillä heidän oli noudettava aamupala 500 m:n päässä olevasta keittiöstä ja siivottava huoneet. Toisten tuvassa asuvien oli tosin sijattava vuoteensa, tietystikin

sotilaallisen perusteellisesti. Voi sitä, jonka vuoteessa oli huomauttamista. Kello seitsemältä olimme järjestäytyneet kasarmin eteen pituuden mukaan. Korpraalimme oli esittänyt nimekseen »Paljon». »Nimeni on Paljon, koska vaadin paljon: Maahan! Ylös! Myllynpadon ympäri mars mars! Senkin löntystelijät! Teille minä vielä näytän! Silmännehän kiertelevät ympäri maailmankolkkia puhuessani teille. Kaunis alku!»

Joukkueenjohtajaamme, nuorta luutnanttia, kutsuimme myöhemmin nimellä »Hänschen», koska hän oli hyvin hauskan näköinen ja varsin ystävällinen. Naapurijoukkueen johtajaa kutsuimme nimellä »Kuoleva joutsen» hänen hirvittävän pitkän kaulansa vuoksi. Mutta Kuoleva joutsen osoittautui oikein hauskaksi pojaksi.

Ensi päivät sujuivat verraten rauhallisesti. Saimme harmaan asepuvun, kaksi sinistä, kolme valkoista pukua sekä kolmospuvun harjoitusasuksi, kiväärin ja kaasunaamarin, josta meillä tuli vielä olemaan paljon huvia. — Valan jälkeen tahti kävi hurjaksi. Opetettiin ottamaan ojennus ja seisomaan suorana; aina kuului vain: vatsa sisään, rinta ulos, sormet suoraksi! Tervehtimistä istuen, seisten ja juosten, sulkeisena paraatimarssia. Kahden sulkeistunnin jälkeen oli tunti teoreettista opetusta. Tarvitsi vain ojentaa selkänsä ja näyttää siltä kuin kuuntelisi kiinnostuneena. Se mitä meidän piti oppia, ei tuottanut mitään vaikeuksia, koska meillä jokaisella oli yksi-, kaksitoista vuotta koulua takanamme ja olimme abiturientteja. Tarkoituskaan ei kai ollut päntätä päähämme suuria ensimmäisen neljännesvuoden kuluessa, pikemminkin haluttiin oppia tuntemaan luonteemme ja tapamme ja saada selville ne, jotka osoittautuivat rangaistustoimenpiteiden yhteydessä uppiniskaisiksi, jotta heidät voitaisiin kelvottomina karsia. Tämä kasvatus lähti periaatteesta, että vain se, joka osaa hyvin totella, osaa myös käskeä.

Palvelus oli suunniteltu niin, että se päättyi kello kuudelta illalla. Sitten ruokailimme, ja upseerit ruokailivat kanssamme,

jotta voisivat myös vapaa-aikoina olla parissamme. Sen jälkeen meillä oli kaksi tuntia itseämme varten. Perusteellisen puhdistuksen jälkeen vihellettiin makuulle ja puhallettiin »Valmiina riippumattoihin». Oli viisitoista minuuttia aikaa, ennen kuin valo oli sammutettava. — »Hiljaa laivalla, valot pois!», kuului käsky, ja sekin annettiin viheltäen ja laulaen. Sen jälkeen piti rautaisen hiljaisuuden vallita tuvassa. Mutta ei suinkaan tarvitse luulla, että olisimme saaneet viettää yön kello kymmenestä kuuteen saakka rauhallisesti. Tarkastus, johon vihellettiin kello puoli kymmeneltä, saattoi murskata toiveemme. Yötä voi vartiovuorossa oleva pursimies käyttää tupien ja sen asukkaiden puhtaustarkastuksiin. Voi käydä esimerkiksi näin: Tuvan asukkaat seisoivat avoimien kaappien edessä ja odottivat esimiestään. — Tupapalvelija, joka oli vastuussa kaikenlaisista pikkuseikoista, huusi »Huomio!» Mitä kovempaa, sitä parempi:

»Tuvan 12 tupapalvelija Müller, tuvan vahvuus kahdeksan miestä, tupa järjestäytynyt tupa- ja kaappitarkastukseen.»

»Hyvää iltaa, tupa 12».

»Hyvää iltaa, herra pursimies».

»Nukutte kai varmaankin jo. Kaappien luo, mars mars! — Asento! Lepo! — Sormenne, Schulze! — Olette kai matkalla hautajaisiin, vai miksi surureunukset! Kymmenen kyykistystä. — Ettekö voi laskea lujempaa? Kymmenen lisää. — Meier, tätä kutsutte kaappijärjestykseksi? Kaksikymmentä kyykistystä. Mikä naisenkuva tuolla on kaapissanne? — Teitä, tarkoitan teitä! — Kuinka te ylipäänsä seisotte? Täällä kasarmissa ei ole tilaa pitkätukkaisille tovereille. Teidän pitäisi laittaa kunnon sotilaan kuva kaappiinne esimerkiksi.»

Kaksi miestä irvistelee. Sitä ei suvaita.

»Mitä, tämä huvittaa teitä? Järjestäytykää kasarmin eteen, mars mars.»

Hän palasi takaisin, ja nyt riehuttiin taas neljännestunti. Kaiken huvin lopuksi meillä täytyi vielä järjestäytyessämme

olla mukana pakattu merimiessäkki. Jokaisella merimiehellä on suuri säkki, johon mahtuvat kaikki asiaankuuluvat tavarat. Sen pakkaaminen ei ollut mitenkään vaikeata, mutta sen sijaan kaapin sisällön tyhjentäminen sinne. Täytyihän sielläkin toki kaiken olla sotilaallisessa järjestyksessä.

Edeltäjiltämme olimme kuulleet paljon »Kuolemanlaaksosta». Sen kanssahan teki jokainen palveluserä tuttavuutta. Se oli meille asetettujen vaatimusten huippukohta. Tiesimme, että mikä hyvänsä munaus voisi viedä meidät tekemään tuttavuutta tuon viehättävän paikan kanssa.

Eräänä päivänä oli jouduttu niin pitkälle. Pursimies oli käskenyt, että joukkueeni oli järjestäydyttävä marssivarusteissa harjoituskentälle. Tehtiin ilmoitus joukkueenjohtajalle, ja sitten se alkoi. Selässä 25 kilon pakkaus, kivääri olalla ja kaasunaamari vyöllä.

»Olalle — vie! Juoksuun, mars, mars!» Juoksimme käskyn mukaan oikealle ja vasemmalle, esimiehet kulkivat mukavasti käymäjalkaa lyhyintä tietä. Mentiin Kuolemanlaaksoon. Oli kaksi kukkulaa ja niiden välissä laakso; sinne jäivät makuulleen ne, jotka eivät enää jaksaneet nousta. Mutta ei käynyt laatuun teeskennellä ja sillä tavalla yrittää välttää kidutusta. Ken ei kestänyt, hän ei yksinkertaisesti kyennyt täyttämään upseerille asetettuja ruumiillisia vaatimuksia ja sai potkut. Se ei olisi merkinnyt paljoakaan, jos olisi alun perin ajatellut toista elämänuraa. Sen vuoksi jokainen koetti ponnistaa viimeisetkin voimansa, ollakseen »munaamatta» itseään. Kuten olimme kuulleet, olivat jotkut hautoneet täällä itsemurha-ajatuksiakin. He pitivät potkujen saamista niin suurena häpeänä ja pelkäsivät, etteivät enää voisi kunnialla palata julkiseen elämään. Tämä aktiiviupseeriston henki ei suinkaan ollut vähin seikka, joka teki johdolle mahdolliseksi jatkaa sotaa niin kauan.

Kuolemanlaaksoon saavuttua komennettiin: »Tuonne — järjesty! Mars, mars! Toiselle puolelle. Mars! mars!» ja sitä jatkui jonkin aikaa. Yhä vain kivääri kädessä, raskas tornisteri

selässä. Useat luiskahtelivat, kaatuivat pari kertaa nurin, nousivat taas jaloilleen, ja jälleen painuttiin rinnettä ylös ja alas. Kaikkien kasvot olivat punaiset, muutamien jo siniset. Nyt en jaksa enää, ajatteli jokainen, vielä kerran ja sitten kuolen; mutta aina kuitenkin kestettiin! Taas olimme järjestäytyneitä toiselle puolen. Vaivoin jaksoimme enää seistä suorassa.

»KAASUA!» — se oli käsky, jolla kaasunaamari oli pantava ylle. Tässä niukan ilman olotilassa ei kai sinänsä ollut mitään vaaraa. Toimimme nyt paljon hitaammin. Kuin veitsi leikkasi joukkueenjohtajan terävä ääni haudanhiljaisuuden: »Ettekö tahdo vai ettekö jaksa enää? Toiselle puolelle!» — Yksi ei enää jaksanut sinne asti, toisella kertaa uupui toinen, he liikkuivat kuin puolikuolleet, toverit laahasivat heitä mukanaan. Vihdoinkin kuului vapauttava komento: »Järjestäytykää tielle, mars, mars! — Tahdissa, mars! — Laulakaa!» Marssittiin kasarmiin. Onneksi meillä oli sen jälkeen vain oppitunti.

Sitten oli vielä »Kuollut mies», joka erotuksena »Kuolemanlaaksosta» käsitti vain kukkulan.

Yhtä rasittavia kuin »Kuollut mies» olivat voimisteluharjoitukset »napa-asussa». Oli puettava ylle kaikki käytettävissä olevat vaatteet. Ja niitä oli tavattoman paljon. Kolme yöpukua, urheiluasusteet, kaksi sinistä univormua ja yksi harmaa, päällystakki, villalakki, käsineet, teräskypärä, tornisteri ynnä muuta. Yksi huone raivattiin tyhjäksi ja kaikki sen lämpöpatterit pantiin täydelle lämmölle. Joukkueemme marssi juuri sisään. »Pumputkaa», kaksikymmentä kertaa! Toisin sanoen: oli heittäydyttävä vatsalleen, ojennettava käsivarret ja jälleen taivutettava. Kuinka monet saksalaiset miehet ovat kokeneet samaa!

Polviennotkistusta. Kivääriotteita. Samaa kaasunaamari päässä. Sitä jatkui niin kauan, kunnes sananmukaisesti höyrysi. Koko ruumista kutitti; tuntui kuin olisi ollut halkeamaisillaan. Lohdutuksenamme oli vain: Kaikki on kerran oleva ohi.

Ja todellakin nuo kolme kuukautta kuluivat tiiviissä koulutustyössä hyvin nopeasti. Harjoitimme käsikranaatinheittoa, kivääri- ja kk-ammuntaa, joissa kunnostauduin varsin hyvin ja sain perinteelliset ampujannauhat olalleni. Minulla oli usein ollut aikaisemmin tilaisuutta harjoitella ampumista maatilallamme ja metsällä isäni kanssa. Isä olikin kunnostautumisestani kovin ylpeä, sillä hän oli itsekin saanut nauhat palvelusaikanaan.

Ensimmäisen kolmen kuukauden tarkoitus oli tosin antaa meille sotilastaitojen perusteet, ja sillä oli herttaisen vähän tekemistä varsinaisen laivastokoulutuksen kanssa. Siitä, että olimme merimiehiä, miksi sentään itseämme kutsuimme, muistutti vain se, että saimme mennä ulos »sinisissä». Jokainen tunsi meidät upseerikokelaiksi. Lakkinauhamme toitotti suurin kirjaimin: 7. SStA, »Seitsemäs laivasto-osasto», ja se oli kuin punainen vaate kaikille maa- ja ilmavoimien aliupseereille, joita myös kuului varuskuntaamme. Oli vielä tilaisuus »polttaa» meitä, kuten sanonta kuului, sillä normaalisti olisimme vuoden kuluttua jo vänrikkejä, eivätkä aliupseerit silloin enää mahtaisi meille mitään. Niinpä jokainen kävi riemurinnoin kimppuumme ja kirjoitti Laivasto-osastoon ilmoituksia huonosta tervehtimisestä ja muista pikkujutuista. Meitä rangaistiin sitten. Emme siis saaneet olla rauhassa edes kasarmialueen ulkopuolella . . .

Loppumanööveri ja paraati olivat valtavia tapauksia. Saimme paukkupatruunoita, savukäsikranaatteja ja muita taisteluvälineitä. Ryntäsimme ampumahautoihin ja pieniin linnoituksiin koko ajan kiivaasti paukutellen.

Minun on mentävä komppanianpäällikön luokse. »Suorituksenne ovat varsin huonot», hän sanoo minulle. »Olemme kauan pohtineet pitäisikö teidät jättää tänne; mutta olette hyvä ampuja, ja se on sentään näinä aikoina pääasia. Siirrämme teidät kokeeksi toiseen koulutusryhmään. Toivon että parannatte vauhtia.»

»Kyllä, herra kapteeniluutnantti.» Riensin pois hänen huoneestaan. Ensimmäinen kari oli vältetty. Pidin tätä suurena päivänäni.

Harmaat asepuvut, joista emme pitäneet, saatiin luovuttaa pois. Siirryttiin Kielin sotasatamaan. Me upseerikokelaat tulimme kolmeen koululaivaan: »Gorch Fock», »Albert Leo Schlageter» ja »Horst Wessel». Laivoja saattoi verrata valkoisiin joutseniin. Ne loistivat jo kaukaa poijujensa luona. Upea näky. Jokainen noin 1000 tonnin suuruinen. Ne vastasivat tarkalleen käsitystä entisistä klippereistä, joista olin niin usein kirjoissa lukenut. Minusta tuntui varmalta, että tulisin läpäisemään tämän oppijakson; enkö ollutkin omistanut koko nuoruuteni purjehdukselle?

Kutterit veivät meidät laivoille. Jouduin »Gorch Fockiin». Meidät jaettiin heti ylä- ja alahangan vahteihin, ja aliupseerit näyttivät meille kaappimme ja riippumattomme. Kapteenin, laihan, kalpeakasvoisen miehen sanat kuuluivat ensi tarkastuksessa: »Teillä on kunnia ottaa ensimmäiset merimiehenaskelenne tällä uljaalla laivalla. Älkää luulko, että kun olette saaneet ensimmäisen sotilaallisen silauksenne Dänholmilla, olisitte jo valmiita merenkyntäjiä. Teiltä puuttuu vielä hyvin paljon, tai paremminkin sanoen kaikki, mitä kelpo meriupseerin tulee osata. Edistyköön tekniikka miten paljon hyvänsä, tulkoot laivat yhä suuremmiksi ja suuremmiksi, niitä tulevat aina kuljettamaan merimiehet eivätkä spesialistit. Se joka pitää puolensa merellä taistelussa myrskyä ja aaltoja vastaan, todistaa olevansa oikea mies. Tulette kokemaan täällä kovia aikoja, ja useasti vielä kiroatte raskasta palvelusta, mutta myöhemmin tulette mielellänne muistelemaan 'Gorch Fockia', jota saatte kiittää perustiedoistanne. Osoittautukaa sen miehen arvoiseksi, jonka nimeä tämä laiva kantaa ja joka antoi Skagerrakin taistelussa henkensä isänmaan ja kansan puolesta. Kuljemme kohti vaikeita aikoja, ja vain ne, jotka henkeen ja vereen pureutuvat kiinni tehtäväänsä, voivat vastaisuudessa täyttää heille asetetut

vaatimukset. Se joka hallitsee merta, hallitsee maailmaa. Kaikki suuret sodat ovat ulottuneet valtamerille ja ne on ratkaistu siellä. Kantakaa sinistä asepukuanne ylpeydellä ja tuottakaa sille kunniaa!»

Olimme poistuneet ja uudelleen järjestäytyneet, sillä vartioupseeri suoritti tarkastuksen sanoakseen myös muutamia ytimekkäitä sanoja. Ja lopuksi korpraalimme. Hän sai meiltä myöhemmin lempinimen »Hein Schlackerdarm». Hän oli laiha ja pitkä, raajat heiluivat hänen kuivan ruumiskehikkonsa ympärillä. Mutta hän oli läpikotaisin kokenut purjelaivamies. »Ennen meillä oli puisia laivoja ja rautaisia merimiehiä, nyt meillä on rautaisia laivoja ja puisia merimiehiä. Aikojen on jälleen muututtava, sillä näin ei voi jatkua. Tulemme tekemään alun.»

Jokainen esimies oli siis antanut meidän kuulla mielipiteensä, ja nyt oli pantava tavarat kaappeihin. Kuinka pieniä kaapit olivatkaan: 50 cm korkeita, syviä ja leveitä. Näytti mahdottomalta saada kaikki mahtumaan sisään. Mutta lopulta kaikki kuitenkin mahtui, niin uskomattomalta kuin se meistä oli ensin näyttänytkin; täytyi vain ymmärtää työ. Jokaisella nenäliinalla, vieläpä kammallakin oli oma paikkansa. — Riippumatto ei myöskään ollut mikään yksinkertainen juttu. Minä ainakin nukuin ensi kertaa tuossa hullunkurisessa laitteessa. Makasin sen sisässä kuin makkara kykenemättä liikauttamaan käsivarsiani tai jalkojani, sillä en tiennyt vielä mitään sen kumpaankin päähän pantavista tukirimoista, jollaisia vanhat merimiehet laittoivat köysien väliin estääkseen kokoon painumisen. Mutta pian opin tavan ja tunsin viihtyväni erinomaisesti. Mitään riippumattohullua minusta ei ole kuitenkaan tullut. Monet väittävät, että riippumatossa nukkuu paljon paremmin kuin vuoteessa; oikein piintyneillä merenkulkijoilla kuului riippuvan kotonakin makuuhuoneen katosta mokoma kummitus. Niin pitkälle en ole joutunut, nytkin nukun mieluummin vuoteessa.

Kello kuudelta aamulla kaikui satamassa herätyspilli. Nopeasti »ankkuroitiin» riippumatot, sillä kymmenen minuuttia myöhemmin oli kaikkien oltava urheilutamineissa yläkannella, valmiina vastaavaan tarkastukseen. Aliupseerit tarkastivat työn. Se vaati suurta taitoa. Patja, lakanat ja peite taitetaan huolellisesti kokoon. Itse riippumatto, joka on tehty purjekankaasta, kierretään makkaraksi, molemmat päät vedetään suojaksi »makkaran» ja sisällä olevien vuodevaatteiden yli. Sen pitäisi tarvittaessa olla käytettävissä jonkinlaisena pelastuspoijuna, ja matto pitää tunnon tarkasti preparoida, niin ettei yhtään vettä pääse sisään.

Maaliskuu 1940 oli hyvin kylmä, miltei kymmenen astetta ja enemmänkin alle nollan. Lämpimästä tulleina seisoimme tuulisella yläkannella ja odotimme vapauttavaa komentoa »Kootkaa riippumatot!» Ulkona olevat pesusoikot oli vartiovuorossa oleva matruusi täyttänyt tuntia ennen herätystä vedellä. Jos aioimme peseytyä, oli ensin päällä puhkaistava jääkerros. Yläruumis paljaana saippuoimme itsemme napaan saakka. Tuuli vonkui vanteissa ja raaoissa eikä antanut meidän hetkeksikään unohtaa olevamme purjelaivalla. Sitten ajoimme partamme. Myöhemmin saimme tehdä sen pesuhuoneessa. Voi sitä, joka ensi alkuun yritti mennä sinne! Kaikkien kolmen mastonkärjen yli »entraaminen» pelkät urheiluhousut jalassa oli rangaistuksena siitä. Oli noustava kaikkiin kolmeen mastoon, yhdeltä puolen ylös, toiselta alas.

Tietystikin ilman käsineitä. Periaatteessa oli kielletty nousemasta mastoihin käsineet kädessä. Otaksuttavasti tuntoaisti sillä tavoin toimi paremmin, eikä, niin kokemus osoitti, silloin pudonnut yhtä helposti alas. Mitä tuntemiseen tulee, se piti varmastikin paikkansa. Teräsköysi oli kuin rautatanko ja ylhäällä vonkui tuuli. Ja itsekin oli kuin jääpuikko ilmoittaessaan tehtävän suoritetuksi.

Oli myös monia muita somia määräyksiä. Mutta ei sellaista kuin Dänholmilla. Kaikki asioita, jotka olivat merimieskoulu-

tukseen liittyviä ja joiden tarkoituksena oli kehittää miehestä merikarhu. Vain sillä tavoin koulutetulla miehistöllä voivat purjelaivat kyntää valtameriä, muuten ne melko varmasti joutuisivat meren uhriksi.

On itsestään selvää, etten mielelläni palele ja etten mielelläni peseydy pakkasella ulkona; mutta kuitenkin minun on sanottava, että täällä hartaasti otin vastaan saamani koulutuksen, päinvastoin kuin edellisessä paikassa. Tunsin selvemmin sen välttämättömyyden; myös sävy tuntui minusta toisenlaiselta kuin ennen. Ei tarvinne erikseen korostaa, että läpikotaisin sotilaallinen komento vallitsi ja että kaiken oli jatkuvasti tapahduttava »ravissa». Mutta ne olivat asioita, joiden oppiminen kuului ammattiin, johon pyrimme, ja minulla oli vakaa aikomus oppia se perusteellisesti hallitsemaan.

Useasti muistelin kuunaria, johon minut ensin oli pestattu matruusiksi ja jossa usein kirosin kapteeniani, joka ei suinkaan käsitellyt minua hellävaroen: mutta se oli toki vain lasten leikkiä verrattuna tähän elämään, mitä nyt vietin vapaaehtoisesti tullakseni kerran aito merimieheksi, joka ei tunne ammattiaan vain suurten valtamerihöyryjen suljetuilta, lämmitettäviltä komentosilloilta käsin. — Myös Saksan kauppalaivastolla oli kaksi purje-koululaivaa ja se koulutti miehistönsä samalla tavalla. Niin täytyi siis välttämättä olla. Tovereillani oli sama kohtalo. Vain muutamilla ei ollut suurtakaan iloa koko touhusta ja he kirosivat lakkaamatta. Heidän uransa loppui yleensä lyhyeen.

Opimme merimiestaidon aakkoset, solmut ja pleissaukset, jungertamisen, kompassin käytön, navigoimisen maamerkkien mukaan ja ennen kaikkea mastoissa työskentelemisen. Kun ensi kertaa seisoimme valtavien mastojen edessä ja katsoimme ylös, ei tuntunut lainkaan mukavalta. Niiden korkeus oli 40 ja 45 m:n välimailla; kun seisoi suoraan niiden alla, ne näyttivät vielä paljon korkeammilta. Ensimmäiselle raa'alle saakka kapusimme suurin piirtein yhtäaikaa, sitten pysyi yhdessä enää

vain kolme, sitten kaksi ja lopuksi oli enää yksi ylimmäinen. Joka kerta oli voitettavana este, ns. märssykori eli saalinki; ensimmäiset vantit kiinnittyvät näet mastoon, mutta toiset on kiinnitetty sen eteen rakennetulle tasanteelle. Kiipeäminen sen ohi näyttää vaikealta, mutta kuitenkin sen oppii hyvin pian. Joka päivä on harjoitusaikaa sitä varten. Ken ei pysy mukana, hänellä on tilaisuus harjoitella sitä vapaana aikanaan. Siinä saavuttaa sellaisen kätevyyden, että voi kirjaimellisesti juosta ylös ja alas, katsomatta mihinkään. On kaunis näky, kun se suoritetaan valkoisessa paraatiasussa, ja kun matruusit jakautuvat yhtä aikaa kaikkiin kolmeen mastoon ja raaoille.

Purjekoululaiva tarjoaa esteettisesti nautintoa. Sen puhtaus on joka suhteessa esikuvallinen. Laivassa ei mikään ole likaista. Kaikki metalliosat on kiilloitettu hohtaviksi ja ne välkkyvät kuin kulta. Kansi, joka monta kertaa viikossa hangataan hienolla sierakivellä ja vedellä, on puhdas kuin ruokapöytä. Pesemiseen käytetään suunnattomat määrät saippuaa, ja maalikerrokset ovat usein senttimetrin paksuisia. Joka toinen päivä vaihdetaan valkoinen puku.

Oli olemassa apumoottori valolaitteita varten ja toinen aluksen kuljettamiseksi, mutta viimeksimainittua en koskaan nähnyt toiminnassa. Käsin nostettiin ja laskettiin purjeet, käsin nostettiin ja laskettiin ankkuri, niin jopa siirsimmekin laivan satamassa tyvenellä säällä lihasvoimalla. Kutteri laskettiin vesille ja miehitettiin; tonnin painoinen ankkuri laskettiin sen perään ja kiskottiin noin 100 m määrätyn uuden sijoituspaikan suuntaan. Siellä ankkuri pudotettiin veteen. Toinen ankkuri, joka oli laivan edessä, nostettiin käsipelillä. Työ kesti vähintään neljännestunnin ja se tehtiin haitarimusiikin säestyksellä.

Kun ensimmäinen ankkuri oli nostettu, siirrettiin laiva jälleen käsipelillä toisen ankkurin ankkuripaikalle. Vartiot vaihtuivat, ja aina syntyi kilpailu. Voittanut miehistö sai jonkin palkinnon, joko romminjakelun iltateen yhteydessä tai ylimääräisen loman.

Kolmesti viikossa meillä oli maalomaa. Koska olimme ulkona lahdella, täytyi lomalaiset soutaa maihin. Vartiossa olevat veivät sinne toverinsa. Yhtä kutteria jungerrettiin ja toisessa istuivat nuo kadehdittavat. Joka tunti kuljettiin edestakaisin, puosu löi puupalikalla tahtia. Tietysti hän myös aina huusi lujasti, sillä sävyn täytyy purjelaivalla olla karkea.

Joka ilta ennen nukkumaan menoa istuimme asuinkannella ja lauloimme yhteisesti »shanties», vanhoja merimieslauluja. Upseerit lauloivat mukana. Ankarasta kurista huolimatta muodostimme hyvin kiinteän piirin. Kuuluu ylipäätään laivaston erikoisuuksiin, että miehistö muodostaa lujan toveriyhteisön eikä kurissa esiintynyt minkäänlaista rakoilua.

Olimme »Gorch Fockilla» neljännesvuoden. Tunsimme pian molemminpuolisesti toistemme perhesuhteet ja pienet huolet, joita loppujen lopuksi on jokaisella. Myös vanhemmat upseerit kertoivat lapsistaan ja omaisistaan.

Kerran oli tarpeen suorittaa jotakin vedenalaista työtä perämen puolella. Ilmoittauduin vapaaehtoisesti ja sukelsin sukellusnaamari päässäni alas. Kuumasta rommista huolimatta minussa oli kahden päivän perästä kova kuume. Sairaalassamme oli vain muutamia potilaita, ja vuodepaikat oli jo miehitetty. Useat katkaisivat mastoon kiipeillessään sääriluunsa. Tuonkaltaiset vammat paranevat erittäin hitaasti, ja jos myöhemmin ilmaantuu tulehduksia tai märkimistä, on pitkäaikainen hoito tarpeen. Uskoin ensialkuun, että minut vietäisiin maihin sairaalaan. Se olisi ollut kohdaltani erittäin epäsuotavaa ja olisin hyvin vastahakoisesti jättänyt toverini. Mutta minulla oli onnea. Yksi upseerihytti oli asumaton ja sain muuttaa sinne.

Kahdeksan päivää sain asua tässä hytissä; se oli lämmitettävä, siinä oli tummat tammihuonekalut ja se teki ruhtinaallisen vaikutuksen. Nyt minun ei tarvinnut enää aamuisin peseytyä ulkona eikä näyttää riippumattoani yläruumis paljaana kylmässä ja tuulessa. Minulla oli oma pesuteline, kuuma- ja

kylmävesi, sekä lisäksi soittokello stuerttia varten. Liiankin mielelläni olisin käyttänyt sitä ja tilannut itselleni kocktailin. Herran kiitos, etten kuitenkaan koskaan tehnyt sitä.

Hauskinta oli, kun joku koputti ovelle. Useimmiten aliupseereita, jotka etsivät jotakin esimiestään. Sotilastavan mukaan he tulivat sisään vain, jos kutsuttiin »sisään». Jos kysyy vain: »Mitä asiaa?» niin he suorittavat sanottavansa oven takaa. Ensialkuun huusin »sisään!» He löivät kantapäänsä yhteen, niinkuin asiaan kuuluu, ja alkoivat puhua kämmenet housunsaumoissa. Tietysti he sitten ennemmin tai myöhemmin tunsivat minut ja alkoivat kauheasti kiroilla. Mutta eihän heillä ollut muuta mahdollisuutta kuin lähteä tyhjin toimin hytistä, sillä minuahan ei voinut nyt rangaista hävyttömyyteni vuoksi. Ei tullut mitään kyykkyhyppelyä eikä pumppuamista, sillä olin sairaan kirjoissa ja sen vuoksi levon tarpeessa. Mutta usein he huusivat: »No, tapaamme taas pian!»

Myöhemmin en enää huutanut »sisään», vaan kysyin ainoastaan, mitä asiaa. Saatoin silloin yksinkertaisesti vain vastata, ettei etsitty upseeri asunut tässä hytissä. Tietämättä, keneltä tämän tiedon sai, esimieheni jatkoi matkaansa ja sain olla rauhassa. — Toivuin kymmenessä päivässä, ja sitten minun täytyi taas palata palvelukseen.

Toisella kertaa sain korpraalini vihat niskoilleni. Harjoittelimme esineiden kiinnittämistä köyteen. Jouduin usein näyttämään sitä tovereilleni, koska osasin jo yhtä ja toista purjehdusajoiltani. Hein Schlackerdarm huusi minut rintaman eteen ja sanoi: »Kuvitelkaa, että olisin puuesine, hyvin särkyvä, ja olisitte saanut tehtäväksenne kiinnittää minut mastoon, aivan ylös.» Mikään ei ole helpompaa kuin se, oli ensi ajatukseni; selvitin nuoran valmiiksi ja kävin työhön.

Hein seisoi edessäni hajasäärin. Toverini olivat vivun luona valmiina nostamaan. Se oli todellakin hävytöntä. Silmukka pantiin Heinin kaulaan ja annettiin käsky »Hiivatkaa!» Lopun voi arvata ilman suurtakaan mielikuvitusta. Seuraavina

päivinä minulla ei ollut enää ainoatakaan rauhallista minuuttia. Onnettomuudeksi, ja onnettomuushan ei koskaan tule yksinään, olin ruokailuhuoneen päivystäjänä aliupseeripuolella. Tapauksesta oli puhuttu. Se oli kenties huvittanut montakin esimiestä, mutta ulospäin he eivät tietenkään saaneet antaa sisäisen ilonsa näkyä, ja minulla oli kuumat paikat. Mitään en osannut tehdä oikein.

»Gorch Fockilla» olomme loppuaikoina meistä tuli merikadetteja. Minutkin oli ylennetty. Ylemmät upseerit olivat yleensä minuun tyytyväisiä, ennen kaikkea ammattiasioissa. Vain sotilaallisuuteni jätti heidän arvelunsa mukaan vielä toivomisen varaa. Mutta se ei minua paljoakaan vaivannut. Pääasia että olin pärjännyt ja pääsin seuraavaan erään.

Meillä oli merikadetteina hihassamme tähti, josta olimme hyvin ylpeitä. Se oli tehty punotusta kultalangasta ja oli sentään loppujen lopuksi myös jonkin arvoinen, ainakin omissa silmissämme.

Toukokuun alussa 1940 pääsin linjalaiva »Schlesienin» mukana Itämerelle. Olimme jälleen sovittaneet tavaramme pieniin kaappeihin. Kansi ei ainakaan ollut niin kaunis kuin purjelaivan. Kaikkialla vilisi asuintovereinamme rumia torakoita, menimmepä mihin hyvänsä. Ei kai ole ainoatakaan merenkyntäjää koko maailmassa, jossa nämä elukat olisivat tuntemattomia. Taistelu niitä vastaan oli toivotonta. Täytyy tottua niihin. Vasta myöhemmin sukellusveneissä pääsimme rauhaan niistä samoin kuin muistakin syöpäläisistä, jopa muuten niin kiusallisista kärpäsistäkin.

Asuin kasematissa numero neljä. Paksut panssariseinät ilman pyöröikkunoita peittivät kaiken näköalan. Sen lisäksi oli välittömässä läheisyydessä kaksi 15 cm:n tykkiä. »Schlesien» oli aloittanut palveluksensa ennen ensi maailmansotaa syvänmerenlaivaston linjalaivana. Sillä oli neljä 28 cm:n tykkiä kahdessa tornissa ja se oli nykyisten käsitysten mukaan jo vanhentunut. Mutta juuri sen vuoksi se oli sopiva koululaivaksi.

Sitä käytettiin kaiken opettamiseen kädestä pitäen. Taistelupaikkani oli »Anton»-nimisessä tornissa, peräpuolen etumaisessa, alhaalla ammussuojassa. Usein joutui kiusaukseen mennä nukkumaan valtavien kranaattien ja kartussien taakse. Jos meidät tavattiin sellaisesta puuhasta, oli jo itse suojakammiossa monia mahdollisuuksia karistaa uni meistä. Sentnerien painoiset ammukset siirrettiin lihasvoimalla ammuskouruun ja sitten sähkövoimalla edelleen putkiin. Kranaatteihin tartuttaessa käytettiin erikoispihtejä, joihin tarvittiin neljä miestä yhdellä kertaa. Oli pidettävä varansa, sillä ei ollut niinkään harvinaista, että huonosti tuettu kranaatti luisui pois. Voi sitä, jonka jalka oli alla. Samalla tavoin käsiteltiin kartusseja. Kysymyksessä olivat aina harjoitusammukset.

Verrattuna 15 cm:n tykkien miehistöihin meillä oli suhteellisen hyvät oltavat. Meidän ei tarvinnut milloinkaan tehdä nopeammin työtä kuin mitä hissit ja tornissa olevat miehet ennättivät suorittaa, sillä ylös siirretyt ammukset ladattiin, vedettiin jälleen ulos ja laskettiin takaisin. Se kesti aina oman aikansa. 15 cm:n tykeissä näytti toisenlaiselta. Erityisesti tätä tarkoitusta varten konstruoituihin lataustykkeihin pantiin kranaatti takaa, ja ne putosivat jälleen eteen. Siitä johtuen voitiin työskennellä niin nopeasti kuin haluttiin, ja jos joku otti erityisen kovan vauhdin, täytyi toisten pysyä mukana.

Rangaistustoimenpiteenä käytettiin monesti »Luzie-lippua». Siksi kutsuttiin useaa peräkkäistä puvunvaihtoa mahdollisimman lyhyessä ajassa. »Luzie» on sini-valko-sininen merkinantolippu. Pukua vaihdettaessa, jossa vähitellen kehityimme todellisiksi muodonvaihdostaitureiksi, esiintyi näet niin ikään vaihto sini-valko-sininen ja niin edespäin. Tuntikaupalla tämä sama saattoi jatkua. Yöpuvusta pakattuun merisäkkiin saakka on lukemattomia mahdollisuuksia. Pian on yltä päältä hiessä eikä ole suinkaan harvinaista, että jonkun pusero repeää. Silloin on heti yöpuuhaa tiedossa, sillä seuraavana aamuna on kaiken taas oltava moitteettomassa kunnossa. Ellei ole, on taas

monta aihetta uusiin hupaisiin puuhiin. Ne eivät lopu koskaan, eikä maallikko voi edes kuvitellakaan niiden sisältämiä monipuolisia mahdollisuuksia. Jungertaminen kuului päiväjärjestykseen. Vanhat linjalaivojen kutterit ovat erityisen suuria ja raskastekoisia. Airot ovat pitkät ja paksut. Se on hyvää urheilupuuhaa. Usein palasimme laivalle kädet täynnä rakkoja.

»Schlesienin» mukana risteilimme Itämerellä ja meidät pidettiin jatkuvasti työssä. Teoria ja käytännölliset harjoitukset vaihtelivat. Ammuttiin. Ensin sisäpiipuilla kiväärinluoteja käyttäen särkyviin ruutuihin, sitten 3,7 cm:n sisäpiipuilla hieman kauempana oleviin maaleihin ja lopuksi kovilla ammuksilla.

Suuret laivat ovat oma maailmansa, ja on hämmästyttävää, millä tarkkuudella kaikki tapahtuu ja soveltuu toiseensa. Mutta kestää myös vähintään vuoden, ennen kuin taistelulaivan miehistö on koulutettu ja sotavalmis. Ajateltakoon vain, että esim. »Bismarckin» taisteluvahvuuteen kuuluu noin 2500 miestä.

Olimme kuin suuressa polkumyllyssä. Pitkinä päivinä ei ollut minkäänlaista lepoa, eikä öisin myöskään. Meidän oli näet pidettävä ns. lokikirjaa, johon oli vietävä kaikki olennainen, mitä palvelukseen liittyi, olipa se sitten laivan manövreerausta, tykistöammuntaa tai muuta. Se muistutti perusteellista, piirroksin ja luonnoksin koristettua päiväkirjaa. Kun siis oli komennettu »Laivalla hiljaa, valot sammuksiin!» alkoi kirjoitusaikamme. Mutta kuinka voisimme tehdä sitä? Oli mitä ankarimmin kielletty valaisemasta asuinsuojia edes taskulampulla. Tarkastavat upseerit kontrolloivat aina, että annettuja käskyjä noudatettiin. Ei ollut muuta keinoa kuin keksiä joku juoni. Kylpyhuone oli ymmärrettävästikin jatkuvasti varattu. Useille tarjosi aaltotunneli aivan laivan alaosassa ainoan mahdollisuuden, kenties siitä tiesivät upseeritkin. Ovathan hekin kerran olleet merikadetteja.

Tuli mikä tuleman piti, kerran paloimme. Hälytys! Kukaan ei kuullut sitä. Liian paksuja olivat seinät, jotka erottivat meidät kovaäänisistä soittokelloista, ja tietysti olimme sulkeneet ovet huolellisesti, ettei meitä yllätettäisi. Ilmoitus kapteenille. Joukkueestamme puuttui neljä miestä. Kukaan ei voinut löytää heitä. — Seurasi hirvittäviä aikoja. Jokainen yrityskin selostaa onnettomuuttamme joukkueenjohtajalle epäonnistui. »Toimikaa niinkuin parhaaksi näette. Nukkukaa ja kirjoittakaa lokikirjaanne. En tahdo kuulla siitä mitään. Opitte sen kyllä vielä.»

Samalla kun me täydensimme koulutustamme »Schlesienissa», tapahtui maailmassa suuria historiallisia muutoksia. Tähän mennessä ei sota ollut vielä kovin syvälle kouraissut laivaston jälkikasvuun. Puolan-sotaretken aikana oli tosin »Schleswig-Holstein» kadettilaivana ampunut Helan niemimaata. Huhtikuussa 1940, ollessamme »Gorch Fockilla», oli Norjan-retki aiheuttanut tilanteessa käänteen, kuitenkaan koskettamatta meitä ja palvelustamme. Toukokuun 10:ntenä alkoi lännen sotaretki. Ennen kuulumattoman nopeasti se vei joukkomme yli Maasin ja Schelden. Dunquerquesta tuli Englannin avustusretkikunnan paon symboli. Pariisi kukistui. Saksalaiset joukot ilmestyivät Atlantin rannikolle.

Useat tovereistani pelkäsivät jo, etteivät ehdi lainkaan mukaan, ennen kuin sota päättyy voittoon. — Kuinka harvat heistä olivatkaan enää elossa, kun sota päättyi tappioon! Aktiivinen laivastonpäällystö kärsi raskaita tappioita.

Eräänä päivänä saimme kiväärit, käsikranaatit ja rynnäkköpakkauksen. Seuraavana päivänä meidät oli määrä purkaa laivasta, todennäköisesti käytettäväksi maihinlaskujoukkoina Englantia vastaan. Huhut kiersivät. Kolmen päivän kuluttua, kun ei mitään kuljetusta vielä ollut tapahtunut, meidän täytyi luovuttaa aseet takaisin ottaaksemme ne jälleen vastaan seuraavana päivänä. Mitä oli tekeillä? Mitä suunnitelmia johdolla oli? Emme voineet tietää, mitä aikomuksia kaikista pää-

töksistä vastuussa olevalla miehellä, puolustusvoimien ylimmällä päälliköllä, oli Englannin suhteen.

Kärsimättömän odotuksen jälkeen saivat eräät toverini ja minä käskyn, jossa meidät määrättiin 16. etuvartiolaivueeseen. Se oli kuitenkin määrä muodostaa vasta Lounais-Ranskassa. Ensin meidän oli mentävä Wesermündeen kokoamisleiriin, missä komennuskunta muodostettiin. Meidät, noin sata miestä, kuormattiin linja-autoihin. Ajoimme määränpäätämme kohti ensin kotoisella maaperällä ja sitten suurta sotatietä läpi Belgian ja Ranskan. Olimme useita päiviä matkalla, ja meillä oli tilaisuus avoimin silmin tarkkailla maisemia ja ihmisiä, mutta ennen kaikkea myös äskeisten tapahtumien jälkiä.

Oli kulunut vasta vähän aikaa aselevon solmimisesta. Kuljimme läpi alueiden, joissa taistelu oli riehunut: eläinten raatoja makasi siellä täällä, näimme rikki ammuttuja panssarivaunuja, raunioina ja tuhkana olevia taloja, kohtasimme vankirivistöjä ja siviiliväkeä, joka pakeni pakokauhun vallassa Saksan asevoimia; nämä oli kuvattu heille barbaarisiksi laumoiksi. He pyrkivät nyt jälleen takaisin kotilietensä ääreen.

Se oli ensimmäinen kosketus sodan karmeaan todellisuuteen. Se iskostui nuoriin mieliimme, samalla kun ajaa huristimme maantietä pitkin. Minun täytyi muistella isäni sanoja, ettei voinut olla olemassa mitään suurempaa onnettomuutta eikä hirvittävämpää mielettömyyttä kuin sota. Hän oli ollut mukana ensimmäisessä maailmanpalossa 1914—18.

Mutta sitten heräsi kuitenkin ajatus, että tällä kertaa ei voisi käydä noin huonosti. Kuinka nopeasti ja ratkaisevasti olikaan kaikki tällä kertaa käynyt Ranskassa verrattuna ensi maailmansodan kuluttaviin ja pitkällisiin materiaalitaisteluihin? Ja eivätkö ne tappiot, joita lännen sotaretki oli aiheuttanut, olleet kummallakin puolella paljon mitättömämmät?

Ranskalaisen väestön mieliala näytti tekevän oikeutta tälle olettamukselle. Ulkonaisesti se ei ollut meitä kohtaan epäystävällinen. Mutta kuinka usein kuulimmekaan haukuttavan eng-

lantilaisia: »Ah, les Anglais . . .» Sanoja seurasivat eleet, joita ei voi toistaa.

Ajaessamme läpi Ranskan vietimme yömme erilaisissa majapaikoissa. Kerran meidän täytyi sijoittua kasarmiin, joka oli kai ollut sairaalana tätä ennen. Siellä vallitsi hirvittävä epäjärjestys. Kaikkialla syöpäläisiä ja likaa. Niissä oli todennäköisesti majaillut värillisiä joukkoja.

Ilman mainittavia välikohtauksia saavuimme La Rochellen alueelle. Laivueemme miehistöt olivat enimmäkseen asepukuisia kalastajia, joilla oli vain lyhyt sotilaskoulutus. He näyttivät parhaiten soveltuvan sodanaikaisten kalastushöyryjen miehistöksi. Esimiehillämme oli käsky toimia inhimillisesti ja hienotunteisesti takavarikoidessaan ranskalaisia laivoja. Kuinka hyvin saksalaiset sentään kohtelivatkaan voitettua ranskalaista vastustajaansa! Kuinka vääristelevä propaganda onkaan myöhemmin värittänyt asioita! Meidän täytyi muun muassa varustaa vanha 1500 tonnin kanaalialus, joka oli rakennettu 1898, apuristeilijäksi, vaikka vieressä oli toinen, erinomaisen uudenaikainen alus. Saimme myöhemmin maksaa tämän ritarillisen menettelymme monen saksalaisen merisotilaan hengellä. Mitä palvelustouhuihimme muuten tuli, oli elämämme muuttunut kokonaan yhden yön kuluessa.

Monet upseerit olivat reserviläisiä eivätkä tunteneet kadettikasvatuksen menetelmiä. Onneksi! — On paljon helpompaa luopua sotilaskomennosta kuin päästä perehtymään siihen. Pian meillä oli viikset ja poskiparta, olimme poistaneet lakeistamme vanteet ja teettäneet leveälahkeiset housut. Ylpeä merikadetintähtemme oli jo kauan ollut kiinnitettynä painonapilla, sillä ei ollut suinkaan välttämätöntä, että meidät kaikkialla tunnettiin upseerikokelaiksi. Esimiehemme lähtivät usein siviilipuvussa ulos, ja sehän oli kiellettyä.

Tulevan apuristeilijän työt edistyivät nopeasti La Palicen varvissa. Kahdeksanvuotisen ranskanopiskeluni vuoksi jouduin satamatulkiksi. Usein minun oli seurattava laivueen pääl-

likköä ja osallistuin moneen neuvotteluun ja keskusteluun ranskalaisten kanssa. Vietettiin paljon juhlia; kukaan ei enää ottanut sotaa vakavalta kannalta. Rauha oli muka oven edessä, niin yleisesti luultiin. Mutta sitä saatiin odottaa, ja sodanjumala Mars antoi yhä enemmän kuulla itsestään.

Työnämme oli saattaa kauppalaivoja Biskaijan lahden ohi Saksaan. Matkalla ammuimme miinoja. Harvoin englantilaiset lentokoneet kävivät kimppuumme.

Myöhemmin minut siirrettiin 250 tonnin etuvartioveneeseen. Meillä oli yksi tykki ja 20 miehen miehistö. Makasimme enimmäkseen Biskaijan satamien suulla ja meidän täytyi kestää ankaria myrskyjä. Ensimmäisinä päivinä kärsin kauheasta merikivusta. Muistan vielä hyvin erään tykkiharjoituksen. Ilmoitin, että minun täytyy poistua, juoksin kaiteelle ja uhrasin Neptunukselle. Kalastajatovereitani tämä huvitti kovasti. Kun tulin kalpeana takaisin, sanoi joku Hampurin murteella, että minun pitäisi ottaa kulaus rommia, se olisi kaikkein parasta. Join suuren lasillisen. Tulos jäi saavuttamatta. Tuntui siltä kuin vatsani aikoisi kääntyä ylösalaisin. — Kahden viikon kuluttua olin yhtä merikelpoinen kuin kaikki toisetkin ja olen ollut sellainen siitä lähtien.

Palveluksen sävy oli karkea. Miehistö asui yhdessä. Asuinsuojan vanhin oli eräs alennettu aliupseeri, hyväntahtoinen mutta pikavihainen mies, jolla oli karhun voimat. Kun joku kerran uskalsi kiistellä hänen kanssaan, hän sai voilautasen vasten kasvojaan. Kaikuva nauru. Heitto oli osunut. Voi oli levinnyt kasvoihin ja hiuksiin, silmät olivat tahmeana rasvasta. Mutta koskaan ei sentään syntynyt todellisia tappeluja eikä pahoja rikkomuksia sattunut.

Eräs italialainen s-vene torpedoitiin silmiemme edessä. Tehtävänämme oli ollut saattaa sitä Bordeaux'hon saakka. Syvyyspommeja lenteli sattumanvaraisesti kaikkiin suuntiin. Meikäläiset apuvartioveneet eivät olleet varustetut vedenalaisia vastaan taisteltaessa tarvittavilla välineillä. Nimenomaan s-venei-

den torjunta on vaikeaa eikä siinä voida improvisoida. Taisteluja lentokoneita vastaan käytiin harvoin. Saksan Luftwaffe hallitsi silloin Biskaijaa.

Matkoillani opin hyvin tuntemaan Ranskan, Hollannin ja Belgian rannikoita. Kaikkialla havaitsi valmisteltavan maihinnousua Englantiin. Kaikki saatavissa oleva laivakalusto oli koottu. Jokiveneisiin asennettiin apumoottoreita, ja nopeuden lisäämiseksi niihin tarvittaessa sijoitettiin yksi tai kaksi lentokonemoottoria. Edelleen niistä oli leikattu pois keulalaita, jonka tilalla oli erityinen kääntölaita hyökkäysvaunujen purkamiseksi matalalle rannalle. Tehtiin kuumeisesti työtä. Meilläkin oli kiväärit ja käsikranaatteja veneessä ollaksemme millä hetkellä tahansa valmiit taisteluun.

Jälleen näytti siltä, että jotakin uutta oli tulossa. Laivueessa vallitsi suuri kiihtymys. Kaikki laivat saivat sinetöidyt kirjeet, jotka oli avattava peitesanalla »Merileijona». Kutakuinkin varmasti sai odottaa löytävänsä sieltä lähtökäskyn Englantia vastaan, hyökkäysreitin ja maihinlaskusataman. Päivät kuluivat. Keskustelut liikkuivat vain tämän puheenaiheen ympärillä. Odotimme turhaan. Yritys peruutettiin. Oliko johdolla parempia suunnitelmia?

Yksikkömme oli pärjännyt hyvin. Meille annettiin työstämme miinanetsintä- ja etuvartiomerkki.

Veneen oli lähdettävä yleiskorjaukseen Rotterdamin veistämölle. Mutta meidän merikadettien oli parin päivän kuluessa ilmoittauduttava Flensburgin merikoulussa.

Pää pystyssä, ylpeästi ryhdistäytyneellä rinnalla ensimmäinen sodanajan kunniamerkki astuimme tulevan sijoituspaikkamme perinteistä rikkaan portin läpi. Ei ole ainoatakaan saksalaista meriupseeria, joka ei olisi saanut siellä perustavia teoreettisia tietojaan. Merikoulu teki todellakin juhlavan vaikutuksen. Itse koulurakennuksesta, joka sijaitsi ylhäällä mäellä, johtivat alas satamaan kiviportaat. Lukemattomia jahteja, soutu- ja moottoriveneitä saattoi havaita pitkien laiturien var-

rella. — Täällä oli pärjättävä. Tämä oli ratkaisevaa tulevalle uralle. Suoritetun tutkinnon jälkeen saataisiin meriupseerin valtakirja; kunhan ei nyt edessä olevana aikana tehnyt mitään suuria tyhmyyksiä, sai toivoa saavansa lopultakin hihoihinsa asiaankuuluvat arvomerkkinauhat.

Koko crew tapasi jälleen toisensa. Kurssitoverit tulivat eri sotanäyttämöiltä, Pohjanmereltä, Norjasta ja Välimereltä. Komentaja, tiukka amiraali, ilmaisi ensimmäisessä tarkastuksessa tyytymättömyytensä. Näytimme liian hurjilta, suoraan sanottuna »rähjäisiltä». Joillakuilla oli täysparta, toiset olivat tyytyneet viiksiin, missään tapauksessa ei kukaan olisi tuntenut meissä entisiä purje- ja linjalaivojen kadetteja. Tahtoipa tai ei, joka tapauksessa oli sopeuduttava merikoulun tapoihin. — Joitakin tovereita oli jo kaatunut. Joitakuita oli vaikea tuntea. Heistä oli taisteluissa tullut miehiä. Miltei kaikki olivat jollakin tavoin muuttuneet.

Koulurakennus oli valtava kivikompleksi. Meillä oli makuu- ja olohuone kutakin neljää kohti. Huoneissa oli tummat, madonsyömät tammihuonekalut. Hallimaisilla käytävillä oli useita muistotauluja ja laivojen malleja. Vanhoja rikkiammuttuja lippuja riippui seinillä. Kuten kunnioittavasti mainitsimme, täällä suorastaan »tuoksui» traditioille.

Rintamakomennuksiensa aikana hyvin kunnostautuneet kokelaat ylennettiin. Vänrikiksi ylentäminen oli jo vanhastaan kaikkein tärkeimpiä asioita. Yhtäkkiä oltiin esimiehiä, miehistö tervehti meitä, kannettiin, joskin ilman arvomerkkejä, upseerinvormua ja tikaria. Myös tytöt katsoivat meitä jo toisin silmin. Meillä oli tästä lähtien »paita edessä», päinvastoin kuin matruuseilla, joilla oli kaulus »takana». Tarkasti katsoen olimme kuitenkin vasta vain puolia vänrikeitä, koska meiltä puuttui vielä porte-épée, suoritetun upseeritutkinnon merkki. Mutta kukapa siitä maissa tiesi?

Puolentoista vuoden kuluttua ensimmäinen loma. Loistavaa. Matkustin Berliiniin vanhempieni luokse. Koska pääkaupun-

gissa olivat meriväen virkapuvut harvinaisia, olin olevinani jollakin tavoin erikoinen. »Heer» ja »Luftwaffe» kutsuivat meitä miltei aina luutnanteiksi, koska meillä oli olkapäillä jonkinlaiset olkaimentapaiset. Hotellien edessä kävimme portieereista ja rautatiellä junailijoista. Niinpä minulle sattui kerran maanalaisella asemalla junaa odottaessani, että muuan nainen puhutteli minua näin: »Voi, suokaa anteeksi, herra ylijunailija, ettekö voi sanoa, kuinka pääsen nopeimmin Wannseehen?» — Pari askelta edempänä kulki muuan kapteeni edestakaisin. »Suokaa anteeksi, arvoisa rouva, olen outo tällä asemalla, enkä valitettavasti voi lainkaan neuvoa teitä. Mutta katsokaahan tuolla tuota herraa, jolla on neljä leveätä kultaista nauhaa; hän on ollut kauemmin palveluksessa kuin minä ja osaa varmastikin neuvoa.» — Katosin mitä pikimmin, ja ennätin kuulla vain äkäisen murahduksen. Oikeastaan tuo ei ollut minun puoleltani oikein kunnioittavaa, mutta olin vain vänrikki, ja silloin ei voi olla kujeilematta. Onhan »vänrikinkepponen» yleinen sanantapa.

Oli tehtävä työtä. Vaatimukset olivat suuret. Opetussuunnitelmaan kuului ensinnä navigointia tähtimittausten avulla. Hyvät alkutiedot olivat tarpeen. Mutta olimmehan jo koulussa ratkoneet vaikeampiakin tehtäviä kuin paikanmäärityksessä tarvitaan, oppineet sekä differentiaali- että integraalilaskentoa. Myös muissa aineissa, kuten fysiikassa ja kemiassa, olin saanut hyvää opetusta.

Muuten pantiin, kuten koko Saksan laivastokoulutuksessa yleensäkin, ja täydellä syyllä, pääpaino käytännöllisille taidoille. Purjehdimme, suoritimme moottoriveneillä kehysharjoituksia ja teimme monipäiväisiä matkoja 1000 tonnin suuruisilla merivoimien navigointialuksilla. Sulkeisharjoitusta oli melko vähän. Torpedo- ja tykistöammunnasta saimme yleiskuvan.

Laivatyyppien ja uusien aseiden monenkaltaisuuden vuoksi näyttää tarkoituksettomalta opettaa kaikkien aseiden käyttöä.

Se on sitä paitsi mahdotontakin. Koulutuksen täytyisi olla niin pitkäaikainen, että se kestäisi vuosikymmeniä, ja oppiajan päättyessä olisi silloin jo unohtanut alun. Flensburgin merikoulu antoi siis vain navigointikoulutuksen ja välitti yleisiä taktillisia tietoja sekä tietoja aseista ja merisodan historiasta.

Kuten jo mainittu, vänrikit ovat kuuluisia »kepposistaan». Niitä eivät esimiehet suinkaan ota kovin vakavalta kannalta, sillä nehän kuuluvat nuorten ihmisten olemukseen. Eräällä toverillamme oli taas jotakin tekeillä. Hän osti ongen ja alkoi vapaina aikoinaan kalastella. Kaikki nauroivat, sillä oli tunnettua, että harjoitusalueillamme oli vain vähän tai ei ollenkaan ja vain mitättömiä kaloja. Näytti uskomattomalta, mutta toverimme sai jo ensimmäisinä päivinä kymmenkunta kiloa mitä parhaimpia kaloja. Aina hänellä oli jotakin ongessaan. Hänen nähtiin vetävän mitä muhkeimpia otuksia vedestä. Eipä aikaakaan, kun jo monet ostivat itselleen onget ja alkoivat kilpailla hänen kanssaan.

Mutta arvoitus pysyi arvoituksena. Ystävämme pääsi tuloksiin, toiset eivät. Hän säteili. Ilmeisesti hän oli ainoa, joka ymmärsi jotakin urheilusta. Hän kertoi oppineensa taitonsa miinanetsijälaivalla Norjan vuonoissa. Täytyi muka kehittää itselleen aivan erikoinen tunto ja mitä kaikkea hän puhuikaan. Hänelle naurettiin, mutta toisaalta hän oli ainoa, jota onginnassa onnesti. Eräänä päivänä olivat onkimishaluiset jälleen kerääntyneet portaiden luokse. Mestarionkijamme nosti tärkeänä onkensa vedestä kuuluttaen ääneensä, että hänestä veto oli tuntunut tällä kertaa aivan erikoiselta ja että sieltä mahtoi nyt tulla kerrassaan ihmeellinen kala. Hän oli oikeassa. Kaikuva nauru kajahti: käristetty silli oli kiinni koukussa. Onkija pääsi vain vaivoin partaan luota. Hänen oli hyvitettävä kepposensa, ja toiset tahtoivat kastaa hänet mereen. — Arvoituksen ratkaisu oli se, että toinen kaveri istui portaan alapäässä mukanaan pussillinen ostettuja kaloja, ja kun onkija antoi merkin pudottamalla pienen kiven lautoja pitkin, alhaalla

oleva kiinnitti koukkuun halutun kalan. Hänen täytyi aiheuttamansa häiriön vuoksi ilmoittautua komentajalle. Tällä oli kuitenkin huumorintajua ja ystävämme selvisi ilman rangaistusta.

Ruumisvaunu arkkuineen pyrki koulun alueelle. Vartiossa oleva vänrikki tarkasti kulkuluvan. Se näytti olevan kunnossa. Omituista, vaikkei mitään huhuja ollut liikkeellä kenenkään kuolemasta. Ajoneuvo sivuutti portin. Ryhmälläni oli parhaillaan erään siviiliopettajan oppitunti. Hänen nimensä oli Peter. Ovelle koputettiin. »Sisään!» huusi Peter karskisti, silminnähtävästi ponnistellen tavoittaakseen merikoululle ominaisen käskevän sävyn. Hän halusi näet päästä reserviupseeriksi. Ovi avautui hyvin hitaasti ja ääni kuulutti juhlallisesti: »Sydämellinen osanottomme.» Sillä välin — kaikista vastaväitteistä huolimatta, neljä mustapukuista arkunkantajaa nosti mustan kirstun sisään ja laski sen ihan opettajamme jalkojen juureen. »Siinä olisi arkku herra Peterille», toisti samainen ääni, ja kantajat poistuivat.

Auto ajoi kiireesti pois. Kirstu oli huoneessa. Meillä oli valtavan hauskaa. Mutta herra Peter oli suunniltaan, keskeytti opetuksen ja ilmoitti asiasta komppanianpäällikölle. Kuten aina. Siitä juuri johtui, ettei hänestä pidetty.

Seurasi kuulusteluja. Koko merikoulua kuulusteltiin. Kepposen alkuunpanijaa ei saatu selville. Arkkukaupan tosin todettiin tapahtuneen ja arkku oli asianmukaisesti maksettu. Se annettiin myöhemmin kirkon käytettäväksi.

Meillä oli myös miekkailun-, ratsastuksen- ja nyrkkeilynopetusta. Suuri arvo pantiin rohkeuskokeille. Opettajallamme oli huono onni sikäli, että ryhmääni kuului Saksan raskaan sarjan juniorimestari, kun hän itse taas oli vain kevyen sarjan nyrkkeilijä. Hän ei aavistanut mitään. Lyhyen puhuttelun jälkeen hän sanoi: »Juuri nyrkkeilyssä tuntee aidon luonteen. Pelko on pahinta mitä on olemassa, täytyy aina käydä päälle eikä koskaan peräytyä. Kuka on jo aikaisemmin nyrkkeillyt?»

Mestarinyrkkeilijämme ilmoittautui. »No, koettakaamme nyt yhdessä.» He seisoivat kehässä, ottelu alkoi. Opettaja löi vastustajaansa nenään. Toverimme raivostui ja syöksyi kuin tiikeri uhrinsa kimppuun. Hän oli kaksin verroin painavampi ja hänellä oli karhun voimat. Ottelu keskeytettiin.

Merikoulukausi läheni loppuaan. Tutkinnot oli läpäisty ja saimme kaivatun porte-épéen. Päättäjäistanssiaiset, ja sitten lähdettiin jälleen rintamalle.

Kaksi toveriani ja minä saimme yhteisen komennuksen erääseen sukellusveneeseen. Tämä oli toukokuun alussa 1941. Maamme ei vielä ollut sodassa Neuvostoliittoa vastaan, myöskään Yhdysvaltojen kanssa eivät avoimet vihollisuudet olleet vielä alkaneet. Taistelu Englantia ja sen merimahtia vastaan näytti lännen sotaretken päätyttyä olevan hetken tunnus. Tehokkain ase tähän tarkoitukseen oli epäilemättä s-vene. Laivanrakennusohjelma, joka aloitettiin Englannin julistettua sodan syyskuussa 1939, alkoi jo vaikuttaa. Sillä nykyisellä naurettavan pienellä s-venemäärällä — niitä lienee ollut noin kaksikymmentä käytettävissä taistelutehtäviin sodan alussa — oli mahdotonta taistella silloista mahtavinta merivaltaa vastaan.

Omituisin tuntein aloitimme matkan. Keskustelu pyöri ehtimiseen siinä, mitä meillä oli edessämme. Muistelin monia ensi maailmansodasta lukemiani kirjoja sekä johtavien valtiomiesten puheita siitä, kuinka lähellä tuhoa Englanti oli Saksan sukellusaseen vuoksi silloin ollut. Yli 18 miljoonaa tonnia upotettuja kauppa-aluksia oli vuosien 1914 ja 1918 välillä laskettava sukellusveneiden tilille. Mieleeni muistuivat kuuluisat nimet kuten Weddigen, Arnauld de la Perière, von Spiegel ja monet muut, joiden omat kuvaukset olin lukenut. Lukiessani minusta oli oleskelu sukellusveneessä aina tuntunut hyvin kauhistuttavalta ja salaperäiseltä. Niiden, jotka kävivät tätä sotaa veden alla, vailla päivänvaloa, öljyn suodattamissa vaatteissa ja huonossa ilmassa, täytyi olla verrattomia miehiä.

Nyt oli osakseni tullut kokea taistelut tämän aselajin mu-

kana. Tie, jonka olin aloittanut valkoisten purjeiden lumoissa, olisi johtava minut »harmaiden susien» joukkoon.

Ne olivat jo saavuttamallaan menestyksellä panneet koko maailman ihmeisiinsä. Sanomalehdet olivat täynnä heidän teoistaan ja radion erikoistiedonannot kuuluttivat yhä kasvavia upotuslukuja. Mutta tiesimme, etteivät monet vihollista vastaan lähetetyistä veneistä olleet palanneet. Juuri kaksi kuukautta sitten oli pari tunnettujen komentajien venettä saavuttanut kohtalonsa, »U-47», komentaja Prien, »U-100», komentaja Schepke ja »U-101», kapteeniluutnantti Kretschmer. Kolmesta juhlitusta miehestä oli vain viimeksi mainittu selvinnyt hengissä. Hän joutui sotavankeuteen.

SUSI ISKEE

Laivamme oli Danzigissa. Tuskin jaksoimme odottaa siihen pääsyä; ainoakaan ihminen, lukuun ottamatta laivan miehistöön kuuluvia, ei näet saanut astua s-veneeseen, eivät edes toisten aselajien meriupseerit. Erittäin salainen! Vastustajalle ei saanut millään ehdolla antaa tietoja tämän vaarallisen aseen ominaisuuksista, ettei se olisi päässyt kehittämään sille oikeita torjuntamenetelmiä.

Merikoulussa olimme saaneet suuren määrän asusteita, kuten asepukuja, alusvaatteita ja muun muassa useita jäykkiä kauluksia. Niiden lisäksi merimieskirstun ja kaksi pientä matkalaukkua. Meistä oli tullut »ylhäisiä», emmekä enää matkustaneet merimiessäkki mukanamme.

Vihdoinkin, pitkän, kärsimättömän etsimisen jälkeen löysimme veneemme. Se oli sivelty harmaaksi. Se tuskin kohosi laiturintasoa ylemmäksi. Kaksi miestä vartioi sitä. Toinen kannella, toinen laiturilla. Heillä oli konepistoolit. Heidän ryhtinsä ei ollut kovinkaan sotilaallinen, jos arvosteli sitä kasarmivaatimusten mukaan. Kysymykseemme, onko komentaja laivalla, he vastasivat hänen juuri menneen maihin ja todennäköisesti palaavan vasta huomenna. Huomenna lähdettäisiin merelle kello viideltä. — Epäonnistuimme yrittäessämme selittää heille, että meidän oli asetuttava laivaan tai ainakin saatava jättää pakkauksemme kannelle. — Ei mitään mahdollisuutta. Siihen täytyi saada komentajan suostumus. Sisään emme myöskään päässeet! Erikoislupa! Merikoulun komennustodistus ei riittänyt!

Olimme oppineet, ettei mikään ollut mahdotonta, emmekä tämä opetus mielessämme antaneet niin helposti periksi. — Pitkän etsimisen jälkeen löysimme vihdoin ensimmäisen vartioupseerin majoituslaivalta. Hän antoi meille haluamamme luvan. Olimme noutaneet pakkauksemme asemalta ja siirsimme ne alukseen. Aliupseerit irvistelivät. Sotilasarvoltaan he olivat meidän vertaisiamme. Mutta samanarvoisuus ei merkinnyt mitään, sillä mehän olimme heidän opetettaviaan. Emme olleet vielä koskaan nähneet sukellusvenettä, ja meidän oli kysyttävä, jos halusimme tietää jotakin.

Molemmat pienemmät matkalaukut oli onnellisesti sijoitettu laivan keskiosaan. Puuttui vielä raskas laivakirstu. Mutta katsohan, se ei mahtunut alasmenoluukun läpi. Kohta saimme hyviä neuvoja, he halusivat soittaa veistämöön ja pyytää suurentamaan luukkua ja ylipäätäänkin ottamaan suunnittelussa huomioon, että vänrikit mahtuisivat tavaroineen alukseen.

»Huomio!» Miehistö otti asennon. Hytinvanhin teki ilmoituksen. Näimme valkoisen lakin, komentajan tuntomerkin. Kirjoittamaton laki s-veneissä oli, että vain hän sai käyttää sellaista päähinettä. — »Oletteko kerta kaikkiaan mielettömiä, mitä aiotte tehdä kaikella tuolla kamalla täällä veneessä, luuletteko meidän lähtevän huvimatkalle? Hommatkaa heti paikalla koko laitos asuntolaivaan ja ilmoittautukaa puolen tunnin kuluttua hytissäni.» Tietystikin kiirehdimme noudattamaan tätä käskyä. Palattuamme hän kohdisti meihin seuraavanlaiset sanat:

»Olette täällä laivalla täysiä nollia ettekä ymmärrä kerta kaikkiaan mitään. Nuorin matruusikin tietää enemmän kuin te ja on kokonaisuuden käyttökelpoinen jäsen. Te sen sijaan olette kuollutta painolastia ja hyödyttömiä ilmankuluttajia. Pitäkää tämä aina mielessänne. Teidän tehtävänne on toistaiseksi se, että opitte ja totutte nopeasti. Kolmen viikon kuluttua lähdemme rintamalle; älkää luulko että tulen ottamaan teidät mukaan, jos havaitsen, ettette vastaa vaatimuksia. Olkaa

aina tietoisia siitä kunniasta, että saatte palvella Saksan valtakunnan ylpeimmässä ja ratkaisevimmassa aselajissa. Elämä on meillä kovaa ja puutteellista. Kestämme sen mielihyvin, sillä rakastamme isänmaatamme. Ottakaa esikuvaksenne molempien sotien syvyyden ritarit ja pyrkikää olemaan heidän kaltaisiaan. Olkaa koko sydämellänne aselajinne mukana ja tulkaa kelpo miehiksi!»

Laivueessa olimme saaneet kaksi s-venepakkausta — niin kutsuttiin tavallisesti s-veneissä käytettyjä vihreänharmaita kolmospukuja —, nahka-asu, merisaappaat, kaksi villapaitaa, kuudet alusvaatteet ja kuusi paria sukkia. Toilettivälineiden lisäksi siinä oli kaikki, mitä saimme ottaa alukseen. Mitään muuta ei myöskään mahtunut meille osoitettuun kaappiin. Muut tavaramme yhtä sinistä univormua ja muita pikkujuttuja lukuun ottamatta, jotka lähetettiin lopulliseen rintamatukikohtaamme, postitimme kotiin.

Olimme nyt siis kotiutuneet salaperäisen ja pelätyimmän aselajin taikapiiriin. Meidän oli liikuttava erittäin ahtaalla alalla ja opittava totuttautumaan mitä erilaatuisimpien laitteiden hämäännyttävään moninaisuuteen. Oli saatava käytännöllistä laivatietoutta. Joka putkella oli oma merkityksensä; täytyi tietää, mistä se tuli, minne se johti ja mitä varten se oli olemassa. Opetuksen havainnollistamiseksi meidän annettiin ryömiä kaikki ahtaat paikat, puhdistaa vesiruumat ja ylimalkaan suorittaa kaikkein likaisimmat työt, mitä vain saattoi ajatella. Ylväs vänrikinunivormu oli pian unohdettu. Kukaan ei käyttänyt arvomerkkejä. Mitä hyötyä oli pitkäaikaisesta koulutuksesta, kun täällä ei nähtävästi kuitenkaan tarvinnut mitään siitä? Tällaisia ajatuksia tietystikin oli vänrikeillä, jotka koulunpenkiltä tullen olivat alun perin luulleet voivansa esiintyä tärkeinä miehinä. Meidän oli jälleen aloitettava aakkosista. Yksi nukkui miehistön mukana, toinen aliupseerien kanssa, kolmas ylivääpelien luona. Sitten vaihdettiin. Vain yksi kerrallaan söi upseerihytissä.

Veneemme oli tavallista taistelutyyppiä VII c, sen uppouma oli sukelluksissa ollen 600 tonnia. Pienempi tyyppi II, uppoumaltaan 250 tonnia, oli vähemmän sopiva toimintaan Atlantilla; suuremman tyypin IX (800 tonnia) rinnalla meidän VII tyypillämme oli pienemmästä toimintasäteestään huolimatta nopeamman sukellusajan ja suuremman ketteryyden etu, ja sitä oli ennen kaikkea vaikeampi paikallistaa torjuntalaitteilla. Miehistöön kuului niihin aikoihin tavallisesti neljäkymmentäkaksi miestä.

Ulkonaisesti sikaria muistuttavan veneen ydinosa on painerunko. Se on veneen varsinainen elämänkeskus, kaikki tärkeät koneet ja patterit on sijoitettu sinne. Tämä osa on raskaampi kuin vesi ja sen vuoksi uimakyvytön. Uimakyky on aikaansaatu siten, että painerunkoa ympäröi ulkorunko. Näin ollen tilavuus suurenee painon kasvamatta samassa suhteessa. Veden pinnalla liikuttaessa vaikuttaa ilmalla täytetty ja osastoihin jakautunut välitila koko veneen uimakykyyn niin, että suunnilleen painerungon seitsemäsosa on vedenpinnan yläpuolella. Välitilan eli sukellussäiliön kammioihin kuuluvat myös polttoainesäiliöt. Sukeltamisen alkaessa lasketaan sukelluskammioihin sellainen vesimäärä, että se kumoaa ylöspäin kohottavan veden kantokyvyn. Jos vene makaisi hiljaa, se painuisi pohjaan, sillä minkäänlaista ajautumista, josta puhutaan kummituskertomuksissa jäljettömiin hävinneistä laivoista, ei käytännössä lainkaan esiinny. Vain sillä tavoin, että veneelle annetaan koneiden voimalla tietynsuuruinen nopeus, se voidaan pitää halutussa syvyydessä. Käyttämällä hyväksi niinsanottua syvyysperäsintä, sivuttaisia kantopintoja, sekä liikkeen aiheuttamaa virtaa, vene saadaan nousemaan tai laskeutumaan. Minkälainen tilojen järjestely on veneen sisällä? Tehkäämme kiertokäynti, ei kuten tavallisesti perästä päin, josta nähtynä oikealla aina on »styyrpuuri» eli ylähanka ja vasemmalla »paapuuri» eli alahanka, vaan edestäpäin, keulasta, missä on miehistön asuintila. Jos ajattelemme laivastomme merimiesten

pilanimeä »lordit», niin silloinhan on oikein, että aloitetaan ylähuoneesta. Keulatila on toden totta hieman ahdas, lievää sanontaa käyttäen. Siellä on myös neljä torpedoputkea. Joka putkessa on normaalisti aina torpedo. Toiset neljä on varastoitu pohjalevyjen alle, ja kaksi levyjen päälle, jossa niitä suojaa puinen lattia. Miehistö nukkuu lavereilla, jotka voidaan nostaa ylös. Kaksi makuusijaa on aina päällekkäin. Kolmella »lordilla» on kaksi laveria yhteisesti käytettävänään. Muulla miehistöllä on loput noista yhteensä kahdestatoista keulatilan laverista; näitä ovat torpedomiehet, joilla on nerokas lempinimi »mixer», sekä radiomiehet. Ja ennen kaikkea teknillisen puolen miehet, joiden työnmukainen nimitys on lämmittäjät. Lämmittäjillä on laveri kahta miestä kohti.

Tällainen järjestely johtuu vartio- ja palvelusolosuhteista ja sujuu käytännössä vaikeuksitta. Monien miesten täytyy aina samanaikaisesti olla vartiovuorossa. Toinen nousee, toinen asettuu nukkumaan hänen vuoteelleen. Hytti ei kylmene milloinkaan, ja siinä vallitsee samantapainen tilanpuute kuin teollisuuspaikoissa, joissa makuupaikkojen käyttäjät vaihtuvat kerroksittain työvuorojensa vaihtuessa.

Asia ei kuitenkaan ole niin, että vartiosta vapaana olevat miehet voisivat rauhassa nukkua seuraavan palvelusvuoron alkuun saakka. Aterioita varten tulee tietystikin kaikkien nousta, koska pöytä käännetään esiin ja ylemmät laverit on nostettava ylös, jotta alemmissa voitaisiin istua. Sitä paitsi lepoajat katkaisee päivittäinen puuhailu torpedojen parissa, tehtävä, joka suoritetaan keulatilassa. Sitä kutsutaan »järjestelyksi». Torpedojen mekaanisia laitteita täytyy kokeilla. Vuoteet häiritsevät, ja ne on sen vuoksi nostettava.

Edelleen miehistön on pidettävä vene puhtaana; ruoannoutajat ja astioiden pesijät pitävät huolta kukin omista tehtävistään. Miehistöön kuuluvilla on miltei yhtä monta esimiestä kuin heitä itseäänkin on.

Keulatilasta poistuttaessa tullaan ylivääpelinhyttiin, jossa ma-

jailee yliperämies ja kaksi konemestaria. Vasemmalla on jäähdytyslaite ja toisella puolella WC. Sitten on molempien meriupseerien ja johtavan insinöörin hytti. Sen jälkeen on toisella puolella komentajan hytti, joka todellisuudessa on vain paksun verhon erottama nurkkaus. Tietysti komentajan täytyy olla lähellä tapahtumien keskusta. Niinpä häntä vastapäätä on radioasema, sen vieressä tärkeät laitteet paikallistamista varten sukelluksissa oltaessa, kuuntelulaitteet ym. Heti komentajan hytin vieressä on ohjausosasto eli ohjaamo. Täällä komentaja ja johtava insinööri ovat sukelluksissa oltaessa, täältä annetaan käskyt. Kaikki laitteet, joita tarvitaan sukelluksissa, sijaitsevat täällä, syvyysperäsin, trimmauslaitteet, pumput ym. Täältä päästään myös torniin. Ohjaamo sijaitsee veneen keskiosassa, ja sieltä voidaan säätää sekä eteen- että taaksepäin laipioiden väliseinien luukut. Laipiot on konstruoitu 100 m:n syvyydessä vallitsevaa vedenpainetta silmällä pitäen, kun taas väliseinien ovet kestävät vain 20 m:n sukellussyvyyden paineen.

Vielä on aliupseerihytti kahdeksine vuoteineen, joita vaihdellen käytetään. Sen takana on oikealla puolella keittiö ja vasemmalla jälleen WC. Sitten dieselmoottorihuone ja siihen liittyvä sähkökonehuone sekä perätorpedoputki ja varatorpedo pohjalevyjen alla. Aliupseerihytti sijaitsee hyvin epäedullisesti, koska sen kautta on kuljettava jokaisen, joka aikoo päästä veneen muista osista keittiöön tai konehuoneisiin, mikä tulee hyvin usein kysymykseen.

Uudet veneet saivat noihin aikoihin vuonna 1941 miehistön, joka oli pantu puoliksi kokoon kokeneista rintamamiehistä ja puoliksi uusista tulokkaista. Niinpä meilläkin oli joka toisella miehellä s-venemerkki ja toisen luokan rautaristi. Komentajallamme oli jo takanaan sarja rintamamatkoja ensimmäisenä vartioupseerina. Hän oli kookas, vaalea mies, jolla oli huomiota herättävän kulmikkaat kasvot. Hänen puhetapansa oli lyhyttä ja iskevää.

Puolivuotinen koulutusaika, jonka jokaisen s-veneen oli läpikäytävä Itämerellä, oli meidän veneemme miltei jo suorittanut silloin kun meidät vänrikit komennettiin Danzigiin. Kysymys oli monipuolisista kokeista, jotka oli suoritettava eräissä erikoislaivueissa. Esimerkiksi sukellusharjoituksissa aiheutettiin vahingoittuneiden rintamaveneiden selostusten mukaan häiriöitä kone-, valo- ja muissa laitteissa. Kaikki työ oli usein suoritettava pimeänpäin. Tositapauksessakin lakkoili useimmiten ensimmäisenä valo. Jos vene oli kestänyt vaatimukseksi asetetun kokeen, se vapautettiin seuraavaa koulutuslaivuetta varten, ellei, se joutui uudelleen suorittamaan oppikurssin, aivan kuin koulussakin. Meidän veneemme oli täyttänyt kaikki vaatimukset. Se oli hyvä merkki komentajasta. Puuttui enää »taktillinen» loppuharjoitus. Sille pantiin suurin paino. Se kesti neljätoista päivää ja oli kova koe veneelle ja miehistölle. Kun myöhemmin suoritin sen 1. vartioupseerina, harjoitusmuodostelma menetti kahdestatoista veneestä kaksi harjoituksen aikana; kolme muuta palasi vahingoittuneena.

Taktillinen harjoitus oli suurisuuntainen. Se ulottui koko Itämeren-alueen yli. Veneiden oli asetuttava lähtöasemiin, ja sitten ajettiin Atlantille aivan kuin sotaan. Useasta laivasta muodostettu saattue, jolla oli vahva varmistus, ajoi mutkitellen. Vähintään 50 lentokonetta suoritti kaukotiedustelutehtäviä ja ilmoitti jokaisen näkyviin saadun s-veneen.

Nyt ei ammuttu enää, kuten aikaisemmin, harjoitustorpedoilla. Nehän erosivat kovista siinä, että niistä puuttui 200 kg:n painoinen räjähdyspanos ja että ne oli suunnattu niin alas, että ne juoksivat maalin alitse, vaan ammunnan perusteet ilmoitettiin maalilaivalle osuman toteamiseksi ja s-veneen miehistön taidon arvostelemiseksi. Aikaisemmissa harjoituksissa oli torpedon kulku todettavissa sisällä olevan lampun avulla. Ammuttavasta laivasta todettiin, olisiko osumaa tullut ja mihin. Päivällä osoittivat kohoavat ilmakuplat kulun. Selvisimme hyvin. Nyt oli matka rintamavarusteita hankkimaan Kieliin.

Varustamislaivue oli numeroltaan »viides». Siellä vallitsi vilkas hyörinä. S-veneiden laiturissa oli vähintään kymmenen alusta. Kaikki toinen toisensa kaltaisia. Harmaita, solakoita ja leveyteensä katsottuna valtavan pitkiä, noin 70 m:n pituisia. Miehistö oli nuorta ja vankkumattoman idealismin läpitunkemaa, ylpeitä aseestaan, voitonvarmoja. Tapasin monta toveriamme merikoulusta, koska joka veneessä oli kaksi, kolme vänrikkiä. Tulevien upseerien tuli saada oppinsa itse rintamalla. Se oli veneille haitallista, mutta täytyi ottaa huomioon esiintyvät tappiot. Mikään s-venekoulu ei voinut korvata kokemuksia, joita saatiin rintamalla.

Kuorma-auto toisensa jälkeen toi elintarvikkeita. Veneemme oli määrä varustaa kahdeksaa viikkoa varten. Näillä tarvikemäärillä olisi voitu tulla toimeen neljännesvuosi kärsimättä hätää, sillä annokset olivat paljon suuremmat kuin muiden joukkojen. — Oli osattava sijoittaa tarvikkeet tarkoituksenmukaisesti ja jakaa ne oikein veneen eri osiin, niin että ne oli sukellettaessa hyvin sijoitettu. Toisaalta ne eivät saaneet sukellettaessa luisua paikaltaan, mikä sattui helpostikin sukelluskulman ollessa 60 astetta. Lisäksi elintarvikkeet eivät saaneet estää koneiden hoitoa eikä edestakaista juoksemista. Se vaatii paljon kokemusta ja kätevyyttä. Myöhempinä sotavuosina kaikki veneet saivat tarkan sijoitussuunnitelman. Kinkut ja kovamakkarat tulivat torpedoputkien väliin ja ohjaamoon. Kolmen viikon tuoreliha tuli kylmään osastoon ja tuoreleipä suunnilleen yhtä pitkää aikaa varten keulan riippumattoihin sekä sähkökoneruumiin. Kun tuoreet ravintoaineet loppuivat, elettiin yksinomaan säilykkeillä.

Torpedojen laivaamiseksi s-vene siirtyi erikseen tätä varten konstruoituun laituriin. Ensin kuormattiin eteen erikoisluukun kautta ja sitten taakse. Lopuksi tuli vielä kaksi torpedoa veden- ja paineenkestävissä yläkansipakkauksissa. Jos ne myöhemmin aiottiin ottaa sisään, täytyi veneen olla pintakulussa.

Nyt oli a-tarvikkeiden vuoro. 8,8 cm:n ja 2 cm:n kranaat-

teja, sekä huomattavat määrät kk- ja kp-patruunia. Yläkannella meillä oli erityinen s-venekanuuna ja täysautomaattinen it-tykki. Konekivääri saatettiin tarvittaessa parissa sekunnissa nostaa esiin tornista.

Varustautuminen oli loppuun suoritettu, happipullot täytetty, ilmanpuhdistussuodattimet uusittu. Olimme lähettäneet viimeisen postimme omaisille. Seuraavan päivän aamuvarhaisella oli lähdön tapahduttava. Palaisimmeko? Niin kaiketikin jokainen ajatteli, vaikka siitä ei puhuttukaan. Näkisikö vielä rakkaimpansa, vaimonsa tai lapsensa, morsiamensa tai vanhempansa? — Totta kai palataan, mistä tuollaiset typerät ajatukset? Komentaja tekee harvinaisen kelvollisen vaikutuksen. Hän ei lähde ensi kertaa rintamalle. Hän tuntee tämän touhun. Minkä vuoksi juuri ensi retkellä kävisi huonosti? Ja nyt on sota, taistelu isänmaan puolesta. — Meidän on suoritettava annetut käskyt ja saamme luvan karkottaa ankeat tunteet sydämemme syvimpään sopukkaan. Emmekö sitä paitsi voi luottaa taitoihimme? Ja kunnon miestä auttaa Jumalakin!

Rautaisen ryhdikkäänä miehistömme seisoi harmaissa nahkatamineissaan järjestäytyneenä. Laivueen komentaja suoritti lähtötarkastuksen: »Toverit, tietäkää, että palvelette rakkaan isänmaamme ylpeimmässä ja ratkaisevimmassa aselajissa. Kannatte käsissänne kohtaloa, joka on oleva kansallemme määrätty. Ajatelkaa tätä aina ja osoittautukaa teitä kohtaan osoitetun luottamuksen arvoiseksi. Heikkoutta emme tunne. Tunnuslauseenamme on PÄÄLLE! UPOTTAKAA!»

Saksan rannikko oli kaukana takanamme. Komentaja oli päättänyt kulkea saaristoväylän kautta, siis Islannin ja Färsaarten välitse, saavuttaakseen avoimen Atlantin. Jo ensi maailmansodassa oli s-venejohdon suuri ongelma ollut, miten saada veneet Saksan satamista Atlantille. Ilman Ranskaa meillä ei olisi ollut mitään välittömiä sotasatamia. Englannin kanaali on melkoisen kapeutensa vuoksi helposti valvottavissa ja hallittavissa miina- ja verkkoesteillä. Vaikkakin merialue on suurempi,

on pohjoinen kulkutie Brittein saarten ympäri vastustajan tarkan valvonnan alaisena. Veneillä, joissa oli uutta miehistöä, oli pari päivää lähtönsä jälkeen kestettävä ankara koe, nimittäin läpimurto. Uusien tulokkaiden kokemattomuus oli syynä siihen, että ensi matkoilla aiheutui niin suuria tappioita. Useat tulivat jopa merikipeiksikin. Mutta merikipeä ihminen on kerta kaikkiaan kelvoton, olkoonpa sitten tähystäjänä tai sukelluslaitteiden käyttäjänä.

Valitettavasti vanhempien miesten hyvistä neuvoista ei useinkaan otettu oppia. Luullaan helposti, että he vain tekeytyvät tärkeiksi; eihän sitä nyt loppujen lopuksi olla hölmölästä kotoisin, vaan luullaan itsekin jotakin tietävänsä.

Olen vartiossa. Tähystän peräsuuntaan. Aivan kuin tavallinen matruusi. Komentaja oli tosin sanonut meille, että olimme laivalla täydellisiä nollia. Mutta nähtävästi hän oli sentään hieman alkanut luottaa meihin, sillä täydelliselle nollalle ei uskota tähystystä 90 asteen sektorilla. Edessä seisoo tavallisesti vartioupseeri ja pursimies, ja takana kaksi matruusia, tällä kertaa yksi vänrikkikin heidän joukossaan. Jokaisen oli jatkuvasti tarkkailtava omaa aluettaan kiikarilla ja paljaalla silmällä. Ja näin tehtiin aina neljä tuntia kerrallaan ilman minkäänlaista kattoa tai muuta suojaa pään päällä. Vartiovuoro suoritettiin, olipa sitten sade, myrsky tai lunta. Voi sitä joka nukahti tai jonka valppaus herpaantui. Se saattoi maksaa hengen, ei ainoastaan omaa, vaan koko miehistön.

Oltiin neljättä päivää matkalla. Ei mitään näkyvissä, ei ainoatakaan lentokonetta, ei laivaa, ei ajomiinaa. Yksitoikkoisesti takoivat molemmat dieselit; ääni kuulosti pikemminkin hyrinältä. Suljettu, pyöreä teräsrunko muodosti omalaatuisensa kaikupohjan. Siihen liittyi imuääni, joka aiheutui kahdesta puhaltimesta, joiden suut päättyivät välittömästi vieressämme torniin. Se oli jo sinänsä kammottavaa. — Ajoimme »kaksi kertaa puolella vauhdilla eteenpäin», 14—15 mailia. Pitkulainen veneenrunko leikkasi merta kuin veitsi; molemmin puolin se

viskoi sivuilleen valkoista keulakuohua. Se muistutti jollakin tavoin viiksiä.

Itsepintaisesti ja jäykästi vene jatkoi kulkuaan. Tavalliset aallot eivät yleensä kyenneet kohottamaan sitä. Keula puhkoi merta viivasuoraan. Vettä viskautui yläkannelle, aallot murtuivat tornia vastaan. Suurimmat ulottuivat ylös saakka, silloin tällöin sai kylmän karkaisun kylmästä vedestä. Yhä uudestaan kiikari silmille, tähystyskierros, sitten lasin puhdistus ja uusi tähystyskierros. Neljä tuntia kestää vartiovuoro.

Merisika! Vain ohimennen saa sitä katsella vaihtelun vuoksi, tarkkaavuuden on kohdistuttava muuhun. Kuinka nopeasti se osaakaan uida; se on nopeampi kuin me, risteilee keulan edessä, jättäytyy tahallaan jälkeen ja ottaa sitten salamannopeasti jälleen kiinni. Tuossa vielä toinen. Kenties aviopari. Kuinka onnellisia ne olisivatkaan ilman sotaa. Mitä yleensä on sota, emmehän ole toistaiseksi huomanneet matkallamme siitä mitään? Tällä muuten niin vaaralliseksi kuvatulla reitillähän ei tapahdu ylipäätään mitään. Eikä englantilaisella ole niin monta lentokonetta, että ehtisi kaikkea valvoa. Vanhojen »rintamajermujen» tärkeilyä. Tahtovat vain pelottaa meitä! —

»Lentokone, 40 astetta», ilmoittaa pursimies. — Vartioupseeri tähystää siihen suuntaan: »Hälytys». Ytimiä vavisuttaen kilisevät jättiläismäiset merkinantolaitteet kaikissa suojissa ne pystyisivät herättämään kuolleetkin. Jokaisen on siinä silmänräpäyksessä oltava paikoillaan, mentävä »sukellusasemiin» ja jätettävä paikoilleen kaikki, mikä ei sillä hetkellä ole välttämätöntä. Kaikkein intiimeimmätkin toimitukset on keskeytettävä, esimerkiksi WC:ssä istuminen, yhdentekevää, missä asussa sitten tuleekin.

Kansivahti hyppää sisäänmenoluukkuun. Käsin ja jaloin pidellen metallitangosta hän pudottautuu pystysuoraan syvyyteen. Ellei alas päästyään heti paikalla hyppää sivuun, putoaa seuraava mies päähän. Ja hänellä on kovat merisaappaat. Vain harvat eivät ole kokeneet niitä. Harjoitusajat olivat viisi se-

kuntia luukun sulkeutumiseen saakka. Siis joka miestä kohti sekunti ja kaksi kymmenesosaa. Se oli pelkkä rohkeuskoe. Vain sisäänhyppäämisestä on kysymys, jollakin tavoin tulee sitten aina alas. Sen lisäksi on joku aina ohjaamossa valmiina auttamaan. Hän korjaa meidät heti pois, kuinka satummekin sisään putoamaan.

Hälytyksen soidessa pysähtyvät dieselmoottorit. Konehuoneessa työskennellään kuumeisesti, lisäilmakuilut ja ilmanpoistoventtiilit tiukkaan kiinni ruuvattuina, molemmat potkurit kytkettyinä sähkökojeisiin. Jokainen tuntee rattaansa. Lukemattomia kertoja oli kaikkea harjoiteltu. Mitään ei saanut unohtaa! Punaiset lamput ilmaisevat vähäisimmänkin virheen. Jokainen sekunti on kallis. Alhaalla ei kukaan tiedä, mistä on kysymys, ei tiedä, onko kysymyksessä hävittäjä, lentokone tai jokin muu. Vaara on epäilemättä tarjolla. Hälytystä ei anneta pilan vuoksi. Eikö tule sukelluskäskyä?

Klak, luukku on kopahtanut kiinni. »Täyttäkää!» huutaa vartioupseeri. Hän on jäänyt riippumaan kiinni luukunkannen sulkurattaaseen lisätäkseen painollaan sulkeutumisnopeutta. Hänen säärensä sätkivät ilmassa. Hän astuu viimeisenä sisään. »Täyttäkää!» käskee johtava insinööri. Hän on vastuussa siitä, että sukelletaan vain silloin, kun vene on säännönmukaisessa sukelluskunnossa. Hänellä on lampputaulunsa. Jos kaikkien osastojen lamput ovat syttyneet, ilmestyy suureen tauluun »valmis sukeltamaan». »Viisi, neljä, kolme, kaksi — molemmat». Ne merkitsevät sukelluskammioita, joista etumaisimmalla on numero viisi. Toiset ovat kaksittain veneen oikealla ja vasemmalla sivulla. On äärimmäisen keskittymisen ja jännittymisen hetki. Kukaan ei puhu ainoatakaan tarpeetonta sanaa. Miehet hyppäävät kuin kissat täyttövipujen luokse ja, toistavat: »Viisi, neljä, kolme, kaksi — molemmat.» Toinen toisensa jälkeen; sanat sulautuvat toisiinsa. Nyt on näytettävä mitä on opittu. Kyllin kauan sitä onkin harjoiteltu. Virheellinen ote saattaisi merkitä kuolemaa.

Kaikki käy kuin siimaa. Samanaikaisesti lamput ilmoittavat, että sukelluskammiot ovat auki. Vesi virtaa tankkeihin. Vene kallistuu nenälleen, kymmenen astetta, kaksikymmentä astetta. »Yksi», käskee insinööri. Takimmainen kammio avataan. Tarkoituksellisesti se jätetään viimeiseksi, jotta kallistuminen tapahtuisi joutuisammin.

Sähkökoneet käyvät vimmatusti. Kuuluu vain hiljaista huminaa. Vene vavahtelee. Se tärisee. »Sukelluskammiot ovat auki», insinööri ilmoittaa komentajalle. »10 metriä, 15 metriä, vene laskeutuu nopeasti, 20 metriä.» —

Vartioupseeri ilmoittaa komentajalle: »Sunderland-kone vasemmassa etusektorissa.» Taivas puoleksi pilvessä. Kone tulee näkyviin pilvipeitteen takaa. Etäisyys 4000 metriä. Ei lentänyt kohti. Mahdollisesti ei ole nähnyt venettä, ja jos on nähnyt, sen on lennettävä hyökkäyskierros ja se menettää aikaa. Saavutamme 50 metrin syvyyden, ennen kuin ensimmäiset pommit putoavat. Tällä välin insinööri on komentanut »Puhaltakaa ulos». Kohisten paineilma virtaa painekammioihin. Ne ovat pinnalla liikuttaessa aina täynnä vettä. Niiden lisäpaino saa veneen nopeasti voittamaan veden niin sanotun pintajännityksen ja nopeuttaa sukellustapahtumaa. Mutta siihen 5 vesitonniin verrattuna, mikä on alaosastojen tilavuus, vene on nyt liian raskas. Ne on vedenpinnan alle häviämisen jälkeen nopeasti puhallettava tyhjiiksi. Paineilma on puristettu 205 ilmakehään. Valtava paine. Parissa sekunnissa vesi kohisee ulos. »Kammiot tyhjät». »Sulkekaa!» Kätevästi kaksi matruusia kiertää määrätyt venttiilit kiinni. Painekammiot ovat nyt täynnä ilmaa. Niissä on liikapainetta. Ohjaamossa oleva ylimatruusi tyhjentää niistä automaattisesti liikailman. Sen vuoksi veneen ilmakehäpaine nousee. Korvissa suhisee.

Johtava insinööri ilmoittaa komentajalle: »40 metriä, vene laskeutuu nopeasti, 35 asteen kaltevuus».

Komentaja insinöörille: »Sataan metriin». — »Kuusikymmentä metriä, seitsemän» . . . »mentä» ei enää kuulu. Jysähtää.

Ei niinkuin tykistöammus maanpintaan. Kumea jysähdys; kohisee ja rapisee. Vesi on hyvä äänenjohtaja. Vene muistuttaa rumpua. Ollaan suljettuina sen sisään.

Ei puhuta enää, kukaan ei juoksentele. Jokaisella on paikkansa, jota hän ei saa jättää. Se saattaisi muuttaa veneen tasapainotusta. Vene vapisee. Seuraako useampia pommeja? — Ilmoituksia: »Keulapuoli selvä, peräpuoli selvä, ohjaamo selvä». Ei siis mitään häiriöitä. Räjähdykset tapahtuivat kaukana. Eivät edes olleet niin äänekkäitä kuin harjoituspommit, joita heitettiin 50 metrin päähän. — Sata metriä. Vene »vaakautetaan». On puhallettava jäljellä oleva ilma pois sukelluskammioiden nurkista. Se saattaisi olla syvyysohjauksessa haitallista. Suurissa syvyyksissä se puristuu kokoon, ja veneen ominaispaino tulee suuremmaksi; pienissä syvyyksissä käy päinvastoin, ja sitä paitsi ilmarakkulat juoksisivat, kuten vesivaa'assa, edestakaisin ja seurauksena olisi jatkuva vastatrimmaus. Sitä paitsi ne vielä jyskyttävät. Ne ovat kerta kaikkiaan epämiellyttäviä. — »Vene vaakautettu. Sulkekaa puhaltimet.» Nyt tunnemme olomme taas paremmaksi. Tiedämme: hätätilassa voidaan kammiot puhaltaa täyteen, eikä ilma silti hyödyttömänä väisty ja nousuvaikutus esty. Voi venettä, jota pommit vaurioittaisivat niin, että ilmapuhallusventtiilit juuttuisivat kiinni. Se on mennyttä kalua.

Viiteen minuuttiin ei tapahdu mitään. Koneet käyvät vähäisellä vauhdilla. Kaksi päivää saattaisi jatkua tällä tavalla tarvitsematta nousta pinnalle. Mutta tehtävämme ei ole ajaa sukelluksissa eikä pysytellä piilossa, vaan hyökätä ja tuhota.

Komentaja on tavallaan tyytyväinen ensimmäisten pommien vuoksi. Täytyy kokea ne, jotta ottaisi sodan vakavalta kannalta, hän ajattelee. Ei ole mitään pahempaa uudelle miehistölle kuin ensimmäiset viikot ilman hyökkäystä. Miehet tulevat välinpitämättömiksi ja tuntevat itsensä varmoiksi. Se käy sitten helposti kohtalokkaasti. Jäämme tunnin ajaksi sukelluksiin.

Komentaja: »Periskooppikorkeuteen!»

Vartioupseeri insinöörille: »Periskooppikorkeuteen, molemmat koneet puolella vauhdilla eteenpäin!»

Insinööri syvyysperäsinmiehelle: »Molemmat syvyysperäsimet jyrkästi ylös. Täyttäkää 50 litraa!»

Vedenpaine laskee ylemmäs mentäessä, vene laajenee, sen ominaispaino pienenee, ja on laskettava vettä sisään. Määrät tuntee kokenut insinööri tarkalleen. Ne riippuvat veden suolapitoisuudesta ja muista tekijöistä. — Komentaja on ohjaamossa. Hän tähystää kaikkiin suuntiin periskoopilla. — »100 metriä, vene nousee.» 10 asteen nousukulmassa tapahtuu nousu. Suunnilleen joka sekunti yksi metri. Meillä ei ole kiirettä. Pääasia on, että vene nousee 20 metriin ja on hyvin painotettu saavuttaakseen siten ilman syvyysheilahteluja 14 metrin periskooppisyvyyden. Se on äärimmäisen tärkeätä. Itse periskooppi saa näkyä vain hyvin vähän, koneiden täytyy käydä hitaasti, niin että potkurit eivät aiheuta pyörrettä, eikä periskooppi itse kuplavanaa.

Miehistö laittautuu valmiiksi. Kansivartio on nousuvalmiina ja puhdistaa kiikareita. — »50 metriä, vene nousee — 20 metriä, vene on paikallaan». Vielä muutaman minuutin ajan johtava insinööri vakiinnuttaa veneen ohjattavuutta. Se on tärkeää, sillä parin matruusin on pintaannousua varten vaihdettava paikkaansa. Jokainen painaa vähintään 60 kiloa, ja se vaikuttaa veneen pituussuunnassa vivunlakien mukaisesti. Jokainen litra on otettava huomioon. Lämmittäjä hoitaa tasapainoitusvipuja. Kuinka hänen pitääkään olla selvillä tehtävästään! Vieressä on monta venttiiliä, toinen toisensa vieressä. Värit erottavat tosin vasemman ja oikean kyljen laitteet toisistaan, mutta pyöriä käytetään toisinaan täyttöön, toisinaan tyhjentämiseen. Aina sen mukaan, kuinka vesi on jakautunut, tyhjennetään vasemmalla puolen ja täytetään oikealla, tai päinvastoin. Komennot seuraavat toisiaan nopeassa tahdissa. Virhe vain — ja seuraukset saattaisivat olla kohtalokkaita.

Niinpä täytyy myös hermojen olla kunnossa. Mieluimmin

rentoutuneina. S-veneen miehestä tulee kone, hän on yhtä aluksensa kanssa. Ja toisaalta veneestä tulee osa hänen elävää itseään. Teknillisen aikakautemme vuorovaikutusta ja mysteeriota. Vene kolisee ja ähisee 200 metriä suuremmissa syvyyksissä ja puistelee itseään kuin koira, taas puhkaistessaan veden pinnan. Huonolla ilmalla se ähkii aivan kuin kansivahtikin. 100 metrissä se on tyytyväinen ja kulkee miltei äänettömästi.

Kahdessakymmenessä metrissä komentaja nousee torniin ja asettuu periskoopin ääreen. Koje on pieni teknillinen ihme. Siinä istutaan hajasäärin mukavassa nahkatuolissa, joka on asennettu läpimitaltaan noin metrin paksuiseen patsaaseen. Jalat lepäävät kahdella pedaalilla, jotka painettaessa aiheuttavat tasauksen vasemmalle tai oikealle. Kiertonopeus riippuu siitä, kuinka kovasti painaa. Oikea käsi käyttää kuulapeiliä, jolla saattaa nähdä noin 70 astetta ylös, siis taivaalle, tai 15 astetta alas, siis veteen. Sähköhäiriön sattuessa voidaan laitetta käyttää käsikäyttöisenä. Vasen käsi hoitaa nosto- ja laskuvipusinta, joka on jatkuvasti liikkeessä. Sillä tasoitetaan aaltoilun vaikutus ja veneen vähäiset syvyysheilahtelut. Periskooppi saa olla vain hiukan näkyvissä. Edelleen siinä on kädensija 1,5- ja 6-kertaista suurennusta varten sekä erilaisia aurinkohäikäisylaitteita. Sitä paitsi voidaan käyttää kontax-kameraa tai filmikojeita. Koko laite on lämmitettävä kuvastimen hikeentymisen estämiseksi. Periskoopin nousuista ja laskuista huolimatta istutaan aina samalla korkeudella. Jokainen liike tapahtuu täysin meluttomasti. Itsestään on selvää, että periskoopin näkökentässä on hiusristikko, etäisyysmittari ja hyrräkompassin kaksoislaite. Ylös tai alas katsoessaan näkee erilaisia kehiä astejaoituksineen, jotka tekevät mahdolliseksi ampumisen. Luvut ovat merkityksensä mukaan punaisia, vihreitä, keltaisia, mustia tai valkoisia. Torpedon laukaisukytkin on välittömässä läheisyydessä.

Periskoopin vieressä on pää-laskulaite. Se oli sodan aikana ainoalaatuinen koko maailmassa, ja sitä lienee antautumisen

aikoihin täydellä syyllä suuresti ihmetelty. Kysymyksessä ei ole normaali laskulaite hammasrattaineen, vaan kolmiolaskulaite erilaisine käyräpintoineen ja kuulalaakereineen. Se on suoranaisesti kytketty periskooppiin. Sen avulla on mahdollista ampua saattueessa viiteen eri maaliin muutamassa sekunnissa tarvitsematta vaihtaa kerran asetettuja arvoja. Atlantilla saavutetuista voitoista lankeaa suuri ansio juuri tälle laitteelle.

Komentaja on periskoopin avulla saanut yleiskuvan. Ilma näyttää puhdistuneen. Hän antaa pintaannousukäskyn. Sukelluskammiot puhalletaan paineilmaa täyteen. Kun johtava insinööri ilmoittaa: »Torniluukku vapautuu», komentaja avaa jo aikaisemmin auki kierretyn kansiluukun. Veneessä on mikäli mahdollista paineen oltava sama kuin samalla hetkellä ylhäällä vallitseva ilmakehänpaine. Jos on ylipainetta, komentaja saattaa, kuten jolloinkin on käynyt, sinkoutua ulos ja loukata itsensä. Alipaineen vallitessa on luukunkantta vaikea aukaista ja vettä painuu sisään. Suola kirvelee silmiä ja kiikari on märkänä käyttökelvoton. Ensi silmänräpäys heti pintaan tulon jälkeen on kohtalokas. Usein vihollinen on läheisyydessä. Hyvä ja luotettava tähystys on usein ollut s-veneen pelastus.

Komentaja ja hänen jälkeensä vartioupseeri ovat hypänneet kannelle. Jännittyneinä he tarkastelevat taivasta ja vettä.

Sillä välin veneessä on jatkettu töitä. Sähkömoottorit käyvät vielä kovalla vauhdilla. Mitä nopeammin vene kulkee, sitä lyhyempi on sen sukellusaika. Alakammiot on pintaannousu käskyn tultua täytetty vedellä. — Mitään ei ole näkyvissä. Vasta nyt komentaja käskee antamaan »ohi»-merkin. Dieselkaasutuksella puristetaan jäljellä oleva vesi sukelluskammioista. Sähkömoottorit pysäytetään. Etuna on paineilman säästö ja sitä paitsi sukelluskattiloiden parempi säilyminen rasvapitoisen pakokaasun ansiosta.

Kansivartio asettuu paikoilleen. Vene on normaalissa kunnossa pintakulkua varten. Se jatkaa menoaan, yksitoikkoisesti moottorit takovat lauluaan. —

Useasti meidän täytyi sukeltaa, ja pommit putoilivat. Meihin ei kuitenkaan osuttu. Useasti näimme ajelehtivia miinoja. Kerran kuulimme sukelluksissa ollessamme omituista rahinaa sivuseinästä. Pintaan noustessa riippui miinavaijeri tornin poikki. Köysi oli kovin ruostunut; onneksi miina oli irronnut.

S-venemiesten huumori oli ristinyt miinoitetun alueen veikeällä nimellä »ruusutarha». »Im Rosengarten, da will ich Dich erwarten», »Sua ruusutarhassa oottaa mä saan», olimme merikoulussa laulaneet keskiyläsaksalaisen lemmenlaulun sanoilla. Täällä laulettiin kummi-isä Kuolemasta, ja hänen ruusunsa olivat täynnä piikkejä, vedenpinnan alle ankkuroituja räjähdyspanoksia.

Toisen kerran näimme kalastajahöyryn. Veneessä oltiin sitä mieltä että se olisi upotettava. Se ajoi sulkualueella. Mutta komentaja oli toista mieltä. Alus oli liian pieni, siihen ei kannattanut haaskata torpedoa. Sitä paitsi se kiinnittäisi torjunnan huomion meihin, mikä ei lähellä rannikkoa koskaan ole suotavaa, sillä muutaman tunnin kuluessa voivat s-veneenhävittäjät ja lentokoneet olla paikalla. Ei kannata kalastusaluksen takia. Sitä paitsi jokainen s-vene oli neljän miljoonan Saksanmarkan arvoinen.

Ja niin jätimme taaksemme Islannin-väylän.

Vihdoinkin olimme nyt s-venesodan johdon meille osoittamalla toiminta-alueella. Toiset veneet muodostivat varmaankin kanssamme enemmän tai vähemmän väljän yhtenäisen vyön. Yleensä tuollaisissa ryhmityksissä Saksan viestipalvelu esitti huomattavaa osaa. Ei suinkaan ollut sattuma, että s-veneet osuivat juuri laivaväylille.

»Mastonkärki oikealla edessä!» Tähystys on pitänyt tarkoin silmänsä auki. Vain hyvin heikosti sen näkee tarkalla kiikarillakaan. Komentaja tulee sillalle. Hän huomaa sen kohta. Hänen silmänsä ovat tottuneemmat kuin meidän. Kuulostaa kummalliselta, mutta niin asia on; tähystystaito riippuu kokemuksesta ja harjaantumisesta. Jokainen ei opi sitä, vaikka

hänellä olisi hyvätkin silmät. Se osoittautui yhä uudestaan. Uudet tulokkaat eivät tahtoneet sitä ensiksi uskoa. Mutta he eivät ensi matkallaan toden totta koskaan pärjänneet niin hyvin kuin »vanhat». Minulle tapahtui juuri sillä tavalla.

Komentaja sanoo vartioupseerille aikovansa vielä seurata laivaa. — »Tiukasti vasemmalle! Molemmat koneet puolella vauhdilla eteenpäin!»

Pienen polttoainekulutuksen aikaansaamiseksi oli tähän saakka ollut käynnissä vain toinen dieselmoottori, sekin pienellä vauhdilla. Joka neljännestunti vaihdettiin konetta, jotta niitä rasitettaisiin tasaisesti. Sitä paitsi ne pysyivät sillä tavoin jatkuvasti lämpimänä ja olivat joka hetki valmiit parhaimpaan vauhtiin. Pakokaasuventtiilit voitiin sillä välin kunnostaa. Tärkeä tekijä, koska muuten sukellettaessa tunkeutui vettä sisään. Meillä oli ennestään ollut kuuden mailin nopeus. Parin sekunnin kuluttua se on noussut kahteentoista. Vene kääntyy, kunnes mastonkärki näkyy suoraan takaa. »Hyvä näin!» komentaja sanoo peränpitäjälle.

Erittäin raskas ja suuri kaukoputki (UZO) kiinnitetään suuntaustankoon. Sitä käytetään pintahyökkäyksissä ja se on, samoin kuin periskooppikin yhteydessä laskulaitteen kanssa. Sukellushälytyksessä voi tuo ylimääräinen kaukoputki ilman muuta jäädä ulos. Se on 200 metrin syvyyteen saakka paineenkestävä. Komentaja seisoo sen vieressä. Masto on hiusristikossa, se käy pienemmäksi ja siirtyy vasemmalle. »Jaha, suuntana Pohjois-Amerikka. Toivottavasti ei ole amerikkalainen, nehän ovat puolueettomia. Mutta se on sulkualueella. Neutraalien laivojen on pysyttävä määrätyllä höyrylaivojen väylällä eivätkä saa ajaa mitään väistöliikkeitä; pian se todetaan», komentaja mutisee itsekseen. »Molemmat koneet kaksinkertainen puolivauhti, eteenpäin!» 14 solmua. Tuulettimet vedetään sisään. Lisäpumput imevät ilmaa onkaloihin. Keula kohoaa, ja valkoinen pärske lyö molemmin puolin. Mastonkärki näkyy vieläkin vain erikoiskaukoputkessa. »Tiukasti oikealle!»

Ajamme suoraan edellisen suunnan poikki. Mastonkärki katoaa. »20 astetta oikealle!» Hitaasti se tulee jälleen näkyviin ja kasvaa. »Molemmat koneet täyttä vauhtia!» 16 solmua. »10 astetta vasempaan!» Nyt mastonkärki pysyy saman suuruisena, meillä on sama suunta kuin laivalla. Mutta nähtävästi se on nopeampi kuin me, sillä mastonkärki siirtyy edellemme. »Hiton nopea laiva, toivottavasti tavoitamme sen.»

Vielä olemme jäljessä, mutta hyökkäystä varten meidän tarvitsisi päästä eteen. Jos on vain yhtä solmua nopeampi kuin vastustaja, tarvitsee sivuuttamiseen useita tunteja, joskus päiviäkin. Sitäpaitsi vastustaja ei saa silloin paljon kierrellä eikä lentokoneita saa esiintyä. Tarvitaan paljon onnea nopean aluksen torpedoimiseksi, jos tähdätessä on peräpuolella. »Molemmat koneet, kaksi kertaa kova vauhti!» Miltei 17 solmua. Koneet ovat kuumenneet, niiden pakokaasut ovat miltei näkymättömiä. Konemiehistö toimii erinomaisesti. Mastonkärki pysyy samalla korkeudella, laiva kulkee siis 17 solmun vauhtia. »Molemmat koneet, kovin vauhti!». On vielä jäljellä kolme kertaa kovin vauhti ja sähkökoneiden antama lisävauhti. Sitä käytetään vain hätätilassa. Suuremmalla nopeudellamme meidän täytyy ehättää edelle. Onneksi ei tarvitse ajaa vastamerta. Kuohut löisivät silloin yli tornin ja haittaisivat huomattavasti näkyvyyttä. Nyt lyö yli vain pieniä ryöppyjä. Se on normaalia; sillä »harmaa sutemme» on liian solakka. Pyöreästi 360 kierrosta tekevät potkurit minuutissa. Valkoinen juova jää taaksemme vanavetenä. Vesi porisee ohi molemmin puolin. Kaunis näky meidän katsella — kauppalaivojen kauhu.

Olemme jo kaksi tuntia ajaneet nopeinta vauhtia. Ellei polttoaine asettaisi esteitä, saattaisi tätä tehdä viikkokaupalla. Koneet kestävät kyllä. Ne ovat MAN-moottoreita. Jokaisen veneen täytyy, ennen kuin se lähetetään rintamalle, käydä kahdeksan tuntia nopeinta vauhtia. Vain aniharvoin esiintyy häiriöitä.

Ohjaamossa tehdään vastaavat merkinnät. Joka viides mi-

nuutti komentaja peilaa ja ilmoittaa etäisyyden viholliseen. Yliperämies piirtää ohjaamon pöydällä millimetripaperille meidän ja vihollisen kurssin. Jokainen mutka merkitään. Laiva on nopea ja polvittelee enintään 20 astetta molemmin puolin. Mutta meillä on jo sen yleiskurssi selvillä. Työnnymme ulommas. Mastonkärki katoaa. Ajamme näköetäisyyden ulkopuolella. Joka tunnin kuluttua käännämme hieman sisään todetaksemme, vieläkö laiva on näkyvissä. Kaikki lyö yksiin. Aivan kuin harjoituksissa Itämerellä. 14 meripeninkulman päässä tulee masto näkyviin. Pysyttelemme 16 meripeninkulman etäisyydellä.

Kaikki olemme jännittyneitä. Tavoitammeko sen? Vihdoinkin vaihtelua yksitoikkoiseen elämäämme! Vartiointia, nukkumista, torpedojen kuntoonlaittoa, ruokailua, laivan puhdistusta, jälleen vartiointia ja taas vartiointia. Torpedoupseeri silmäilee vielä kerran torpedot läpi. Oikeastaan se ei olisi tarpeellista; mutta varma on varmaa. Dieselit käyvät kumeasti. Ne ovat miestä korkeammat, jokaisessa kahdeksan sylinteriä. Mittarien osoittimia seurataan silmä kovana. Jäähdytysveden ja poistokaasun lämpötila eivät saa nousta liian korkeaksi, punaisia varotusjuovia ei saa ylittää, muuten saattaisi tulla vahinkoja. Vielä kaikki käy normaalisti. Ajamme vasta neljättä tuntia täydellä vauhdilla.

Kello on vasta viisi iltapäivällä. Komentaja kiroaa. Pääsemme liian hitaasti ohi. Yöllä on ehdottomasti hyökättävä. Olisi tarkoituksetonta juosta kilpaa enää toista päivää. Tällä nopeudella kulutamme neljä kertaa enemmän polttoainetta kuin normaalisti. Huomisaamuun kello viiteen mennessä meidän on hyökättävä. Silloin tulee valoisaa. Ellemme ammu, meidän pitää sukeltaa, jättäytyä jälkeen 14 peninkulmaa, voidaksemme jälleen huomaamatta uudistaa tämänpäiväisen manööverimme. Loppujen lopuksi tulos olisi sama. 14 meripeninkulman jälkiasemasta 15 mpk:n etuasemaan on 28, ja mutkittelut mukaanluettuna noin 35 mpk. Näin ollen tarvittaisiin noin 35 tuntia

ihanteellista hyökkäystilaisuutta varten. Se täytyy siis tehdä tänä yönä!

Kaikki laivastoupseerit ja parhaat tähystäjät ovat kannella. Heillä ei ole enää vartionvaihtoa odotettavissa, vaikkapa tällä tavoin jatkettaisiin päiväkausia. He syövät enää vain erityistä s-venesuklaata, jotta vatsan ei tarvitse tehdä liikaa työtä. Se lisäisi väsymystä. Suklaata ja kahvia. On pidettävä varansa. Kun ollaan kosketuksessa laivaan on käsillä vaara, että kaikki kiinnostuvat siitä liikaa ja muut vartiotehtävät laiminlyödään. Vain kupillinen kahvia tulee silloin tällöin kannelle. Nyt ei ole kahvikaakkujen aika. Koskaan ei enempää kuin yksi saa olla irti tehtävästään. Puhua ei saa. Ei ole myöskään mitään puhumista. On oltava varuillaan ja vielä kerran varuillaan, tähystettävä kiikarilla, ilman kiikaria ja taas kiikarilla.

Alkaa hämärtää. Kahdenkymmenen minuutin jälkeen tulee olemaan pimeää. Meidän täytyy, voidaksemme yöllä pitää kosketuksen, siirtyä kolmen meripeninkulman päähän. Mutta koska pimeys tulee nopeammin kuin me voimme vähentää etäisyyttä, ei ole muuta keinoa kuin syöksyä laivan suuntaan. Toivottavasti se ei tee suurta mutkaa, kuten varovaiset kapteenit usein tekevät. Silloin kadottaisimme laivan näkyvistä. Yöllä on vaikeata löytää mitään. Atlanti on laaja. Se olisi samaa kuin nuppineulan etsiminen heinäkasasta.

Puoli tuntia on kulunut. Neljät lasiparit tutkivat taivaanrantaa. Taisteluvartiot, luotettavimmat matruusit ovat kannella. Heidän silmänsä lävistävät pimeyttä. Vielä ei kukaan erota varjoakaan. 40 minuuttia, nyt sen on tultava näkyviin. 50 minuuttia. — Kirottua — se on polvitellut. Laskelmiemme mukaan meidän pitäisi olla sen reitillä. Loivia kaaria ajaen seuraamme samaa suuntaa. Se on laskettu etsintäkurva. Se riippuu näköetäisyydestä ja nopeudesta. — Tunti — mitään ei ole näkyvissä. Etsimme edelleen. Ei mitään. — Miehistö käy kärsimättömäksi. Huhut leviävät nopeasti veneessä — olemme

menettäneet sen näkyvistä. Varmasti oli suuri laiva, sillä pienet eivät kulje noin nopeasti. Yli 10 000 tonnia.

Tällä välin on kello tullut kahdeksan. Kuu puhkaisee pilvipeitteen. Se näyttää virnuilevan, häviää jälleen ja tulee uudelleen näkyviin. Se käy yhä kirkkaammaksi. Toisaalta hyvin ikävää meille, mutta toisaalta hyväkin. Näkökenttä laajenee. Saattaisimme arviolta havaita varjon neljän peninkulman päästä. Mutta ammuntaa varten se kuitenkin on paha. Emme voi mennä lähemmäksi kuin 5000 metriin. Vastustaja havaitsisi valkoisen keula- ja perävanamme. Vesi on vahvasti fosforipitoista. Usein näyttää siltä kuin pienet kipinät ryöppyisivät ilmassa. Kenties myöhemmin tulee pilvisempää ja kuu jää piiloon. Mutta toistaiseksi jääköön siihen. Löydämme laivan helpommin.

Varjo edessä! Komentaja on ensin havainnut sen. Kuin kulovalkea tieto leviää yli laivan. Kaikkien silmät kirkastuvat. »Hitonmoinen onni», sanoo komentaja ensimmäiselle vartioupseerille, joka on samalla torpedoupseeri. »Suoraan edessä, etäisyys neljä peninkulmaa». Kello on tällä välin tullut kymmenen. Tarvitsisimme yhdeksän tuntia hyökätäksemme koulumaisesti oikeasta asennosta. Mutta viideltä alkaa jo hitaasti valjeta. Vielä ennen aamuhämärää on torpedojen oltava ulkona putkista. Toivottavasti se onnistuu!

Olemme taas etääntyneet ja kiirehdimme eteen. Voi vain suunnilleen otaksua missä laiva on. Se ei saa mistään hinnasta nähdä meitä. »Kolme kertaa täysi vauhti!» Johtava insinööri on konehuoneessa. Useat tarkkailuosoittimet koskettavat jo kohtalokkaita punaisia viivoja. Äärimmäinen kuormitus on saavutettu. Valkoinen vaahto pärskyy taukoamatta yli tornin. Kansivartio on läpimärkä. Kukaan ei ajattele sadetakkeja. Tuulettimet ja ilmapuristimet ulvovat ytimiintunkevasti. Joka viides minuutti puhalletaan painolastisäiliöihin ilmaa. Aluksen on noustava mahdollisimman ylös. Nopeus kasvaa sillä tavoin. Vaikkakin vain hivenen verran, — mutta kuitenkin se nousee.

Jokaisen on vallannut ajokiihko. Omituista, ettei kukaan ajattele vaaraa, vaikka onkin todennäköistä, että vastustajan takakannella on vähintään kaksi tehokasta tykkiä eikä ole syytä unohtaa neljää pikatykkiä eikä konekivääreitä, joita yksinään kulkevilla laivoilla on mukanaan. Osuma vain, ja olisimme kykenemättömät sukeltamaan sekä tuomitut tuhoutumaan. S-vene on kaikista merien sota-aluksista herkin. Jo kiväärinluodin osuessa öljytankkiin tuho on väistämätön. Sukelluksissa oltaessa seuraisi meitä leveä juova, meitä olisi helppo seurata ja olisimme torjuntavoimien varma saalis.

Kello on neljä aamulla. Pimeän asemesta on tullut vielä valoisampaa. Taivaanranta erottuu selvästi vesirajasta. Paha meille. Jos häyrylaivan tähystys on varuillaan, sen täytyy nähdä meidät. Komentaja sanoo ensimmäiselle upseerille: »Tasan kello viisi ammumme. Se on viimeinen mahdollisuus. Pian tulee valoisaa. Laukaiskaa 4500 metriltä. Kolminkertainen!»

Puuttuu viisitoista minuuttia. Miehistö on taisteluasemissa. Jokainen hoitaa tehtäviään. Kaksi miestä käyttää laskulaitteita, toinen tornissa, toinen ohjaamossa. Torpedomies ja torpedo-apumies seisovat keulaputkien luona. Suuläpät ovat vielä suljetut. Ne ovat tässä asennossa sopeutetut veneen ulkomuodon mukaan. Ne aukaistaan vasta viime hetkessä, jotta se nopeuden vähentyminen, joka avattaessa aiheutuu niiden kulkuvirralle tekemästä vastuksesta, jäisi mahdollisimman pieneksi. Meidän on päästävä vielä lähemmäksi. Perästä ammuttaessa ovat osumaedellytykset vähäiset.

Komentaja ohjaa venettä. Hänen on päästävä edulliseen ampuma-asemaan panematta alttiiksi veneen pitkää kylkeä. Edestä olemme, lukuunottamatta valkoista keulavaahtoa, vain vaikeasti havaittavissa. Sivulta katsottuna siluetti kasvaa huomattavasti. Vene on 70 m pitkä. Tarvitaan paljon kokemusta ja taitoa edullisimman aseman saavuttamiseksi.

Komentaja nojaa oikeaan sillankaiteeseen. Kiikari on sananmukaisesti liimautunut hänen silmiinsä. Valkoinen lakki on

takaraivolla. Vaaleat kiharat ja parta eivät päästä hänen kasvonpiirteitään näkyviin. Hän on ajokiihkon vallassa. Hänen komentonsa ovat lyhyitä ja varmoja.

Torpedoupseeri laskulaitteeseen: »Putket yhdestä viiteen valmiina pinta-ammuntaan!» — Putket vesitetään ja suuläpät poistetaan. Insinööri laskee ammuntaa varten tasoitettavat ja täytettävät vesimäärät saadakseen veneelle taas oikean painon. Kaikkien tapauksien varalta laitetaan jokainen putki valmiiksi. Kenties niitä kaikkia tarvitaan. Puhetorven kautta tulee keulasta ilmoitus taaksepäin: »Putket 1—5 valmiit pinta-ammuntaa varten.» Perästä: »Putki 5 valmis pinta-ammuntaan.» Torpedoupseeri: »Kolminkertainen putkista yksi, kolme ja neljä, ennakonlaskija, kytkentä pintasuuntauslaitteeseen, laukaisu kannelta.» — On useita laukaisumahdollisuuksia, nimittäin keula- tai peräkammioista, ohjaamosta, tornista tai kannelta. — Käsky menee ohjaamoon. Kytkimet yhdistetään. Tornin himmeänvalkoisina loistavat tarkistuslamput osoittavat laskulaitteen luona olevalle aliupseerille käskyjen tulleen oikein suoritetuiksi. Hän ilmoittaa ne torpedoupseerille, tämä komentajalle.

Kuljemme vielä samansuuntaisesti vastustajan kanssa, olemme hieman enemmän edessä kuin suoraan sivulla. Erikoiskaukoputken kiikari on suunnattu. Hiusristikko on tasan keskellä. Torpedoupseeri ilmoittaa laskulaitteeseen: »Vihollisen asema vasemmalla 90, nopeus 16,5 solmua, etäisyys 7 000 m, torpedon nopeus 30, syvyys 7!» — Arvot kierretään laitteisiin. Seitsemän metriä vedenpinnan alapuolella tulevat torpedot kulkemaan. Ne tulevat kulkemaan kaksi metriä kölin alitse. Magneettinen sytytin räjäyttää ne ja saa ne murtamaan laivan keskikölilevyn, niin että laiva katkeaa.

Kun arvot on kierretty laitteisiin, laskulaite näyttää välittömästi kaikki tarvittavat arvot, kuten ampuma- ja ennakkokulman suuruuden. Ne voitaisiin myös ottaa sellaisinaan taulukosta tai laskuviivoittimesta. Sillä tavoin tehtiin ensi maail-

mansodan aikana. Silloin täytyi suunnata koko veneellä. Jätettyään putken torpedot kulkivat oman hyrrälaitteensa ja automaattisen ohjauksen avulla s-veneen suunnassa eteenpäin. Ammunta on tällä tavoin vaikeaa, sillä täytyy väistää hävittäjiä ja saattueen muita laivoja. Usein ei päästy lainkaan ampumaan. Ei ollut aina mahdollista kääntää kapeinta varjokuvaa näkyviin. Oltiin helpommin keksittävissä.

Toisessa maailmansodassa saattoivat torpedomme itsenäisesti kaartaa aina 90 asteen kulmaan, viimeinen suunniteltu malli jopa 180 astetta. Sillä tavoin hyökkäyksen onnistumisedellytykset lisääntyivät tuntuvasti. Vene ei ole laukaistaessa enää sidottu tiettyyn kurssiin. Laskulaite kytkettynä torpedoihin tekee nämä muutokset mahdolliseksi. Me olemme ensimmäisen maailmansodan veneisiin verrattuna huomattavasti paremmassa asemassa.

Torpedoupseeri laskulaitteeseen: »Tilanne entisellään!

Kytkin asetetaan kohdalleen. Laskulaite saa yhteyden hyrräkompassiin ja suuntauslaitteeseen. Kuuluu surinaa, se on merkkinä siitä, että useat hammasrattaat kiertyvät. Kaksi punaista lamppua syttyy. Laskenta ei ole vielä päättynyt eivätkä saadut luvut ole vielä lopullisia. Se kestää vain muutamia sekuntcja. Lamput sammuvat. Aliupseeri ilmoittaa saadun tuloksen torpedoupseerille. Tästä lähtien merkitsevät oman veneemme suunnanmuutokset vähemmän. Maali on vain pidettävä suuntauslaitteen hiusristikossa, jotta laskulaite kysymykseen tulevine perusteineen toimisi.

Torpedoupseeri laskulaitteeseen: »Seuratkaa!»

Toinen lamppu syttyy. Laskulaite kytketään lisäksi vielä torpedotutkiin. Jatkuvasti muuttuvat ammunnan perusteet välitetään automaattisesti torpedoille, muutetaan toisiksi arvoiksi ja merkitään kaartokoneistoon. Tästä lähtien voi ampua millä hetkellä tahansa oltaessa missä suunnassa tahansa, mikäli kulma ei ole 90 astetta suurempi. »Ankeriaat» tulevat etsimään maa-

linsa. Osuessaan vihollismaaliin tulee niiden keskinäinen etäisyys, ellei nimenomaan toisin haluta, olemaan yksi laivanpituus.

Komentaja peränpitäjälle: »Oikealle 10!»

Käännymme hyökkäyssuuntaan. 6000 metrin etäisyys. Vihollinen on selvästi tunnettavissa: se on brittiläinen tankkilaiva, 18 000 tonnia. Hieno laiva. Laskeudumme kulkiessamme alemmas. Keulakuohu on saatava pienemmäksi. Kuljemme enää vain 12 solmun vauhdilla. — Etäisyys 5000 metriä. Laskulaitteen luona oleva torpedoaliupseeri ilmoittaa kaikki muuttuvat arvot torpedoupseerille. Komentaja kuuntelee heitä.

Komentaja torpedoupseerille: »4500 metrissä laukaus. Pitäkää hiusristikko etumaston kohdalla!» Pian on aika.

Komentaja torpedoupseerille: »Kiertonopeus punainen kolme.» Se on aluksen kääntönopeus peräsimen ollessa äärimmäisessä asennossa vasemmalla. Uudet torpedot ja kääntöhetken huomioonottaminen laskulaitteessa tekee mahdolliseksi veneen kääntämisen jo ennen torpedon laukaisemista. Siten säästetään aikaa ja voidaan ampua lyhyemmiltä etäisyyksiltä.

Torpedoupseeri aliupseerille: »Punainen kolme! Valmiina pinta-ammuntaan!»

Komentaja peränpitäjälle: »Tiukasti vasempaan!»

Aliupseeri keulaan: »Valmiina pinta-ammuntaan!»

Vastailmoitus: »Putket yksi, kolme, neljä valmiit pinta-ammuntaan!»

Komentaja torpedoupseerille: »Ampuminen vapaa.»

Torpedoupseeri: »Valmis!»

Aliupseeri: »Peite — peite — peite!»

Kääntymisen aikana laite laskee niin nopeasti, että vastaavat arvot ovat valmiit joka hetki ja torpedojen asetusluvut voidaan viipymättä korjata. Laskulaitteen aliupseeri ilmoittaa tämän sanalla »peite». Jos vene joutuisi pois alueelta, josta ampuminen on mahdollista, ilmaantuisi eräälle tietylle ruudulle sana »Harhatila». Hänen tulisi silloin vastaavalla ilmoituksella kiinnittää huomio siihen. Torpedot eivät voisi silloin osua.

Torpedoupseeri seisoo erikoiskaukoputken luona. Hiusristikko on suunnattuna etumastoon. »Tulta!» Hän painaa suuntauslaitteessa olevaa laukaisunastaa. »TULTA»... toistaa aliupseeri. Mikrofonilaitteen välityksellä sen kuulee keulassa oleva torpedomies. Hänen kätensä on kahden torpedon laukaisuläpällä ja jalkansa kolmannella. Jos koneisto ei toimisi, hän liipaisisi suoraan. Se ei tosin ole toimimatta, mutta varma on varmaa.

Vene vavahtaa kolmesti. Kuuluu kolme lyhyttä, kumeata suhahdusta. Sen aiheuttaa paineilma työntäessään torpedot ulos. Ne eivät saa missään tapauksessa jättää alusta samalla kertaa, jotta eivät häiritsisi toisiaan. Väliaika on sekunti ja kaksi kymmenesosaa. Käskyllä »TULTA!» johtava insinööri täyttää ja tasoittaa tietyllä vesimäärällä. Veneen painonjakautuminen ja paino eivät saa muuttua. Veneen täytyy pysyä valmiina hälytyssukellukseen!

Komentaja: »Täysi vauhti!»

Tulemme irrottautumaan pintakulussa. Etäisyytemme on kasvanut 6000 metriin. Osumia veneen takana, noin 300 metrin päässä.

»Hälytys!» Kansivartio hyppää luukkuun.

»Täyttäkää!» — 10, 20 metriä. »Puhaltakaa!»

»Viiteenkymmeneen metriin!» Osumat ovat kaukana takana. Yksinään kulkeva laiva ei ole sukelluksissa kulkeville sukellusveneille millään tavoin vaarallinen.

»Periskooppisyvyyteen!»

Koneet käyvät vähäistä vauhtia. Puolitoista solmua. On mahdotonta nähdä periskooppia noin suurelta etäisyydeltä hämärässä sitä oikein käytettäessä. Sen peilihän on vain saman levyinen kuin tavallinen veitsi. Sitä paitsi siinä on erityinen laite pintapyörteen estämiseksi. Muodostuva vaahtojuova häviää mereenkäyntiin.

Höyrylaiva on jälleen hiusristikossa. Ilmeisestikin se kääntyy ja ajaa täyttä vauhtia takaperin. Komentaja katselee ran-

nekelloaan. Se on konstruoitu s-venemiehiä varten, siinä on useita osoittimia nopeuden arvioimiseksi ja muiden arvojen määräämiseksi. Vielä 15 sekuntia ja torpedojen täytyy olla maalissa. Osuvatko?

Räjähdykset näyttävät jo olevan myöhässä. — Pum! — Hyvin kumeasti. — Eläköön! — Olemme osuneet!

Komentaja katselee yksinään periskoopin läpi. Hän kytkee mikrofonilaitteen. Hän yksinkertaisesti puhuu itsekseen, ja kaikissa paikoissa venettä kuullaan. Olisi turhaa puhua puhelaitteeseen. Torni on pyöreä ja siinä on hyvä akustiikka. Useita mikrofoneja on asennettu sivuseiniin.

Komentaja: »Osuma perään. Perä näyttää vääntyneen».

Magneettinen sytytys on toiminut hyvin.

Jo ennen sukeltamista ovat radiolähettimet antaneet 600 m:n aallolla hätäsignaaleja: »German submarine», sekä tiedot sijoituspaikasta.

»Very good», tuumii yliperämies. »Tänään ei siis enää tarvitse suorittaa paikanmääritystä. Kovin ystävällistä, herrat englantilaiset. Antoivatpa tarkan sijainnin.»

Höyrylaiva on pysähdyksissä ja puhaltaa ulos höyryä. Ilmeisesti ovat peräsinlaite ja peräsin vahingoittuneet. Käymme uudestaan hyökkäyseen. Nyt se on yksinkertaista.

Olemme 1000 metrin päässä. Periskooppimme havaitaan. Kaikin käytettävissään olevin konekiväärein ja pikatykein meidät otetaan tulituksen kohteeksi. Periskoopin peili on vaarassa. Komentaja laskee periskoopin vain sekunniksi kerrallaan. Vaihdamme hyökkäyskylkeä ja sukellamme laivan alitse 20 metrin syvyydessä. — Kuuntelulaitteen mies: »Nyt se on suoraan yllämme.» Hän on myös kuulevinaan, että laivan miehistö on meille kiukuissaan eikä mieliala ole siellä lainkaan erinomainen.

Vedenalaisen hyökkäyksen aikana komentaja ohjaa venettä, antaa maalikomennot ja ampuu. Torpedoupseeri tarkistaa vain

laskulaitteen merkinnät. Tällä kertaa ammutaan perätorpedot. Melko harvoin tarjoutuu tilaisuuksia käyttää niitä.

Komentaja on ajanut periskoopin pintaan vasta juuri ennen laukausta ottaakseen vihollisen hiusristikkoon. Laskinlaite toimii itsenäisesti. — Etäisyys 400 metriä. — »TULTA!» — Laukaus. Periskooppi vedetään sisään.

25 sekunnin kuluttua täytyy pamahtaa. Juuri hiukan aikaisemmin komentaja kohottaa periskoopin jälleen pintaan. Kontax-kamera toimii. Räjähdyshetkellä otetaan viimeinen kuva.

Pamahtaa valtavasti. Olimme nyt paljon lähempänä kuin ensi kerralla. Veden alla kuuluu ääni kammottavalta.

Tankkihöyry katkeaa kahteen osaan. Jokainen saa kerran katsoa periskoopin läpi. Mahtava laiva uppoaa murskautuneena aaltoihin. Pakahduttava ja liikuttava hetki. Tässä on toiminnassa hävityksen demonisuus, josta sodan syttymishetkellä on tullut laki. Ajattelemisen aihetta. Emme kuitenkaan voi toimia toisin.

Pelastusveneet ja lautat on laskettu veteen. Miehistö saattaa pelastaa itsensä. Me sen sijaan saatamme tuskin ottaa ketään alukseemme vaarantamatta itseämme. Meillä ei ole tilaa. S-veneen konstruktio on nyt kerta kaikkiaan sellainen, ettei siinä ole miehistön lisäksi tilaa ainoallekaan kuljetettavalle.

Vihollinen on järjestänyt pelastautumisen ylimalkaan erittäin hyvin. Tankkilaivan miehet otti pian eräs sotalaiva huostaansa.

Ensiksi suomme itsellemme menestyksen jälkeen eräänlaisen »rentoutumisen», jos saamme kutsua sitä sillä tavoin. Ajamme 50 metriin ja kuuntelemme äänilevymusiikkia. Kotimaan laulut kaikuvat. Erikoisena yllätyksenä saamme kaikki yhden lasin konjakkia. Kuinka miehistömme onkaan jo tottunut luopumaan tuollaisista hyvyyksistä. Alkoholijuomat ovat ajossa oltaessa kielletyt, ne saattaisivat lisätä väsymystä. Myös tupakanpolttajille tämä on ankaraa aikaa. Savukkeita voi käyttää vain pintakulussa kannella tai enintään tornissa; pysähtymis-

mahdollisuuksien ollessa vähäiset ei tämäkään käy milloin tahansa, vaan on alistuttava turvallisuussyiden sanelemaan säännöstelyyn.

Akkumulaattoreista lähtevä räjähdyskaasu on vaaran aihe ja vaatii tupakkakieltoa sukelluksissa oltaessa. Myös paristotorpedoja käsiteltäessä on vastaavanlainen varovaisuus tarpeen. Muuan torpedoapumies, joka ruuviavaimella torpedoa käsitellessään aiheutti kipinän, kärvensi pienen räjähdyksen takia itseltään hiukset.

Uudet torpedot ladataan tilalle. Se tehdään mielihyvin. Kenties meillä on edelleenkin menestystä.

Vaihdamme olinpaikkaamme, koska uhrillamme oli ollut aikaa antaa radiosanoma ja koska mikään kauppalaiva ei luultavastikaan johonkaan aikaan käytä tätä väylää. Tulisimme täällä saamaan kimppuumme s-veneenhävittäjiä ja lentokoneita.

Polttoaineemme on kulunut puoliin. Johto on tuollaisissa tapauksissa antanut komentajan harkintansa mukaan vaihtaa hänelle määrättyä operaatioaluetta.

Seuraavina viikkoina saimme tililleme muitakin tuloksia.

Olemme jo jonkin aikaa eläneet yksinomaan säilykkeillä. Lopulta muuttuu itsekin säilykkeeksi ja saa peltitaudin, kuten s-venekielessä sanotaan, kun ahtaassa säilykerasiassa asustaen ei enää ole sielullisesti tasapainossa, vaan jatkuvasti ärtynyt. Psykiatrit kutsuvat klaustrofobiaksi tuollaista olotilaa vankileireillä ja vankiloissa; mutta niistäkin lienee sentään enemmän ulospääsymahdollisuuksia kuin meillä häkistämme.

Aina samoja kasvoja — samoja virkapukuja, sama palvelustouhu. Ei ole mitään »yksityisiä» purkamismahdollisuuksia. Jokainen omituisuus ja heikkous on julkisesti näkyvissä kuin tarjottimella. Tuntee toisensa tyypilliset liikkeet ja menettelytavat, voi etukäteen laskea, mitä kukin tulee tekemään pukeutuessaan tai syödessään, ja joskus saattaisi ihan hypätä nahoistaan vain sen vuoksi, ettei joku rakkaan lähimmäisen ote, jonka

tämä toistaa x:nnen kerran, miellytä toisia. Ruoka maistuu aina »sukellusveneeltä», polttoöljyltä ja homeelta. Jo heti tölkkejä avattaessa tunkeutuu huono ilma sisään ja antaa elintarvikkeille tuon tyypillisen s-veneen maun. Sisätilat ovat kosteat; homeen muodostumista ei voi estää. Nahkapuvut ja -kengät käyvät kahden viikon kuluessa vihreiksi, ellei niitä käytetä.

Saamme käskyn ajaa Ranskan Atlantin-rannikolla olevaan Lorient'iin. Biskaijalla ajamme päiväkaudet veden alla ja yöllä pintakulussa.

Kasvot loistavat. Jokainen toivoo saavansa paljon postia. Vihdoinkin saa tilaisuuden kirjoittaa omaisilleen. Hehän eivät edes tiedä, elämmekö vielä. Johto antaa vasta puolen vuoden kuluttua tiedon katoamisesta.

Saamme lentokonesaattueen. Messerschmitt-hävittäjät kiertelevät yläpuolellamme. Nyt ei oikeastaan voi enää mitään tapahtua, ellemme satu ajamaan miinaan; mutta epävarmoilla vesillä ajaa edellämme sulunmurtaja. Jos siis miina olisi meressä, törmäisi tämä ensinnä siihen. Sulunmurtaja ei voi tuhoutua, koska se on täynnä korkkeja ja tyhjiä astioita. Ihana tunne olla kerran taas melkoisen hyvässä turvassa.

Ajamme sulkuun. Periskooppiin on kiinnitetty valkoisia viirejä, joihin on maalattu tiedot upotetusta tonnistosta. Jos olisimme upottaneet sota-aluksia, olisimme kiinnittäneet punaiset viirit: s-veneaseella on omat tapansa, omalaatuiset riittinsä.

Olemme vetäneet yllemme puhtaat vaatteet, kaikki on yhtenäisen harmaata. Veneemme on harmaa, itsekin olemme harmaita. Aallonmurtajalla on useita tukikohdan upseereita, pieni soittokunta soittaa. Ja — silmämme näyttävät pettävän — voimmeko uskoa niitä? Tyttöjä, oikeita tyttöjä, lihaa ja verta, apuviestittäjiä. Tuollaisen vastaanoton edessä sydämemme tietystikin hypähtää ilosta.

Laituriin kiinnittymistä varten minun oli mentävä keulaan. Minulla oli kiire ja aloin juosta. Mutta ensi askelten jälkeen makasin nenälläni; olin yhtämittaisen keinumisen vuoksi omak-

sunut luonteenomaisen hajasäärisen merimieskäynnin enkä ollut enää tottunut tuntemaan rauhallisia lankkuja jalkojeni alla.

Komentaja teki ilmoituksen laivueen komentajalle. Tervehdyssanojen jälkeen saimme poistua. Tytöt ojensivat meille hedelmiä ja pullon olutta. Se oli hyvää laatua. Vaikka siitä ei suinkaan tullut humalaan, tunsi kuitenkin sen vaikutuksen. Liian kauan olimme jo olleet maistamatta jaloa ohranmehua. Sitten kävimme postimme kimppuun. Onnellinen hetki, kun sai avata rakkaittensa kirjeet.

Kotimaasta lähetetyt vaatteemme löysimme niinkuin asiaan kuuluu. Onneksi, sillä s-veneasussamme olisimme tuskin voineet mennä maihin. Ne tuoksuivat liian voimakkaasti öljylle. Nuoret miehet ovat turhamaisia, totta kai; millä ei tietystikään tahdota sanoa, etteivätkö iäkkäämmät olisi samanlaisia. Aikomuksemme oli saada kerran taas tanssia ja kokea elämän kauniimpiakin puolia. Viime ajat olivatkin olleet kovin ankeita.

Seuraavana päivänä satamaan tulomme jälkeen oli venejuhla. Kaikki, komentajasta nuorimpaan matruusiin, »Mosekseemme» saakka, ottivat osaa siihen. Sinä iltana unohdettiin kaikki palvelukseen vivahtavakin, laulettiin yhdessä, juotiin ja naurettiin. Taidettiin ottaa hiukan enemmänkin kuin janon sammuttaminen vaati, mutta sitä ei pantu pahaksi. Kukaan ei herättänyt huomiota, sillä vanhemmat toverit huolehtivat siitä, että liiaksi päihtynyt tuossa tuokiossa katosi. Kuuluisat »olutuutisetkin» oli toimitettu. Sen palstoilla mustattiin enimmäkseen meitä vänrikkejä, ja täydellä syyllä. Olimme suorittaneet ensimmäisen matkamme ja tietysti sen kuluessa tehneet myös monta »pukkia». Yksi meistä oli kansivahdissa ollessaan ilmoittanut lokin lentokoneeksi, ja toinen heittänyt hälytyksen tullessa savukkeensa veneeseen eikä mereen. — Kronikka opetti häntä seuraavalla kerralla pitämään paremmin varansa, eikä esim. hyppäämään veteen, vaan luukkuun. Ei myöskään upseereita, eipä edes komentajaakaan säästetty. Mi-

kään liioiteltu kurikäsite ei hillinnyt tätä pilailua. Päinvastoin esimiehet olivat siitä mielissään, sillä juuri siten he saivat selvän kuvan miehistön mielialasta.

S-veneaseen komentaja, amiraali Dönitz, kävi tarkastamassa meitä. Kaksi miehistöä ilmoitettiin hänelle. Seisoimme järjestäytyneenä viivasuoriksi riveiksi.

Silloin sain ensimmäisen kerran läheltä nähdä sen miehen, jonka tahdosta ja suunnittelemana aseestamme oli tullut pelottava väline. Hänen tarmonsa ja ankaruutensa, joka vaati tinkimätöntä taisteluvalmiutta, olivat tunnetut. Ei kriitillinen järkeily, vaan luottamus ja päättävyys kuvastui nytkin hänen sanoistaan.

»Saksan s-veneaseen miehet! Olette kunnostautuneet ensimmäisellä matkallanne. Vaikka meillä vielä tällä hetkellä onkin varsin vähän veneitä rintamalla, saatte kuitenkin olla varmat siitä, että niiden luku lisääntyy ja että tulemme tiukasti pysymään vastustajamme kannoilla. Tulemme leikkaamaan poikki ne säikeet, joiden varassa vihollisen huolto toimii. On suurimmaksi osaksi riippuva teistä, minkälaiseksi sota tulee muodostumaan. — Jo nyt ovat upotusluvut niin suuret, ettei vihollisella ole mahdollisuuksia rakentaa kylliksi uusia aluksia tuhottujen tilalle. Yksinkertaisesti laskemalla voidaan osoittaa, milloin ei ainoakaan vihollislaiva enää ole kulkeva merillä.»

Amiraali suoritti rintaman edessä kunniamerkkien jaon komentajallemme ja eräille erityisen ansioituneille vanhoille rintamamiehille. He saivat rautaristin I luokan. Muut saivat II luokan. Ne miehistöstämme, joilla ei ennestään ollut s-veneiden taistelumerkkiä, saivat sen nyt, sillä olimme olleet kauemmin kuin vaaditut yhdeksän viikkoa rintamamatkalla ja olimme saavuttaneet tuloksia. Amiraali lausui, että menestys oli ensimmäiseksi retkeksi varsin hyvä, mutta että seuraavalla kerralla on saavutettava vielä parempia tuloksia. Hän kätteli koko miehistöä lukuunottamatta meitä vänrikkejä. »Teidän

täytyy ensin tulla s-venemiehiksi, toistaiseksi olette vielä rasitukseksi!» En ollut tuosta suinkaan haltioissani.

Tukikohdassa oli huolto kaikkea muuta kuin ylellistä.

Kolmannes miehistöstä pääsi lomalle. Muilla oli päivittäin normaali palvelus ja sitä paitsi lisäksi vartio. Ei mikään huvi, kun ottaa huomioon, että olimme koko matkan ajan olleet palveluksessa.

S-venemiehistön toipumiskoti oli pääasiallinen vetonumero. Tuon jo ulkonaisestikin kauniin rakennuksen yhteydessä oli uimaranta. Voimme pelata pöytätennistä ja biljardia, käydä elokuvissa ja myös tanssia. Ellei pitänyt huonomaineisia yöravintoloita parempina, tämä oli ainoa mahdollisuus virkistää itseään.

SAATTUE! PÄÄLLE! UPOTTAKAA!

Ennen seuraavaa liikkeellelähtöä vietimme aikaamme Lorient'issa. Sota oli tällä välin tullut uuteen vaiheeseen. Itärintaman sotaretki oli käynnissä; meidät oli vallannut epämääräinen tunne. Tuottaisiko tämä kääntyminen itään nopean ja selvän ratkaisun? Joka tapauksessa Englannin täytyi sen vuoksi tuntea olonsa helpottuneeksi. Rommelin Pohjois-Afrikassa olevien sotilaiden lisäksi olimme me, laivasto ja erityisesti s-veneet, ainoat, joita vastaan saarivaltakunnan ja sen silminnähtävästi puolueettomuudesta luopuvan Setä-Samuli-ystävän voimat tulisivat keskittymään.

Olimme maalanneet torniin suuren V-kirjaimen. On yhdentekevää, minkä merkityksen sotaa käyvien propaganda on tälle kirjaimelle antanut, meille se merkitsi menestyksen tunnusta: Veni — vidi — vici.

Tavoitteenamme oli Keski-Atlantti. Me vänrikit olimme jo sikäli tottuneet s-venetyöhön, ettei meitä enää kovin usein neuvottu. Tietystikin meiltä vielä puuttui paljon. S-venemies ei ylimalkaan koskaan opi kaikkea.

Olimme ylittäneet 15. pituusasteen ja ilmoitimme siitä johdolle erityisellä radiosanomalla. Sen jälkeen veneet eivät yleensä lähettäneet mitään, vaan ainoastaan kuuntelivat. Tämä meridiaani oli niin sanoakseni eräänlainen raja, ja se todettiin sikälikin, että tästä lähtien palkkaamme kuului »länsilisä».

Päivät kuluivat yksitoikkoisina, tasaisessa palveluksessa, joka soi vain vähän vaihtelua, niin että sananmukaisesti toivoimme

jotakin tapahtuvan. Vihdoinkin kiireellinen radiosanoma. Radiomies näyttää sen komentajalle. Siinä ovat tiedot eräästä saattueesta.

Etäisyys on vielä hyvin suuri, mutta saattue tulee meitä kohti, mikäli ei muuta yleiskurssiaan. Ajamme puolta vauhtia sen ja oman suuntamme laskettuun leikkauskohtaan.

Kahden päivän kuluttua meidän olisi pitänyt saada se näkyviimme. Mutta vielä ei ollut yhtään savupilveä havaittavissa. Ilmeisestikin tärkeä saattue, sillä johto lähetti tueksemme yhden tiedustelulentokoneen. Meillä oli kolmentuhannen kilometrin etäisyys lähimpään lentosatamaan. S-vene on pieni ja varmastikin lentokoneesta vaikeasti havaittavissa. Löytääkö se meidät? Viiden tunnin kuluttua sen pitäisi olla perillä. Sähköttäjä yrittää saada yhteyttä. Se ei ole mikään yksinkertainen asia, sillä lentokoneiden lähettimet eivät ole voimakkaita. On välttämätöntä antaa sille tarkka sijaintimme ja tarvittaessa myös peilausmerkki. Kaikki käy erinomaisesti. Annamme signaalit lyhyin aikavälein. Nyt tulee kone näkyviin: Se on BV 138, Blohmin ja Vossin erikoistehtaiden valmistetta. Sen omalaatuisesta rakenteesta ei voi erehtyä, sen erottaa helposti muista tyypeistä. Välitämme sille valomerkein saattueen oletetun sijainnin. BV lentää tiehensä. — Kuluu kaksi tuntia, ajamme ilman uusia tietoja eteenpäin. Radiota ei käytetä. Langattomasta puhelimesta komentaja ei myöskään pidä, vaikka sitä voidaankin normaalisti kuunnella enintään 20 peninkulman päässä laivasta. On kuitenkin todettu tapauksia, jolloin eurooppalaisia lähetyksiä on kuultu Pohjois-Amerikassa saakka. Tietyt fysikaaliset olosuhteet tekevät sen mahdolliseksi.

BV 138 tulee takaisin. Luemme sen morselampusta: Saattue neliössä X, suunta itä, nopeus 8 solmua, noin 50 laivaa, hävittäjä varmistuksena.

»Erinomaista yhteistoimintaa», tuumii komentaja. »Nyt tulemme mekin tekemään velvollisuutemme emmekä pettämään.» Tällä välin olemme siirtyneet kovimpaan vauhtiin; koneita ei

koskaan säästetä taktillisten tavoitteiden ollessa kysymyksessä. Taisteluvartio on paikallaan. Torpedoaliupseeri puuhaa torpedojensa kimpussa.

Lentokone lentää edellämme ja osoittaa tarkan suunnan. Kello kolmelta iltapäivällä tulee ensimmäinen savupilvi näkyviin. Se on hyvin heikko ja vain kiikarin avulla nähtävissä. Jatkamme eteenpäin. Vieläkin savupilvi ja jälleen taas yksi. Mutta siitä huolimatta meidän täytyy myöntää, että savunkehitys on varsin vaatimatonta niin monesta laivasta puheen ollen. Ensimmäiset mastonhuiput. Yhä useampia sukeltaa näkyviin. »Kokonainen metsä!» tuumii joku kannella. »Sen hoitelemisessa meillä on paljon työtä.» — »Älkää puhuko tyhmyyksiä, pitäkää mieluummin varanne», sanoo komentaja ottamatta kiikaria silmiltään.

BV 138 lähtee pois, toivottaa onnea ja häipyy näkyvistä. Se on täyttänyt tehtävänsä ja lentää kotiin.

Vartioupseeri tuumii johtavalle insinöörille, joka niin ikään on tullut sillalle orientoituakseen: »Lentäjien sentään kelpaa; joka yöksi eukkonsa luokse! Minä menen lentokouluun.»

Lähetämme kahdestakymmenestä merkistä kokoonpannun lyhytsignaalin. Siinä on saattueen sijainti, suunta, nopeus, laivojen lukumäärä ja varmistus, sää ja polttoainetilanne, niin että johto saa käsityksen myös toimintamahdollisuuksistamme. Joka toinen tunti seuraa täydennysilmoitus. Olemme ensimmäinen vene, jolla on kosketus viholliseen. Ensimmäisenä päätehtävänä on koota läheisyydessä olevat u-veneet eikä heti hyökätä. Niin monen veneen kuin suinkin tulee osallistua hyökkäykseen. Sellainen on kuuluisan parvitaktiikan idea; se ei kuitenkaan tarkoita hyökkäämistä yhtenäisen johdon alaisena suljettuna muodostelmana. Yhtenäisyys ilmenee yksinomaan erillään olevien taisteluyksikköjen kokoamisena. Päästyään tuntumaan saattueen kanssa jokainen vene toimii itsenäisesti. Sillä tavoin on ollut mahdollista kokonaan hajottaa

jatkuvissa Atlantilla käydyissä useita päiviä jatkuneissa taisteluissa 50 tai useampiakin laivoja käsittävät saattueet.

Yö on edullinen meille, kuuton, pimeä. Olemme keskellä saattuetta. Laskulaite on käynnissä, suuläpät on kierretty auki ja tarvitaan vain lievä sormenpainallus laukaisimeen. — Mutta yhä puuttuvat toiset veneet. Meille tulleista ilmoituksista päätellen on oletettavissa, että meitä voi tulla kokoon kuusi kappaletta ennen aamunkoittoa. — Tärkeä saattue. 50 laivaa ja runsaasti materiaalia Englantiin.

»Antakaa peilausmerkki!» käskee komentaja. Katsomme toisiimme. Millaista röyhkeyttä! Ollaan keskellä vihollismuodostelmaa ja aiotaan aiheuttaa melua! Jos aaltopituutemme sattumalta napataan, olemme hukassa. Ei auta. Useampia veneitä on saatava mukaan.

Sähköttäjä komentajalle: »U-X on tavoittanut saattueen.» Heti sen jälkeen jo toinen vene.

Yhteensä meitä on nyt kolme. Komentajamme päättää hyökätä. Peilausmerkit toisille veneille eivät enää ole tarpeen. Torpedoräjähdykset tulevat näkymään kauas. Kenties joku laiva vielä syttyy tuleen ja voi soihdun tavoin valaista tietä muille veneille.

Aiomme torpedoida neljä laivaa samanaikaisesti. Olemme etsineet suurimmat. Kauimpana olevaan suuntaamme ensin tähtäyslaitteen, sen jälkeen myös muihin. Mikäli mahdollista tulisi räjähdysten tapahtua kaikissa neljässä laivassa pienin aikaeroin, jotta niille ei jäisi aikaa väistöliikkeisiin. Suurinta varten varaamme kaksi torpedoa; muille yhden kullekin. Etäisyys meitä lähinnä olevaan laivaan on lyhyt, vain 600 metriä.

»TULTA!» ... Vene vavahtaa viidesti. Ammumme myös peräputkista.

Suunnilleen 40 sekunnin kuluttua täytyisi torpedojen saavuttaa tavoitteensa. Odotamme kärsimättömästi. — Ne ovat pitkiä sekunteja. Vieläkään eivät »ankeriaat» ole määräpaikoissaan. — Onko tapahtunut virhe?

Tulenlieska! — Aivan lähellämme pamahtaa, kaksi kertaa, kumeasti. Pamaus saapuu perille vettä pitkin nopeammin kuin ilmassa. Jälleen räjähdys samassa laivassa. Se katkeaa ja uppoaa silmänräpäyksessä. Vain aniharvat voivat pelastautua. — Lyhyin välein peräkkäin muita räjähdyksiä. Kahteen muuhun laivaan on osunut. Yksi torpedo on mennyt ohi maalinsa. Toiset veneet eivät nähtävästi ole vielä ampuneet.

Vielä muutama hetki sitten niin rauhallisesti kulkuaan jatkaneeseen saattueeseen tulee eloa. Punaiset ja vihreät valoraketit nousevat ilmaan. Ne ovat ilmeisestikin suunnanmuutoksen merkkeinä. Englantilainen osaa ammattinsa. Manööverit muodostelmina, vieläpä pimeydessä ja sammutetuin valoin ovat erittäin vaikeita. Ei satu ainoatakaan yhteentörmäystä. Vahinko oikeastaan, meillä olisi vähemmän työtä.

Hävittäjät kuhisevat uhrien ympärillä. Valonheittimet syttyvät. Ammutaan; syvyyspommeja putoilee. Meitä ei keksitä. —

Veneemme on vielä keskellä saattuetta. Todennäköisesti ei otaksuta meidän olevan täällä. Se onkin hävytöntä! — »Ladatkaa uudestaan!» käskee komentaja. »Rohkea rokan syö.»

Sen sijaan että etääntyisimme ja sukeltaisimme, olemme ajaneet vielä lähemmäksi. »Katsovat ylitsemme», ajattelee komentaja. Hän on oikeassa. Laivat tuntee merellä pimeässä yössä vain näköpiiriä vastaan kuvastuvasta ääriviivasta. Jos välimatka on lyhyt, voidaan helpostikin katsoa korkealta kauppalaivan kannelta latuskaisen s-veneen yli. Tumma läikkä, jonka se muodostaa vettä vastaan, on vaikeasti havaittavissa, koska suuret aallot aiheuttavat samanlaisia varjoilmiöitä.

Putkien takimmaiset sulkuläpät on kierretty auki. Torpedo toisensa jälkeen sukeltaa sisään. Miehistö kylpee hiessä. Työskentelemme kuin hullut. Kysymyksessä on elämä ja kuolema. Emme häikäile. Jos meidät nyt keksittäisiin, olisimme toivottomasti hukassa: torpedot kiinnittämättöminä emme voi sukeltaa. Emme epäröi. On sota! Päälle! Upottakaa!

Tämä on kestänyt 35 minuuttia. Seuraavan hyökkäyksen valmistelut on suoritettu. Torpedoupseeri komentajalle: »Putket yhdestä viiteen valmiit pinta-ammuntaan!»

Kiivaita räjähdyksiä. — Höyrylaivat hajoavat. Toiset puhaltavat höyryä ulos ja pysähtyvät. Valonheittimet pyyhkivät vettä. Paksuja savupatsaita kohoaa taivasta kohti. Paikoittain palaa öljyä vedenpinnalla. SOS-kutsut 600 m:n aaltopituudella eivät lakkaa. — Lisää s-veneitä on saapunut. Yhä uusia räjähdyksiä. — »Toivottavasti emme enää ammu toista ohi», tuumii toinen vartioupseeri. »Se meiltä toden totta vielä puuttuisi, että omat miehet toimittaisivat meidät manan majoille.» — Vaara on suuri. Olemme varmistusosaston keskellä laivojen edessä.

Saattue hajaantuu. Alukset eroavat toisistaan. Paha meille: voimme nyt ottaa tähtäimeen vain yhden kerrallaan. Ampuminen useampaan yhtä aikaa ei enää käy laatuun. Sitä paitsi hyökkääminen on nyt vaikeampaa, sillä laivoja on varotettu; jotkut polvittelevat jatkuvasti, toiset ajavat ympyrää.

8000-tonninen laiva on hiusristikossa. — »Kaksinkertainen valmiiksi!» — »TULTA!» — Etäisyys on 400 metriä.

»Tiukasti oikeaan!» — Seuraava uhri. »TULTA!» Miltei samanaikaisesti uuden tulikomennon kanssa lentää ensiksi ammuttu höyrylaiva ilmaan. Joka tapauksessa vain yksi osuma. Se uppoaa perä edellä.

»Varjo edessä!» Yritämme irrottautua. Mutta varjo on nopeampi kuin me. Se suurenee hitaasti. »Sotalaiva!» — »Hälytys!»

Meidät on keksitty! Astuessamme sisään kuulemme yhä uusia räjähdyksiä. Olemme robotteja. Automaattisesti kaikki menee menoaan. Tapahtumat tempaavat meidät mukanaan.

Johtomme oli varottanut meitä pienistä pikaveneistä, joita saattue kuljetti mukanaan ja jotka s-venevaaran uhatessa pantiin yöllä toimintaan. Niiden etuna on niiden pieni koko, huomattava nopeus ja runsas pikatuliaseistus. Nuo pienet alukset

huomaa vasta hyvin lyhyeltä etäisyydeltä, mikäli ne eivät jää kokonaan huomaamatta. —

»Sataan metriin!» 40 asteen kaltevuudella ja suurimmalla nopeudella huristamme syvyyteen. Onkohan insinöörimme esiisiä etsittävä kalojen joukosta? Hän on mestari syvyysohjauksessa. Täsmälleen oikeassa syvyydessä hän oikaisee veneen, vaakauttaa sen, suorittaa käskystä ilmanpoistot ja ilmoittaa kaiken selväksi.

Komentaja: »Hyvin tehty. Meillä on ollut hitonmoinen onni. Aina vastapuoli keksii jotakin uutta. Niin kai pitää ollakin, muuten sota kävisi yksitoikkoiseksi. No, seuraavalla kerralla tiedämme paremmin. Muuten kansivartio toimi erinomaisesti. Annan täyden tunnustukseni!»

Ensimmäiset syvyyspommit putoilevat. Ne ovat kuitenkin kaukana. Olemme vielä liian lähellä saattuetta, eivätkä hävittäjät voi monien sivuhälyjen vuoksi tarkasti paikallistaa. Pian on oleva toisin.

»Salakäyntiin!» käskee komentaja.

Sähkömoottorit surisevat hiljaa, tuskin kuuluvasti. Käskyt annetaan kuiskaten. Apukoneista on virta poissa. Sotilaat ovat ottaneet ylleen huopatossut. Mahdollisimman mukaan asettuu lepoon jokainen, jolla ei juuri sillä hetkellä ole mitään tehtävää täytettävänään. Tällä tavoin kulutetaan vähemmän ilmaa. Kukaan ei tiedä, kuinka kauan sen vielä täytyy riittää. Maatessa on kulutus paljon pienempi kuin puhuttaessa. Niin, juuri tämänkaltaisessa tilanteessa, missä nyt olemme, osoittautuu, kuinka epätaloudellista puuhaa puhuminen on.

Saattue loittonee. Hyvin heikosti kuuluvat enää sen potkurien äänet. Mutta kolme hävittäjää sen sijaan on kiinnittänyt kaiken huomionsa meihin. Niiden etsintälaitteiden äänet useimmat meistä tuntevat: yksi sihahtaa ikään kuin kynnellä pyyhkäistäisiin kammanpiikkejä. Toinen laite kuulostaa siltä kuin herneitä ravistettaisiin peltiastiassa ja kolmannen ääni on kuin raitiovaunun kirskuntaa öljyämättömässä käänteessä. Toisi-

naan tuntuu kuin lyijykuula putoaisi painerungon päälle. Kaikki tyynni hyvin vaikuttavaa. Muistelen tarinaa miehestä, joka lähti sotaan oppiakseen tuntemaan, mitä pelonpuistatus on. Vahinko, ettei hän ole täällä.

Hävittäjät ovat ympäröineet meidät. Syvyyspommien räjähdykset, tavallisesti kolme yhtä aikaa, tulevat yhä lähemmäksi. Taisteluasemani on peräsuojan puhetorven vieressä. Joka syvyyspommisarjan jälkeen minun tulee ilmoittaa, onko kaikki vielä »selvää». Puhetorvi on torpedoputken ja ulkoseinän välissä. Ei pääse oikein lähelle sitä. Olen puoleksi kyykkyasennossa, minun täytyy tukeutua toiseen käteeni. Kaikkia jäseniäni särkee. Pilliä, joka muuten on tavallinen merkinantoväline, ei nyt voida käyttää. Salakulkua!

Kumahtaa valtavasti. Vene painuu 20 metriä syvemmälle. Valo sammuu. Automaattisesti syttyvät hätävalot. Kasvot ovat käyneet vakaviksi. Tämä ei ole enää leikkiä, jokainen tietää sen. Vihollinen on saanut meidät laitteisiinsa. Yhä äänekkäämmiksi käyvät niiden hälyt, yhä tiheämmin putoilevat pommit. Vaikka olisi lupa puhuakin, ei kukaan tekisi sitä. Sähkönkorjausryhmä kulkee läpi veneen korjatakseen häiriön. Tällä välin on valo kytketty toiseen kahdesta käytettävissä olevasta virtapiiristä.

Useita tunteja kuluu näin. — Pommeja, — valot poikki — vaihtokytkentä — korjausryhmä. Sähköttäjät kuuntelevat laitteillaan ja ilmoittavat komentajalle säännöllisesti hävittäjien aseman. Kun ne tulevat lähemmäksi, komentaja asettuu itse kojeitten ääreen ja antaa sieltä käskynsä. — Joka kerta kun joku hävittäjistä on yllämme ja syvyyspommeja pudotetaan, teemme mutkan ja kohoamme kovaa vauhtia. Täytyy toimia erityisen vaiston mukaan, joka sanoo, mikä suunta on otettava. Paljon on myös onnen varassa. Komentaja osaa ammattinsa. Hänessä ei huomaa mitään kiihtymystä. Kaikki näyttävät olevan rauhallisia, mutta oikein mukavaksi ei kukaan

oloaan tunne, en minäkään. Näin ilkeältä ei ole vielä koskaan tuntunut!

Olemme laskeneet kuusikymmentäkahdeksan pommia.

Irrotamme »boldin». »Bold» on viimeinen pelastuksemme. Monet s-veneet ovat jo saaneet kiittää pelastumisestaan sitä. Se auttaa myös meitä! Kemialliset ainekset kehittävät kerroksen, joka viipyy vedessä kuin jonkinlainen esirippu ja aiheuttaa s-veneiden etsintälaitteissa s-veneiden ääntä muistuttavan kaikuilmiön. Osoitamme siis tarkoituksellisesti hävittäjille pitkän sivumme, ikään kuin tarjoutuisimme kiinni otettavaksi, käännymme, pakenemme tiehemme. »Bold» jää paikalleen ja vaikuttaa ärsyttävästi etsintälaitteisiin.

Ilmeisesti vihollinen menee ansaan. Räjähdykset käyvät heikommiksi. Hengähdämme. Olemme laskeneet 168 pommia pudotetun kahdeksan tunnin sisään. — Hävittäjät poistuvat. Niiden täytyy palata saattueeseensa. Se tarvitsee suojaa myös seuraavaksi yöksi. Jos jokainen vene sitoo kolme hävittäjää, on kymmenestä enää vain yksi saattueen mukana. Muilla s-veneillä olisi helppo työ. Sitä paitsi eivät hävittäjän suuruiset sotalaivat voi kuljettaa kovin suurta pommimäärää mukanaan. Arviolta 80. Niiden on säästettävä pommejaan.

S-venesota ei ole sellaista kuin maallikot usein kuvittelevat: vaivihkaista hiipimistä vedenpinnan alla, ampumista ja taas hiljaista häipymistä. Useimmat laivat ammutaan varmistetuista saattueista.

Odotamme vielä tunnin, sitten nousemme jälleen pintaan. — Kovin vauhti! — Samalla ladataan akkumulaattorit. Se on tärkeintä. Jos ne ovat tyhjät, emme voi enää sukeltaa emmekä ole enää mikään sukellusvene. Vihollisen helppo saalis vain.

Torpedot on ladattu. Olemme jälleen taisteluvalmiit, vain hieman väsyneitä. Muistelen alokaskoulutustamme Dänholmissa: Väsynyt ei sotilas ole koskaan! »Ellette enää voi pitää silmiänne auki, pönkittäkää ne tulitikuilla.» — Otamme tuli-

tikkujen asemasta kofeiini- ja pervitiinipulvereita. Se ei ole erityisen terveellistä, mutta sitten ei tarvitse muutamaan päivään nukkua. Nukkua ei sitä paitsi voisikaan.

Tänä yönä emme enää tavoita saattuetta. Annamme johdolle ilmoituksen saavutuksistamme: Neljä laivaa, 25.000 tonnia. — Amiraalin vastaus: Ei 25.000, vaan 35.000, höyrylaivojen nimet ovat ne ja ne, hyvin tehty! Päälle! Upottakaa!

Tiedustelupalvelu toimii loistavasti. Tässä tapauksessa se on tulkinnut vihollisen salaiset radiosanomat.

Satatuhatta tonnia on jo upotettu. Toivottavasti jää jotakin myös seuraavaksi yöksi. Syvyyspommien ajojahti on pian unohtunut, ja sen lisäksi kuvittelemme, ettei hävittäjillä enää muka olisi syvyyspommeja.

Emme voi enää seurata saattuetta. Polttoaine alkaa loppua. Kotiin! — Myöhemmin saamme radiosanoman kautta kuulla, että saattue on miltei täydellisesti tuhottu. —

Masto näkyvissä! Uusia laivayksikköjä. Niiden suunta sallii vähäisestä käytettävissä olevasta öljystä huolimatta mahdollisuuden yrittää hyökkäystä. —

Tulee pimeä. Lähestymme. Eräs hävittäjä tulee suoraan meitä kohti. Väistämme. On mahdotonta, että hävittäjä olisi nähnyt meidät. Silloinhan se jo ampuisi. — »Hälytys!» — Ei mitään pommeja. — Oliko se sattuma? — »Pintaan!» — Toistamiseen hävittäjä tulee suoraan meitä kohti. Jälleen tuo kirottu punainen valo. Se seuraa meitä. — »Hälytys!» — Tämä toistuu kolmesti. Meitä ahdistetaan.

Annetaan hälytys kahden Sunderland-koneen vuoksi. Ne on huomattu myöhään ja lyhyeltä etäisyydeltä. Tähän mennessä emme ole vielä taistelleet lentokoneita vastaan, vaikkakin tornin takaosassa on kahden sentin täysautomaattinen tykki. Yksi makasiinillinen on aina sisässä ja toisia on vieressä valmiina. Komentaja tahtoo sulkea luukun. Se ahdistaa. Viime takaa-ajossa on jokin joustin irronnut. Päättävästi komentaja juoksee torniin, käy tykkiin käsiksi ja ampuu. Etäisyys on suun-

nilleen 1000 metriä. Lentokone kaartaa pois. Pahin virhe, minkä se saattaa tehdä, sillä nyt se kääntää hetkeksi meihin päin pitkän sivunsa voimatta itse käyttää aseitaan. Se syöksyy veteen. — Seuraava hyökkää. Komentaja ampuu; moottori palaa, kone väistää. —

Sillä välin insinööri puuhaa kuumeisesti luukun kimpussa. Saatamme sukeltaa. Kaikki onnittelevat kelpo ampujaa: henkemme pelastajaa. Ilman hänen kylmäverisyyttään ja päättäväistä toimintaansa olisimme olleet tuhon omia. Se oli ensimmäinen kerta, jolloin s-vene ampui lentokoneen alas. — Komentajasta tehtiin myöhemmin radioreportaashi, hänelle annettiin Saksan kultaristi.

Tällä kertaa ajoimme Brestiin. Sikäläinen tukikohta oli suurempi kuin Lorient'in. Meidät majoitettiin entiseen ranskalaiseen laivastokouluun, joka sijaitsi majesteettisena, kauas näkyvänä eräällä vuorella. Kallioihin rakennettiin ensimmäiset s-veneiden bunkkerit — valtavat maanalaiset, panssaroidut telakka- ja veistämölaitteet. — Lentohyökkäykset lisääntyivät, mutta ei haluttu missään tapauksessa viivyttää s-veneiden taistelukäyttöä pidentyneen korjausajan vuoksi. Työskenneltiin sanoinkuvaamattomalla vauhdilla. Hiekka- ja sementtikuormajunat muodostivat teillä milloinkaan katkeamattomat kolonnat. Työmiehet asuivat kaupunkimaisissa, vastarakennetuissa siirtoloissa. Organisaatiokyvyn mestarisuoritus!

Vänrikkien kohtaloa ei ollut vielä ratkaistu. Meillä oli mahdollisuus joutua kotimaahan koulutettaviksi vartioupseereiksi taikka tekemään jatkuvasti opintoretkiä? Toivottavasti ei näin kävisi! Tahdoimme vihdoinkin saada vastuullisemman paikan. Hitonmoista vain, ettemme saaneet lainkaan lomaa; ainoina koko miehistöstä. Liian harmillista toisen retken jälkeen. Meidät lähetettiin sen sijaan s-venemiehistöjen virkistyskotiin. Se oli tosin suurenmoinen paikka: valkoinen ranta ja kaikki suinkin ajateltavissa olevat kuntoutumismahdollisuudet, mutta mitäpä me niistä välitimme? Halusimme nähdä taas omaisemme.

Olihan sentään aivan liian paljon kerrottavaa. Ja mitä sitten oikeastaan voi kirjeissä ilmoittaa?

Vene varustautui seuraavaa retkeä varten. Nähtävästi menisimme vielä kerran mukaan.

Rintamatehtävän jälkeen komentajien täytyi käydä henkilökohtaisesti antamassa selonteko toiminnastaan s-veneaseen johtajalle. Johto piti tällä tavoin välitöntä yhteyttä rintamaveneisiin. Jokainen komentaja saattoi esittää mielipiteensä ja ehdottaa parannuksia. Rintamallahan saadaan ratkaisevat kokemukset eikä vihreän pöydän ääressä. Tällä menettelytavalla säästytään turhalta kirjeenvaihdolta, joka harvoin tuo mitään tuloksia ja yleensä vain aiheuttaa viivytystä, koska lukemattomat portaat kirjoittavat ja pitävät velvollisuutenaan arvostella.

Komentajamme ei tullut tällä kertaa tyytyväisenä takaisin. Hän oli esittänyt punaista valoa koskevan asian, ja hänestä tuntui, ettei hänen ehdotustaan ollut otettu suopeasti vastaan. Näytti siltä, ettei amiraali Dönitz halunnut antaa sille minkäänlaista merkitystä; ainakin hän ulkonaisesti menetteli niin, koska ei antanut suurtakaan arvoa komentajamme kertomukselle siitä, kuinka meitä oli moneen kertaan ahdistettu. Mitkä syyt hänellä tähän olivat, sitä emme tienneet. Jokaisesta komentoportaasta katsottuna näyttävät asiat erilaisilta; meidän portaastamme ei voinut nähdä kaikkia asioiden keskinäisiä yhteyksiä. Voimme hyvinkin murista, mutta johdon käskyt oli täytettävä. Meidän tuli luottaa siihen, että johdolla oli parempi yleiskuva.

ELÄMÄLLÄ ON KAKSI PUOLTA

Eläköön! Me vänrikit pääsemme kotimaahan jatkokoulutusta saamaan. Ja sitä paitsi saamme viikon loman ennen seuraavan jatkokoulutusvaiheen alkamista.

Matkustin Berliiniin. Äitini itki ilosta. Hän oli kovin levoton sen vuoksi, että palvelin sukellusveneessä, mutta kuitenkin hän toisaalta oli siitä ylpeä.

Idän sotaretki edistyi hyvin. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta suuri yleisö oli voitosta varma. S-veneaseesta, sen elämästä ja taktiikasta vallitsi tietystikin hyvin maallikkomaisia käsityksiä. Mutta kuinkapa siitä olisikaan voitu sen paremmin tietää.

Meidän suurin voimamme tuli oikeuksiinsa yöllisissä hyökkäyksissä ja pintakulussa. Olimmehan silloin miltei näkymättömiä, mutta paljon nopeampia ja ketterämpiä kuin sukelluksissa. Jos vihollinen keksisi laitteita, jotka tekisivät meidät näkyviksi, kävisivät mahdollisuutemme huomattavasti heikommiksi. Punaiset valonsäteet olivat meille kohtalokkaan kehityksen alkuna: infrapunaisilla säteillä tehtiin esineet näkyviksi myös pimeydessä. Tappiomme kohosivat edelliseen vuoteen verrattuina tuntuvasti.

Istuimme jälleen koulunpenkillä. — Oppijakso kesti puoli vuotta. Monet osanottajista olivat omia crew-tovereitani. Useita oli jo kaatunut. Perehdyimme uusimpiin torpedoihin ja niiden taktiikkaan. Käytännölliset ampumaharjoitukset syvensivät äskettäin opittua uutta. Suoritimme radioupseerintutkin-

non ja harjoittelimme erilaisia salakirjoitusmenetelmiä sekä lyhennysmerkinantoja. Päätöksenä oli s-venekoulu. Viikko risteilyä Itämerellä ja viikko teoreettista opetusta vaihtelivat keskenään; suuntausharjoituksia, sukellusta, syvyysohjausta, hyökkäyksiä ja veneoppia. Vähäisen rintamakokemuksemme lisäksi oli vielä paljon opittavaa. Jokainen, joka aloittelijana on vastuussa ohjaamosta, säikähtää sen monia venttiilejä ja rattaita. Myös muiden laivalaatujen insinöörit kalpenevat usein nähdessään tuon näennäisen sekamelskan.

Lopuksi oli tykistökurssi. Pienissä koululaivoissa oli keulassa yksi 8,8 cm:n tai 10,5 cm:n kanuuna. Tämä oli kaikkein hauskin kurssi ja aiheutti meille paljon iloa. »Ampuja» saa ampumakäskynsä annettuaan välittömästi havaita suuntauksensa tuloksen välähtävästä osumasta.

Tutkinnot ja kurssit olivat päättyneet ja hartaasti kaivattu ylentäminen vänrikistä ylivänrikiksi suoritettu. Saamani komennuksen mukaan pääsin minulle jo tuttuun venetyyppiin VII c. Danzigissa ilmoittauduin komentajalleni. Tällä kertaa tiesin, mitä minun oli otettava mukaani alukseen. Kirstuni olin jo kauniisti jättänyt kotiin.

Veneeni kuului uudisrakennuksiin ja aloitti Itämeren-koulutusvaiheensa. Neljän viikon kuluttua komentajani tiedotti minulle onnitellen: »Teitä on eräs ystäväni ehdottanut ensimmäiseksi vartioupseeriksi, ja s-veneaseen johto on hyväksynyt anomuksen. Huomenna matkustatte Danzigiin ja otatte komentoonne uudisrakenteen. Mast- und Spierenbruch! (»Mastot —puomit poikki!») on toverillinen onnittelumuoto, joka vastasi maavoimissa käytännössä olevaa tapaa »Hals- und Beinbruch». Suom. huomautus.) Miltei samanaikaisesti uuden komennuksen kanssa minut ylennettiin luutnantiksi.

Minusta tämä näytti käsittämättömältä, koska en koko koulutusaikanani ollut milloinkaan kunnostautunut erityisen hyvin. Olisipa pikemminkin voinut väittää päinvastaista. Olin ensimmäinen kaikista kurssitovereistani tässä korkeassa asemassa.

Paljon vanhempia upseereita oli edelleen »toisena» ja »kolmantena»!

Veneeni kohosi korkealle vedenpinnan yläpuolelle, mikä oli merkkinä siitä, että siitä vielä puuttui paljon osia. Miehistö saapui vähin erin. Joka päivä ryömimme »embryomme» sisuksiin. »Vain se joka tuntee veneensä, voi hallita tätä tekniikan mestarisaavutusta», sanoi laivueenkomentaja.

Miehistö teki erinomaisen vaikutuksen. Se oli puoliksi kokoonpantu miehistä, joilla jo oli takanaan rintamakokemusta.

Kuntoonlaittoa, veistämön ajokokeita, palvelua torpedonammuntalaivueessa, jossa lukemattomia päivä- ja yöhyökkäyksiä — usein latasimme joka päivä kolmesti uudet torpedot. Toimintaa sukelluslaivueessa, jota kutsuttiin nimellä »Agru-Front». Mutta tämä aika oli pian ohi. Ylpeästi kohotimme torniin merkin suoritetuista kokeista. Koska se muistutti suuresti valtakunnan urheilumerkkiä, kutsuimme sitä »s-veneurheilumerkiksi». Ennen rintamallepääsyä oli vielä suoritettava viimeinen etappi, »taktilliset harjoitukset».

Useiden lentokoneiden ja hävittäjien varmistama saattue risteili Itämerellä. S-venease ei säästänyt kuluja harjoitustarkoituksista kyseen ollen. Mutta ilmeisesti se kuitenkin tuli halvemmaksi kuin kokemattomien veneiden menettäminen rintamalla. Amiraali Dönitzin mottona oli: »Vain harjoitus opettaa. Liiallinen teoria on ajan hukkaa! Päälle vain, ja näyttäkää mitä olette oppineet!»

Säkkipimeä yö. Taivaanrantaa ei erota. Pilvet ja vedenpinta sekoittuvat läpinäkymättömäksi mustanharmaaksi. Veneemme väri on tummanharmaa. Varmastikaan sitä ei voi erottaa. Se on eduksemme. — »TULTA!» Osumat ovat tarkkoja, toivottavasti ne ovat vastedeskin yhtä tarkkoja. —

Kiireellinen sanoma: »Pysäyttäkää heti! Harjoitus lopetetaan. Kytkekää ultra-lyhytaaltovastaanotin! 'U-X':n päälle on ajettu ja se on uponnut! Koettakaa saada aikaan kuunteluyh-

teys! Pankaa pelastusveneet vesille ja etsikää! Laivueen komentaja.»

Laskuvarjoista riippuvat valoraketit valaisevat yötä. Useamman kuin kymmenen s-veneen, hävittäjän ja saattuelaivan valonheitinkeilat poikittavat toisensa. Viidenkymmenen miehen henki on kysymyksessä.

Kaikki sotalaivat ovat suorassa puheyhteydessä keskenään kuin puhelimessa. — Komentaja, yksi upseeri ja kolme matruusia saadaan ongituksi ylös. He kertovat, että heidän pintakulussa olevaan veneeseensä oli törmännyt sukelluksissa oleva vene, ja heidän veneensä upposi heti paikalla. Nuo viisi pelastunutta olivat kannella ja pääsivät hyppäämään veteen.

Sähköttäjämme ilmoittaa komentajalle, että hänellä on yhteys uponneeseen s-veneeseen. Koputusmerkkejä kuuluu. Ilmoitamme sen johtaja-alukseen. Uponnut vene peilataan, ja kaikki paikalla olevat alukset muodostavat kehän. Se on 105 metrin syvyydessä. Koputusmerkit kertovat, että kaikki miehet ovat voineet pelastautua kahteen perimmäiseen paineenpitävään osastoon, ja että etuosan laipiot ovat särkyneet.

Kirotun syvässä, 105 metriä. Tiedämme, että vain huomattavasti pienemmistä syvyyksistä on sisään joutuneiden miehistöjen onnistunut päästä hengissä ylös. Tunsin tapauksen, jolloin yritettiin nousta 60 metrin syvyydestä, ja vain kolmen miehen onnistui pelastautua hengissä. Ihmisen organismi ei voi kestää veden painetta eikä sen nopeaa vähenemistä noustessa. — Kielistä tuotava nostokurki tarvitsisi vähintään päivän matkatakseen tänne. Syväsukeltajien käyttö ja veneen kiinnittäminen nostolaitteisiin vaatisi niin ikään kallista aikaa. Liian kauan: molempien takimmaisten suojien ilma riittää enintään 14 tunniksi niin monelle ihmiselle.

Laivueen komentaja päättää antaa nousukäskyn. Uponneen veneen koneet eivät voi enää työskennellä. Ilmanpuhdistuskoneisto on käyttökelvoton. Miksi aiheettomasti kiusata tovereita? He joko pääsevät ylös tai eivät pääse. Jokaisella on

sukelluslaite. Emälaivassa on sitä paitsi painekammio. Sen avulla voidaan liian nopeasti pintaan kohoaville saada aikaan vaadittava ilmanpaineen hidastus.

Kimeästi, korkeimmalla sävelellä, minkä ihmiskorva vielä voi tajuta, vedenalainen kaiutin välittää: »Täyttäkää, nouskaa ylös, pinta valaistaan valoammuksilla kirkkaaksi kuin päivällä, paljon onnea. Laivueenkomentaja.»

»Täyttäkää, nouskaa ylös», kuulovartio erottaa heikosti vasaraniskuista. — Kuinka toisenlaista onkaan lentäjien pudottautuminen koneistaan. Vertaus tulee etsimättä mieleen. Tietystikään ei hyppääminen laskuvarjollakaan ole mitään lastenleikkiä, mutta siihen ei kuitenkaan liity sellaisia fyysisiä eikä biologisia pulmia, jotka ovat sukellusvenemiehelle jo varsin vaatimattomissa syvyyksissä kohtalokkaita. Sääli tovereita, ajattelemme. Kaikesta heidän asemansa toivottomuudesta huolimatta pidämme heille peukkua pystyssä. Toinen vartioupseeri on hyvä ystäväni. Kuusi viikkoa sitten mennyt naimisiin. —

Saatamme kuuntelulaitteista hyvin erottaa sisäänvirtaavan veden aiheuttamat hälyt. Toverimme tasoittavat painetta. Ilman sitä ei ulostuloluukkua saa auki. Jokaista neliösenttimetriä painaa jokaiselta 10:ltä syvyysmetriltä yhden kilon paine, 100 metrissä siis 10 kiloa. Luukun läpimitta on suunnilleen 70 senttiä. Siinä on siis yli 38 tonnia kannen kokonaispinta-alalle.

Jatkuvasti syöksyy valoammuksia ilmaan. Sadat silmäparit tutkivat kiikareilla vedenpintaa. Kysymyksessä on toveriemme henki. Kuinka monella onkaan ystäviä hukkuneessa veneessä! — Ei mitään tuloksia. Ei ilmarakkulaa, ei merkkiäkään. — Odotamme turhaan neljä tuntia. Koputuksia ei enää myöskään kuulu. Kenties miehet ovat tulleet voimattomiksi eivätkä ole enää kyenneet aukaisemaan luukkua. Tai ensiksi ulos yrittänyt on jäänyt kiinni varusteistaan ja on sulkenut toisilta tien.

Kuusi tuntia on kulunut. Harjoitusta jatketaan. — Kuolleita ei voida enää herättää henkiin. On sota. — Kauheata, katke-

raa. — Päälle. Hukuttakaa! Joskus isku sattuu vastustajaan, joskus meihin itseemme. — Sota!

Elämällä on kaksi puolta. Se sekoittaa vakavat puolet iloisiin; mitä muuta me ihmiset olemmekaan kuin olentoja, jotka elämme lain »kuole ja muutu» alaisina? Huumorissa ja ylimielisyydessä purkautuu elämäntahto silloinkin, kun tragiikka tavoittelee meitä. Onko meitä tuomittava sen vuoksi?

Toveriemme kuolema on tuonut meidät lähelle olemassaolon synkkää, surullista kohtalokkuutta, sitä ei voinut enää alitajunnastamme erottaa.

Mutta pian sen jälkeen laskimme taas jo leikkiä, ja yksi kaikkein hullunkurisimpia koski kummikaupunkiamme.

Kummisuhteita hoidetaan sotalaivastossa hyvin tarkoin. Mutta harvoin ne ovat niin omituisia kuin seuraavanlaisessa tapauksessa: erään kaikkein pienintä tyyppiä olevan s-veneen komentaja rohkeni leikillään onnitella taistelulaiva »Bismarckin» komentajaa tämän laivan suuruuden vuoksi. Vähän myöhemmin sattui, että s-vene kiinnittyi kuin kutteri ankkurissa olevan taistelulaivan ulos työnnettyyn peräpuomiin. S-veneen komentaja pyysi päästä taistelulaivan päällikön puheille. Keskustelun kuluessa »kääpiön» edustaja pyysi saada ottaa »jättiläisen» kummityttärekseen. Ehdotus hyväksyttiin, niin arvoitukselliselta kuin se kuulostaakin. Kohtalo sääti myöhemmin niin, että samaisella s-venepäälliköllä oli ainoana paikalle osuneena tilaisuus ottaa taistelulaiva »Bismarckin» viimeiset hengissä olevat miehet huostaansa.

Meillä oli myös kummikaupunki. Se piti kunnia-asianaan huolehtia veneestään, lähettää sanomalehtiä ja äänilevyjä, kirjoja ynnä muuta. Se kutsui sotilaita, joilla ei ollut omaisia, viettämään siellä lomansa maksutta ja koetti aina alttiisti osallistua kansan ja isänmaan edestä käydyn taistelun tukemiseen.

Koska kummikaupunkimme oli rannikon varrella, saatoimme tehdä sinne kiitosvierailun. Kaupungin edustajille oli myön-

netty lupa tulla veneeseen — alun perin niin jyrkkää kieltoa päästää sivullisia laivaan oli tällä välin hieman lievennetty. Tietenkin oli nytkin huolehdittu siitä, että ratkaisevimmat salaisuudet pysyisivät salaisuuksina. Tärkeimmät koneistot oli peitetty. Ymmärsimme hyvin, kuinka kohtalokkaita seurauksia saattoi olla ajattelemattomilla, näennäisesti merkityksettömilläkin puheilla. Vastustaja oli kiinnostunut kaikesta. Miehistöstä oli onneksi toinen puoli rintamakokemusta saanutta ja tiesi, mistä oli kysymys. Toisille oli asia juurta jaksain selitetty. Pukkaus kylkeen tai polkaisu saappaalla olivat tehokas keino muistuttaa uusia miehiä siitä, että oli välttämätöntä tunnontarkasti noudattaa annettuja ohjeita.

Kaupungin ylipormestari tunnettiin miehenä, joka valitettavan usein käytti lennokkaissa puheissaan kauniita sanoja sankaruudesta ja kuolemasta isänmaan puolesta, mutta joka korkeimman omakohtaisesti osoitti hyvin vähän taipumusta sotilaallisiin yrityksiin. Tietystikin hän aina viittasi siihen, ettei ilman häntä voitu tulla toimeen. Nähtävästi nousukas, jossa ei ollut lainkaan luonteen lujuutta.

Veneessämme oli kaikki valmista. Hänelle me kyllä näytimme! Alaskäytävät ja kaiteet, joista oli pidettävä kiinni, oli huolellisesti rasvattu. Meille se ei merkinnyt mitään, koska yllämme oli nahkatamineet, ja oli yhden tekevää, oliko niissä hiukan enemmän tai vähemmän rasvaa.

Pormestari saapuu. Hänen ruhonsa on valtavan iso. Hikoillen hän pääsee nuoratikkaiden yli. Olemme vakavia, hillitsemme itsemme, vaikka se onkin vaikeata.

Komentaja asettaa mitä ystävällisimmin veneen hänen käytettäväkseen ja kutsuu häntä laskeutumaan alas ja ottamaan tervetuliaismaljan.

Vaivalloisesti hän vääntäytyy torniin. Se tuottaa hänelle suuria ponnistuksia. Hänen keltainen asepukunsa, saappaat ja käsineet loistavat auringonpaisteessa. Pieni pistooli riippuu valtavan pitkässä vyössä.

Komentaja on selostanut hänelle juurta jaksain, kuinka nopeimmin ja varmimmin hypätään luukkuun. »Jokaista kohden on laskettu aikaa yksi ja kaksi kymmenesosa sekuntia», hän sanoo ja hyppää yhdellä loikkauksella sisään.

Nyt virkavallan edustaja rutistaa valtavan vatsansa luukkuun. Mokomaa emme ole milloinkaan nähneet! — Hän ei mahdu sisään, niin lihava hän on. — Olemme avuliaita ihmisiä, ja heti paikalla kaksi meistä rientää auttamaan. He kiskovat alhaalta jaloista ja me työnnämme ylhäältä alas. Eläköön! — Hänet saatiin läpi. — Huohottaen hän istuu upseerihytissä. Hikikarpalot kihoavat hänen otsalleen. Mutta voi, tuo niin kaunis asepuku on joka puolelta öljyn ja rasvan tahrima.

Joku matruusi tuo samppanjaa. Jokaisen eteen on asetettu vanha säilyketölkki juoma-astiaksi. Komentaja: »Niin, emme käytä täällä lainkaan laseja, koska ne joka tapauksessa särkyisivät ensi hälytyksessä. — Tietystikin meillä oli tavanomainen astiasto! — Terveydeksenne, herra ylipormestari! Meitä ilahduttaa jälleen todeta, että rintama ja kotiseutu pitävät niin tiiviisti yhtä. Mitä rintama olisikaan ilman kotiseutua. Se antaa meille poikansa ja takoo aseemme, sille olemme kiitoksen velkaa. Ja nimenomaan teidän kaupunkinne, herra ylipormestari, on silmissämme järjestelykyvyn malliesimerkki. Erittäin kunnioittavasti onneksenne, herra ylipormestari! Kauan eläköön herra ylipormestari ja kummikaupunkimme!» Kohottaudumme juhlallisesti seisomaan.

Komentaja: »Olen varma siitä, että herra ylipormestari tahtoo saada rintamanläheisen käsityksen elämästä s-veneessä. Vain harvoille on suotu tilaisuus päästä tämän tekniikan ihmeen sisään. Ehdotan, että tekisimme ensin pienen kierroksen.»

Ylipormestari ei saa hämmästyksestä enää suutaan kiinni. »Ja noita kaikkia venttiilejä osaatte käyttää. Tiedätte, mitä varten mikin niistä on olemassa? Toden totta hämmästyttävää. Sitä en milloinkaan oppisi.»

Toinen upseeri kuiskaa minulle hiljaa: »Sen kyllä uskon . . .»

Johtava insinööri selostaa sukelluskoneistoa: »Tätä käytetään monenlaiseen tarkoitukseen. Ellei veneessä ole enää yhtään happea jäljellä, voi sen avulla elää vielä yhden puolituntisen lisää. Myös silloin kun suolavettä tunkeutuu akkumulaattoreihin ja erittyy myrkyllisiä kaasuja, se suojaa aivan erinomaisella tavalla. Ja lopuksi, mikä sattuu useimmiten: kun sukellettaessa on liian varhain suljettu dieselien pakokaasuventtiili, ts. ennen kuin ne on pysäytetty, ja katkun välttämättä täytyy tunkeutua itse veneeseen.»

Ylipormestari: »Aha — sepä selvä — sehän on aivan luonnollista — mitä yksinkertaisin käsittelyltään.» Selostamme hänelle, kuinka hänen pitäisi käyttää laitetta. Eihän koskaan tiedä, mitä voi tapahtua.

Meillä on rajattoman hauskaa. Meistä on yhdentekevää, mitä seurauksia saattaisi olla epäkunnioittavasta käyttäytymisestä. Onhan diplomaattisesti etukäteen kysytty, haluaako hän rintamantuntuisia elämyksiä. Ja joka kerta hän on vastannut: »Hyvin mielelläni.» Jokaisella on harras toivomus saada kokea jotakin hauskaa. Sillä on oma hintansa, mutta jälkeenpäin voi sitten kertoa hurjia juttuja. Lapset tulevat vielä puhumaan siitä; — isän on täytynyt olla todellinen urho, kun on kokenut tuollaista. — Uskallamme mielellämme pienen pilan. Tulkoon valituksia jos tulee. Lähdemme pian todelliselle rintamalle.

Dieselmoottorisuoja esitellään. Johtava insinööri selostaa edelleen.

Ylipormestari: »Täällä on siis teidän vaikutusalueenne, tavattoman mielenkiintoista.»

Johtava insinööri: »Tämä tulee varmaankin kiinnostamaan teitä. Näette kuinka nuo mahtavat koneet työskentelevät. Se on todellista tarkkuustyötä.»

Ylipormestari: »Sepä selvä — mitä kiintoisinta — vain harvoilla on onni päästä kokemaan tätä kaikkea.»

Matruusit oli opetettu olemaan pelissä mukana. Kaikki tapahtuu rutiininomaisesti. Öljyä pumputaan. Koneenkäyttäjät vääntävät starttivivun alas. Suhisee eikä enää erota omia sanojaan. Useita tuhansia hevosvoimia on kytkettynä pieneen huoneeseen. Kuusitoista sylinteriä tekee työtä. Puhaltimet imevät taukoamatta ilmaa huoneesta; ovet ja suljettavat väliseinät ovat kiinni tavalliseen tapaan. Tuuletuskuilujen ollessa täysin auki tuntee jo tietynlaista alipainetta. Olemme tietysti tottuneet siihen.

Aavistamme kyllä, mitä niin innokkaat vieraat tulevat sanomaan hetkisen kuluttua: »Erinomaisen vaikuttavaa. Mutta emmekö voisi mennä yläkannelle ja polttaa tupakan — veneessähän se on kiellettyä?» Näkee vain suunliikkeet. Kuulla ei voi parhaalla tahdollakaan mitään. Sitä paitsi emme välitä siitä vähääkään. Olemme siinä suhteessa huonoja ihmisiä! Parhain yhteysväline onnettomuuden sattuessa on merkkikieli. Johtava insinööri on kuin kuuromykkä: Hän pitää käsiään ylhäällä, peukaloitaan alhaalla. Tällainen käskynantotapa toimii erinomaisesti. Venttiilejä väännetään. — Ilma käy ohuemmaksi ja ohuemmaksi; täytyy jo hengittää nopeammin. Sattuu usein, että väärät otteet saavat konemiehistön silmät pullistumaan päästä. Koneiden imukyky on kuvaamaton. — Paksu vieraamme on jo aivan hikinen, vaikka juttu nyt on vasta pääsemässä hyvään alkuun. Lisäilmaventtiilejä kierretään yhä enemmän ja enemmän kiinni. Ei tämä minustakaan tunnu hauskalta. Kaupunginpää nojaa itseään kytkinlaatikkoon. Se on ainoa tuki mitä on käsillä. Laskelmoitua! Se on sähköistetty. Emme irvistele, vaan säilytämme ryhtimme. Ylipormestari kulkee ovea kohti ja yrittää avata sitä. Mahdotonta. Sitä on vaikeata aukaista dieselien käydessä normaalistikin. Mutta nyt, venttiilien ollessa kierrettyinä kiinni se on kerrassaan mahdotonta.

Johtava insinööri antaa uudestaan merkkejä. Taas väännetään, tällä kertaa kaasunpoistoventtiileitä. Seurauksia ei tar-

vitse kauan odottaa. Muutamassa hetkessä huone on musta. Ei voi nähdä kättä silmiensä edessä. Dieselit kytketään irti. Paksu katku polttaa armottomasti silmiä, nenässä ja keuhkoissa kirvelee. Panemme »pelastussukeltimet» päälle ja silmälasit suojaamaan silmiä. Se käy nopeasti, olemme tottuneet siihen. Tietystikin vieraamme on liian järkyttynyt saadakseen pelejä silmilleen. Se kuuluu asiaan. Havainnollinen, rintamantuntuinen elämys, joskaan ei hengenvaarallinen!

Tuskat on kärsitty. Istumme taas rauhallisesti yhdessä upseerihytissä ja otamme rauhoittavan ryypyn, tällä kertaa suuresta ruukusta. Päivällisaika ei ole vielä käsillä, ja joku matruusi tuo makkaraa, leipää ja voita. — Vieraamme muistuttaa sikaa; hän on jo luonnostaan kauhean lihava ja nyt lisäksi kauttaaltaan likainen. Yltä päältä tuhraantunut.

Komentaja: »Hyvää ruokahalua, herra ylipormestari! Täällä ei tosin ole yhtä miellyttävää kuin Berliinin 'Adlonissa', mutta mikä auttaa. Jos aikoo elää, täytyy syödä. Sanokaa vain, jos haluatte lisää, herra ylipormestari.»

Lisää ei ole kuitenkaan niin helppo pyytää, sillä kaikki ruokailuvälineet puuttuvat tyystin, ei ole edes lautasia eikä kuppeja. Makkara, leipä ja voi on paloiteltu ympäri pöytää. Mutta koska vieras ei osoita mitään oireita aloittaakseen, aloittaa komentaja. Hän murtaa itselleen palan leipää, panee paljain sormin voita päälle ja syö käsistään. Samoin hän menettelee makkaran suhteen. Seuraamme hänen esimerkkiään.

Emme voi mitenkään kieltää vieraaltamme huvia tehdä pientä matkaa. Sehän on kaikkein tärkeintä; mitäpä laituriin kiinnitettynä pääsisikään kokemaan! Jokaisen pitäisi kerran saada sukeltaa.

Esitämme lentokonehyökkäystä. Korkealle lennätetty ilmapallo putoaa jo ensi laukauksilla veteen. Ylipormestari on ihastuksissaan: »Tämähän on suorastaan hauskaa. Mikä vahinko, etten voi lähteä mukananne rintamalle.»

»Hälytys!» Sukelletaan 60 asteen kulmassa. Normaalisti se

tapahtuu 30 asteen kulmassa. Komentaja istuu tornissa periskoopin luona. Ylipormestari seisoo kiinnostuneena luukun alla ja katselee ylös. — Paukkuu valtavasti. Vielä kerran. Miltei vielä kovempaa kuin todellisten syvyyspommien ollessa kysymyksessä. Räjähdysten on täytynyt osua veneen läheisyyteen. (Olimme kiinnittäneet periskooppiin kaksi käsikranaattia, jotka lähdettäessä laukaistiin.) Hätävalot sammuvat. Veneessä on pimeää. Pelko kasvaa, kun ei voi nähdä mitään. Kasvot erottaa vain vaivoin. Kouristuksenomaisesti tuo pyylevä mies pitelee kiinni. Ei ole niinkään helppo olla, kaltevuus on suuri ja lattia liukas. Joku laatikko kolahtaa hänen päälleen. Erään sotamiehen tehtävänä oli pitää huoli siitä, että uhrimme sai sen niskaansa. Vaivoin hän jaksaa enää kohotella paksuja sääriään; ne eivät saa enää tukea mistään. Vieras riippuu ilmassa: Hetkemme on tullut.

»Vettä tunkeutuu torniin!» huutaa kimeä ääni ylhäältä. Sangollinen kylmää vettä valetaan ystävämme pään yli. Huuto, hän päästää irti ja romahtaa laatikon mukana lähintä laipiota vastaan. 60 asteen kaltevuus on paljon, kokeneetkin s-venemiehet liukastuvat usein huomaamattaan. Silloin täytyy pitää varansa, että pysähtyy johonkin. — Johtava insinööri laskee äänekkäästi syvyysmittarista. Se näyttää jo yli 200 metriä. (Todellisuudessa se on vasta 50, emmekä aio syvemmälle mennäkään, koska koneet käyvät hitainta vauhtia.) Syvyysmittariin kiinnitetty paineilmaputki aiheuttaa väärät luvut. Järkyttyneenä johtava insinööri ilmoittaa komentajalle: »Vene laskeutuu yhä nopeammin — en saa sitä pysähtymään!»

Sillä välin on painekammiot puhallettu tyhjiksi ja lisää paineilmaa laskettu veneeseen. Se rasittaa korvia. Läpikotaisin epämiellyttävä tunne. Etumaisten torpedoputkien välissä istuu matruusi ja valittaa taukoamatta: »Me painumme pohjaan, mitä minä nyt teen?» Toinen ähkyy: »Nyt en enää näe sinua enää milloinkaan, pikku Maria.» Toiset juoksevat taukoamatta edestä taakse ja päinvastoin; he ovat muka etsivinään sukellus-

laitteitaan. Tolkuton sekamelska vallitsee. Hämmästyttävää, kuinka miehet osaavat näytellä! Luulisi olevansa teatterissa. He keksivät omasta päästään uusia tuskanhuutoja. Viemme pilamme varsin pitkälle, mutta mehän olemmekin tekemisissä ylipormestarin kanssa. Täytyyhän sentään olettaa hänellä olevan mielikuvitusta. Toinen vartioupseeri ja minä olemme vetäytyneet hieman etäämmäksi, ainakin pois hänen näkyvistään.

Vieraamme on käynyt vähäpätöiseksi ja nöyräksi. Kalpeana ja vavisten hän kyyristelee nurkassa. Hän on tehnyt tilin elämänsä kanssa. »Nyt on kaikki lopussa», kuulemme hänen kalpeiden huultensa kuiskaavan.

Komentaja: »Pelastuslaitteet ja uimaliivit esiin, pelastakoon itsensä ken voi; puhaltakaa.»

Pääventtiili on aukaistu. Kuin pallo syöksymme ylös. Valtavan pintavedon vuoksi vene nousee liikaa ja kallistuu toiselle kyljelleen. Se vaappuu sinne tänne. Miehistö rientää luukulle ja laahaa tikkaita perässään. Kukaan ei välitä toisestaan vähääkään. — Vihdoin ilmestyy myös ylipormestari. Hän pärskyy kuin mursu. Suin päin hän heittäytyy veteen. Kaikuvaa naurua. — »Toivottavasti hän ei huku», tuumii komentaja. Mutta hänen jälkeensä on jo hypännyt kaksi matruusia, jotka kiskovat hänet takaisin veneeseen.

Ajamme satamaan. Korkea virkamies makaa koijussa. Hänen täytyy juoda grogi. Sullomme hänet suurimpaan asepukuun mitä löydämme. Hänen kuljettajansa odottaa häntä.

Saatamme vieraamme hänen autoonsa. Hänellä on tuskin luja maaperä jalkainsa alla, kun hän jo tuntee itsensä varmemmaksi. Joitakuita kaupunginisiä ja suuri joukko tuttavia on saapunut paikalle. Tärkein ilmein hän kertoilee näille elämyksistään ja hengenvaarallisesta matkasta. Nämä hämmästelevät ja näyttävät silmin nähden ihailevan häntä, uutta s-venesankaria. Hänellä on vieläpä yllään aito s-veneasepuku, vaikkakaan takki ei mahdu kiinni ja neuleet uhkaavat revetä.

Ylipormestari: »Se oli totisesti erittäin kiintoisaa. Toden

totta kerrankin jotakin aivan erikoista. Parhaat kiitokset! Tulkaa siis tänä iltana juhlaan raatihuoneeseen.»

Tulimme sinisissä univormuissamme. Kaupungin edustaja hyvin ylpeänä s-veneasussaan. Hän näytti mahdottoman hullunkuriselta. Lihamassat kirjaimellisesti pursuivat ulos puvusta. Paperista leikattiin suuri s-venemerkki, joka ojennettiin hänelle, ja »päivän sankarista» tehtiin syvyyden ritari. Harmaan puvun hän sai pitää muistona tästä elämyksestään.

MYRSKYÄ JA TAISTELUA JOULUAATTONA

Ensimmäiset pommit olivat pudonneet. Lentokone oli syöksynyt äkkiarvaamatta pilvistä, ja pääsimme juuri ja juuri alta pois. 30 metrin päässä jysähti. Kirotun lähellä. Mutta taas kerran meillä oli onnea! Tähystäjämme olivat todellakin erinomaisia. Heissä ei ollut syytä.

On jo neljä viikkoa tuullut taukoamatta kaikilta suunnilta. Tuulen voimakkuus on 9—10. Myrskyä, sadetta, sumua. Lämpömittari vain muutamia asteita yli nollan. Olemme lisäksi avoimella kannella. Ei kattoa, vain paljaat terässeinät. Ei voinut edes juosta itseään lämpimäksi. Jokainen oli sidottu paikkaansa. Kymmenen sentin levyinen, teräspunoksinen nahkahihna puristi kylkiluita. Oli näet tapahtunut niin, että aluksen yli lyövät kuohut olivat pyyhkäisseet kansimiehet mennessään. Eräässä veneessä seuraava vartio meni vapauttamaan edellistä, mutta ei löytänyt kannelta enää ketään. Meri oli pyyhkäissyt heidät.

Yli hulmahtavan meren voima on valtava. Vene muistuttaa nuolta, se kohoaa vain hiukan, vedet pyyhkivät sitä kuin alastonta laiturinpäätä. Edessä seisoo vartioupseeri ja yksi mies. Huutamalla he tiedottavat takanaan seisovalle tähystysvartiolle, milloin meri näyttää pyyhkäisevän yli. Silloin kumarrutaan, tartutaan kiinni, ja sitten se tapahtuu. Uskomatonta. Nenä, korvat ja suu täynnä vettä. Silmiä kirvelee. Kaikki on vihreää. Vettä valuu tonneittain päälle. Sadepuku, kumihousut ja -takki suojaavat vain vähän. Monesta kohdasta ne on

kiinnitetty tiukkaan, mutta siitä huolimatta kylmä kosteus tunkeutuu kaikkialle. Ihana tunne! Kädet ovat kontassa, mutta kuitenkin niiden täytyy jaksaa pidellä kiikaria. Hyvinkin puolet ajasta tähystetään sen läpi. Mikään ei saa jäädä huomaamatta etsiviltä silmiltä; se on kunnia-asia. Jokainen tekee parhaansa keksiäkseen ensimmäisenä mastonkärjet ja lentokoneet. Mitä hyötyä meistä olisi, elleivät toverit voisi luottaa meihin, jos heidän täytyisi pitää meitä epäluotettavina. Kenties pantaisiin lentopommit tuon taitamattoman tilille. Olisipa sekin selitys: »Huomasin sen liian myöhään!» Toverit karttaisivat häntä. Satamaan palattua vaihdettaisiin mies toiseen. Ei! Me olemme ylpeitä. On pidettävä varansa, vaikka se tuntuukin vaikealta!

Viimeiset minuutit ennen vartionvaihtoa kuluvat hitaimmin. Puuttuu vielä puoli tuntia — nyt 15 minuuttia, viiden minuutin kuluttua niiden pitäisi olla täällä. Mutta vieläkään ei ketään kuulu.

Ennen kuin vaihdettu on alhaalla veneessä, ei seuraava saa tulla ulos. Vain yhdellä kerrallaan on lupa kansivartion lisäksi olla ylhäällä. Hälytyksen sattuessa sukeltaminen muuten myöhästyisi. Se olisi kevytmielistä. Sitä paitsi, jos useampi kuin yksi vartio vaihdettaisiin samalla kertaa, olisi huomion kiintymisen vaara muihin asioihin liian suuri. Ja eikö olekin kohtalon kavaluutta, että juuri silloin, kun ajatukset silmänräpäykseksikin ovat muualla, yllätys tapahtuu? Jos sen sijaan on innokkaasti kiinni tehtävässään, ei tavallisesti satu mitään.

Vartiosta päästyään laskeutuu läpijäätyneenä kylmään, kosteaan veneeseen. Seiniä pitkin valuu suurina pisaroina lauhdutusvettä. Kuinka mielellään panisikaan lämmön päälle. Se on kielletty. Virtaa on säästettävä. Sähkövirta merkitsee käytännössä öljyä. Jos sitä tuhlataan, pienenee toimintasäde. Kuta suurempi se on, sitä suuremmat ovat edellytykset selvitä. On siis pärjättävä vaikka hampaat kalisevat. Täytyy! Tämä on sotaa. Kysymys on elämästä ja kuolemasta, ja silloin saavat

jäsenet kaikessa rauhassa hytistä vilusta. Seuraavassa taistelussa ne kyllä taas lämpenevät. Hälytyskellojen tarvitsee vain soida, se on paras ja nopein lämmitys.

Konjakkiryyppy tekisi hyvää. Mutta sekin on kielletty. Se heikentää henkistä reaktiokykyä. Jokainen sekunti on kallis. Joka sekunti saatamme syöksyä yhdeksän metriä läpi aaltojen. Meidän kohdaltamme on ratkaisevaa, räjähtääkö pommi aluksen perässä vai yhdeksän metriä sen takana. Konehenkilöstön on reagoitava salamannopeasti. Samoin kansivartion ja ennen kaikkea vartioupseerin. Nopea ja oikea toiminta osoittaa, ovatko s-venemiehet pystyvää väkeä. Pitkiin pohtimisiin on harvoin aikaa. Joko hallitaan ammatti tai ei hallita. Hallitseminen merkitsee vaistomaisesti oikeiden käskyjen antamista. Se on kokemusasia, hermojuttu. Hallitsemattomuus on samaa kuin kuolema!

Sormet ovat kontassa. Toveri auttaa saamaan yltä märät vaatteet. Vaihdetaan alusvaatteet. Kysymyksessä ei kuitenkaan ole puhdas vaatekerta. Niin paljon meillä ei ole varusteita. On mahdotonta sijoittaa niitä enempää pieneen kaappiin. On kaksi mahdollisuutta: joko kuivattaa ne yllään, tai vetää ne vielä kosteina ylleen uudestaan vartioon lähtiessään. Kahdeksassa tunnissa ne eivät ehdi kuivaa. Kuinka ne voisivatkaan kuivaa kosteassa ilmassa. Sitä paitsi niitä ei voi veneessä ripustaa minne tahansa. Vaatekappaleet saattaisivat juotua sukelluslaitteisiin ja tukkia ne. Oman edun vuoksi se on siis ANKARASTI KIELLETTY! On itsestään selvää, että kumisaappaat ovat sisäpuolelta märät ja tahmeat. Nahka taas on kuivaa vain auringon paistaessa, ja silloin sitä ei tarvita. Suolakerros muuttaa harmaan valkoiseksi.

Kädet koskettavat käytettävinä olevia nuoskeita vaatekappaleita. On taas äkkiä oltava vaatteet yllä. Kun jotakin tapahtuu, ei ole aikaa etsiä. Meidän on joka hetki oltava hälytyskunnossa.

Hieman leipää, mutta ensin on home leikattava siitä pois,

eikä pidä unohtaa panna murusia talteen, sillä niistä keitetään vielä leipäkeitto. Välttämätöntä se ei olisi. Mutta ainahan voi sattua odottamattomia tapauksia, joiden vuoksi satamaan paluu myöhästyy. Eräs vene, jonka koneet olivat syvyyspommien vuoksi irronneet jalustastaan, palasi vasta neljä kuukautta myöhästyneenä — purjehtimalla — tukikohtaansa takaisin. Kengänanturoitaan myöten miehistö oli kalunnut kaiken nahan. Mieluummin silloin ajoissa syödä homeisista leivänjätteistä laitettua keittoa.

Hieman härskiintynyttä voita, makkaraa, kulaus kuumaa teetä, ja sitten vuoteeseen. Pukeutuneena, vain ilman kenkiä ja takkia. Jonkin verran nämä kosteat, öljylle haisevat peitteet vielä lämmittävät. Ei vain pidä selällään koskettaa ulkoseinää. Se tuntuu sulavalta jäältä. Turkistakki on eristyksenä välissä. Se haisee ja on vihreä, mutta kuitenkin miellyttävämpi kuin turvonnut puu. — Reumatismia ei minulla ole. Puuttuu vielä kolme matkaa. Silloin sen pitäisi kokemuksen mukaan tulla. Miksi vaivata päätään sillä. Kysymyksessä ovat tärkeämmät asiat. Kansa taistelee olemassaolostaan. Sota on joutunut kriitilliseen vaiheeseen. Idän raskaat taistelut jäytävät Saksan voimia. Stalingradin luona on tilanne vaikea. Pohjois-Afrikassa ovat Alameinin ja Marokon maihinnousut aiheuttaneet vakavan käänteen. Mitä silloin merkitsevät yksityisen huolet?

»Seuraava vartio valmiiksi! Sadevarusteet ylle! Luoteismyrsky muuttumaton, sadekuuroja. Lämmintä päälle!» kuulutetaan. Vielä kaksikymmentä minuuttia, ja sitten taas nuo neljä kuuluisaa tuntia.

Kovin kauan jatkuu huono sää! Myrskyä, sadetta! Joinakuina erityisen kehnosäisinä päivinä pidämme vahtia vain kaksittain, sukelluspuvut yllämme. Olemme sulkeneet allamme olevan luukun. Muuten tulisi liian paljon vettä veneeseen. Vain puhetorvi yhdistää meidät veneen sisäosiin. Mutta olisi suuri erehdys luulla, että sukelluspuku olisi vedenpitävä. No, onhan se sitäkin; mutta kaulasta, jonka ympärille se on kurottu, vesi

pääsee sisään. Ja muualta se on niin tiivis, ettei vesi enää pääse ulos. Se nousee nousemistaan sääriin. Minulla on vettä jo vyötäröön saakka. Vierusmiehelläni vielä ylempänä. Kaiverramme kengänpohjien yläpuolelle reiän. Hyvin pieni helpotus. Olemme pettyneet. Kiroamme sotaa, ihmiskuntaa, s-veneiden keksijöitä, itseämme, ylipäätään kaikkea.

Tuuli puhaltaa taukoamatta entisellä voimallaan. On jouluaatto 1942. Vastaavana päivänä 1940 lienee vain yksi vene ollut Atlantilla, 1941 kaksikymmentä, ja nyt niitä on huomattavasti enemmän. Mutta kuinka paljon menestystä ne silloiset muutamat veneet saavuttivatkaan: Ja kumpi upottaa nyt enemmän? — Luvut ovat pelottavan vähäisiä! Mistä se johtuu? on kysymys, johon ei saa vastausta.

Vastaus on »Tutka». Suojana sitä vastaan meillä on äskettäin ruvettu tornissa käyttämään erityistä, nelikulmaiseen kehykseen sovitettua antennia, joka puutankoon asennettuna kohoaa siltarakenteen yläpuolelle. Paksun kumikaapelin avulla on aikaansaatu yhteys kuunteluhuoneen vastaanottimeen. Koko rakennetta yhteensä kutsumme nimellä Fu-M-B. Laitteella voidaan todeta, yrittääkö vihollinen tavoittaa meitä radiomittaustietä. Uudesta teknillisestä mahdollisuudesta on näet tullut suurin vaaramme.

Radar on lyhennys englantilaisesta nimityksestä: »Radio detection and ranging» — »Radio-etsintä ja etäisyysmittaus». —

Muutamin sanoin selitettynä kysymys on tällainen: Lähetin säteilee ultralyhyitä aaltoja. Kun ne kohtaavat kiintäen kappaleen, ne heijastuvat aivan kuin valonsäde kuvastimesta tai kaiku seinästä. Takaisin heijastuvat aallot ottaa erikoisvastaanotin jälleen vastaan ja aikaerosta määrätään etäisyys. Suunta määräytyy lähetinantennin poikkeuskulmasta.

S-venesotaan mullistavasti vaikuttanut tosiasia on, että vastustaja oli kehittänyt tätä saksalaisten puolella jo sinänsä tunnettua ja käytettyä periaatetta tehokkaasti edelleen ja varusti

s-veneiden torjuntavoimansa erittäin käytännöllisillä tutkalaitteilla.

S-veneenhävittäjäalukset ja lentokoneet eivät enää ole riippuvaisia yksinomaan tähystyksestä, vaan niillä on nyt mahdollisuus todeta meidät minkälaisella säällä tahansa, olipa sumua, sadetta tai yö, mikäli olemme pinta-ajossa. Meidän hyökkäysmahdollisuutemme vähenevät ja tappiot suurenevat.

Kenties s-veneaseemme johto on vähäksynyt tutkan mahdollisuuksia. Onneksi kyettiin kuitenkin ensimmäisten raskaiden tappioiden jälkeen ja viime hetkellä kehittämään Fu-M-B:n kaltainen varotuslaite, joka ainakin ajoissa tiedoitti meille etsivän vihollisen läsnäolon. Varokeinomme oli vielä varsin alkeellinen, ja nuo 40—50 cm:n suuruiset antennikehykset täytyi aina hälytyksen sattuessa vetää veneeseen, etteivät ne olisi hukkuneet ja että yhteyskaapeli ei olisi tehnyt mahdottomaksi torninluukun sulkemista.

Tänään on jouluaatto. Palvelus sujuu kuten aina. Mitään tavallisesta poikkeavaa ei ole tekeillä. Kenties tulemme yöllä ajamaan muutaman tunnin sukelluksissa ja kuuntelemaan äänilevyjä. Annetaan hiukan parempaa syötävää. Jälkiruoaksi mansikoita ja vaahtokermaa. Pidämme niistä kovasti ja saamme niitä miltei säännöllisesti juhlapäivinä. Konehenkilöstö on kaikessa salaisuudessa kyhännyt joulukuusen. Oksat ja neulaset ovat maalatusta paperista ja puusta. Vanu jäljittelee lunta, pienet tasku-hehkulamput valkoisissa hylsyissään ovat ihan oikeiden kynttilöiden näköisiä. Minulla on vartiovuoro aamuisin ja iltaisin klo 8—12. Aamuvarhaisella on vartiovuoron alkaessa vielä hämärää ja niin ollen myös vaarallisinta. Valoisan ajan koittaessa ei erota mitään, lentokoneita ei juuri koskaan. Kun valkenee, voi yhtäkkiä nähdä tähän asti havaitsemattomia laivoja aivan lähellä. Jos ne ovat kauppalaivoja, ne näkevät myös meidät ja koettavat väistää. Jos ne ovat sotalaivoja, se on meille enemmän kuin vaarallista.

Iltavartiovuoro. — Kotona saavat joulukuusen kynttilät pa-

laa. Perhejuhla, tarjoilua, joulupukki — — lapsuusajan onnelliset kuvat palautuvat mieliin. Ne on karkotettava väkivalloin, ne eivät saa herpaannuttaa tarkkaavuutta.

On pimeä. Tyrskyt lyövät taukoamatta tornin yli. Olemme ihoa myöten märkiä. On vielä kaksi tuntia vaihtoon. Kirotun pitkä aika. Olemme antaneet kiikarit torniin. Ei ole mitään hyötyä käyttää niitä täällä. Ne ovat yhtä mittaa huurteessa ja sen vuoksi käyttökelvottomia. Ne ovat tornissa valmiina, ja jos jotakin epäilyttävää näyttäytyy, ne ovat heti puhdistettuina käytettävissä.

Jotakin tuntuu olevan lähettyvillä. Nähtävästi ne ovat varjoja. Mutta varjojahan on kaikkialla. Jokainen suuri aalto heittää varjon. Pursimieheni katsoo samaan suuntaan. — »Kiikarini!» Käännyn ottamaan sitä vastaan. — »Varjo edessä!» huutaa vierusmieheni. »Kasvaa nopeasti». Nyt huomaan sen selvästi kiikarissa. Sillä on tyypillinen amerikkalaisen hävittäjän muoto.

Hälytys! Teräsvyömme päästetään irti koukuista. Sisään veneeseen. Se käy automaattisesti. Se on aina samaa. Hälytys, odotetaan, putoaako pommi — toivottavasti meillä on tälläkin kertaa onnea. Miksi ei olisi? On niin monta kertaa käynyt hyvin. Heitän edelläni sisään Fu-M-B-puuristin. Menkööt rikki. Sotalaiva on jo liian lähellä! Sen on täytynyt nähdä meidät! Luojan kiitos, että on kova merenkäynti, se tuskin voisi tarkasti ampua.

»Täyttäkää!» Seison vielä ylhäällä. Olemme tottuneet näin tekemään. Oikeastaan pitäisi antaa täyttö-käsky vasta, kun luukku on kiinni. Ajanhukkaa! Jokainen sekunti on kallisarvoinen. — Vesi ryntää tankkeihin, vene kääntyy nokalleen. Hävittäjä oli vielä 1000 metrin päässä, kun näin sen, astuessani sisään. Riipun luukusta. Se ei painu kiinni. Vesi virtaa jo sisään. Suola kirvelee silmissäni. Etsin häiriön syytä. »Sulkekaa sukelluskammiot! Puhaltakaa! Luukku ahdistaa!» Kokonainen ajatusten ryöppy pyörii päässäni. Olisiko juuri tänään

koittanut hetkemme? Miksi ei jysähdä? Olemme kohta sen jaloissa. Ei ole suinkaan sattuma, että hävittäjä tulee suoraan meitä kohti. Aivan varmasti sen tutka on keksinyt meidät. Mutta eihän myöskään voi elää iankaikkisesti. Minulla on ainakin ollut ihana nuoruus. Monella muulla sotilaalla ei ole ollut sitä. Hyvästi — kaikki rakkaani!

Nyt luukku jälleen kevenee. Paineilma suhisee sukelluskammioihin. Seison kannella, komentaja vierelläni. Sanaakaan ei puhuta. Ratkaisevat sekunnit; kuumeisesti etsimme häiriön syytä. Hävittäjä on suoraan edessämme poikittain. Kannella joku polttaa. — Naurettavan pieni etäisyys. — Fu-M-B-kaapeli oli kiilautunut väliin ja riippui ulkona, vaikka laite oli veneessä.

Sotalaivalla vietetään nähtävästi joulua. Julma joulujuhla. Emme sukella enää. Miksi sukeltaisimme, koska vihollinen nukkuu? Kohtalomme olisi ollut sen käsissä, nyt me määräämme siitä. Putki yksi valmiiksi! Tulta! — Ammumme vastatuuleen. Se on hyvin epäedullista, koska aallokko on talon korkuinen ja voi hyvinkin sattua, että hävittäjä on aallonharjalla ja torpedo sen edessä olevassa aallonpohjassa. Etäisyys olisi silloin niin suuri, että magneettinen sytytys ei toimisi.

Hirvittävä yö. Tummat, mustat sadekuurot piiskaavat kylkiä vastaan. Raskaat vesimassat vyöryvät ylitsemme. Useasti emme näe vastustajaamme sen ollessa aallonharjan takana. Myrsky vinkuu kansirakenteissa, tykeissä, antennissa.

Odotamme kärsimättömästi. — Aika, jonka torpedo tarvitsee matkaansa varten, on jo ylitetty. Olemme ampuneet ohi. — Uusi hyökkäys. »Putki kaksi valmiiksi! Tulta!» — Jälleen odotamme jännittyneinä. Ampumaetäisyys on vain neljäsataa metriä. Lähemmäksi emme toden totta uskalla. Kolmesataa metriä on varmuusraja. Muuten saattaisimme itse joutua vaaraan räjähdysaaltojen vuoksi. Jos laiva olisi lastattu räjähdysaineilla, olisimme hukassa. Monelle s-veneelle lienee käynyt sillä tavalla.

Välähtää punaisena, keltaisena ja vihreänä. Valtava vesipatsas syöksyy kokoon. Varjo katoaa. Ei pelastusvenettä, ei lauttaa, ei merkkiäkään. Jäljettömiin hävinnyt. On turhaa jäädä etsimään henkiinjääneitä.

Sellainen oli jouluelämyksemme 1942. Vihollisen kohtalo olisi voinut tulla myös meidän osaksemme. Sota on armotonta.

Jatkamme eteenpäin. Pysyttelemme pitkän aikaa meille määrätyllä merialueella, eikä mitään tapahdu. Polttoaine alkaa vähitellen loppua. Iloitsemme jo satamaan-pääsystä ja ajatuksissamme kuvittelemme elämää tukikohdissa, mutta tapahtuu jotakin muuta. Radiomies ilmoittaa, että on saapunut upseerisanoma. Hän antaa sen radioupseerille, joka tässä tapauksessa on toinen vartioupseeri. Tämä ei osaa tulkita sen salakieltä. — On kolmenlaisia radiosanomia: Normaaleja, upseeri- ja komentaja-sanomia. Yleensä normaalit saapuvat, pannaan salakirjoituskoneeseen ja viedään selväkielisinä radiokirjaan. Se annetaan joka kolmas tunti komentajan kuitattavaksi. Jos saapuu toiseen ryhmään kuuluva sähke, on sen ensi sana »upseerisähke», ja sitä seuraava teksti, vaikka se meneekin salakirjoituskoneen läpi, jää tulkitsemattomaksi. Se täytyy vielä uudestaan tulkita selväkieliseksi käyttämällä avainta, jonka vain komentaja ja radioupseeri tuntevat. Jos ensi sana taas on »komentaja», ojennetaan sanoma hänelle. Komentajan täytyy vielä tulkita sanoma tavalla, jonka vain hän tuntee. Luokitus riippuu tärkeydestä. Tällä kerralla sanoma tiedoitti tärkeän saattueen aseman. Oltiin siis sitä mieltä, että mitä pienemmälle ihmismäärälle asia tiedoitetaan sitä varmempaa on salassapysyminen. Silloinkin kun vastustaja nimenomaan tietää, millä vesillä veneemme liikehtivät, tieto on heille tärkeä. Varomattomien miesten lörpöttely kotimaassa tai s-veneiden tukikohdassa, jopa sotavankeudessakin, voi aiheuttaa vahinkoja.

Tällä kertaa on upseerisähkeessä suunnan, nopeuden ym. lisäksi vielä huomautus: »Hyökätkää!»

Myrsky ei ole vielä asettunut. Kumipukumme ovat puoleksi

repeytyneet. Sitä ei voi välttää yhtämittaisten hälytysten yhteydessä hypättäessä luukkuun.

Upseerit neuvottelevat komentajan kanssa tilanteesta. On enää kovin vähän polttoainetta; sitä riittää juuri satamaan saakka. Emme voi enää etsiä saattuetta. Lyhytaaltosähke ilmoittaa sen s-veneiden johdolle. Kahdessakymmenessä minuutissa vastaus: — »Hyökätkää, upottakaa, en jätä ainoatakaan s-venettä pulaan. Dönitz.»

Sanottu ja tehty! Todennäköisesti hän lähettää »huoltajan», jonkun s-venetankkialuksen, ja sen jälkeen jäämme taas kahdeksaksi viikoksi jälleen merelle saamatta välillä lujaa maata jalkojemme alle. Ja kaiken lisäksi tämä kurja sää. Se ei näytä ylimalkaan enää lainkaan tahtovan asettua. Saamme vielä kaikki kihtikohtauksen. Ei tarvita enää pommeja. Sikamaista!» Tällaisia ovat kommentaarimme. Haukkumista ei ole kielletty. Amiraali Dönitz tietää, että teemme usein hyvin teräviä huomautuksia. Mutta vastaan ei parane väittää, on vain tehtävä velvollisuutemme. Ei saa osoittaa pelkuruutta. Päälle! Upottakaa!

Minulla on vartiovuoro. Komentaja tulee sillalle, antaa uuden suunnan ja selittää minulle, mistä on kysymys. En tiedä vielä mistään, sillä olen koko ajan ollut ulkona.

Päästäksemmme saattueen kimppuun meidän täytyy kulkea suoraan päin merta ja tulta. Se on enemmän kuin epämiellyttävää. Kansivartio parka! »Kohotkaa hitaasti vauhdin mukana ylös ja koettakaa nähdä mahdollisimman paljon veneestä: no, tehän tiedätte», sanoo komentaja minulle. Hän menee jälleen alas levätäkseen tulevien aikojen varalle. Tällä hetkellä ei kannella ole muuta tehtävää kuin antaa aaltojen pyyhkiä päänsä yli ja kirota kirottua sotaa.

Molemmat koneet käyvät puolella vauhdilla. Luukku on kiinni, sillä vene on usein syvällä veden alla. Pyydän insinööriä tulemaan kannelle ja ehdotan, että kuljettaisiin vielä yhtä astetta korkeammalla. Hänen täytyy silloin tosin pysyä

ohjaamossa syvyysohjauslaitteen vieressä, veneen noustessa ja painuessa puhalluttaa ja kääntää syvyysperäisintä ylös ja hätätilassa pysäyttää koneet.

»Painuminen» tarkoittaa seuraavaa: pitkä ja talonkorkuinen aalto kohottaa venettä, joka on vuoroin aallon harjalla, vuoroin aallonpohjassa. Kun se parhaillaan luistaa alas vesivuorta, sillä on huomattavan suuri kaltevuus. Jos seuraava aalto nyt on juuri siinä, missä keula sillä hetkellä on, ei vene voi riittävän nopeasti vaihtaa kaltevuuskulmaansa kohotakseen jälleen ylös, vaan säilyttää edelleen suuntansa. Meri vyöryy ylitsemme ja vene painuu syvyyteen. Aluksen solakka muoto edistää tätä. Nopeuden ollessa suuri käy helposti tällä tavalla. Käden käänteessä voidaan olla viidenkymmenen metrin syvyydessä. Vettä syöksyy tonneittain molempien dieseltuulettajien kautta veneeseen. Olosuhteista riippuen vene saattaa käydä liian raskaaksi voidakseen nousta enää pinnalle. Eräs s-vene meni tällä tavoin menojaan. Vartioupseeri ei voi antaa mitään käskyjä, koska hän itse on veden alla. Veneessä itsessään täytyy siis olla jonkun, joka on vastuussa puuttuakseen tarvittaessa asiaan.

Molemmat koneet kaksi kertaa puolta vauhtia eteenpäin! Meidän täytyy päästä saattueen kimppuun! Nyt se on vielä kaukana. Kompressorit pannaan kuntoon. Myrskyn ulina ylittää niiden äänen. »Huomio, tyrsky»! Kansivartio kumartuu. Vene vapisee, meri lyö tornia vastaan, vyöryy eteenpäin sen yli. — Kaikki on vihreää. Olemme pidättäneet hengitystämme, olemme tottuneet siihen. Päät tulevat näkyviin. Vedämme keuhkot täyteen ilmaa. Taempi tähystäjä ilmoittaa minulle, että hänen vierusmiehensä on nyrjäyttänyt käsivartensa. Tämä on sinkoutunut periskoopinvartta vastaan. Ei ole sitonut itseään kyllin lujasti kiinni. Vaihto saapuu. Kaikki jatkuu.

»Huomio, tyrsky!» Hullunkurista urheilua, ajattelen itsekseni; tällaista voisi merikylpylässä tarjota suurenakin vetonumerona. Se ei saisi vain olla näin hirvittävän kylmää. Val-

tavasti kohisten vesi lyö ylitsemme. Vihreä käy yhä tummemmaksi. Mitä tämä nyt on, eikö putoaminen milloinkaan lakkaa? Ei vieläkään ylös. »Molemmat koneet seis! Puhaltakaa!» tahtoisin huutaa. Minkälaista optimismia! Vettä vain valuu suuhun. Suljen sen nopeasti jälleen. — Minulla on kiihkeä halu hengittää, enhän sentään ole kala. Useat väittävät joka tapauksessa, että vanhoille s-venemiehille kasvaa evät. Täytyy jäljestäpäin tarkastella itseään. Toivottavasti insinööri ei nuku! — Vihdoin pää jälleen pääsee pinnalle, sitten rinta ja viimeksi jalat. Koneet ovat pysähtyneet. Paineilma suhisee vielä sukelluskammioihin. Miehet ovat siis tehneet kelpo työtä tuolla alhaalla!

Luukku avautuu ja insinööri pistää irvistäen päänsä ulos. »Halusin vain katsoa, oletteko vielä siellä kaikki jäljellä. Olimme 32 metrin syvyydessä. Tulen ehdottamaan, että teille myönnettäisiin syvyyssukellusmerkki. Kuusi tonnia vettä on syöksynyt veneeseen. Tyhjennetään juuri. Älkää vain pehmitkö!» — »Viisaasti puhuttu», vastaan puolestani ystävällisesti hänelle.

32 metrin sukellus — se on ennätys. 15 ja 20 metriin painutaan usein. Koneet käyvät jälleen kaksi kertaa puolta vauhtia. Kestäkää! Pian meidät vaihdetaan, ja sitten seuraava vartio voi huvitella neljä tuntia parhaansa mukaan.

Saamme peilauksen veneistä, jotka ovat jo saattueen kimpussa. — Nyt se tulee näkyviin. Ajetaan tavanmukaiseen hyökkäykseen. Minulla on yksi suuremmista höyrylaivoista hiusristikossani. Käsi lepää laukaisuvivulla. — Korkea lickki, kuvaamaton räjähdys. Lennämme nurin kannella.

Suuntaan hiusristikon nopeasti molempiin seuraaviin maaleihin. — Tulta! — Tulta! — Tämä on sekuntityötä.

Tykistötulta kaikilta laivoilta. Mitä tämä merkitsee? — »Hassua», tuumii komentaja. »Toivottavasti eivät ala ampua tovereitamme, ennen kuin ne pääsevät hyökkäykseen!»

Silloin on yhtäkkiä valoisaa kuin päivällä. Räjähdyksen syy

on nyt selvä. Suuri joukko laskuvarjoraketteja leijailee taivaalla ja valaisee merta. Kaksi häyrylaivaa palaa. Uusia ankaria räjähdyksiä. Toisten veneiden torpedo-osumia.

»Hälytys!» — Meidät on nähty. Ei mikään ihme, ottaen huomioon lyhyen etäisyyden ja satumaisen kirkkaan valaistuksen. Nelipiippuinen konekivääri on suunnattu meihin. Punaisia, vihreitä, keltaisia ja sinisiä ammuksia suhisee tulisuihkuina tornin yli. Hyvin matalalta. Olemme hypänneet alas ja putoamme päällekkäin luukusta. Vihollinen ampuu luojan kiitos yhä vielä liian ylös. Se on pelastuksemme. Miehet olisi muuten ammuttu seulaksi.

Vene ohjaa 250 metriin. Näytämme neekereiltä. Ammuslaiva oli räjähtänyt ilmaan, ja me olimme vain 500 metrin päässä!

Syvyyspommeja. — Ne eivät ole meistä enää mitään ihmeellistä. Tällä kertaa vain kuusi tuntia. — »Pintaan! Saattueen jälkeen!»

Ei, nyt ei voi parhaalla tahdollakaan enää jatkaa. Jäljellä on enää neljä tonnia polttoainetta. Ellei huoltajaa pian ilmaannu, meidän on purjehdittava.

Mastonkärki edessä. Nähtävästi suuri laiva. — Kätemme ovat sidotut. Vain muutaman tunnin ajan kovinta vauhtia, ja polttoainetankkimme ovat kokonaan lopussa. Vihollisella on ollut onnea. Annamme kuitenkin radiomerkin. Kenties sen ottaa vastaan toinen vene.

Myös meillä oli kerran helppo saalis, kun saimme laivan, jonka toisen veneen torpedo oli ampunut ohjauskyvyttömäksi. Höyrylaiva ei kuitenkaan ollut tuhoutunut. Olimme silloin paikalla ja saimme osuman. Tulos merkittiin meidän hyväksemme.

Laivanpäällikkö.

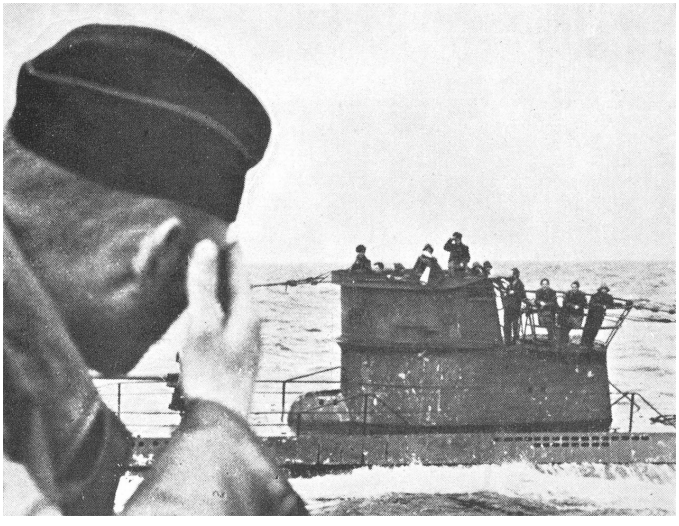

Kohtaaminen Atlantilla.

Keula halkoo aallokkoa.

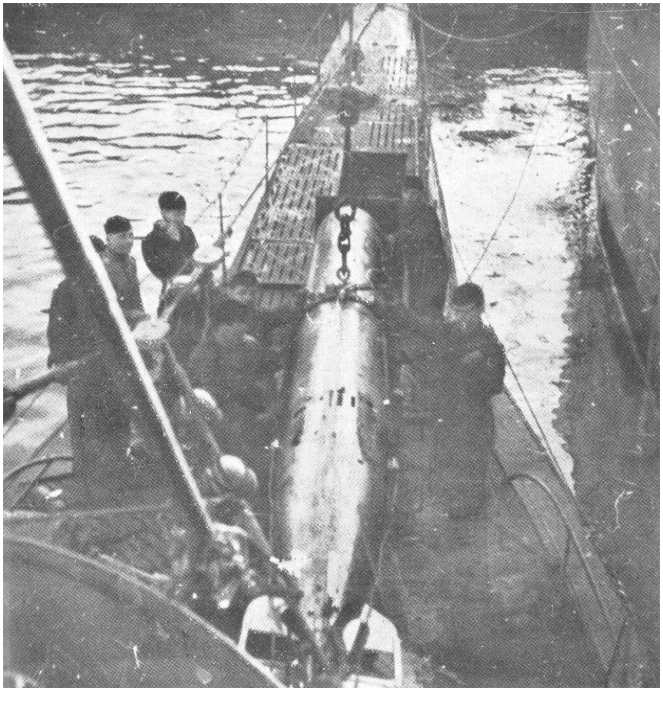

Torpedo siirretään laivasta sukellusveneeseen.

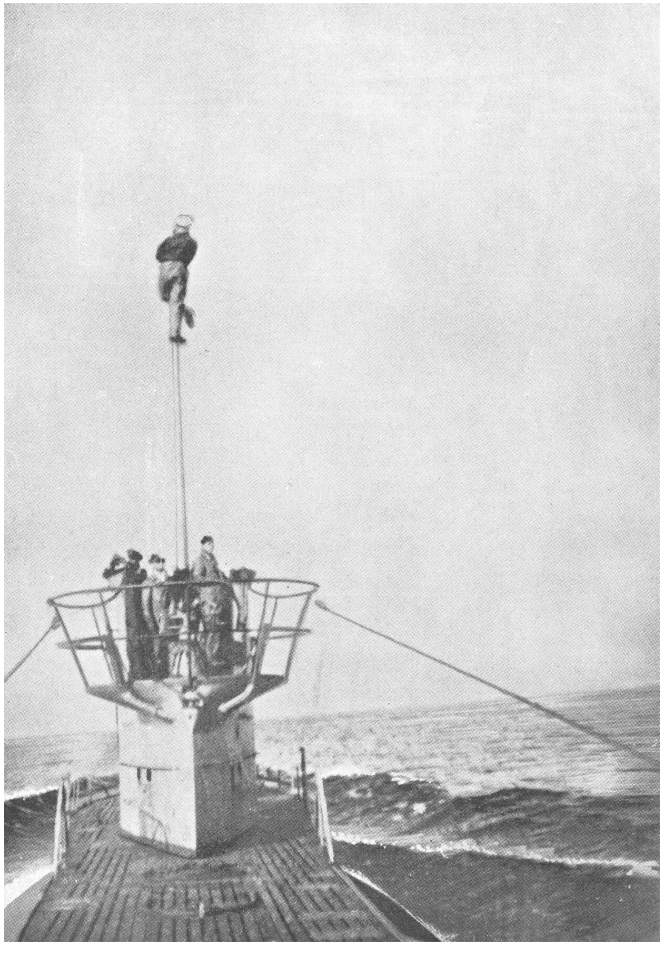

Tähystystorni ja periskooppi.

Satamaan saavuttua.

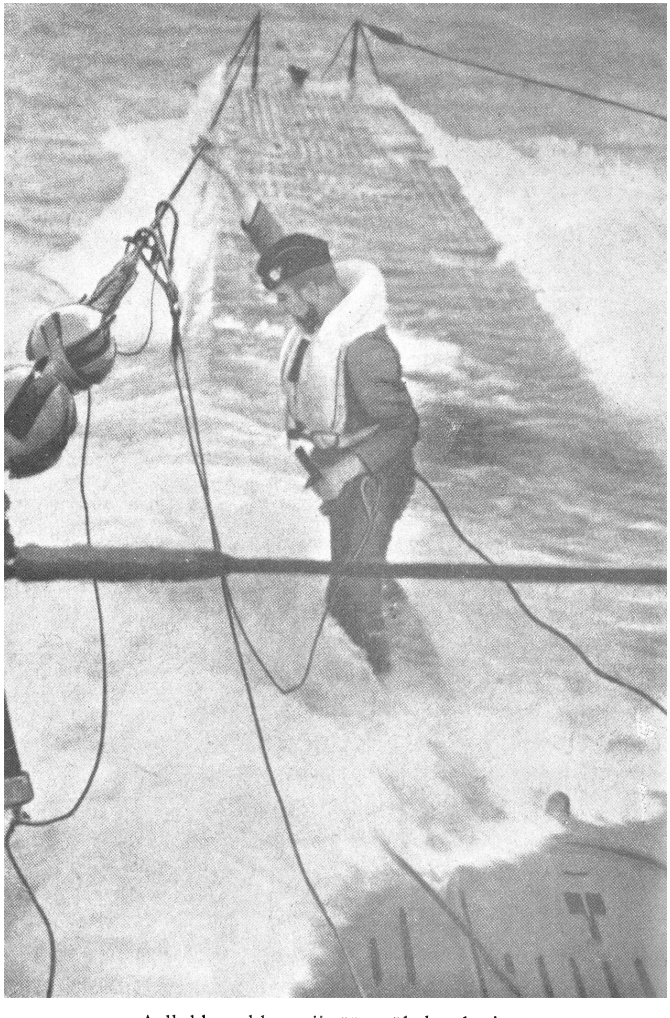

Aallokko uhkaa riistää työkalut käsistä.

Nousuluukku.

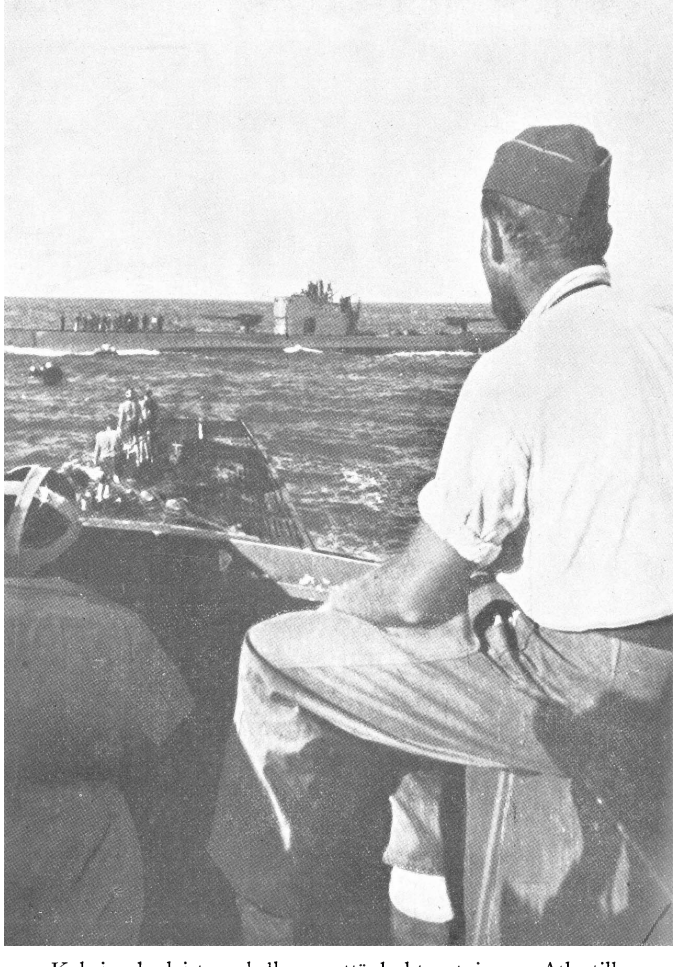

Kaksi saksalaista sukellusvenettä kohtaa toisensa Atlantilla.

TÄYDENNYSTÄ VEDEN ALLA

Näistä ajoista lähtien näytteli s-venesodankäynnissä rintamalla olevien veneiden huoltaminen ratkaisevaa osaa. Jos meno- ja paluutiet olivat pitkiä, vähenivät käyttömahdollisuudet tuntuvasti. Asian selvittämiseksi kerrottakoon seuraavaa:

S-veneittemme normaalityypillä oli noin 7000 meripeninkulman toimintasäde. Päästäkseen esimerkiksi Saksan Pohjanmeren-satamista keskelle Pohjois-Atlanttia on kuljettava 2000 meripeninkulman pituinen lähestymis- ja paluutie, yhteensä siis 4000 mpk. Sen lisäksi on otettava huomioon, ettei voida käyttää lyhyimpiä teitä, koska miinasulkujen ja muiden torjuntatoimenpiteiden vuoksi usein on kierrettävä.

Osoittautui nyttemmin epätarkoituksenmukaiseksi antaa veneiden liikehtiä Englantia ympäröivissä vesissä, koska ne ovat helpommin kontrolloitavissa lentokoneilla ja hävittäjäryhmillä; sen sijaan oli välttämätöntä lähettää taisteluyksiköitä Keski-Atlantin kautta hyvin kaukaisille alueille, kuten Karibianmerelle ja Eteläiselle Jäämerelle vihollisen torjuntatoimenpiteiden hajottamiseksi. Sehän on merisodan johdon olennaisimpia tehtäviä. Se on vain etäisyyksistä johtuen vaikeata toteuttaa! Niinpä Hampurista on New Orleansiin 5000 mpk. ja Rio de Janeiroon 5500, ja takaisin yhtä paljon.

Näemme siis, etteivät normaalit s-venetyypit enää riittäneet mainittuihin tarkoituksiin, vaikka niitä helpoimmin voitiin

rakentaa sarjavalmisteisina ja niiden taisteluominaisuudet olivat mitä parhaat. Myöskään Ranskan tukikohdat, kuten Bordeaux, St. Nazaire, Lorient ja Brest eivät vielä ratkaisevalla tavalla lyhentäneet etäisyyksiä, vaikka niiden arvoa ei toisaalta voida kyllin suureksi arvioida. Saksan satamathan ovat, kuten koko Pohjanmerikin, helpot saartaa joko miina-, verkko- tai muilla suluilla. Ensimmäisessä maailmansodassa tämä saatiin kipeästi havaita, ja 1914—18 aiheutuikin huomattavia s-venetappioita yritettäessä päästä avoimelle Atlantille. Lienee oikeutettua väittää, ettei Euroopasta käsin voida käydä tehokasta merisotaa ilman Atlantin rannalla olevia tukikohtia.

Jos sotaa on pakko käydä kovin kaukaisilla alueilla, herää helpostikin ajatus taisteluyksiköiden huoltamisesta itse paikalla. Sodan alussa käytimme tähän tarkoitukseen naamioituja kauppalaivoja. Mutta jo vuonna 1940 kävivät tällä tavoin operoivien laivojen tappiot niin suuriksi, että täytyi luopua niiden enemmästä käytöstä.

Keksittiin toinen ratkaisu. Se oli s-venetankkilaiva. Näiden laivojen uppouma oli likimain 2000 tonnia, ja ne kykenivät varustamaan kymmenen normaalia taisteluvenettä elintarvikkeilla ja polttoaineilla; myös torpedoja ne saattoivat kuljettaa mukanaan. Suuriin kylmätiloihinsa ne varastoivat tuoretta kalaa, vihanneksia ja juustoa; niissä oli jopa leipomokin. Puhtaasti ulkomuodoltaan ne olivat vähäisin poikkeuksin samanlaisia kuin taisteluveneet. Ei-ammattimies saattoi niitä tuskin viimeksimainituista erottaa. Kymmenen tällaista oli suunniteltu käyttöönotettavaksi, ja muutamia niistä olikin jo 1942 valmiina.

»Huoltajat», kuten niitä kutsuttiin, lisäsivät s-veneiden iskuvoiman moninkertaiseksi, tai ilmaistakseni asian toisin ne moninkertaistivat taistelukäytössä olevien veneiden lukumäärän. Ne tekivät mahdolliseksi säilyttää hyväksi osoittautuneen taisteluvenetyypin VII c, jonka sarjavalmistus oli keskeytetty, mutta taisteluominaisuudet olivat erinomaiset. S-veneitä, joiden

toimintasäde oli suuri, ei ollut niiden pitkän rakennusajan vuoksi voitu sarjana valmistaa.

Kuvitelkaamme, että s-veneiden johto lähettää kymmenen venettä Keski-Amerikan rannikolle. Ne voivat parhaimmassa tapauksessa pysytellä kaiken kaikkiaan kolme kuukautta merellä. Kaksi kuukautta menee hukkaan ajettaessa sinne ja takaisin, ja vain yksi jää käytettäväksi varsinaisiin operaatiotarkoituksiin. Jos siis kymmenen veneen pitäisi pysytellä neljännesvuoden ajan mainituilla vesillä, tarvittaisiin 30 venettä. Kymmenen venettä taas, joita huoltovene huoltaa, saattaa sen sijaan pysytellä siellä kolme, jopa neljäkin kuukautta. Näistä luvuista näkee selvästi, että yksi kymmenen veneen huoltaja kohottaa käyttöajan enemmän kuin kolminkertaiseksi. Ja sitä paitsi veneet voivat työntyä vielä kaukaisempiinkin vesiin.

Jotta ei jäisi vääriä käsityksiä korostettakoon vielä, että jos useampia veneitä on samalla merialueella, ne kuitenkin periaatteessa operoivat erillisinä, ja että sanaa »parvitaktiikka» käytetään useimmiten väärin. Kuten jo on mainittu, sillä tarkoitetaan vain keskinäistä avustamista saattueiden löytämiseksi; se ei suinkaan tarkoita alistamista minkään muodostelmajohdon alaiseksi. S-veneen päällikkö sai poikkeuksetta käskynsä ylimmältä s-venejohdolta, siis amiraali Dönitziltä. Se supistui tosin siihen, että veneille osoitettiin asemat ja että ne pyrittiin ylimmältä taholta katsottuna sijoittamaan oikein. Sitä paitsi komentajilla oli aina mahdollisuus vaihtaa paikkaa, jos he taktillisista syistä, kuten liian voimakkaan torjunnan, laivareittien muuttumisen tms. vuoksi pitivät sitä asiallisena. S-veneen päällikön tehtävä oli epäilemättä kaikkein riippumattomimpia sodan aikana, kenties vielä suuremmassa määrin kuin komentavan kenraalin.

Mitä viholliselle siis oikeastaan merkitsee, jos jollakin etäisellä alueella ilmoitetaan vallitsevan s-venevaaran? Hänen on silloin pakko siirtää hävittäjiä ja s-hävittäjäryhmiä pois Pohjois-Atlantin varmistuksesta. Hänen täytyy panna kokoon

saattueita, jotka tavattomasti hidastavat rahdinkuljetuksia. Satamat kykenevät ottamaan vastaan vain rajoitetun laivamäärän samanaikaisesti. Osan on odotettava kauan, kunnes laitureita, ankkuripaikkoja ja nostokurkia vapautuu, ja jälleen lastattujen laivojen on viivyteltävä, kunnes viimeinen alus on selvä lähtemään. Matkan aikana on nopeimman laivan tietystikin mukautettava vauhtinsa hitaimman mukaan. Jos saattueen laivat saavuttavat suljettuna muodostelmana määräpaikkansa, täällä toistuu sama ilmiö kuin lähtösatamassa. Lasteja ei voida purkaa samanaikaisesti. Ensiksi puretun laivan on odotettava viimeistä. Kallista aikaa kuluu hukkaan.

Edelleen saattueen on polviteltava, mikä tuntuvasti lisää kuljettavan matkan pituutta. Ja tämä kaikki vain sen vuoksi, että sellaisilla paikoilla, jotka ennen olivat vaarattomia, nyt on muutamia s-veneitä. Pohjois-Atlantin torjunnan heikentymisestä Euroopan taistelualueiden huoltorintaman välittömässä läheisyydessä ja vihollisen laivatilan pienentymisestä tuloksellisten hyökkäysten vuoksi ei kannata puhuakaan.

Kaikkea tällaista ajattelemme odottaessamme huoltajaamme. Vihdoinkin meidän onnistui saada suora radioyhteys siihen. Olikin jo aika. Meillä oli enää jäljellä tonni polttoainetta. Myrsky oli jonkin verran asettunut, mutta yhä vieläkin meri pyyhki yläkantta. Useaan päivään emme olleet saaneet tilaisuutta suorittaa tarkkaa paikanmääritystä tähtien perusteella, koska taivas oli jatkuvasti pilvessä ja sadekuurot kuuluivat päiväjärjestykseen.

Toivottavasti tavoitamme huoltajan! Atlantti on suuri, me olemme pieni, meitä on vaikea löytää merestä. Emme voi antaa aluksen joutua hukkaan. Päätämme antaa peilausmerkin. Polttoaineemme on liian vähissä.

Joka toinen tunti lähetämme peilausmerkinantoa muutaman minuutin ajan eetteriin. Koneemme on pysäytetty. — Tulos: saatamme erottaa huoltajamme taivaanrantaa vastaan. Ihana tunne. Kappale kotimaata. Toinen s-vene. Kohtalotoveri.

Onko voimakas merenkäynti pilaava kaikki laskelmamme? On mahdotonta astua kannelle. Aallot tulisivat ehdottomasti pyyhkäisemään jokaisen uskaliaan mereen. Tilanteemme on kriitillinen. Jos vihollinen yllättäisi meidät, meillä ei olisi minkäänlaista mahdollisuutta pelastua.

Odotamme kokonaisen päivän. Turhaan! Vain vaivoin saatamme pitää toisen veneen kanssa yhteyttä. Yö on pimeä, aallonharjat ovat korkeat. Jokainen varjo on toisensa kaltainen. Emme saa myöskään tulla liian lähelle toisiamme, sillä silloin on yhteentörmäyksenvaara. Jännittäviä tunteja!

Vihdoinkin tulee valoisaa. Tuuli näyttää tyyntyvän. Mutta yhä vielä meri lyö kannen yli. Ei auta, asia on saatava päätökseen. Johtava insinööri ja muutamia konemiehiä menee keulaan ja perään. On avattava venttiilit öljynottoa varten ja saatava letku kiinnitetyksi. Vallitsevasta kylmyydestä huolimatta miehillä on vain uimahousut yllään. Kiinnitysvyö kuristaa heidän kylkiluunsa kokoon. Usein joku roikkuu laidan ulkopuolella, ja toverien on suurella vaivalla kiskottava hänet takaisin. Kovaa urheilua. Ei auta; se on ainoa mahdollisuus.

Huoltaja ja me ajamme rinnakkain. Etäisyytemme on kenties 80 metriä. Yhdysköysi ammutaan erikoispistoolilla; sitä seuraa letku ja hinausköysi. — Hengähdämme helpotuksesta. Jalo neste voi valua. Otamme sillä tavoin 20 tonnia. Samalla saamme vedenpitävissä säkeissä perunoita, vihanneksia ja muita elintarvikkeita. Kaikki käy erinomaisesti, vaikka suoritamme tämän työn ensi kertaa.

Saapuu yksi vene lisää. Sekin haluaa huoltoa. Pientä polttoöljyerää lukuun ottamatta olemme lopettaneet ottamisen. Sukellamme turvallisuussyistä, sekä kokeillaksemme käytännössä huoltoa veden alla. Ensin huoltaja, sitten meidän veneemme. Letkuyhteys jää olemaan. Molemmat veneet ajavat peräkkäin. Ohjaamme 50 metriin. Sitä kestää kolme tuntia. Mielikuvituksellinen ajatus: otamme dieselöljyä veden alla! Ensimmäistä kertaa koko maailmassa tapahtuu näin.

Pysymme yhteydessä keskenämme sukelluskaiuttimilla, annamme suunta- ja vauhtimerkit. — Tankkimme ovat täynnä. Pintaan! —

Päättäjäisiksi seuraa vielä muutamia erikoisherkkuja, kuten hummeria. Olemme jo liian kauan eläneet säilykkeistä.

Kiitoksia paljon! Mastot-puomit-poikki! (Parhainta onnea!) Molemmat koneet täysi vauhti! Meidän on nopeasti siirryttävä erilleen toisistamme. Missään tapauksessa huoltaja ei saa joutua ilmi. Sen menettäminen olisi raskas isku sukellusvenesodankäynnille. Tietenkään ei taistelukäytön piteneminen ole veneiden miehistölle sinänsä pelkkä ilon aihe. Hyvin mielellämme lähtisimme taas kolmeksi kuukaudeksi satamaan. Taktillisesti oikea menettely ei aina lyö yksiin inhimillisten toivomusten kanssa!

GIBRALTARIN HELVETISSÄ

Savupilvi näkyvissä. Kovinta vauhtia! Pilvi katoaa. Sukelluksiin! Potkurinsurinaa samasta suunnasta. Pintaan! Kovinta vauhtia. Näin on jo jatkunut yli tunnin. Olemme taas sukelluksissa, kuunnellaksemme. Suunta nyt päinvastainen. — Arvoituksellista. Näkyvyys on hyvä, on mahdotonta, että laiva olisi niin nopeasti vaihtunut toiselle puolelle. — Nyt näemme savupilven aivan selvästi. Valas, joka ruiskuttaa pois käytettyä ilmaansa! — Vielä kauan kansivartio saa kuulla siitä.

Sumua. Jälleen potkurinjyrinää. Otamme suunnan. Ei mitään näkyvissä. Suuremmissa syvyyksissä kuuluu parhaiten. Olemme 50 metrissä.

Kuuntelija: »80 kierrosta. — Toinen surina suunnilleen samasta suunnasta. Nopeakulkuinen, lähdössä. Kolmas jyrinä, todennäköisesti dieselmoottori. — Oh!» — Hän tempaa kuulolaitteet korviltaan ja painelee korviaan.

Kaikki olemme selvästi kuulleet räjähdyksen. Ei tietystikään niin selvästi kuin pahaa aavistamaton mies kuuntelulaitteensa vieressä.

Kuuntelija on jälleen kiinnittänyt laitteet: »Kuuluu vain diesel, heikkenee».

Hitto vieköön, toinen on ennättänyt ennen meitä. — Ensimmäinen ääni: höyrylaiva, toinen: torpedo, ja kolmas: s-vene.

Monia tällaisia elämyksiä on kulussa oltaessa. Iloitsemme kuitenkin suuresti, kun saamme vaihtaa ne siihen tunteeseen, jota merkitsee taas nouseminen lujalle maankamaralle.

Saint Nazaire. Ensi kertaa veneemme on sijoitettuna s-venesuojaan. Se on teknillinen mestarisaavutus: kaksitoista karsinaa, kukin kolmea sukellusvenettä varten, joita erottavat toisistaan metrienpaksuiset rautabetoniseinät.

Mahtavat teräslaipiot voidaan laskea alas ja sulkea niillä koko suoja. Telakkalaitteet ja korjaustyöpajat on erinomaisesti suojattu. Katon paksuus on seitsemän metriä. Mikä pommi pystyisikään läpäisemään sen? Ne harvat, jotka osuivat, jättivät tuskin jälkeäkään. Töitä voidaan häiriytymättä jatkaa ankarimpienkin lentohyökkäysten aikana. Ei enää minkäänlaista viivästymistä s-veneiden korjauksissa.

Luvut ovat valtavia: noin 500 000 kuutiometriä rautabetonia on käytetty näihin laitteisiin, 125 miljoonaa markkaa. Useita samanlaisia suojia on samanaikaisesti rakennettu Ranskan rannikolle.

Lomaa! — Vierelläni junassa istuu laivueeni päällikkö. Hän kertoo aseemme kasvusta. »Pian eivät suojien kammiot enää riitä. Emme tiedä, minne sijoittaisimme seuraavina satamaan tulevat veneet. Jättiläismäisen panssaritehtaan laajentamista suunnitellaan. Suunnitelmat ovat jo olemassa kuutta uutta kammiota varten. Joka toinen päivä lähtee uusi vene telakalta. Vähän aikaa sitten oli niitä 300 kappaletta Atlantilla. Valtava suoritus!» — Viime kuukausien tulokset ovat olleet sodan suurimmat.

Berliinissä nautin jälleen perhepiirissä olemisen onnesta. Tapaan veljeni. Hän on ollut Norjan taisteluissa; mestarillisesti hän on osannut tulla lomalle joka kerta juuri samaan aikaan kuin minäkin. Sodan alusta alkaen olemme joka vuosi tavanneet toisemme kotona. Lapsuudessamme emme erityisen hyvin ymmärtäneet toisiamme. Hän oli näpertelijä ja piti enemmän urheilusta. Nyt olemme samaa sydäntä ja henkeä. Hän on kuusi vuotta minua vanhempi. Hän syntyi ensimmäisen maailmansodan aikana. Silloin oli isäni sodassa. Tällä kertaa äidilläni on murhetta pojistaan. Odotusaika on aina tuskallista,

sillä pitkien rintamaretkiemme aikana emme me s-veneiden miehet voi antaa itsestämme mitään tietoja.

Sotatapahtumat kehittyvät silmin nähden epäsuotuisasti. Viholliskoneiden lentohyökkäykset tihenevät. Vaikka propaganda osaakin tuoda esiin vaikuttavia todistuskappaleita ja yleinen mielipide pysyy hämmästyttävän luottavaisena, liikkuu ahtaissa piireissä huolestuneita arveluita. Minun on pakko ajatella pohjoisamerikkalaista teollisuuspotentiaalia. Enkö ollutkin vuonna 1938 Detroitissa ja nähnyt Fordin tehtaita? Päivätuotanto 5000 autoa.

Tärkeimpänä ongelmana näyttää nyt olevan pohjoisamerikkalaisen materiaalin tuonnin ehkäiseminen. Voimmeko aikaansaada sen s-venesodalla?

Me rintamalla olevat emme osanneet antaa siihen vastausta. Kuinka olisimmekaan osanneet? Emme tunteneet saksalaisen teollisuuden mahdollisuuksia, emme tienneet, kuinka pitkälle uudet s-venetyypit olivat kehityksessä ja sotavalmiudessa edistyneet. — Vain eräästä seikasta saatoimme tehdä päätelmiä, eikä siinä suinkaan ollut aihetta iloon: s-venesotaa ei voitu enää jatkaa samalla tavoin kuin tähän saakka. Viimeaikaiset suuret saavutukset, joista ilmoitettiin, eivät voineet ketään hämätä sikäli, että vihollisen torjuntakeinot antoivat meille yhä enemmän puuhaa, ja että omat tappiomme olivat valtavasti kasvaneet. Tutka tulisi, ennen kaikkea lentokoneisiin sovellettuna, osoittautumaan yhä paremmaksi ja paremmaksi valtiksi vihollisen kädessä.

Amiraali Dönitzin uusi tunnuslause kuului: »Älkää antako lentokoneiden säikyttää itseänne — ampukaa ne alas!»

Monet rintamat sitoivat Saksan ilma-aseen siinä määrin, ettei se kyennyt enää suojaamaan Biskaijaa, sitä aluetta, joka meidän oli sivuutettava aina lähtiessämme rintamalle ja palatessamme sieltä, aluetta, jossa kaksi vuotta sitten ei näkynyt ainoatakaan vihollisen lentokonetta. Sitä hallitsivat nyt vihollislentäjät.

Saattoi ajaa tuskin kahta tuntia pintakulussa, ennen kuin joutui taas painumaan sukelluksiin.

S-veneemme sai nelipiippuisen it-tykkinsä. Se asennettiin jalustalle tornin taakse. Neljän uudentyyppisimmän konekiväärin piti täydentää aseistus.

S-veneiden torjuntamahdollisuuksien kokeilemiseksi lentokoneita vastaan aseistettiin varta vasten kaksi it-venettä. Ne saivat tornipanssarin, erittäin paljon kevyitä it-tykkejä ja raskaita konekiväärejä. Tahdottiin antaa lentokoneiden hyökätä ja luulla, että kysymyksessä oli tavallinen s-vene, ja sitten yllättäen ampua ne alas. Menestys näytti varmalta, ja sitä paitsi johtomme toivoi, että vihollislentäjät saataisiin menettämään hyökkäyshalunsa. — Mutta kävi aivan toisin.

Yksi it-veneistä oli Biskaijalla. Kaksi lentokonetta saatiin näkyviin. Taistelu alkoi. Ilmeni kuitenkin pian, että lentokoneilla oli neljän sentin kanuunat, kun veneellämme taas oli vain kahden sentin tykit. Lentokoneet pysyttelivät it-veneen kantomatkan ulkopuolella ja ampuivat turvallisen matkan päästä koko kansihenkilöstön kasaan. Oli liian myöhäistä sukeltaa. — Epätoivoinen taistelu! Neljätoista sotilasta oli kaatunut, niiden joukossa kaksi upseeria: komentaja oli vaikeasti haavoittunut. Ei ollut enää mitään keinoa. — Ei muuta kuin sukeltaa! Veneellä oli tavaton onni. Sen onnistui saavuttaa sotasatamansa. Yksi katkera kokemus lisää!

Amiraali Dönitz ei muuttanut mielipidettään. Kuinka hän saattaisikaan yhden yön kuluessa muuttaa taktiikkaansa. Se olisi edellyttänyt uusia venetyyppejä. Yhtä mittaa hän koetti keksiä uusia keinoja lentokoneita vastaan. Hän oli ankara itseään kohtaan, ankara alaisiaan kohtaan. Hänen molemmat poikansakin ovat kaatuneet s-veneupseereina. Hän ei irrottanut heitä rintamalta kriitillisinäkään aikoina.

Olimme taas uudestaan Atlantilla. Kaksi sukelluksissa suoritettua hyökkäystä täytyi keskeyttää; höyrylaivat osoittautuivat puolueettomiksi. Hullunkurista! — Pitkiin aikoihin ei

mitään näkyvissä. Kuljemme Gibraltarin suulla. — »Tästä niiden täytyy yrittää läpi», sanoo komentaja.

Ihastuttava kevätpäivä. Ei pilveäkään taivaalla. Välimerta hallitsevan englantilaisen linnoituksen kalliot ovat selvästi tunnettavissa. Herkuleen patsaat, Dzhebel el Tarik: myös tässä sodassa ne olivat jälleen näytelleet kohtalokasta osaa. Niiden suojassa oli maihinnousulaivasto kokoontunut ja suorittanut maihinnousut Pohjois-Afrikkaan. Välimeri pysyi avoimena viholliselle, Tunisiassa jatkui Afrikan-sotaretken loppunäytös, ja Italian maihinnousua valmisteltiin.

Savupilviä, mastonhuippuja. Iloitsemme. Vihdoinkin vaihtelua pitkän, yksitoikkoisen ajon jälkeen. Käymme lähemmäksi.

Lentokone! — Sukellamme. Onko se nähnyt meidät? Jos on, saapuu hetken kuluttua etsintäryhmiä. Sää on hyvä; meille se on paha. Liian rauhallinen, peilityven meri. Etsintälaitteet saattavat tehdä tarkkaa työtä.

Kuuntelija: »Potkurinsurinaa! — Nopeakulkuisia! — Todennäköisesti hävittäjiä. Etsivät asdicilla. Lähenevät nopeasti!» Ne tulevat suoraan meitä kohti.

Englantilaiset s-veneiden etsimislaitteet ovat nimeltään asdic: alkukirjainlyhennys sanoista »Anti-submarine detector indicator committee.» — Miehemme kutsuivat sitä nimellä »iso S-dick» (»dick haben» tarkoittaa saksankielessä »saada tarpeekseen»), ja toden totta tästä saattoi hyvinkin vielä saada tarpeekseen.

Komentaja: »Piilokulkuun, 150 metriin!»

Olemme valmiina. Olemme vetäneet jalkoihimme huopatossut ja sammuttaneet tarpeettomat valot säästääksemme virtaa. Koskaan ei tiedä, kuinka kauan tämä on kestävä.

S-veneenhävittäjäryhmä muodostaa kolmion. Olemme sen keskellä. Nyt alkaa tanssi. Vihollinen tekee hyvää työtä. Pommit osuvat lähelle venettä. Vielä koskaan eivät ensimmäiset sarjat ole osuneet näin hyvin. Aina kuusi räjähdystä yhteen jaksoon. Veneessämme menee kaikki sekaisin. Kaikki

lasiastiat ovat särkyneet. Lattia on täynnä sirpaleita. Yksi kerrallaan venttiilit alkavat vuotaa. Vettä lorisee sisään. Tehdään taukoamatta työtä. Yhä lähemmäksi ja lähemmäksi osuvat sarjat. Ohjaamme 200 metriin. Hävittäjät eivät ilmeisestikään säästä räjähdyspanoksiaan. Niiden on pian täytynyt tyhjentää itsensä, niin toivomme. Tätä kestää kolme tuntia ilman vähäisintäkään keskeytystä. Yksi hävittäjä hyökkää. Kaksi muuta ilmoittaa sille meidän asemamme. Sitten he vaihtavat.

Kuuntelija: »Uutta potkurinsurinaa! — Hävittäjiä!» Sen kuulevat vain ne miehet, jotka ovat taisteluasemissaan kuuntelijan välittömässä läheisyydessä. Miksi tehdä muita miehiä rauhattomiksi? Tilanne on jo muutenkin tarpeeksi vakava. Hiki kihoaa otsalle. Tiedämme, mitä kaikki ajattelevat. — Syvyysperäsin ja peräsin ovat yhdistetyt käsiohjaukseen. Meidän täytyy säästää virtaa. — Kuusi hävittäjää. Kolme ajaa Gibraltarin suuntaan. Tulee uusia. Tilanteemme on epätoivoinen. Viholliselta eivät lopu syvyyspommit lainkaan. Se suorittaa säännöllisen vartionvaihdon ja tuo yhä uusia mukanaan. Vesi on mitä edullisin s-veneiden ajojahtia varten. Miksi ei olekaan myrskyä, kuten aikaisemmin eräällä retkellä?

Kuusitoista tuntia. Emme ole enää laskeneet syvyyspommien lukumäärää. Kukaan ei ole nukkunut. Syvät mustat renkaat reunustavat silmiä. Kaikki sähkölamput ovat särkyneet. Emme vaihda niitä enää. Hätävalaistus päästää veneen sisustuksen vain varjomaisesti näkyviin. Pimeys lisää pelkoamme; mutta kukaan ei näytä sitä. Hämmästyttävää, kuinka ihminen saattaa hillitä itsensä.

Olemme jo kokeneet yhtä ja toista, mutta tämä on jo helvettiä. Usein joudumme painumaan 250 metriin. Terässeinät painekammioiden välillä ovat taipuneet. Millä hetkellä tahansa ne saattavat revetä. Olemme levollisia ja ajattelemme: Kismet. Se kävisi nopeasti. — »Ei joka poika saakaan näin kallista arkkua», sanoo joku kuivasti. »Neljä miljoonaa markkaa.»

Kunpa vain voisi puolustautua! Kunpa näkisi jotakin ja voisi ampua takaisin! Tämä odottaminen on sietämätöntä. Emme voi enää edes suorittaa väistöliikkeitä. Virta on loppumaisillaan. Paineilmapullot ovat miltei tyhjät. Ilma tuntuu raskaalta kuin lyijy. Olemme kuin maraton-juoksijat maaliin saapuessaan. Hengitys käy yhä nopeammin. Happi on vähissä, hiilidioksidipitoisuus suuri. Vielä kaksikymmentä tuntia, niin meidän on sukellettava pintaan. Tiedämme, kuinka tulisi tapahtumaan. Siitä on jo kokemuksia: Vene nousee pintaan ja sotalaivat ottavat sen kaikkine aseineen tulen kohteeksi. Miehistö hyppää mereen. Ammutaan yhä edelleen. S-veneen miehistön on menetettävä hermonsa ja unohdettava upottaa veneensä. Liiankin halukkaasti otettaisiin talteen saksalainen sukellusvene! Sitten olisi helppoa löytää sopivat torjuntakeinot niiden tehokkaampaa takaa-ajoa varten.

»Huomio, pomminheitto!» Se sanotaan joka kerta, kun on ilmeistä, että pommi on pudotettu. Jokainen ottaa silloin kiinni kovalla otteella ja varautuu täräyksen varalta. Tällä kertaa räjähdyspanokset osuvat veneen viereen. Ohjaamossa paukkuu ja tärähtelee korvia huumaavasti. Raudankappaleita lentelee ympäristössä. Venttiilit murtuvat. Paholainen näyttää päässeen irti. Kukaan ei tiedä, mitä on tapahtunut. Tahattomasti tartumme sukelluspelastimiin. Ohjaamon matruusi on tarttunut pääventtiiliin laskeakseen paineilman pintaansukellusta varten. Mutta hän odottaa komentajan käskyä. Omin luvin hän ei sitä tekisi. Sotilaat tuntevat kurin. Jokainen itsenäinen teko on kielletty. Ehdoton tottelevaisuus on välttämätöntä. Kuinka jostakin tietystä osasta vastuussa oleva saattaisikaan tuntea kokonaisuuden? Kenties on samoin suuressa valtionrakenteessa. Sotilaskurin vuoksi myös korkeat upseerit tinkimättä noudattavat käskyjä. Sotilaina meillä ei ole yleiskuvaa. Gibraltarin edustalla saattaisi ohjaamon matruusi yhdellä ainoalla otteella aiheuttaa veneen sukeltautumisen pinnalle. Mutta olisiko se oikein? Osaisiko hän arvioida oikein. Ei, hän ei osaa, hän on

vain pieni ratas veneessä, niinkuin me kaikki olemme valtion rakenteessa. On odotettava. Toivottavasti johto tekee oikean päätöksen!

Jyskyy yhä edelleen. Peränpitäjä ilmoittaa häiriön hyrrä-kompassissa. Päähyrrä on hypähtänyt irti kotelostaan. 10 000 kierrosta minuutissa tehden se kiepsahti läpi huoneen. Onneksi se ei osunut kehenkään meistä.

Komentaja pohtii upseereineen, mitä olisi viisainta tehdä. Tilanteenarvostelu: toivotonta. Ehdotetaan, että noustaan pintaan ja räjäytetään vene. — Kuu nousee kello kahdelta aamuyöstä. Siihen saakka on pimeää. Silloin meidän on noustava. Kenties onnistumme pintakulussa pääsemään pois saarroksista.

Vene valmistetaan räjäyttämiskuntoon. Aikasytyttimet kiinnitetään torpedon päihin ja herkkiin kohtiin toisistaan riippumatta. Jos yksi epäonnistuu, täytyy toisten toimia. Missään tapauksessa vene ei saa joutua vastustajan käsiin. Aiheuttaisimme useiden toveriemme kuoleman. Se ei saa tapahtua!

Kiinnitämme sukelluspelastimet ja pelastusveneet. Jokaisella on omansa. Se on yhtä miestä varten tarkoitettu kumiletkuvene. Komentaja ja kansivartio asettavat punalasit silmilleen. Silmien täytyy tottua pimeyteen, jotta näkökyky heti pintaan noustua on täydellinen. Oikeastaan se ei olisi tarpeellista; veneessä vallitsee täydellinen pimeys.

Useita »boldeja» työnnetään ulos. Sitten valmistamme ilmapalloja, joihin on kiinnitetty metallipyrstöt. Ne on tarkoituksena päästää pintaan sukellettua irti huojumaan vähäisessä korkeudessa pinnan yläpuolella. Alas riippuvat metallipyrstöt muodostavat kappaleen, joka aiheuttaa tutkassa harhauttavan kaiun. Siis eräänlainen »boldin» vastakohta veden alla, jonka on harhautettava etsintälaitteet.

Vene nousee. 100 metriä. Asdic-äänet käyvät kuuluvammiksi. Kirottua, emme pääse hävittäjien laitteista. Pamahtaa. Pommit räjähtävät veneen alapuolella. Nousemme 50 metriin. Ylös suuntautuva virranpyörre nostaa meidät korkealle.

Kuuntelija: »Hävittäjä aivan lähellä. Kuusi erilaista potkurinääntä!»

Komentaja vastaa Götz von Berlichingenin sanoilla. Ja sitten: »Puhaltakaa! Pintaan! Kovinta vauhtia eteenpäin!»

Akut pystyvät vaivoin antamaan täyttä kierroslukua. Ne ovat lopussa.

It-tykkiemme ampumatarvikkeet ovat valmiina. Suuret lippaat, 40 ammusta kussakin. Neljä putkea voi samanaikaisesti tulittaa. Samoin neljä konekivääriä. Neljä kertaa 1600 ammusta on 6400 laukausta minuutissa. Vyöt eivät riitä näihin niinkuin maassa oleviin konekivääreihin. Ne ulottuvat tornista ohjaamoon ja niitä jatketaan yhtä mittaa. Voi ampua kuin vesiruiskulla. Aina 2000 metrin etäisyydelle saakka olemme hävittäjällekin vaarallisia. Sillä ei ole panssaria. Jos etäisyys on suurempi kuin 2000 metriä, se ei näe meitä. Mutta olemme selvillä siitä, että taisteluun joutuessamme olemme lopuksi sentään alakynnessä. Toivottavasti ei tarvitse puolustautua, vaan pääsemme huomaamatta irti.

Vene työntyy vedenpinnan läpi. Syvyyspommit paukkuvat yhä. »Boldit» tekevät siis tehtävänsä. Tornin luukku aukaistaan. Miltei sinkoudumme ulos. Veneen ylipaine on valtavasti noussut. Jokainen sekunti on kallis. Komentaja tähystää vasenta sektoria, minä oikeaa. — Jumalan kiitos, yö on pimeä. Taivas pilvessä. Erotamme kolme hävittäjää. Yhteen on enintään 500 metrin etäisyys. Se heittää parhaillaan syvyyspommeja.

Molemmat dieselmoottorit alkavat kohta käydä kovinta vauhtia. Ei ole aikaa lämmittelemiseen. Generaattorit käyvät; patterit on ladattava niin pian kuin suinkin uudelleen. Kaksi paineilmakompressoria täyttää paineilmapullot. Venttiilit ottavat ilmaa veneeseen. Sitä paitsi on kaikki välilaipiot avattu, niin että myös dieselien imuvoima lisää raittiin ilman tulonopeutta.

Raikas ilma täyttää keuhkot. On vaivalloista pysytellä ja-

loillaan. Olemme melkein tajuttomia. — Kanuunat ja konekiväärit on ladattu. Niiden putket suuntautuvat lähinnä olevaan hävittäjään. Se ei saa havaita meitä. Niin olisi myös sille itselleen parempi. Torpedonlaskinlaite on toiminnassa. Viisi putkea on valmiina ampumaan. Yhdeksän torpedoa. Ne voivat kulkea ympyrää tai polvitella. Mutta pidätymme kaikista omista aloitteista. Emme voisi päästä huomaamatta pois, sillä meiltä puuttuu kaksi tärkeintä tekijää: virta ja paineilma.

Etäisyys kasvaa. Kaasulla täytetyt ilmapallot nousevat. Ne ajautuvat tuulen suuntaan. Olemme jo päästäneet kymmenen niistä ylös. Vastustaja, joka työskentelee tutkan avulla, tulee kummastelemaan sitä veneiden näennäisen suurta lukumäärää, mikä yhtäkkiä on ilmestynyt paikalle. Myös niissä kohdissa, missä »boldit» ovat, se otaksuu s-veneitä olevan sukelluksissa.

Hävittäjät häipyvät näkyvistä. On kulunut puoli tuntia. Syvyyspommien räjähtelyä kuuluu jatkuvasti. Alamme jo lasketella ensimmäisiä vitsejä.

Valonheittimet valaisevat. Radiomies ilmoittaa tutkalaitteiden etsivän. Vihollisen sotalaivat joutuvat varmastikin sekaisin monien otaksumiensa s-veneiden vuoksi. Nyt ne kuuntelevat monia metallijuomuista heijastuvia kaikuja, ja lisäksi ovat vielä omat toverit. Hävittäjät eivät siis voi kovalla vauhdilla ajaa ilmoitettuun suuntaan. On liikuttava hitaasti ja törmäyksen välttämiseksi valaistava esineitä. Kuvittelemme, kuinka tuo tapahtuu hävittäjällä:

Hävittäjän tutkamies: »Alus, 40 astetta; etäisyys 6000 metriä.» Muita kohteita, yhteensä 15, eri suunnissa.

Hävittäjän päällikkö: Ajoryhmien asema todettava ja merkittävä karttaan!

Navigointiupseeri: »Käsky täytetty!» Komentaja: »Kurssi niin ja niin! Antakaa jatkuvasti tutkapeilaus!»

Hävittäjä lähestyy oletettua tavoitetta (ilmapalloa), valonheittimet etsivät. Tutkapeilaus toimii. Etäisyys on alle 1000 metriä, senaikaisten tutkalaitteiden minimietäisyys. Tykit on

suunnattu. Mitään ei ole näkyvissä; ilmassa riippuvat langat ovat hyvin ohuita.

Tutkamies: »Peilaus perän puolelta. Otaksuttavasti sama kohde.»

Komentaja: »Sikamaista! Ovat ajaneet ohi. Pitäkää toki paremmin varanne. Nuo kirotut s-veneet. Ovat aivan liian pieniä. Puuttuu vain enää, että ampuvat meihin torpedon! Tiukasti oikeaan!» — Ja sitten hän luultavasti kiroilee edelleen.

Vain yksi ilkeä ajatus tulee mieleemme: toivottavasti ne eivät ota juuri meitä monien tutkassa esiintyvien kohteiden joukosta tähtäimeensä.

On kulunut jo kokonainen tunti. Veneen ilma on uudistunut, ja voimme taas painua veden alle kuudeksitoista tunniksi. Kahden tunnin kuluttua olemme jälleen taistelukelpoisia. Mutta kauhean väsyneitä. Eikä meillä ole minkäänlaista halua kokea enää mitään lisää, ei kerrassaan mitään!

»Sukelluksiin!» Aivan vapaaehtoisesti, ilman hälytystä. »100 metriin!» Rentoudumme, nukumme, korjaamme häiriöt. Asetamme paikoilleen uudet hyrrälaakerit. Ja pois Gibraltarista! Tämä on riittänyt meille. Olimme vapaaehtoisesti ajaneet sinne. Ajattelen erästä vanhaa, viisasta sananpartta: Kun aasi lähtee liukkaalle jäälle, se kuolee siellä. Oli vähällä, ettei meille käynyt sillä tavalla.

TUTKA — VIHOLLINEN NUMERO YKSI

Ei voi kertoa s-venesodasta puuttumatta »tutkaan», sillä juuri sen käyttöönotto sai aikaan käänteen Atlantilla käydyssä sodassa, eräässä yleistilanteellemme kohtalokkaassa sodan vaiheessa. Huolimatta miehistön sankarillisesta taistelusta ja täydestä taisteluvalmiudesta terävä aseemme yhtäkkiä lamautui. Sodan alkuvaiheessa hyväksi osoittautuneen taisteluvenetyypin sarjavalmistus oli pääsemässä suurimpaan tehoonsa, kun vihollisen torjunnan kehittyminen katkaisi siltä kärjen.

Selittäkäämme asia tarkemmin. Sana »vedenalainen» herättää ei-ammatti-ihmisessä helposti vääriä kuvitelmia. »Sukellusvene» on jo parempi. Vuodenvaihteeseen 1943 saakka ajoimme käytännöllisesti katsoen miltei aina pintakulussa. Jo veneen ulkomuodosta on havaittavissa, että se on konstruoitu vedenpinnassa kulkua varten. Ihmissilmä saattoi keksiä sen vain poikkeustapauksissa; kun näin kuitenkin tapahtui, se johtui miehistön huomaamattomuudesta tai muista tilapäisistä, epäedullisista olosuhteista. Öisin oli »vedenalaista» venettä jo miltei mahdoton havaita, ja päivällä se näki laivat ja lentokoneet, ennen kuin sitä itseään voitiin pienen kokonsa vuoksi nähdä. Se kykeni, ennen kuin vihollinen oli sitä huomannut, häviämään veden alle, hyökkäämään tai tietyn ajan kuluttua jälleen sukeltamaan pintaan sekä jatkamaan suunniteltua kulkuaan. Kyetessään olemaan sukelluksissa suunnilleen kaksi päivää se saattoi läpäistä tarkoinkin vartioituja merialueita tai pysyttelemään niillä, koska sille joka tapauksessa jäi yö, jolloin se voi

vaaratta ladata akkunsa ja tuulettaa veneen. Se tarvitsi siihen keskimäärin kahdesta neljään tuntiin.

Vaikeanäkyisyytensä vuoksi se saattoi myös tuhota kaikkein raskaimpiakin sotalaivayksiköitä. Sen arvo pintataistelussa sen sijaan oli kovin suuren haavoittuvuuden johdosta melko vähäinen. Kanuunoilla ja torpedoputkilla varustettu nopea jokivene olisi ollut sille selvästi ylivoimainen. Ei pidä unohtaa, että »vedenalainen» vene on konstruoitu painumaan veden alle, ja sen johdosta sen kantavuus on vähäinen. 500 tonnin suuruinen vedenpäällinen alus voi ottaa sisäänsä 500 tonnia vettä, ennen kuin se uppoaa; samansuuruinen sukellusvene vain viidenneksen vastaavasta vesimäärästä. Pinta-aluksissa voi lisäksi havaita pitämättömät kohdat ja viipymättä korjata vauriot. Sukellusveneessä on vuotoa vaikea todeta tai korjata. Monet sisuslaitteet, koneet, akut ja muut, sulkevat kaikki pääsytiet, jos vettä virtaa sisään ja se alkaa nousta. Syy pysyy tuntemattomana. Edelleen pinta-alus voi laipioilla erottaa toisistaan tiettyjä tiloja; se pysyy uimakelpoisena. S-veneessä voidaan tosin myös eristää osia toisistaan laipioilla; mutta tilan tultua täyteen vene painuu. Useimmat vedet ovat liian syviä, jotta voitaisiin »nousta» pohjasta. S-veneen rakennuskustannukset ovat monin verroin suuremmat kuin vastaavankokoisen sota-aluksen.

Tutkan kaltainen torjuntaväline riistää s-veneeltä sen suurimman edun, nimittäin vaikeanäkyisyyden yöhyökkäyksissä. Siten on ratkaiseva tekijä, yllätys, menetetty ja s-veneen mahdollisuudet tuntuvasti vähentyneet.

Vihollinen oli sodan alkuvaiheessa toiminut sen periaatteen mukaan, että s-veneiden kimppuun oli helpointa käydä tukikohtien edustalla eikä aavalla ulkomerellä, jossa niiden tavoittaminen oli onnenkauppaa ja missä ei voitu saada lyhyen ajan kuluessa vahvistuksia. Tukikohtiensa edustalla täytyy s-veneiden retkiensä yhteydessä esiintyä kahdesti, kerran lähtiessään ja kerran palatessaan. Satamat tunnettiin; niiden edustalle oli

veneiden pakko massoittua. Mutta vihollisen ei onnistunut ensimmäisinä sotavuosina tuhota meitä. Olimme vastatoimenpiteiden mittaisia. Myös tukikohtain ja korjauspajojen tuhoaminen epäonnistui sen vuoksi, että s-veneitä varten rakennettiin ajoissa suojat, joita vastaan kaikkein voimakkaimmatkin lentohyökkäykset olivat tehottomia.

Tutka aiheutti käänteen. Ei suinkaan ollut aiheetonta, että Englannissa annettiin jo sodan aikana tutkalaitteita ja vastaavia menetelmiä ratkaisevasti kehittäneille oppineille suurta tunnustusta ja kunnianosoituksia.

Myös saksalaisten puolella käytettiin jo ennen sotaa radiomittausmenetelmiä. Meidän taistelulaivoillamme oli vastaavanlaisia laitteita, mutta ne olivat hyvin raskaita, jopa 20 tonnin painoisia. Lentokoneiden torjunnassa on »Würzburg»-laitteista jo tullut käsite. Vihollinen saavutti kuitenkin etumatkan suunnittelemalla pieniä, tehokkaita laitteita, jonkalaisia voitiin sovittaa jopa lentokoneisiinkin.

Sodan päättyessä tutka näytti seuraavanlaiselta:

Suuruus vastaa jokseenkin tavallisenkokoista levysoitinkaappia. Siihen on sijoitettu lähetin ja vastaanotin. Lähetinantenni on samalla vastaanotinantenni, ja se on sijoitettu laivan korkeimpaan kohtaan. Sekunnin murto-osassa sen toiminta jatkuvasti vaihtuu säteilystä vastaanottoon. Antenni pyörii jatkuvasti. Valokankaalle, joka on samanlainen kuin kaukonäkölaitteissa, tulevat esineet näkyviin valkoisina pisteinä. Suunta, johon ne liikkuvat, on todettavissa pisteiden siirtymisestä; niiden perässä liikkuu jonkinlaisena pyrstönä heikko juova. Etäisyys saadaan mitta-asteikosta. — Tällä tavoin tutkan käyttäjä näkee, riippumatta ympärillä vallitsevasta säästä, kaikki lähettyvillä olevat alukset sekä niiden tarkan suunnan ja etäisyyden. Sotalaivat saattavat siis ampua yöllä ja sumussa pisimmillekin ampumisetäisyyksille saakka.

On pidettävä mielessä eräs tärkeä asia: hyvin lyhyet radioaallot eivät taivu maan muodon mukaan, vaan etenevät suora-

viivaisesti kuin valonsäteet. Kuten tiedämme yltää katse korkeilta vuorilta kauemmas kuin tasangolta. Niinpä myös tutka toimii tehokkaammin suurista korkeuksista. Lentokoneet voivat siis sen avulla paikallistaa kauemmas kuin laivat ja maaasemat.

Kuitenkaan ei veden alla olevia esineitä voida saada näkyviin. Tällä on mitä suurin merkitys. Mutta tutkan käytön seuraukset ovat välttämättömässä pinta-ajossa jo riittävän kohtalokkaat.

Miltä s-venesota siis nykyisin näyttää? Merelle siirtyvät alukset, toisin sanoen Saksasta lähtevät uudisveneet ja Norjan tukikohdista toimivat veneet, jotka kulkevat Brittein saarten ja Islannin välitse, sekä toisaalta Ranskan tukikohdista Biskaijan lahdelle tulevat s-veneet joutuvat lentokoneiden ja s-veneiden hävittäjien tehokkaaseen valvontaan. Kanaalin läpi kulkeminen ei tule sen vähäisen kapeuden ja mataluuden vuoksi lainkaan kysymykseen. Vihollisen on koetettava keksiä s-veneet niiden ollessa pintakulussa, sillä niiden sukelluksissa ollessa ei tutkasta ole apua. Toisaalta tavallisen ultrakaiuttimen toimintasäde on hyvin vähäinen, ja siinä sattuu helposti monenlaisia häiriöitä.

Vihollisen etsintätoiminnan on siis tyydyttävä niihin kolmeen tuntiin, jotka meidän on pakko paristojemme lataamiseksi olla pinnalla. Jos nyt kuvittelemme, että tutkalla varustettu lentokone saattaa keksiä pinnalla olevan s-veneen aina 150 km:iin saakka, toisin sanoen valvomaan aluetta, jonka halkaisija on 300 km, ja että sotalaiva voi tutkallaan keksiä laivan 35 km:n päästä, niin on todellakin olemassa edellytykset löytää meidät.

Jos valitsemme paristojen lataamista varten yöajan, niin lentokone keksii meidät. Ulottuvuutensa vuoksi tutkapeilaus voi vaivattomasti todeta kulkusuuntamme. Se asettuu aluksen eteen tai taakse voidakseen hyökätä pituussuunnassa. Emme huomaa mitään, koska lentokoneita on pimeydessä tuskin mahdollista havaita ja oma moottorinsurinamme ylittää lentokoneen

äänen. 1000 metrin etäisyydessä lentokoneen ohjaaja panee toimimaan tasojen alle sovitetun valonheittimen, joka määräkulmassa valaisee eteenpäin. Hän odottaa muutamia sekunteja, kunnes valokeila osuu peräämme ja irrottaa pommit. Säännöllisesti neljä tai kuusi. Ne osuvat tavanomaisesta hyökkäyskorkeudesta, 50 metristä pudotettuina, kuolettavalla varmuudella. S-veneelle ei jää aikaa ilmatorjuntaan, ja sitä paitsi ampujat ovat yllättyneitä, sokaistuneita, ja ovat lentokoneen tulen kohteina. S-vene on hukassa. Aniharvoin onnistuu jonkun pelastua.

Tähänastisten kokemusten mukaan on siis edullisempaa kulkea päivät pitkät pinnassa. Taivaan ollessa pilvetön ei voi joutua yllättävän hyökkäyksen kohteeksi, jos tähystäjät pitävät varansa. Jos on pilvistä, tapahtuu samoin kuin yöllä, vain se erona, että lentäjän lentokorkeus määräytyy pilvipeitteen korkeuden mukaan, ja hän on vaarassa joutua ammutuksi alas syöksyessään pilvien läpi. Missään tapauksessa ei voi välttyä joutumasta keksityksi, vaikka suotuisan sattuman ansiosta voisikin sukeltaa. Sukelluskohta ilmoitetaan heti paikalla toisille lähellä oleville lentokoneille ja laivoille. Muutaman minuutin kuluessa on paikka todettu. S-vene ei ole useimmissa tapauksissa vielä lopettanut paristojensa lataamista ja se kykenee kenties yhden päivän ajan siirtymään paikasta toiseen kolmen mpk:n vauhdilla. Mahdollisuudet, meripeninkulmin ilmaistuina, ovat siis suunnilleen: 24 kertaa 3 on yhtä kuin 72 mpk. eli 130 km. Tällä alueella sen täytyy kuin valaan jälleen tulla pinnalle. Tällaista jo varsin suppeata aluetta voidaan helposti valvoa. Useimmiten lentäjä heittää vielä sukelluskohtaan radiopoijun, joka lähettää säännöllisin väliajoin peilausmerkit ohiajavien taisteluvoimien orientoimiseksi. Jos s-vene taas on pintakulussa, se keksitään siinä tapauksessa vielä paljon lyhyemmässä ajassa. Lataamiseen käytettävissä oleva aika lyhenee yhä. Täytyy sukeltaa. Rengas kiristyy. Lopulta täytyy jäädä pinnalle, ja vene on silloin helppo saalis. — Menetimme

tällä tavoin useita veneitä. Yhä harvemmin ja harvemmin ne palasivat kotiin. Merelle lähteneet saavuttivat harvoin Atlantin.

Avuksi hätään keksittiin nyt saksalaisten puolella »Fu-M-B». Sitä kutsuttiin usein nimellä »anti-radar». Se suojelee tutkaetsinnältä, koska se ilmaisee etsimisen, ennen kuin tutka puolestaan on ilmoittanut uhrinsa; sillä tavoin s-veneelle jää aikaa sukeltaa, ennen kuin se on havaittu.

Asian paremmin ymmärtämiseksi palattakoon vielä lyhyesti tutkaan: kuten tiedämme, se on kokoonpantu lyhytaaltolähettimestä ja vastaavasta vastaanottimesta. Vastaanottimen tehtävänä on muuttaa heijastuneet aallot tähystäjän havaittaviksi. Suunta on todettavissa antennin kääntyilemisen avulla, etäisyys määräytyy sen aikaeron perusteella, joka on lähetyksen ja vastaanoton välillä. Koska radioaallot sekunnissa kiertävät maapallon miltei kolmeen kertaan, voi kuvitella, kuinka monimutkaisia laitteiden täytyy olla, jotta ne toimisivat tarkasti. Fu-M-B on käytännössä radiovastaanotin se vain erona, että sitä voidaan käyttää useimmille aaltopituuksille.

Jos nyt vertaamme tutkalähetintä ihmisääneen ja vastaanotinta korvaan, niin on ilmeistä, että suora vastaanotto on parempi kuin takaisinheijastuneen kaiun vastaanottaminen. Tai toisin ilmaistuna: ihminen huutaa seinää vastaan. Suunsa osalta hän on lähetin, korviensa osalta vastaanotin (käytännössä täydellisesti tutkaan verrattavissa). Hän kuulee takaisin heijastuvat ääniaallot kaikuna. — Seinän luona on toinen ihminen (hän vastaa nyt Fu-M-B:tä), joka itse on mykkä. Tämä kuulee äänen selvemmin kuin toinen kuulee kaiun. Jos nyt seinämme siirtyy huutajasta yhä kauemmaksi, niin tulee hetki, jolloin minkäänlaista kaikua ei enää kuulu, mutta henkilö (joka esimerkissämme vastaa Fu-M-B-laitetta) kuulee kuitenkin vielä äänen selvästi.

Uudella laitteella varustettu s-vene voi siis sukeltaa, ennen kuin se keksitään. Se näyttää sillä tavoin täyttävän alkupe-

räisen tarkoituksensa, koska se voi hyvissä ajoin välttää hävittäjän katseen. — Mutta vaikeus on nyt siinä, että s-veneen on ollut painuttava veden alle. Sillä siellä on vain murto-osa niistä menestyksen mahdollisuuksista, mitä sillä on veden pinnalla. S-veneen on etäännyttävä ja piilottauduttava, eikä se voi enää suorittaa tehtäväänsä: se on vainottu vainooja!

Fu-M-B on tosin halvempi ja yksinkertaisempi kuin tutka, koska se on vain vastaanotin; mutta se on ja pysyy kuitenkin vain hätäkeinona. S-veneelle, joka on puhdas hyökkäysase, ei puhtaasti puolustuksellisen välineen käytäntöönotto ole voinut merkitä mitään lopullista ratkaisua. S-venesodankäynnin vaikeudet ovat jääneet edelleen voimaan.

Tutka ja sen vastakeinot kehittyivät edelleen. — Liittoutuneet keksivät vastaanottimen Fu-M-B:n itsesäteilyä vastaan ja kytkivät tutkansa irti. Ja sillä välin kun me tunsimme itsemme turvallisiksi, annoimme samalla itse asiassa Fu-M-B-laitteittemme itsesäteilyn avulla peilausmerkkejä ja vihimme sillä tavoin itsemme varmaan kuolemaan. Vuoden 1943 yhtenä ainoana kuukautena arvellaan 35 s-veneen tuhoutuneen tällä tavoin.

S-veneittemme johto tuli neuvottomaksi. Suuramiraali Dönitz kielsi sukellusveneitä toistaiseksi lähtemästä taistelutehtäviin. Merellä olevilta hän kielsi toistaiseksi Fu-M-B-laitteiden käytön. Mutta vihollinen oli selvillä tilanteesta. Se oli havainnut asian ja työskenteli edelleen tutkaa käyttäen. Ajosta Biskaijan poikki tuli itsemurhakomennus.

Se koski myös meitä, mutta meillä oli onnea. Tähystysvartiomme olivat erinomaisia. Yölläkin ne useasti keksivät lentokoneet, niin että voimme hyvissä ajoissa painua sukelluksiin tai saattaa ilmatorjunta-aseemme käyttökuntoon. Saavutimme vahingoittumattomina tukikohtamme.

TAISTELU LENTÄJIÄ VASTAAN JA LÄPIMURTO

Olen jälleen päässyt viikon ajaksi Berliiniin. Vielä samana yönä, jolloin olen saapunut, ulvovat sireenit. Ilmahälytys! Ensi kertaa sodan aikana minulla on tilaisuus käyttää kaasunaamariani, ei taistelukaasuja vastaan, vaan savua. Palopommi putoaa talomme pihaan. Se saadaan sammutetuksi. Ikkunat ja ovet ovat lentäneet ulos. Työvoimaa ei ole. Korjaamme itse. Kaunis virkistysloma!

Olen jälleen tukikohdassamme. Oikeastaan vallitsi lähtökielto. Suuramiraali Dönitz kävi tarkastamassa laivuettamme. Hän puhui s-veneiden käytöstä taistelussa ja huonosta onnestamme: »Ellemme lähetä yhtään venettä ulos», hän lisäsi, »ei vihollinen enää varmista saattueitaan, vaan antaa laivojen kulkea suojattomina. Mutta me tiedämme pelkästään sillä perusteella, että s-veneet ovat olemassa, sitovamme kaksi miljoonaa liittoutunutta sotalaivoihin ja veistämöihin. Lisäksi saattueina kulkemisesta ja muusta aiheutuu ajanhukkaa. Sen vuoksi on kuitenkin lähetettävä ulos veneitä sitomaan vihollista, vaikkapa ne eivät mitään hukuttaisikaan. Pelkkä paikallaolo on jo menestys!» — Näiden todistelujen vakuuttamina meillä oli vain yksi toivomus: Toivottavasti ei meidän osaksemme tule vihollisen sitomistehtävä. — Meillä oli huono onni: se tuli osaksemme. — Mutta meillä oli myös hyvä onni: kurkkumätä!

Kolme päivää laivueesta lähdettyämme esiintyivät aluksella tämän taudin ensimmäiset kohtaukset. Muutamat sotamiehet pyörtyivät. Heidän nielurisansa olivat turvonneet. Kään-

nyimme takaisin. Hengähdin helpotuksesta. — Jälleen meidän täytyi ennen merellelähtöä laatia testamenttimme. Ihana tunne. — S-venesuojien kammiot olivat tyhjät. Vielä kolme kuukautta takaperin oli ollut tarkoitus rakentaa niitä lisää. Kuinka lehti olikaan kääntynyt!

Vietimme miellyttävän ajan La Baulen merikylpylässä, tukikohtamme läheisyydessä. Olimme karanteenissa. Asuimme eräässä talossa meren rannalla, saimme ottaa aurinkoa ja harjoittaa urheilua. Kenelläkään ei ollut kiire merelle; kukaan ei puhunut siitä, että kenties pian olemme jälleen lähtökunnossa. Lääkärin käydessä meitä tarkastamassa viitattiin mieluumminkin siihen, että varovaisuus on tarpeen, sillä tämän kavalan taudin jälki-ilmiöiden kanssa ei ole leikkimistä. Meidän sijastamme lähetettiin eräs toinen vene merelle. Se ei palannut takaisin, kuten ei juuri mikään vene näihin aikoihin. Se tiedettiin ja siihen oli totuttu. Poikkeuksetta seurasimme merelle lähtevien veneiden miehiä viimeiselle sululle asti ja viivyimme siellä niin kauan, kunnes he hävisivät näkyvistämme. Läksiäisjuhlia ei enää järjestetty. Juotiin vaiteliaina lasi sampanjaa ja puristettiin toistemme kättä. Koetettiin mahdollisuuden mukaan olla katsomatta toisiaan silmiin. Olimme tosin käyneet koviksi, mutta tämä järkytti meitä kuitenkin. Kuolemanmatkoja! Useat tovereistani olivat jääneet sille tielleen. Meillä oli sama koulutus, samat harrastukset, sama ammatti ja samat tehtävät. Jokainen oli pitkinä sotavuosina kokenut osuutensa. Siitä ei pidetty suurtakaan kohua. Suunsoitto kuului ihmisille, jotka eivät olleet rintamalla tai enintään olivat käyneet siellä vain pikimmältään. —

Meidät on kirjoitettu terveiksi. Hetkemme on koittanut. Erikoistehtävä. On lähdettävä Afrikan rannikolle, Freetowniin. Veneen torni on uusittu portaalliseksi. Alhaalla on neliputkitykki, ja ylimmällä tasanteella on kaksi kaksoislavettia täysautomaattisia kahden sentin kanuunoita. Vanhat konekiväärit on vaihdettu uudempiin malleihin. Panssarikilvet ja -levyt vah-

vistavat tornia. Niiden on annettava varmuudentunnetta lentäjien hyökätessä. Ne suojaavat konekivääritulta vastaan. Mutta lentokoneet ampuvat myös kanuunoilla... Miehistöä on lisätty. Se on it-aseiden runsauden vuoksi välttämätöntä. Tulemme myös saamaan lääkärin.

Istumme hotellimme suuressa lasihallissa. Kaikilla meillä on pujoparrat asiaan kuuluvine viiksineen. Ranskalainen konjakki on erinomaista. Annamme sen maistua. Sääli jokaista pisaraa, joka jää käyttämättä, väitämme yhä uudelleen ja kohotamme maljoja. Lähtö on suunniteltu tapahtuvaksi neljän päivän kuluttua. Keskiyön hetki on jo kauan sitten lyönyt. Katselemme merelle. Ulkona ulvoo myrsky. »S-venesota on ihanaa, kun on katto pään päällä ja tällainen pullo.» —

Yksi meistä on pistäytynyt Pariisiin. Hän oli siellä muutaman päivän lomalla. Hän olisi voinut jäädä pois, mennä sairaalaan. Tiedämme, että se on mukava tapa välttyä lähdöltä. Monelta on senlaatuinen tauti pelastanut hengen. — »En jätä teitä», hän sanoo meille. »Emme jätä toisiamme pulaan. Tunnemme toisemme ja voimme luottaa toisiimme. Olemme kokeneet liian paljon yhdessä. Se olisi petosta, ettekä te kai usko, että olisin tehnyt sen tarkoituksella, pelkuruudesta. Kunniasanallani, minä lähden mukaan. Saamme sitä paitsi lääkärin.»

»Olemme tietäneet sen, Hein, olet loistopoika. Sinähän tiedät, että uudet tulokkaat ovat kokemattomia; tulevat suoraa päätä koulun penkiltä, tietävät kaiken paremmin, eivät ota tehtäviä niin vakavalta kannalta kuin pitäisi. Kuinka he ottaisivatkaan? Täytyihän meidänkin ensin perehtyä asioihin. Meille ei vain silloin annettu vastuullisia paikkoja, ja sota oli vielä lasten leikkiä. Nyt tulee uusia luutnantteja koulunpenkiltä ja he joutuvat heti upseerintehtäviin rintamaveneissä. Ovat tuskin s-venekoulussa olleet kahdeksaa viikkoa merellä. Mutta ovat olevinaan kamalan tärkeitä... Niin, vanhat s-venejänikset kuolevat sukupuuttoon.»

On jo miltei tullut sananparreksi, että veneet, joissa on ta-

pahtunut henkilönvaihdoksia, jäävät palaamatta. Yhteistoimintaan tottunut venemiehistö ei hevin anna erottaa ketään joukostaan! Useerikokelaita ei ole enää pitkään aikaan otettu mukaan rintamaveneisiin tottumaan olosuhteisiin. Tappiot ovat liian suuria. Väki alkaa olla vähissä. On säästettävä, sota kestää liian kauan.

Lääkäri tulee pöytäämme. Tunnemme hänet heti asepuvustaan. Hänellä on sota-ansioristi yllään. »Arvostamme» sitä erityisesti. Se annetaan hyvistä suorituksista kotimaassa. Meihin se vaikuttaa kuin punainen vaate. — »Oletteko s-vene N:stä? Minä tulen teidän mukaanne.» Hän esittelee itsensä. Hän alkaa heti kertoa, ettei oikeastaan lainkaan haluaisi lähteä s-veneiden mukana ja tuntee itsensä jollakin tavoin sairaaksi. Hänellä on korvissaan jotakin vikaa. Sitä paitsi hän ei ollut kirurgi, vaan naistautien spesialisti, ja s-veneessähän olisi pääasiallisesti kysymys lentokoneenammusten aiheuttamista vammoista. No, hän oli koettanut parhaansa, mutta ilmeisesti ei päässyt mihinkään siitä, että hänen oli lähdettävä rintamaveneen mukaan. — Mokomakin, ajattelemme itseksemme, siinä meille on toveri!

Insinööri: »Neljän päivän kuluttua lähdemme. Ajat ovat huonot. Joko olette kirjoittanut testamenttinne? Se on tehtävä välttämättä. Vain aniharvat veneet palaavat.»

Lääkäri: »Niin olen kuullut. Mutta tällä hetkellähän on lähtökielto voimassa, ja niin kauan voi kai rauhassa olla maissa. Korvieni laita ei ole, kuten jo sanoin, oikein hyvin. Annan vielä kerran perusteellisesti tutkia itseni, ennen kuin lähdemme.»

Toinen vartioupseeri: »Huono onni teillä. Neljän päivän kuluttua lähtö on edessä. Lähdemme joka tapauksessa, olipa kielto tai ei. Lähettäkää kaikessa rauhassa kihlasormuksenne ja kellonne kotiin; älkääkä unohtako hyvästijättökirjettä. Tehän tiedätte kuinka asiat ovat. Yhdessä kuukaudessa 35 venettä!»

Lääkärimme valitteli vielä pitkään ja lähetti todellakin ta-

varansa kotiin. Hän oli vakavissaan varma siitä, ettei tulisi enää koskaan näkemään omaisiaan. Hänen asemansa oli vaikea, hän oli yhtä mittaa pilamme kohteena.

It-asevahvistuksen jälkeen oli veneisiin äskettäin lisätty myös sireeni hälytyskellojen ohella; sitä oli käytettävä lentohyökkäyksien yhteydessä.

Oli elämän ja kuoleman tarkkuudella ratkaisevaa, että osasi oikein käsitellä vierekkäin olevia nappuloita. Käskyn antoi kulloinkin vuorossa oleva vartioupseeri.

Milloin pitäisi antaa sukellushälytys ja milloin ilmahälytys? Se riippui siitä, nähtiinkö lentokone ajoissa, siis yleensä yli 4000 metrin etäisyydellä — tietysti sen ohella merkitsi paljon myös lentokoneen tyyppi ja sen nopeus.

Jos näin oli asian laita, vältyttiin taistelun riskiltä sukeltamalla ja annettiin siis sukellushälytys. Mutta jos lentokone oli saatu näkyviin hyvin lyhyeltä etäisyydeltä, olisi sukeltaminen merkinnyt samaa kuin tuho. Koneen ohjaaja olisi voinut heittää pomminsa sukeltamassa olevaan veneeseen, jonka perä oli näkyvissä. Ne osuisivat ehdottomasti, koska ne voitaisiin heittää ilmatorjunnan täydellisesti puuttuessa, aivan mitättömästä lentokorkeudesta. Jonkinlaisesta suhteellisesta turvallisuudesta voitaisiin puhua vasta, jos vene olisi saavuttanut 50 metrin syvyyden ennen kuin lentokone on saapunut sukelluskohdalle. Se merkitsi käytännössä sitä, että jos kone huomattiin liian myöhään ilmassa, oli ilmahälytys ja siihen liittyvä torjunta itsesäilytysvaiston sanelema käsky.

Suuramiraali Dönitz tahtoi päästä sen ajan ohi, minkä säteilemättömän Fu-M-B-laitteen keksiminen vaati, ensiksikin antamalla s-veneille vahvan it-aseistuksen ja toiseksi kuljettamalla useita veneitä yhdessä pääasiallisen vaaravyöhykkeen, Biskaijan poikki. Ajatuksenjuoksu oli seuraavanlainen: kun kahden lentokoneen jo on vaikea hyökätä yhden veneen kimppuun, niin on kolme venettä kuutta lentäjää vastaan jotakuinkin varmoja. Ja kuutta lentäjää esiintyy harvoin yhtäaikaa. Loppu-

tulos: s-veneryhmä voi vähemmän vaarannettuna päästä avoimelle Atlantille kuin yksinäinen vene.

Valitettavasti tässä laskelmoinnissa oli eräs tärkeä tekijä jätetty huomioon ottamatta. Meidän oli koettava se.

Hetkemme oli koittanut. Jäähyväissamppanja oli juotu. Ajettiin ilman musiikkia Biskaijalle.

Pian lähtömme jälkeen kohtasimme kaksi muuta matkatoveriamme, jotka tulivat eri tukikohdista, ja joiden kanssa yhdessä meidän oli muodostettava kokeiluryhmä. Toisen komentaja oli vanhin veneiden päälliköistä ja hänellä oli näin ollen matkan aikana oikeus antaa hyviä neuvoja ja — toivoa, että niitä noudatettaisiin, sillä loppujen lopuksi s-veneet kuitenkin tekivät mitä tahtoivat! Kysymys oli sitä paitsi vain muutamista päivistä.

Olimme sopineet, että lentokoneen tullessa näkyviin heilutettiin keltaista lippua, jos etäisyys teki vielä ajoissa sukeltamisen mahdolliseksi. Ellei aika riittänyt, tuli punaisen lipun merkitä: »Lentokone! Älkää sukeltako! Taisteluun! Torjukaa!»

Kanuunat tarkkuutettiin joka päivä. Se oli vaikuttava näky. Automaattisilla pikatuliaseilla oli huomattava tulinopeus. Jokaista laivaa ampui kahdeksan putkea sekä suuri määrä kaksipiippuisia konekiväärejä. 2000 metrin päässä räjähtelivät aikasytyttimet.

Lentokone! Me näimme sen ensiksi. Etäisyys 10 000 metriä, siis riittävästi aikaa häviämiseen. Heilutamme keltaista lippua. — Mutta toiset veneet eivät näe sitä. Lentokone lähestyy, se on Sunderland. Heilutamme punaista lippua ja ammumme tuli-iskun koneen suuntaan. Mutta kun toiset veneet suorittavat juuri harjoitusammuntaa, se ei kiinnitä niiden huomiota. Onneksi Sunderland käy ensiksi meidän kimppuumme. Avaamme tulen 4000 metrin etäisyydeltä. Harmaat savupilvet näkyvät sen edessä, toinen toisensa vieressä. Se kaartaa. Parempi sille.

Nyt se kiertää suurta kaarta kaikkien kolmen veneen ympärillä. Etäisyys on enemmän kuin 3000 metriä, siis tykkien vaikutusalueen ulkopuolella. Mutta sukeltaakaan emme enää voi. Tiedämme, mitä silloin tapahtuisi.

Tuskin kymmenen minuutin kuluttua ilmoitetaan toinen kone, tällä kertaa Liberator. Se yrittää hyökätä vanhimman komentajan venettä vastaan. Hyökkäys torjutaan. Yksinäiset lentokoneet eivät voi miten vain käydä kimppuumme, olemme liian vahvoja. Sen vuoksi ne kiertelevät ympärillämme varmassa etäisyydessä. Mutta voimme hyvin kuvitella mielessämme, mitä seuraa: lyhyen ajan kuluttua saapuu paikalle useampia koneita, sillä Englannin rannikko on lähellä. Todennäköisesti sen lisäksi s-veneiden hävittäjäryhmä. Hävittäjät tulevat lähestymään 5000 metrin päähän ja upottamaan 15 cm:n tykeillään veneen toisensa jälkeen. Kenties työhön osallistuu myös, jotta juttu tulisi kiintoisammaksi, joitakuita lentokoneita. Tarpeellista se ei olisi, hävittäjät voivat ylivoimaisilla aseillaan hoitaa sen helposti itsekin. Siinä sitä ollaan!

Molemmat lentokoneet kiertelevät ympärillämme. Käännämme mahdollisuuden mukaan perämme heihin päin, koska meillä siellä on suurin tulivoima, kääntyilemme siis usein ja ajamme parhainta vauhtia, ollaksemme mahdollisimman ketteriä. Emme sen vuoksi enää ole kovin lähellä toisiamme. Pysyttelemällä yhtenä ryhmänä saattaisivat kenties molemmat ensimmäiset veneet vaaratta sukeltaa, jos kolmas suojaisisi niitä aseillaan. Mutta tämä itse olisi silloin hukassa: viimeistä purevat koirat.

Vanhin komentaja antaa merkin: »Suotuisan tilaisuuden tullen sukellettava!» Olemme tuskin vastanneet: »Ymmärretty», kun hänen veneensä jo kallistuu. Se sukeltaa. »Senkin kettu», ajattelemme. »Kunpa vain kävisi hyvin.»

Näen, kuinka Sunderland nyt valmistautuu hyökkäämään sukeltavaa venettä vastaan. Lentokorkeus on noin 10 metriä. — Ammumme. Lentokone tahtoo väistää ja nousee korkeam-

malle. Kranaatit räjähtelevät maalin edessä. Olemme liian kaukana. Erehtymättä se laskeutuu jälleen alemmas. Sille ei voi tapahtua mitään. Vanhimman komentajan veneen perä on vielä korkealla vedestä. Lentokone on suoraan sen päällä. Se irrottaa neljä pommia. Neljä täysosumaa. Neljä vesipatsasta. Ne painuvat kokoon ja meri tasoittuu hukkuneen veneen ylle. Ensimmäiselle meidän ryhmästämme on käynyt huonosti. Ainoakaan miehistöstä ei ole pelastunut.

Mutta myös meidän on yritettävä samaa. Nyt tai ei koskaan. »Hälytys!» Hyppäämme luukkuun. Komentaja katsahtaa vielä kerran ulos. »Liberator käy hyökkäykseen!» Silmänräpäyksessä olemme jälleen ylhäällä, ja miehistö syöksyy kanuunoiden luo. »3000 metriä, ampuminen vapaa!» Vihollinen kääntyy jälleen takaisin.

Voidaksemme osua olemme tavallisesti päästäneet sen tulemaan 2000 metrin päähän. Mutta siihen meillä ei nyt ollut tilaisuutta. Sillä jouduttuaan kerran aseittemme vaikutusalueeseen lentokoneella ei olisi ollut muuta mahdollisuutta kuin jatkaa hyökkäystä ja häiritä torjuntaamme ampumalla, tai saattaa meidät kerrassaan taistelukelvottomaksi, voidakseen sitten kaikessa rauhassa heittää pomminsa. — Kääntyminen ammunnan alaisena on lentokoneelle miltei samaa kuin joutua ammutuksi alas, koska se ei silloin voi käyttää aseitaan vaan sen sijaan kääntää näkyviin koko leveän sivunsa. — Vaikkapa meidän onnistuisikin pudottaa hyökkäävä lentokone ennen pommien irrottamista, jäisi vielä jäljelle se vaara, että se syöksyisi veneen päälle ja sillä tavoin saavuttaisi voiton vielä tuhoutuessaankin.

Mutta mikään muu ei näyttänyt jäävän neuvoksi kuin ottaa riski. Sillä tähänastisella taktiikallamme menetimme vain aikaa. Lyhyt väliaika koneen kääntymisestä siihen, kun se jälleen kykenisi hyökkäämään, ei mitenkään riittäisi sukeltamiseen.

Silloin keksimme keinon. Muut tornissa olevat miehet hyp-

päävät veneeseen. Vain yksi jää ylös ja kätkeytyy »nelosputkien» suojakilven taakse. Jatko kävi aivan niinkuin pitikin: lentokoneen ohjaaja on havainnut sisäänmenon ja hyökkää. Parhain ampujamme on väijyksissä. Komentaja katsoo luukusta. Hän on vaihtanut valkoisen lakkinsa teräskypärään. Nyt lentäjä on 2000 metrin päässä. »Ammunta vapaa!» — Osumia tasoihin. Kone kaartaa.

Nyt sen täytyy tehdä uusi hyökkäyskierros. Se kestää aikansa. — »Täyttäkää!» Painumme syvyyteen. Seison tornin portaissa. Jännittävät hetket. Ajattelee kaikenlaista, kuten tavallisesti. Kuinka hitaasti aika kuluukaan, syvyysmittarikaan ei näytä lainkaan liikkuvan. Vasta 30 metriä. — 40. — Pamahtaa. Minusta tuntuu kuin joku löisi ruoskalla käsiini. — Kaikista osastoista tulee ilmoitus: kaikki hyvin. Jumalan kiitos, mitään ei ole tapahtunut! Ajatukset kääntyvät kohtalotoveriimme, joka vielä on ylhäällä. Olemme varmat siitä, että se on hukassa.

Kertoakseni asian etukäteen: kysymyksessä oleva vene menetettiin. Vankeudessa tapasin sodan päätyttyä sen komentajan ja sain häneltä kuulla taistelun myöhemmän kulun.

Jo 20 minuuttia meidän sukellettuamme oli 16 lentokonetta ilmestynyt paikalle. Kolme hävittäjää tuli näkyviin. Ne ampuivat tykistöllään ja lentokoneet hyökkäsivät neljänä ryhmänä, kolme kussakin, samanaikaisesti eri suunnista. Taistelu ei kestänyt kauan. Tykistön ja lentokonetykkien osumia, kannella olevat sotilaat tuhoutuivat. Vene hukkui. Viisi miestä pelastettiin. Oli tapahtunut niinkuin tapahtua täytyi. Monen muun veneen kävi samoin.

S-veneiden ryhmäajon väärä laskelmointi perustui olettamukseen, että vihollislentokoneiden oli pakko hyökätä Biskaijalla. Mutta sitä niiden ei tarvinnut tehdä. Ne estivät tosin sukeltamisen ja pakottivat s-veneet pysyttelemään pinnalla. Mutta lyhyen ajan kuluessa lentokoneet saattoivat saada vahvistukseksen toisia, tiedustelulentoja suorittavia koneita tai sotalai-

voja. Muutaman tunnin päästä ehtivät jopa Englantiin saakka sijoitetut muodostelmat paikalle mille kohdalle hyvänsä Biskaijaa.

Myöhemmin huomattiin meidän puolellamme, kuinka välttämätöntä oli antaa s-veneille raskaampia, 5000 metriin saakka tehokkaita it-tykkejä. Sillä tavoin s-veneet saattoivat heti, ennenkuin vahvistuksia saapui, voittaa sukeltamiseen tarvittavan ajan ja hävitä näkyvistä.

Englannin radio, joka jo kerran oli ilmoittanut veneemme tuhotuksi, ilmoitti uudelleen, että se oli upotettu. Toivottavasti eivät omaisemme kuulleet sitä. He saattoivat hyvinkin kuunnella vihollisen Calais'ssa olevaa propagandalähetintä, joka tiettyinä aikoina antoi uutisia saksan- ja ranskan kielellä, vaikkakin sen kuunteleminen oli kiellettyä.

Vielä muutaman päivän ajo, milloin sukelluksissa, milloin pinnassa, ja pääasiallinen vaaravyöhyke oli takanamme.

NEPTUNUS ELÄÄ MEREN SYVYYKSISSÄ

Ensimmäistä kertaa olen matkalla Etelä-Atlantille. Matka sinne on halutumpi kuin Pohjois-Atlantille, koska torjunta ei ole siellä niin voimakas, mutta ilmasto sen sijaan paljon miellyttävämpi. Vain harvoin esiintyi saattueita.

Veneemme lähestyy päiväntasaajaa. Kaikki normaalit laivat ylittävät linjan pintakulussa. Meillä sen sijaan on aikomus sukeltaa sen alitse.

Aiotaan viettää suurta juhlaa. Olemme jo useita päiviä sitten aloittaneet valmistelut. Joka ilta on radioreportaashi Neptunuksen linnasta. Olemme järjestäneet sen komentajan hyttiin. S-veneen radiolaitteissa on mikrofonit, ja ne ovat erinomaiset; teknillisiä esteitä ei siis ohjelman suorituksessa ole.

Koko miehistö osallistuu juhlaan. Laulajaryhmät kokoontuvat ilahduttamaan meitä lauluillaan. Koska päiväntasaaja-kasteessa on kolme kasteluokkaa, täytyy kastettavat jakaa kolmeen ryhmään. Neptunus ei halua, että kukaan siirtyy ryhmästä toiseen, ennen kuin hänet on perusteellisesti puhdistettu. Tämä sielunpuhdistus tapahtuu itse kasteessa. —

Jokainen koettaa tehdä toiselle jonkin kolttosen saadakseen tämän putoamaan seuraavaan ryhmään. Tämä merkitsee tietystikin niiden »kärsimysten» lisääntymistä, jotka yksityisen on kestettävä. Tunnemme tavanomaisten menetelmien kuvaukset. Ne olivat varmastikin todellisia kärsimyksiä, ja ne oli kestettävä, jos meneteltiin kaikkien merimiestapojen mukaan. Oli esimerkiksi olemassa »kölin alitse vetäminen». Köy-

dellä kiskottiin merimies laivan alitse. Koska laiva ei ole alta sileä, vaan täynnä simpukoita ja kaikenlaisia karkeita esineitä, voi seuraukset helposti kuvitella. Usein kastettavat hukkuivat takertuessaan kiinni köliin. — Mutta emme elä enää entisiä barbaarisia aikoja, vaan »humaania» nykyaikaa.

Reportaashi on seuraavanlainen: linnaan ovat kokoontuneet Neptunus, hänen tyttärensä Thetis, hovipoliisi, henkilääkäri ja muu seurue.

Hovipoliisi: »Ilmoitan kuuliaisimmin hänen majesteetilleen: Olen joka-aamuisella tarkastuskierroksellani saanut näkyviini laivan. Se ohjaa hitaasti pyhää linjaamme kohti. On syytä epäillä, ettei se ole ilmoittautunut niinkuin asiaan kuuluu. Se on sivelty naamiovärillä. Sen vuoksi näinkin aluksen vasta viime hetkessä: pääsin juuri ja juuri ajoissa hypähtämään sivuun, muuten se olisi ajanut päälleni. Eikä minulle ole koskaan aikaisemmin tapahtunut tällaista. Halusin todeta nimen ja kirjoittaa sen muistiin. Lähestyin varovasti, sillä laivalla olevat olennot tekivät sen vaikutuksen, että heihin oli viisainta suhtautua varovaisesti. Heillä oli sellaiset parrat kuin entisaikojen rosvoritareilla. Etsin muistikirjaani; kun jälleen katsahdin ylös, oli laiva hävinnyt. En löytänyt sitä enää. Huomenna tulen tarjoamaan mitä hyvänsä löytääkseni sen jälleen.»

Neptunus: »Se on todellakin ennen kuulumatonta. Ankarat rangaistukset on määrättävä. Mokomaa en ole minäkään vielä koskaan kuullut.»

Thetis: »Sehän on aivan kauheata. Jos niin on laita, en uskalla huomenna lähteä ratsastamaan merihevosillani. Olin jo niin iloinnut siitä!»

Neuvottelut jatkuvat pitkän aikaa. Sillä välin soittaa hoviorkesteri (ne ovat äänilevyjämme). Yhtä mittaa keksitään uusia päähänpistoja. Meillä on oikein hauskaa. Mutta ensiksi asetetaan kaikille kastekokelaille ensimmäinen koe suoritettavaksi. Lisärangaistuksiin keksittiin aiheita esimerkiksi seuraavilla perusteilla:

Hovipoliisi: »Hänen majesteettinsa tulee olemaan kauhuissaan! Vielä tänään näen aamun koittaessa tuon kauhean vedenalaisen kulkuneuvon kannella erään olennon. Kaiken huippuna hänellä on yllään punainen huivi — kädessään merkillinen laite. Sekstantti se on olevinaan. Tällä laitteella hän otti tähdet taivaalta, mittasi niiden korkeuden ja käyttäytyi ylimalkaan uskomattoman epäkunnioittavasti tällä pyhällä seudulla. Kokonaan vailla arvonantoa tuo poika. Hän on yliperämies, ehdotan hänen sijoittamistaan toiseen kasteryhmään.»

Neptunus: »Sen hän on varmaan hyvin ansainnut.»

Thetis: »Isä, jos niin on, silloin en voi enää lainkaan öisin nähdä, ja minä pelkään. Maailmahan käy joka päivä pahemmaksi. Tuota pahaa miestä, joka ottaa tähdet taivaalta, täytyy rangaista kovemmin, muuten hän saa aikaan vielä paljon enemmän pahaa.»

Miehistö kuuntelee jännittyneenä. Uhrin pukevat hänen toverinsa asianmukaiseen asuun. Mutta he ovat itsekin vaarassa joutua alempaan ryhmään, sillä mikään ei vältä Neptunuksen katseita.

Hovipoliisi: »Tuolla pirunlaivalla on eräs henkilö jo useiden päivien aikana kiinnittänyt erityisesti huomiotani. Hänellä on pitkä parta, joka lisäksi on punainen; uskomatonta tuollainen röyhkeys! Jos minulla olisi punainen parta, pyytäisin hänen majesteetiltaan uuden pään. Mutta tuossa langenneen värissä on varmastikin jotakin aivan erikoista. Parran täytyy olla verellä värjätty!»

Neptunus: »Tarkoittaako hän . . . ?» —

Hovipoliisi: »Ilman muuta, majesteetti!»

Neptunus: »Niinpä hän siis kertokoon!»

Hovipoliisi: »Ilmeisestikin jo toveritkin pelkäävät tuota hirveätä miestä. Olen nähnyt, kuinka hänen luokseen joka päivä menee merimiehiä. Nämä ovat ilmeisestikin hänen pirunvaltiutensa lumoissa, ovat kalpeita ja näyttävät sairailta. Hän pakottaa nämä aukaisemaan suunsa, katsoo ahnain silmin si-

sään, koskettelee heidän lihaansa vaarallisilla kojeilla; luultavastikin hän aikoo paistaa ja syödä heidät. Hän asettaa heille trooppisesta kuumuudesta huolimatta lämpimiä kidutussiteitä kaulan ympärille ja pakottaa heidät nielemään valkoisia pillereitä. Toisille hän antaa keltaista nestettä, jonka ilmeisestikin täytyy maistua inhottavalta, sillä hänen uhrinsa vääntelevät kasvojaan sitä juodessaan, ikään kuin heidät olisi myrkytetty.»

Thetis (huutaa tuskallisesti): »Isä, käske tekemään loppu tuollaisesta, en jaksa enää!»

Neptunus: »Varmasti, rakas tyttäreni, saat uskoa sen! — Kasteryhmä kolme tuolle ilkimykselle!»

Seuraavana iltana, ollessamme juuri lähellä sivuuttamiskohtaa, reportaashi päättyy.

Neptunus: »Missä hovipoliisi on? — Onko hän kokonaan joutunut ryövärien käsiin? Etsittäköön hänet silmänräpäyksessä!»

Henkilääkäri: »Pimeyden alkaessa näin hänet kiireen vilkkaa juoksemassa pois. Oli mahdotonta seurata häntä. Myöhemmin näin hänen housunsa kuivausnuoralla.»

Thetis (keskeyttäen soiton): »Siinä hän tulee. Voi, kuinka kurjalta hän näyttää!»

Neptunus: »Missä on hänen hovivirkapukunsa, mitkä merkilliset housut hänellä on yllään?»

Hovipoliisi: »Suokaa anteeksi, majesteetti, olen kokeillut pirunlaivalla olevaa keltaista nestettä . . .»

Neptunus: »Tuolta kummalliselta individiltäkö, joka kätkeytyy veneen lääkärin salanimen taakse?»

Henkilääkäri: »Mitä, onko näillä seuduin vielä toinenkin lääkäri? Hänelle me kyllä opetamme ammattinsa! Ehdotan neljättä kasteryhmää tuolle vintiölle!»

Lääkärimme saa sillä tavoin korkeimman rangaistuksen. Se annetaan vain poikkeustapauksissa ja on vanhan uskomuksen mukaan kuoleman tuottava. Emme ota asiaa niin vakavasti.

Suuri tapahtuma alkaa. Neptunus on tullut laivalle seuruei-

neen. Hovipoliisilla on valtavan suuri miekka; Thetis säteilee kukoistavan kauniina. Hän on eräs matruusi, joka on ajanut erittäin huolellisesti partansa, hän on maalannut kasvonsa ja hänellä on pitkä, aaltoileva tekotukka (köydestä tehty).

Henkilääkäri tutkii ensin kastettavien terveydentilan. Hän pistää päänsä esiin valkoisen lakanan sisästä, valtavat puiset silmälasit koristavat hänen nenäänsä. Uhrien on aina rangaistusasteestaan riippuen nieltävä yksi tai useampi pilleri. Ne pannaan suoraan suuhun ja ne maistuvat kauhealta. Sitten pumputaan suurella moottoriruiskulla erityistä nestettä suuhun; neste on sekoitettu etikasta, öljystä, pippurista ja hajuvedestä. Tulosta ei useimmissa tapauksissa tarvitse kauan odottaa. Neptunus saa runsaita uhreja.

Sitten kastettavat kulkevat hovipoliisin ohi, joka tiedottaa lopullisen kasteryhmän. Ei juuri kukaan osoita tarpeellista kunnioitusta tuota korkeata virkamiestä kohtaan tai eivät riittävän kunnioittavasti tervehdi Thetistä; tämän jalkoja on näet suudeltava. Hän kulkee paljain säärin, vain sandaalit jaloissaan. »Tuhmasti käyttäytyvät» uhrit hovipoliisi pakottaa kumartamaan ja lyö näitä leveällä, paljaalla miekallaan »hellästi» tarkoitukseen soveltuvaan ruumiinosaan. Hovipoliisi on kooltaan jättiläinen. Tällä hetkellä hän näyttää pelottavalta.

Sitten hoviparturi tekee tehtävänsä. Hän sutii saippuavaahtoa suurella siveltimellä nenään, suuhun ja korviin, leikkaa sitten mahdottoman suurilla puusaksilla partaa ja hiuksia. — Takaperin, syvään kumartuneena, on sen jälkeen mentävä ohjaamoon. Niin sanotun kidutuskirstun läpi on jokaisen kuljettava. Olemme panneet sen kokoon vanhoista merikirstuista. Sen sisään pistää pari vesi- ja paineilmaletkua. Päästäkseen monien mutkien ohi tarvitsee yhden minuutin. Vesipöly tunkeutuu keuhkoihin, uhrit yskivät ja sylkevät. —

Konehuoneessa on muutaman kerran kierrettävä laipiot, niin että sen jälkeen näyttää neekeriltä. Usein myös kolauttaa itsensä kaikenlaisiin kulmiin ja ruuveihin, sillä on pidettävä

kiirettä, jotta ei ylittäisi määrättyä aikaa. Jos ylittää sen, toistuu huvi. Ja lopuksi joutuu päätä pahkaa sillitynnyriin. Neljä voimakasta kättä tarttuu kastettavaan, ja ennen kuin tämä on päässyt selville siitä, mitä tapahtuu, se on jo tapahtunut. Ja kun ilma sitten alkaa loppua, kun uhri alkaa tömistellä jaloillaan ja häntä alkaa käydä sääliksi, hänet kiskotaan jälleen ylös. — Kaikki on nyt ohi. Suihkuun ensin ja sitten ryyppy, jonka saamme taas päivän kunniaksi. Lopuksi annetaan juhlallinen todistus suoritetusta seremoniasta.

Ja niin olemme »alittaneet» päiväntasaajan. Suuri tapahtuma on takanamme. Palvelus jatkuu tavalliseen tapaan.

Jonkin ajan kuluttua lääkärimme sairastuu. Hän valittaa tuskia alaruumiissaan. »Olen tiennyt sen, minä en palaa», hän sanoo. »Nyt minä kuolen!» — Kuusitoista tuntia myöhemmin hänen aavistuksensa toteutuu. —

Aurinko nousee verenpunaisena. Tykit on ladattu. Komentaja pitää lyhyen puheen. Kolme kunnialaukausta, ja toverimme, venelääkäri, luovutetaan merelle, neulottuna riippumattoon ja sotalippuun peitettynä.

Mies parka — hän on alusta alkaen aavistanut kohtalonsa. Olemme tehneet hänelle pilallamme paljon pahaa. Aavistuksiin ja taikauskoon ei pidä puuttua. Ylimielisen päähänpiston vuoksi hänet oli pantu neljänteen kasteluokkaan — vanhojen merenkulkijain sanat olivat toteutuneet. Ja ylhäällä olimme juuri toverimme kuoleman edellisenä yönä, keskiyöllä, kuulleet linnun huutavan. Entisaikojen purjelaivamiehet pitivät tätä merkkinä siitä, että kuolema halusi osuutensa.

Emme vastedes nauraneet tuollaiselle. »Taivaan ja maan välillä on enemmän asioita kuin mistä kouluviisautemme aavistaakaan.»

Alkuperäinen suunnitelma edellytti, että meidän tuli liikehtiä kahdeksan veneen vahvuisena Freetownin edustalla. Kaksi oli jo lähdettäessä tuhoutunut ryhmäajon aikana. Lopuista puuttui kolme; nähtävästi siis myös upotettuja. Erästä olivat

pommit pahoin vahingoittaneet. Se yritti parhaansa mukaan saavuttaa lähimmän sataman. Seitsemännen täytyi lähteä paluumatkalle polttoaineen puutteen vuoksi. Kahdeksasta tarkoitetusta veneestä olimme me siis ainoa vielä taistelukykyinen! — Sille ei voinut mitään. Tähänastisesta s-venetaktiikasta oli tutka tehnyt lopun. Kesäkuu 1943.

Yritimme hyökkäillä erilaisin tavoin. Turhaan. Kysymyksessä oli nopeat laivat. Niihin ei päässyt käsiksi. Ne keksivät meidät laitteillaan, käänsivät peränsä ja ajoivat tiehensä. Vähän aikaa sen jälkeen ilmestyivät sitten lentokoneet ja etsivät meidät. Laivaliikennettä suojattiin ja meidän täytyi vaihtaa toiminta-aluetta. Emme olleet enää kissa, vaan hiiri! — Vaikka sodanjohdon kannalta täytimmekin velvollisuutemme olemalla olemassa, niin emme ilman tuloksia tunteneet minkäänlaista tyydytystä. Tämä ei enää ollut sotaa. Vain pelkkää taistelua elämästä ja kuolemasta.

Paluumatkalla pysyttelimme Espanjan rannikon läheisyydessä kolmen meripeninkulman rajan ulkopuolella. Siellä oli paljon kalastusaluksia; vihollisen tutkan oli vaikea erottaa meitä niistä. Usein näimme vihollislentokoneiden valaisevan kalastusaluksia. Kansivartiomme kunnostautui jälleen. Milloinkaan eivät pommit räjähdelleet ennen 50 metrin sukellussyvyyden saavuttamista. Ajoimme vain pimeän aikana pinnalla. Aseet oli miehitetty ja valmiina tulittamaan. Hermomme alkoivat olla lopussa. Jokainen häly sai meidät sävähtämään. Lokit, jotka lyhyiltä etäisyyksiltä kiikarin läpi katsottuina näyttivät jättiläissuurilta, ilmoitettiin usein lentokoneiksi. Odotimme valonheittimen yhtäkkiä välähtävän, ja viiden sekunnin jälkeen ensimmäisten pommien räjähtävän.

»Ohukaiseksi» kutsuimme toista pursimiestämme. Loisto poika, vaikkakin hirvittävän pitkä ja ohut. Hänen paikkansa oli nelostykkien luona. Sodan alusta lähtien hän oli kulkenut s-veneiden mukana. Hänellä oli reumatismia ja hän oli erittäin

hermostunut, mutta oli edelleen erinomainen ampuja. Oikea mies käyttämään neljää tärkeintä putkea.

Äkkiä kirkas valo oikealta. Silmänräpäyksessä pursimiehemme on kääntänyt aseensa. Neljä yhtäjaksoista punaista sädettä välähtää yössä. Hän ampuu erinomaisesti. — Komentaja riuhtaisee hänet aseen luota. »Oletteko hullu, ammutte majakkaa!»

Onneksi se on tarpeeksi kaukana ja kranaattimme räjähtävät ennen, muuten vihollispropaganda olisi saanut aineistoa pitkäksi aikaa: »Saksalaisten hirmuteko! Puolueettomia ammuttu». — Ohukainen ei ole puupää. Olimme kaikki pelästyneet, kun valo tuli näkyviin kallioiden takaa.

Saint Nazaire. — Ei ole enää lentokonesaattuetta vastassa. Saksan lentoasetta tarvitaan muilla rintamilla. Vain kaksi saattuealusta suorittaa varmistuspalvelusta.

Ilmahälytys tukikohdassa. Parvi amerikkalaisia nelimoottorisia pommituskoneita kulkee ylitsemme. Ne kiiltävät auringossa. On keskipäivä. Toivottavasti eivät pudota mitään päällemme! Ne ovat tosin korkealla, 7000 metrissä, mutta eihän milloinkaan tiedä. Paksulla satamaantulosikarilla, jonka komentaja aina sytyttää, on tällä kertaa paha sivumaku. Näemme saksalaisten hävittäjien kiertelevän. Salamoita, laskuvarjo aukeaa. Tuolla ui vedessä käsine, tuolla saapas. Lentokoneet heittäytyvät selälleen. Palavina ne syöksyvät maahan. Monet räjähtävät iskiessään virtaan.

Toinen vartioupseeri sanoo minulle: »Kuin elokuvissa. Tällainen sota on todellista huvia. Olen aina toivonut saavani nähdä oikein kunnollisen ilmataistelun.»

Vedessä ui mies. Hänellä on täysi työ päästä irti laskuvarjostaan. Otamme hänet veneeseen. »Hänhän puhuu saksaa, tuo mies», tuumii Moses. — Eräs hävittäjälentäjämme. Hän viettää tänään kahdettakymmenettätoista syntymäpäiväänsä ja kahdettakymmenettä neljättä alasampumistaan. Hänellä on ritariristi, hänet on jo monta kertaa ammuttu alas, ja

nyt hän saa kotilomaa. Toden totta juhlapäivä. Vietämme yön yhdessä.

Kaksi päivää myöhemmin matkustan hänen kanssaan Pariisiin. Siellä hän saa vanhan hävittäjäkoneen viedäkseen sen Berliiniin koulutustarkoituksia varten. Saan lentää mukana. Se on minulle suuri elämys. Lento on kuitenkin hyvin epämukavaa, sillä kyykin kuin kaniini ohjaajanistuimen takana, mutta matkahan kestää vain kaksi tuntia.

Huolimatta monista raunioista ei mieliala ole valtakunnan pääkaupungissa lainkaan huono. Asukkaiden pääosa on varma lopullisesta voitosta. Aiheesta puhutaan paljon.

UUSIA ASEITA ODOTELTAESSA

Kun tulin takaisin laivueeseen, toverit onnittelivat minua; en tiennyt, minkä vuoksi. — »Sinulle tulee komennus laivanpäällikkökurssille.» — Myös komentajan ja insinöörin oli määrä jäädä pois: heille tuli koulutustehtäviä kotimaassa. — Tuli mitä tuleman piti: kunnostautunut veneemme lähti merelle eikä palannut enää. Tällaista tapahtui jo kolmannen kerran.

Laivueemme komentaja piti läksiäisjuhlan. Olimme tukikohdan vanhin vene. Kuinka nopeasti olivatkaan aselajimme rivit harventuneet! Lukemattomat kaatuneiden valokuvat peittivät messin seinät; kutsuimme näet kasinoamme messiksi. Tappioita ei salattu. Olimme ylpeitä tovereistamme. He eivät olleet piileskelleet eivätkä tekeytyneet sairaiksi. He olivat täyttäneet vaieten velvollisuutensa, kirjoittaneet testamenttinsa ja lähteneet vihollista vastaan. —

Holsteinin Neustadtissa syvennyin F-laitteen koulutuskäyttöön. Sen tehtävänä oli korvata kalliit todelliset harjoitukset höyrylaivoilla, varmistusaluksilla ja muilla asiaankuuluvilla välineillä. Koulutus saattoi sillä tavoin tapahtua nopeammin.

Komentajakokelas nousi s-veneen keinotekoiseen, luonnonmukaiseen torniin. Hyrräkompassi, ohjauslaitteet, laskukojeet yms. olivat oikeilla paikoillaan. Katsoessaan periskoopin läpi näki meren aaltoineen. Vieläpä auringonnousukin voitiin saada aikaan. Ensimmäisissä harjoituksissa ilmestyi näkyviin höyrylaiva, myöhemmin oli saattueita savupatsaineen ja eri suuruisia keula-aaltoja, miten nopeus kulloinkin edellytti. Kaukoputken

ääressä oleva päällikkökokelas antoi käskynsä: »Molemmat koneet, kova vauhti eteenpäin! Tiukasti vasempaan!» Liikutettavalle alustalle asennettu torni kääntyi, vähensi tai lisäsi etäisyyttä maaliin; sanalla sanoen: kaikki tapahtui luonnonmukaisesti. Vieläpä hälytkin kuuluivat. Arvioitiin etäisyys, käskettiin kiertää vastaavat luvut laskulaitteeseen, jatkettiin hyökkäystä ja ammuttiin. Kun laukaisuvipua painettiin, laite pysähtyi ja tehty virhe tuli selvästi näkyviin. Todella erinomaista koulutusta. F-laite oli varmaankin silloin ainoalaatuinen koko maailmassa.

Sitten lähdettiin Danzigiin käytännöllisiin harjoituksiin. Täällä oli nyt näytettävä, mitä oli oppinut: Päivä- ja yöhyökkäyksiä. Nukuttiin vähän. Lukemattomat harjoitustorpedot lähtivät putkista.

Suoritetun päättäjäistutkinnon jälkeen saimme kirjoittaa toivomuslipun ja valita kolmesta mahdollisuudesta yhden: vaihdon jonkun rintamalla olevan komentajan tilalle, joutumisen harjoitusveneen päälliköksi s-venekoulutuksessa tai jonkun vastarakennetun s-veneen komentoon ottamisen haluamaltamme veistämöltä. Tässä esitti tietystikin oman asuinpaikan sijainti suurta osaa. Rintama merkitsi tällä hetkellä varmaa itsemurhakomennusta. Kotimaassa sen sijaan saattoi täydentää taitojaan ja odottaa, kunnes uusia tyyppejä alettiin tuottaa. Suuramiraali Dönitz puhui paljon siitä. Oli selvästi havaittavissa, että kokeneita s-veneenpäälliköitä irrotettiin Atlantilta ja varattiin uusia s-veneitä varten.

Halusin saada itselleni uudisveneen hampurilaiselta Blohmin ja Vossin veistämöltä. Ei käynyt kuitenkaan kuten olin ajatellut; johdolla oli minun suhteeni toisenlaisia suunnitelmia, ja se komensi minut Pillauhin 21. s-venelaivueeseen. Siihen kuului 36 s-venettä ja sen yksinomainen tarkoitus oli kouluttaa uutta jälkikasvua.

Veneekseni tuli »S-148» tyyppiä II d. Sen uppouma oli 300 tonnia. Se oli viimeinen tämäntyyppisiä pieniä veneitä.

Pienen toimintasäteen ja pienen nopeuden vuoksi niitä ei enää pidetty käyttökelpoisina rintamapalvelukseen. Toiminta Englannin rannikon läheisyydessä oli vihollisen tutkankäytön vuoksi kutakuinkin mahdotonta. Maapeilauspaikoista määriteltäisiin sen sijainti heti paikalla, ja vene vetäisi puoleensa murhaavan torjunnan.

Yleensä on tyyppi II:lla samanlainen rakenne kuin suuremmilla veneillä. Se on vain pienempi, ja siinä on vielä ahtaampaa. Koko miehistö, päällikkö mukaan luettuna, syö ja asuu keulasuojassa. Palvelus käy rasittavammaksi, koska miehistö on vähälukuisempi, mutta tehtävät eivät suinkaan sen vaatimattomammat. Upseereilla ja miehillä on kuuden tunnin vartiovuorot ja kuusi tuntia vapaata, mikäli vapaa-ajasta yleensä voi puhua, sillä torpedot on huollettava ja sisäinen venepalvelus kaiken muun ohella hoidettava. Laivanpäällikkö ei voi hetkeksikään olla poissa miehistön näkyvistä; miehet näkevät, kuinka usein alusvaatteet vaihdetaan ja näkevät kaikki inhimilliset heikkoudet. He tietävät, kuinka kauan päällikkö nukkuu, kuorsaako tämä, kuinka usein hän peseytyy; he tuntevat tämän tarkemmin kuin oman veljensä. Ollaan toveri ja kuitenkin on samalla oltava esimies; ei ole mitään mukisemista, käskyt on suoritettava viipymättä. Esimiehen johtajanominaisuudet joutuvat koetteelle. Mahtipontisuus osoittautuu pian tehottomaksi.

Komentajan-asemani vuoksi olin joutunut vastuuseen kaikesta veneessä tapahtuneesta. Se merkitsi minulle huomattavaa muutosta; vartioupseerina olin joutunut täyttämään velvollisuuteni aivan toisenlaisessa ympäristössä. Nyt minun oli rangaistava ja tehtävä ratkaisut. Mahdollisia virheitä ei annettu enää anteeksi, kuten vartioupseerina ollessani; vartioupseerin erehtyessä usein sanottiin: »No, kyllä hän vielä oppii, hän on vielä nuori!» — Mutta nuoruuteni oli jo ohi 23 ikävuodestani huolimatta. Oli vain kaksi mahdollisuutta: joko pystyi tehtävään ja sai yhden puheena olleista venetyypeistä johtoonsa tai sai potkut.

Erityisen vaikeata minulle oli noudattaa ylempää käskyä ja pitää joka viikko kaksi esitelmää. Jos piti puhua yksi tunti, täytyi kauan valmistautua ja lukea paksuja kirjoja, mihin tehtävään oli erittäin vähän aikaa käytettävissä. Ei ollut mitään pakotietä: ei yö ole olemassa yksinomaan nukkumista varten! Sikäli kuin luennot koskettelivat sotilaallista tilannetta, ei voinut salata sen epäedullisuutta puheenparsilla ja propagandan hölynpölyllä. Mutta toisaalta ei saanut päästää vallalle kurin höltymistä. Emme todellakaan osanneet sanoa oliko sota menetetty vai ei, oliko joku poliittinen ratkaisu vielä mahdollisuuksien rajoissa. Sotilas ei voi, sanokoon vihollisen propaganda mitä hyvänsä, ruveta oman kansansa kavaltajaksi. On kerta kaikkiaan olemassa yleispäteviä lakeja, joita jokaisen sotilaan on loppujen lopuksi noudatettava, missä asemassa hän sitten lieneekin, tehtäviä, jotka liittolaisten sotilaiden on täytettävä yhtä hyvin kuin meidänkin. Emme voineet vaikuttaa politiikkaan. Sen jälkeen kun kysymys sodasta tai rauhasta oli ratkaistu, meidän oli taisteltava. Oli oltava kuuliainen esimiestä kohtaan! Oli ylläpidettävä kuria! Kapinat oli kaikin keinoin kukistettava! Sotilailta ei saa riistää rohkeutta. He eivät silloin enää olisi sotilaita; kuinka heiltä voisi vaatia sotilaallisten alkeiden täyttämistä? — Minun täytyi pitää huoli siitä, että sain yhden kasvateistani uuteen rintamaveneeseeni. Mitä minä tekisin aralla miehistöllä, joka ei tiedä, minkä vuoksi taistelee? Kukapa oikein ymmärsikään näitä suuria, maailmanhistoriallisia tapahtumia? Eikö tavallinen ihminen ole vain pieni ratas suuren valtiorakenteen ja maailmanpolitiikan puitteissa? Eikö historiankirjoitus ole aina antanut tunnustusta sotilaille, olkoonkin, että nämä ovat taistelleet turhaan eikä yleispätevien periaatteiden puolesta? Ajatelkaamme menneisyyden sotia, spartalaisista aina Napoleoniin asti!

Koulutettiin suuria määriä s-venemiehiä. Paitsi meidän laivuettamme oli vielä toinen samanlainen Gdyniassa. Koulutus-

ohjelma oli todellakin joka suhteessa erinomainen. Annoimme sekä käytännöllistä että teoreettista koulutusta. Teoreettinen tapahtui oppisaleissa, maalla, erikoisluokissa, sillä me koulutimme matruuseja, aliupseereita, ylivääpeleitä ja upseereita kaikille ammattialoille yhtäaikaa, annoimme heille s-veneopetusta. Kouluveneiden vakinainen miehistö oli rajoitettu vähimpään määräänsä. — Viikko viikon jälkeen saapuvien oppilaiden oli, jokaisen hänelle myöhemmin varatulla paikalla, opittava itsenäisesti käyttämään laitteita kantahenkilöstön silmälläpidon alaisena. Vasta kun on itse käyttänyt kojeita ja koneita ja itse antanut vastaavat käskyt, alkaa ymmärtää monimutkaista sukellusvenettä. Taidot täydellistyvät puolivuotisen vähimmäiskoulutuskauden aikana, joka on määrätty uusille veneille Itämerellä, ennenkuin ne lähetetään sotaan. Hallitsemaan ne oppii vasta, kun on tehnyt joitakuita rintamaretkiä — edellytettynä, että silloin vielä elää.

Meille kouluttajille ei uusien tulokkaiden opettaminen tietystikään ollut mikään erinomainen ilo, ja vastuumme huostaamme uskotuista ihmishengistä oli suuri. Niinpä hieman yli yhden vuoden kestäneen kouluttajakauteni aikana menetin neljä venettä, vaikkakin veneet saivat Itämeren-harjoituksissa sukeltaa enintään kaksi tuntia aikaisemmin annetun radioilmoituksen jälkeen määrätyssä sukellusneliössä ja vaikka, ellei ilmoitusta pintaanpaluusta saapunut, viipymättä ryhdyttiin etsintätoimenpiteisiin. Puhumattakaan muista vahingoista, jotka aiheutuivat laitteiden väärästä käytöstä. Olen vielä tänäänkin ylpeä miehistöstäni. Koskaan ei aiheutunut vähäistäkään vahinkoa.

Meistä oli tullut kiinteä kokonaisuus. Tunsin jokaisen miehen etunimen puhumattakaan perhesuhteista. Käsitykseni mukaan tämä oli olennaista, sillä vain sillä tavoin esimies voi käsitellä oikein ja olla jokaista kohtaan oikeudenmukainen. Upseerina oleminen ei merkitse vain jyrkkien tai lievien käskyjen antamista, vaan se merkitsee inhimillistä, henkilökohtaista suhdetta. Alaisten täytyy voida luottaa esimieheensä, he eivät saa

epäillä enempää hänen inhimillistä arvoaan kuin taitojaankaan. Jos näin on, tarvitsee esimiehen harvoin rangaista ketään. Luonteeltaan lujemmat toverit kasvattavat heikompia. Tätä hyvää suhdetta ei saa sekoittaa myöntyväisyyteen eikä heikkouteen. Esimies, joka menettelee psykologisesti oikein, tietää, että hän voi taas lujemmin tarttua ohjiin. Niinpä näytin aina ajoittain, joka neljännesvuosi, miehistölleni, että osasin käyttää ankarampaakin sävyä ja saada palveluksen maistumaan sen mukaiselta. Silloin haukuttiin seuraavina päivinä kauheasti, että olin piintynyt militaristi; mutta seuranneen toverillisen yhdessäolon jälkeen — järjestimme ajoittain venejuhlia — kauna oli sulanut, ja nuorinkin matruusi oli piristyksen välttämättömyydestä vakuuttunut. Näin jatkui taas hyvin seuraavan neljännesvuoden ajan. Vain äärimmäisissä tapauksissa rankaisin julkisesti, sillä tiesin, kuinka helposti ja usein määräyksiä rikotaan ilman pahaa aikomusta. Useimmiten siihen olivat syynä tytöt ja alkoholi. Koetin mahdollisuuksien mukaan saada rangaistukset sovitetuiksi omin keinoin, ylimääräisinä vartiovuoroina tai muilla käytettävissäni olevilla keinoilla. Sotilaat olivat silloin kiitollisia, ettei heidän käyttäytymiskirjaansa tullut merkintöjä eikä heitä sen vuoksi ylennyksissä sivuutettu. He osoittautuivat kaksin verroin uutteriksi.

Molemminpuolinen luottamuksemme oli niin suuri, että suostuin aliupseerieni ehdotuksesta, laitattamaan veneeseemme viinapolttimon. He juovat, kuten me kaikki, mielellään enemmän kuin virallisesti saadaan. Talvikuukausina tulimme luihin ja ytimiin saakka paleltuneina Itämereltä, jossa usein oli alle kaksikymmentä pakkasastetta, ja neljän tunnin seisominen avoimella, jään peittämällä teräskannella oli todellista piinaa. Mikään ei ollut silloin paremmin paikallaan kuin kuuma sekoitus. Annoin suostumukseni, vaikka tiesin, että ilmianto korkeampaan portaaseen olisi voinut aiheuttaa epämiellyttäviä seurauksia.

Sotalaivaston yhteenkuuluvaisuuden henki oli ainoalaatuinen,

erittäinkin meidän crew-toverien kesken. Meillä oli oma erityinen sisäinen lehtemme, jossa julkaistiin kaikki mahdolliset tapahtumat ja asiat, ennen kaikkea ylennykset ja palkitsemiset. Crew oli laatinut omat lakinsa; se, joka niitä loukkasi, suljettiin armotta piiristä. Crew päätti jopa upseeriksi-ylennyksistäkin, sillä se saattoi esittää vetonsa. Toverit, jotka itse läheisen yhteiselämän ja monien keskustelujen vuoksi tietystikin tunsivat toisensa tarkoin, paremmin kuin esimiehet, osasivat arvostella oikein. Crew tunsi olevansa vastuussa kaikista jäsenistään ja pyrki kaikin tavoin säilyttämään hyvän maineensa.

Vuonna 1944 julkaistiin lehdessämme kehotus kokoontua eräänä määräpäivänä viettämään yhteisiä hetkiä Itä-Preussiin. Niin vaikeata kuin sitä olikin toteuttaa neljäntenä sotavuotena, se kuitenkin toimeenpantiin. Ken vain suinkin voi tulla, lähti mukaan. Crew-toverit ottivat lomaa, jättivät kotinsa vain nähdäkseen toisensa vielä kerran ja ollakseen päästämättä siteitä katkeamaan. Olimme kuin veljet. Vietettiin riemullinen juhla. Vaikka se ei suinkaan ollut helppoa, saatiin hotellihuoneet varatuksi. Kaikki oli mitä parhaiten valmistettu. Vieläpä tyttöjenkin mukaanpääsystä huolehdittiin. Mitä mikään juhla loppujen lopuksi olisikaan ilman naisten mukanaoloa? Saimme kokoon tarvittavan määrän: balettineitoja, teatterilaisia, tyttökoulun yläluokkalaisia sekä tuttavapiirin tyttäriä ja näiden ystävättäriä oli kutsuttu. Kaikki sujui erinomaisesti. Paljon yli 200 henkilöä oli paikalla. Päättäjäisiksi oli käynti oopperassa ja kulkue Königsbergin läpi. Merilentäjiä, vartiovene-, miinanetsintävene-, pikavene-, torpedovene-, hävittäjä-, taistelulaiva- ja s-veneupseereita, jotka toimivat miltei kaikissa Euroopan maissa, oli kokoontunut yhteen. Kuinka he olivatkaan muuttuneet! Vielä pari vuotta sitten nuoria poikia, ja nyt vastuullisissa asemissa olevia miehiä. —

Erinomaisen hauskan kepposen tekivät aliupseerini eräälle ylivänrikille, joka oli ottamassa ensimmäisiä s-veneaskeleitaan. Kuten useimmat oppilaat hänkin kärsi merikipua. Huono,

tunkkainen ilma aiheuttaa helposti »uhraamisen». Useimmat tottuvat siihen. Vain harvat osoittautuvat täysin sopimattomiksi s-veneeseen. Ylivänrikkimme tuotatti itselleen joka päivä eräällä radiomiehellä, joka samalla suoritti lääkintätehtäviä, salaa lääkettä tuota kauheata vaivaa vastaan. Mutta tuossa pienessä purtilossa voi tuskin tehdä mitään salaa, varsinkaan ei, jos se on jollakin tavalla hullunkurista. »Potilaalle» annetaan pieniä, valkoisia puikkoja, jotka pannaan erääseen tiettyyn ruumiinosaan ja jotka vaikuttavat rauhoittavasti.

Mutta ylivänrikki epäili, että häntä aiottiin pitää narrina. Hän söi puikot. Merkillistä kyllä ne täyttivät silläkin tavalla tehtävänsä. Tietystikin koko miehistö tiesi siitä ja piti hänen kustannuksellaan rajattoman hauskaa. Vieläpä silloinkin, kun ystävällisesti sanoin hänelle, että hän on työntänyt puikot väärään aukkoon ruumiissaan, hän luuli minun vain laskevan karkeata pilaa. Annoin hänen jäädä luuloonsa. Pääasia oli, että lääke oli täyttänyt tehtävänsä. Sen se epäilemättä oli tehnytkin. Eipä pari päivää myöhemmin sattunut laivueen komentajan vierailukaan saanut miestä luopumaan omalaatuisesta tavastaan. Olin tietysti valmistanut laivueen komentajaa odotettavissa olevaan tapahtumaan ja vakuuttanut hänelle, ettei hänkään, vaikka oli kapteeni, saisi ylivänrikkiä luopumaan väärästä luulostaan. Tapahtui kuten ennenkin, hän söi lääkkeen. »Teette tuon väärin. Teidän täytyy nauttia ne toisella tavalla», sanoi laivueen komentaja, tietystikin hieman hymyillen — »Tiedän kyllä, herra kapteeni. Komentajani on siitä puhunut», kuului vastaus. Nauroimme kaikin.

Seuraavana päivänä hänen piti oppia ymmärtämään paremmin. Odotimme kaikki sitä. Radiomies on tehnyt liidusta vastaavanmuotoisen esineen. Eroa oikeasta puikosta on paljaalla silmällä miltei mahdoton havaita.

Ylivänrikki: »Vieläkö teillä on sellainen?»

Radiomies: »Kyllä, mutta tämä on viimeinen, meidän täytyy hankkia niitä lisää.»

Ylivänrikki lähtee torniin ja pistää puikon salaa suuhunsa. — Vapaavahti työntää päänsä joka käänteen takaa näkyviin, saadakseen elää »suuren» tapahtuman. Tällä kertaa puikko näyttää maistuvan erityisen pahalta. Mies puree puremistaan, ilmeisesti hän ei saa sitä niellyksi. Hänellä on jo suu valkeassa vaahdossa. Hän ei tahdo häpäistä itseään. Jotkut alkavat nauraa. Mutta kun nyt kysyn jotakin, ja vastauksesta huomaan, että hänen äänensä on äkkiä käynyt vienoksi aivan kuin Punahilkan suden tämän syötyä liitua, ei mikään enää voi hillitä meitä. Kaikuvaa naurua. Nyt hänkin huomaa kepposen, mutta liian myöhään, suurin osa oli jo vatsassa.

Hämmästyttävää vain, että hän ei tullut tänä päivänä merikipeäksi. Eikä seuraavanakaan päivänä, vaikka ei tietystikään enää pyytänyt mitään lääkkeitä. Liitu oli parantanut hänet!

Pientä vaihtelua yksitoikkoisen palveluksen lomassa. Joka päivä oli puhuttava samat asiat, joka päivä huomautettava samoista virheistä, oltava aina varuillaan, jotta ei huomaamatta vääntäisi väärää ratasta. — Rintama tarvitsee jälkikasvua s-veneisiin.

Laivueeni komentaja oli jo sodan alussa ritariristillä palkittu kapteeni. Hän oli saanut osakseen asiallisen, kaikkea loruilua ja suunsoittoa karttavan käytöksensä vuoksi erityisen arvonantomme ja luottamuksemme. Hän ei salannut meiltä, komentajilta, lainkaan tilanteen vakavuutta: Vain uusien, tehokkaiden aseiden käytäntöönotto saattoi aiheuttaa sodassa käänteen.

Uusista aseista puhuttiin paljon kaikkialla. Voi pitää toteennäytettynä, että miltei kaikilla aloilla oltiin valmistamassa uusia asekonstruktioita. Olisi pitänyt tehdä niin sodan alusta lähtien ja vielä paljon suuremmalla tarmolla. Nopean lännen sotaretken ansiosta oli tilannetta arvosteltu liian optimistisesti. Ajatelkaammepa vain, että Ranskan kukistuttua oli Saksan sotateollisuus osaksi asetettu rauhankannalle! Kun sota oli joutunut kriitilliseen vaiheeseensa, oli pulma siinä, miten saada

uusia, ratkaisevia, rintamakäyttöön soveltuvia taisteluvälineitä tuotetuksi ajoissa ja riittävän suuressa määrin. Tuotantokoneisto kärsi silmin nähden liittolaisten pommihyökkäyksien vuoksi. Kohtalokkaita viivytyksiä ja vakavia häiriöitä esiintyi yhä useammin.

Siitä huolimatta kansan ja joukkojen mieliala pysyi suotuisaa käännettä odoteltaessa hämmästyttävän hyvänä. Se johtui ensi sijassa Saksan kansan jo sinänsä erinomaisista sotilaallisista ominaisuuksista. Tapa, millä propaganda puhui uusista aseista, teki myös osansa.

Lentolehtisissä ja tiedotusjulkaisuissa, joita jaettiin vain suppeille piireille, käsiteltiin hyvin erikoisella tavalla teemaa: Kuinka sota on voitettava, mitä mahdollisuuksia meillä siihen on? Hyvät artikkelit käsittelivät uudenaikaisen asetekniikan periaatteita. Valokuvaamalla jäljennetyt ulkomaiset lehti- ja aikakausilehtikirjoitukset saattoivat otaksumaan, että useita noista keksinnöistä jo oli kokeiluasteella. Niinpä kerrottiin suurista, nopeasti lentävistä ammuksista, joita oli havaittu, uusista lentokoneista, joiden muotoilu ja käyttövoima silmäänpistävästi erosi totutuista. Varottavien vihollislausuntojen toistaminen, jonka mukaan oli varauduttava saksalaisten taholta tuleviin yllätyksiin, vaikutti myös osaltaan. Koska nämä tiedotuslehdet olivat salaisia, oli niiden lukemisella tietysti oma erityinen viehätyksensä. Psykologisesti tekee aina vaikutuksen, kun saa tuntea olevansa etuoikeutetussa asemassa, tuntea olevansa perillä salaisuuksista. Se on omansa kohottamaan itsetuntoa. Silloin ei juuri jätä tekemättä toisillekaan asiasta tietynlaisia vihjauksia. Ja niinpä huhut ratkaisevien taisteluvälineiden keksimisestä levisivät korkeimmilta paikoilta syviin riveihin. Kun keskustelu sitten jossakin kääntyi toivottomaan tilanteeseen, puuttui joku puheeseen ja osoitti, että tuollaiset jutut on laskettava vain täydellisen tietämättömyyden tilille; ei ollut varmaankaan vielä kuultu, että ... — Toivo on usein ajatuksen isä. Monet painuneet mielet alkavat jälleen toivoa.

Tulemme voittamaan sodan uusilla aseilla! Voi sitä, joka vielä esittää pessimistisiä ajatuksia, hän on tyhmä eikä tiedä mitään sotatekniikan suuresta edistyksestä.

Suuramiraali Dönitz tuli säännöllisesti kolmen kuukauden väliajoin tarkastamaan meitä. Hän piti rohkaisevia puheita ja lopetti miltei aina sanoihin: »Tulemme jatkamaan sotaa voitollisen loppuun saakka!» Virallisen tarkastuksen jälkeen hän jäi sitten usein seuraavaan päivään luoksemme ja vietti tavallisesti iltaa kouluveneiden päälliköiden parissa. Istuin usein hänen vieressään. Aina hän teki minuun saman tarmokkaan, luotettavan vaikutuksen ja näytti olevan lopullisesta voitosta vakuuttunut. Hän puhui lyhyesti ja painokkaasti. Hän vastasi kriitillisiin lausuntoihin viittaamalla uuden uutukaisiin s-venetyyppeihin, jotka kykenivät satumaisiin suorituksiin. Jo huhtikuussa 1944 pitäisi joka päivä lähteä kaksi uutta venettä telakoilta; se merkitsi siis 60 kappaletta kuussa ja 720 vuodessa. Hän korosti, että ellei hän kyennyt arvostelemaan merisotatilannetta, ei siihen sitten kyennyt kukaan. Hän oli myös jatkuvasti kosketuksissa Hitleriin, ja päämajan mieliala osoitti — aivan oikeutetusti — mitä suurinta luottamusta. Luftwaffella oli uusia lentokonetyyppejä, ja onnellinen käänne tulisi tapahtumaan lähiaikoina; nyt olisi vain kestettävä. Hän lupasi myös meille kouluveneiden päälliköille uusimmat tyypit, sillä me olimme saaneet kokemusta joka päivä harjoitellessamme oppilaittemme kanssa; olimme sitä paitsi ainoita harvoista hengissä olevista, niistä, jotka olivat olleet rintamalla. Hän oli tarkoituksellisesti irrottanut meidät ja varannut meidät uusia veneitä varten. — Tietystikin iloitsimme tästä. — Kun hän oli käynyt luonamme, tunsimme uutta intoa, ja huolimatta synkästä nykyhetkestä katsoimme luottavasti tulevaisuuteen. Hän oli päällikkömme, hän oli johtanut menestyksellisesti s-venesotaa vuoden 1942 loppuun saakka, ja kuten jo mainittu, hän ei ollut monien muiden johtavien henkilöiden tapaan irrottanut omaisiaan sodan vaarallisilta paikoilta.

Mullistavista uudistuksista mainittakoon tässä vain sikäli kuin ne koskevat s-veneasetta.

Normaalissa s-veneessä on neljä konetta: kaksi dieseliä ja kaksi sähkömoottoria. Pinnalla ajetaan diesel-moottoreilla, veden alla sähkökoneilla. On selvää, etteivät nämä olosuhteet ole ihanteelliset, koska kulloinkin voitiin käyttää vain puolet käsillä olevista mahdollisuuksista, samalla kun toinen puoli oli kuollutta painoa. Lisäksi ovat valtavat akkumulaattorit, joiden metrinkorkuiset kammiot nielevät miltei puolet alemmasta venetilasta. Lyijylevyt ovat painoltaan suuremmat kuin koko muu koneisto. Jos onnistuttaisiin kehittämään yleismoottori veden alla ja päällä kulkua varten, saattaisi veneen suorituskyky lisääntyä hyvin tuntuvasti. Ennen kaikkea saataisiin aikaan suurempi nopeus veden päällä. Olemme nähneet, ettei s-venesota voinut olla samaa kuin pitkäaikaiset sukelluksissa-ajot, sillä ratkaisevat operaatiot suoritettiin pintakulussa. Syynä tähän on vähäinen nopeus sukelluksissa oltaessa; äärimmäisissä tapauksissa se oli tuskin yhdeksää meripeninkulmaa. Kun näin ajettiin, loppui virta 1—2 tunnissa. Pintakulussa sen sijaan voimme viikkokaupalla pitää yllä 18 solmun nopeutta, siis yli 30 tuntikilometriä. Vene oli ketterä.

Konstruktööri Walther oli keksinyt ihanteellisen ratkaisun yhtenäismoottorille: Sen muodosti erikoispolttoaineella käypä turbiini. Verraten vähäisen painon ja tilavuuden ansiosta sen teho oli paljon suurempi kuin mitään muuta tähän mennessä tunnettua polttoainetta käytettäessä. Mutta olennaisin seikka ja keksinnön varsinainen ansiokkuus piili siinä, ettei tämä walther-moottori ollut enää lainkaan riippuvainen lisäilman saannista, vaan ainoastaan palamiseen vaadittavasta hapesta, joka saatiin vetysuperoksidista; tätä taas voitiin kuljettaa mukana tankeissa ja erottaa happi siitä. Uusi käyttövoima merkitsi kaikkien aikojen s-venemiesten unelman toteutumista. Voi puhua käänteentekevästä keksinnöstä. Jotkut vertasivat uutuutta lentokoneiden rakettikäyttöön, joka mullisti lentämisen.

— Tämänkaltaiset koeveneet olivat veden alla yhtä nopeita kuin nopeat pinta-alukset. On tarpeetonta pohtia, mitä tämä olisi sodan kulkuun vaikuttanut. Sillä länsiliittoutuneiden voitot eivät suinkaan vähiten johtuneet valtavista merikuljetuksista; ne näyttelivät tuloksellisessa vastarinnassa ja Venäjän myöhemmässä etenemisessä osaa, jota ei tähän asti kenties vielä ole arvosteltu riittävän suureksi. Suuramiraali Dönitz ei maininnut meille vain tästä salaperäisestä taisteluvälineestä, vaan uskoi meille myös luottamuksellisia yksityiskohtia, jotka vahvistivat toisiaan.

En voi tietää, miksi ei jo aikaisemmin, vaan vasta niin myöhään kuin vuonna 1943 ryhdyttiin sellaiseen perustavan laatuiseen toimenpiteeseen kuin kaikkien asiantuntijain yhdistämiseen yhteiseen työpaikkaan. Heidän tuli tehdä ratkaisevat uudet suunnitelmat.

Kaikki käytettävissä olevat s-veneasiantuntijat kokoontuivat erääseen Harzgebirgen kylpyläpaikkaan tehtävänään konstruoida walther-periaatteelle rakennettu uusi tyyppi. Hämmästyttävän lyhyessä ajassa oli suunnitelma toteutettu. Kysymyksessä oli vene, joka oli suunnilleen kaksi kertaa niin suuri kuin tähän saakka tavallinen 600-tonnin taistelutyyppi. Se erosi tästä ulkonaisesti siinä, että yhtenäinen painerunko jakautui kahteen päällekkäin olevaan, läpimitaltaan pienempään. Tällä tavoin saavutettiin paljon suurempi vakavuus ja saatettiin sijoittaa konelaitteet erilleen miehistön huonetilasta, mikä näytti tarkoituksenmukaiselta, koska uudenlainen käyttövoima aiheutti epäterveellisiä kaasuja. Vene oli konstruoitu 300 metrin sukellussyvyyttä varten; se olisi siis saksalaisen perusteellisuuden ja suuren varmuuslisän huomioon ottaen voinut mennä vielä paljon syvemmälle. Vanha taistelutyyppimme esimerkiksi oli suunniteltu 100 metrin sukellussyvyyttä varten. Sodan loppuvaiheissa menimme sillä kuitenkin 300 metriin. Eräs vene kävi jopa 350 metrissä.

Osoittautui, että tähän mennessä kokeiltu walther-moottori

soveltui huomattavasti pienempään veneeseen. Veneen suureneminen aiheutti vaikeuksia. Pienemmän walther-s-venetyypin koekappale oli eräässä huolellisesti salatussa uivassa telakassa. Eräs crew-toverini oli siellä upseerina. Ei siis voitu kiistää, etteikö uusi periaate toiminut. Mutta valitettavasti oli suuremman taistelutyypin hyväksikäyttö toistaiseksi viipynyt.

Keksittiin väliratkaisu, jossa luovuttiin walther-moottorin rakentamisesta, mutta muuten käytettiin hyväksi uutta konstruktiota. Akkumulaattorit oli sijoitettu alempaan painerunkoon. Ylempään oli asennettu tavalliset konelaitteet, erona vain se, että sähkömoottoreilla oli tähänastista huomattavasti suurempi teho. Sen lisäksi uusi vene sai niin sanotun »schnorchelin» eli ilmamaston.

Tämä sana, joka kansainvälisessä julkisessa sanassa usein väärin kirjoitetaan myös »schnorkel» tai »scnörkel», on alasaksalainen »nenän» vastine. Jo hollantilaisilla oli 1940 s-veneissään ilmatorvi. Mutta he käyttivät sitä vain veneittensä tuulettamiseen, kun taas saksalaisten kehittämä »schnorchel» teki mahdolliseksi räjähdysmoottorien käytön veden alla ja siten ratkaisi tärkeimmän probleeman. Dieselmoottoreilla voitiin nyt myös veden alla ladata paristot. S-vene kykeni tällä tavoin pysyttelemään veden alla niin kauan, kunnes polttoaine oli lopussa — operatiiviset mahdollisuudet, jotka tekivät tutkan tehottomaksi, palautuivat uudelleen!

Ilmamasto on torvi, joka on hydraulisesti nostettavissa tai periskoopin tapaan työnnettävissä ulos. Se jakautuu lisäilma- ja pakokaasukuiluihin. Jos vene painuu vahingossa syvälle tai aalto koskettaa ylempää osaa, sulkeutuu putki automaattisesti ja estää veden tunkeutumisen sisään joko uivan mekaanisen laitteen tai sähköisen kontaktin avulla.

Uusien näkökohtien mukaan konstruoitu ja schnorchelilla varustettu vene tunnetaan nimellä »XXI». Vaikkakaan suunniteltuja walther-moottoreita ei ollut sijoitettu siihen, sitä voi kerta kaikkiaan pitää uutuutena. Se oli virtaviivainen ja raken-

nettu nimenomaan sukelluksissa-ajoa varten. Potkurien suunta oli alas ja sivuille, niin että sukelluksissa ajettaessa kääntöpiste sijaitsi edullisesti. Niitä täytyi usein käsitellä päinvastoin kuin normaaleissa kaksipotkurisissa aluksissa. Sukellusnopeus oli 16 solmua, ja sitä voitiin ylläpitää pitkät ajat. Sen keulassa oli kuusi torpedoputkea; niiden torpedojen lisäksi, joilla nämä oli ladattu, oli taempana makasiinissa 12 lisätorpedoa. Siitä johtui, että tähän saakka tuntemattomalla tavalla oli mahdollista ladata ensi kerran noin kolmen minuutin ja toisen kerran noin kahdeksan minuutin kuluessa, niin että kaikki 18 torpedoa voitiin ampua 15 minuutin kuluessa. Uudistusta merkitsi myös se, että voitiin ampua 50 metrin syvyydessä periskooppia käyttämättä. Vaadittavat arvot antoi parissa sekunnissa uudenlainen mittauslaite, paljon tarkempi kuin edelliset.

Uusien torpedojen vuoksi, joita jonkin ajan kuluttua voitiin ampua myös vanhoista veneistä, sai uusi tyyppi ainoalaatuisen taistelutehon. Sodan syttyessä meillä oli käytännössä kahdenlaatuisia torpedoja, toinen, jossa käyttövoimana oli sähkö, toinen, jota kuljetti kuumailmasekoitus. Sähkötorpedolla, jonka nopeus oli 30 solmua, oli se etu, että se kulki huomaamatta, ilman rakkulauraa. Toinen jätti sen sijaan taakseen nousevan ilman ja pakokaasun vuoksi valkoisia vaahtoviiruja. Olosuhteet saattoivat olla sellaiset, että vihollinen näki sen ja voi sitä väistää. Mäntäkoneistoisen torpedon etuna sähkötorpedoon verrattuna taas oli suurempi nopeus ja suurempi toimintasäde. Se kulki 30 solmun nopeudella noin 20 000 metriä, 40 solmun nopeudella 10 000 metriä ja 44 solmun vauhdilla 6000 metriä. Siitä, missä määrin torpedot saattoivat suorittaa käännöksiä on jo ollut puhetta; ensin se oli 90, mutta suunnitelluissa malleissa jopa 180 astetta. S-vene voi ampua etuputkillaan suoraan taaksepäin. Perätorpedoputki kävi tarpeettomaksi, veneelle voitiin antaa edullisempi muoto ja sen nopeus lisääntyi. Aikaisemmin saattoi hyvin helposti ampua ohi. Sillä usein oli pakko torjuntatoimenpiteiden vuoksi laukaista liian

kiireellisesti. Ammuntamme perusteina olevat arvothan olivat arvioinnin varassa, jolloin tietenkin voitiin helposti tehdä virheitä. Torpedo, joka oli ohittanut vihollislaivan, oli mennyttä kalua ja upposi aikansa edettyään.

Aivan toisia mahdollisuuksia tarjoutui uudella torpedollamme. Se uhkasi maaliaan niin kauan, kunnes sen käyttöaine loppui. Se saattoi ajaa laskettuja kaarteita.

Selitettäköön tämä monimutkainen tapahtuma esimerkillä. Vihollislaivaa ammutaan. Arvioitu etäisyys on 1000 metriä, nopeus 12 solmua. Suunta etelä. Todellisuudessa ei etäisyyden tarvitse suinkaan olla tarkasti 1000 metriä, vaan jossakin 800 ja 1200 metrin välillä. Tämän alueen sisäpuolella pitäisi torpedomme siis liikkua sinne tänne, jos se aikoisi vielä ensimmäisen ohimenon jälkeen saavuttaa maalinsa. On käytettävissä kaksi mutkaa, suurempi ja pienempi. Joka tapauksessa torpedo jatkaa, ellei se osu maaliin, kulkuaan jonkin verran pidemmälle kuin asetettu etäisyys edellyttää, kääntyy, poikittaa vihollisen suunnan ja suorittaa toisen käännöksen lasketulla etäisyydellä asetetusta matkasta. Ellei mitään muuta toimenpidettä tapahdu, ei tämä yksinään riitä. Sillä torpedo jäisi laivan taakse liikkuessaan eteenpäin. »Ankeriaaseen» asetetaan sen tähden vielä lisäksi vihollissuunta ja etenemisnopeus. Sillä saavutetaan se, ettei torpedo jää laivan taakse ja että se poikittaa vihollissuunnan kohtisuoraan. Osumismahdollisuudet ovat suurimmat, kun torpedo osuu maaliin suorakulmaisesti.

Etenemisnopeus asetetaan eri arvolle kuin vihollisnopeus. Sillä jos ne olisivat samat ja torpedo kulkisi ensi kerralla sanokaamme 20 metrin päästä perän ohi, se jäisi myös joka käännöksellä samoin 20 metriä perän taakse. Mutta jos torpedolle annetaan eri kulkunopeus, sanokaamme 14 solmua, kun laivan nopeudeksi on arvioitu 12 solmua, on menestys taattu. Torpedo, joka ensimmäisellä kerralla kulkee takaa ohi, voittaa myöhemmissä käännöksissään ja kohtaa laivan jollakin paluukierroksistaan.

Jos arviot ovat kovin epävarmoja, käytetään kahta torpedoa. Ensimmäinen kahta solmua suuremmalla nopeudella ja toinen kahta solmua pienemmällä. Teoreettisesti ei voida ampua kahta vierekkäin. Kuudesta torpedosta puheen ollen ei myöskään käytännössä.

Hyökkäävien sotalaivojen eteen voidaan nykyään asettaa tehokas torpedosulku. Vihollisen mahdollisuudet väistää osumia ovat vähäiset. Myös »nurkan ympäri», esimerkiksi satamien suuhun, voidaan nykyään ampua. Vihollinen ei saa varotusta, ennen kuin on joutunut torpedon uhriksi. Torpedojen pitäisi mahdollisuuden mukaan kulkea kahta metriä syvemmällä kuin laivan köli. Ne eivät jätä mitään jälkeä. — Suurta polvittelua käytetään pääasiallisesti saattueita vastaan. Jos s-vene ampuu saattueessa tuollaisen torpedon, on annettava varotusmerkki, jotta toiset, läheisyydessä olevat s-veneet voisivat ajoissa sukeltamalla välttää osumisvaaran.

Eniten vihollinen kuitenkin pelkää akustista torpedoa. Se poikkeaa normaalista sähkötorpedosta peräsimeen asetetun kuuntelulaitteen vuoksi, joka on erittäin monimutkainen ja jossa vahvistuslaitteineen on vähintään kuusikymmentä putkea. Tällä »ankeriaalla» voidaan ampua, vaikka ei olisi ylipäätään lainkaan nähty maalia, tuntematta etäisyyttä ja muita ammunnan perusteita. Lähdettyään putkesta torpedo kulkee itsenäisesti ympyrää. S-vene painuu varovasti alemmaksi, ettei itse mahdollisesti joutuisi torpedonsa uhriksi. Kun torpedo kuulee laivan ääniä, se ottaa automaattisesti suunnan hälyn lähteeseen ja kulkee laivan peräosaa kohti, missä se tavoittaa kone- ja peräsinlaitteet, siis olennaisimmat osat. Jos se tulee tarkalleen takaa, voi potkurivirta johtaa sen harhaan ja se menee maalin ohi. Se tekee uuden etsintäkierroksen ja osuu. Kuuntelulaite on niin herkkä, että torpedo havaitsee jopa koneensa pysäyttäneenkin laivan, jossa on toiminnassa apukoneita, kuten tuulettimia tai pumppuja, niinkuin yleensä aina on laita. — Sen avulla upotettiin vuonna 1944 80 vihollisen hävittä-

jää ja korvettia. Se kehittyi niin pitkälle, etteivät s-veneiden hävittäjät tämän »ihmetorpedon» käytäntöönoton jälkeisenä aikana lainkaan hyökänneet s-veneiden kimppuun. Ne olisivat kuolettavan varmasti olleet tuhon omia. Myöhemmin liittolaisten onnistui torjua akustinen torpedo muutamissa tapauksissa laahaamiensa hälypoijujen avulla, mutta tuo torjuntatapa häiritsi heidän s-veneenetsintälaitteitaan ja helpotti siten pelastumistamme. — Tämä huomattiin myös ennen ammuntaa, ja silloin voitiin akustisen torpedon asemesta käyttää mutkittelevaa torpedoa.

Kehitysvaiheessaan oli rakettikäyttöinen torpedo, jonka tuli olla nopeudeltaan ja osumisvarmuudeltaan paljon tehokkaampi, koska siinä eivät väärin suoritetut arviot merkinneet lyhyen maaliin-osumisajan vuoksi suuriakaan.

Arvioitaessa uusien s-venetyyppien mahdollisuuksia on tiedettävä, että s-veneiden etsintään erikoistuneet alukset sodan päättyessä voivat tehokkaasti käyttää vedenalaisia etsintälaitteitaan vain 13 solmun nopeuteen saakka. Suurempien nopeuksien ollessa kysymyksessä aiheuttivat omat hälyt ja pyörteiden muodostuminen siksi suuria häiriöitä, että niiden käyttö jäi kyseenalaiseksi.

Kokeilutarkoituksissa lähti »Malli XXI» Itämerelle ja kävi hyökkäykseen kymmenen hävittäjän suojaamaa, siis äärimmäisen lujasti varmistettua saattuetta vastaan. Se hyökkäsi vasemmalta ja ampui 400 metrin etäisyydeltä kuusi polvittelevaa torpedoa. Sukelluksissa saavuttamansa suuren nopeuden vuoksi ei uudelle s-veneelle tuottanut suuriakaan vaikeuksia päästä suotuisaan ampuma-asemaan. — Osuma. — Hävittäjäryhmä etsi konetta oletetulta alueelta. Mutta sillä välin se oli jo aikoja sitten vaihtanut sijaintiaan ja ampui päinvastaisesta suunnasta. Hävittäjät kulkivat erilleen olettaen kysymyksessä olevan kaksi venettä. Heti paikalla se meni lopun saattueen alle ja hajotti sillä tavoin koko torjunnan, sillä pomminheitossa olisivat suojattavat laivat itse joutuneet vaaraan. S-vene ampui uudesta

asemastaan poikittain saattueen kulkusuuntaan mutkittelevia torpedoja, painui suuriin syvyyksiin ja häipyi käyttäen 18 solmun maksiminopeuttaan.

Kaiken kaikkiaan saatiin useampia osumia kuin saattueessa oli laivoja. Monet torpedot olivat osuneet useaan kertaan edestakaisin kulkiessaan.

Samaan aikaan kuin »Malli XXI» kehitettiin myös »Malli XXIII», 120 tonnin alus, joka oli tarkoitettu toimimaan Englantia ympäröivissä vesissä. Siinä oli pienempi määrä torpedoja mutta samat ominaisuudet kuin kuvatulla »Malli XXI:lla».

Kokeiltiin myös jonkin aikaa myöhemmin »Mallia XXVI». Sen uppouma oli vain 800 tonnia, mutta se saavutti veden alla 25 meripeninkulman nopeuden, siis suunnilleen 50 tuntikilometriä. Siinä oli 10 torpedo-keulaputkea.

Erittäin hyvältä näytti konstruktioltaan kahden miehen vedenalainen, jota kutsuttiin »hylkeeksi». Se menetti toimintamahdollisuutensa sen jälkeen, kun ranskalaiset tukikohdat kanaalin rannalla oli menetetty. Vähäisen kokonsa ja vähäisen toimintasäteensä vuoksi se ei voinut tehdä pitkiä matkoja. Maihinnousun alkaessa sitä ei ollut vielä loppuun kehitetty. Me s-venemiehet pidimme niitä pienoistaisteluvälineisiin kuuluvina samoin kuin räjähdysveneitä ja yhden-miehen-torpedoja, joista ohjaaja poistui ennen torpedointia pelastuskumiveneellä. Näiden henkilökunta koulutettiin erillään meistä.

Uudet veneet eivät, lukuun ottamatta vähäistä määrää malleja XXIII (myös 120 tonnin veneitä), tulleet enää käyttöön. Vain muutamat toimivat lähellä Englannin rannikkoa satamien suilla eivätkä käytännössä olleet hävittäjäryhmien tavoitettavissa. Pientä, öisin vain muutamia tunteja vedestä pistävää »schnorchelin» päätä ei tutka kyennyt useimmissa tapauksissa vähäiseltä etäisyydeltä keksimään, koska se hävisi aallonpohjiin ja varustettiin sitä paitsi eräänlaisella kumimaisella massalla, joka voimakkaasti absorboi tutkasäteitä. Ilmamastoon

kiinnitetty Fu-M-B-antenni varotti venettä jo suurilta etäisyyksiltä, milloin etsivä lentokone tai sotalaiva oli läheisyydessä. Suuren nopeutensa ansiosta uusi vene kykeni saavuttamaan laivat kiinni peränpuoleltakin ja hyökkäämään niiden kimppuun. Jos ensimmäinen torpedo joutui harhaan, mikä tapahtui hyvin harvoin, koska vene suuren nopeutensa vuoksi kykeni pääsemään hyvin lyhyen matkan päähän, ei sillä ollut suuriakaan vaikeuksia saavuttaa uudestaan vihollislaivaa ja ampua taas.

Kaikkia näitä tyyppejä oli sodan päättyessä 208 venettä saksalaisilla veistämöillä. Ne eivät ennättäneet valmiiksi. 120 oli »mallia XXI», siis 120 tonnin veneitä. Vaikka suuramiraali Dönitz oli jo huhtikuussa 1944 tiedottanut niiden käyttöönotosta, oli vasta muutama päivä ennen antautumista kaksi niistä vesillelaskuvalmiina. Liittoutuneiden ilmahyökkäykset olivat raskaasti vaurioittaneet niitä teollisuuslaitoksia, jotka oli tarkoitettu noiden monien veneiden valmistukseen. Puuttui koneita, akkumulaattoreita, periskooppeja, käytännöllisesti katsoen miltei kaikkia välttämättömiä osia.

LÄHTÖKÄSKY VIIME HETKELLÄ

Jouluksi 1944 olin saanut uuden veneen; vain vastahakoisesti erosin vanhasta miehistöstäni. Minusta tuli »U-977:n» päällikkö. Kysymyksessä oli normaali, »schnorchel»-laitteella modernisoitu taisteluvene. Uudet tyypit, joihin oli kiinnitetty niin paljon toiveita, eivät olleet vielä käytettävissä. Saksan taisteluvoimien kuormitus oli käynyt liian suureksi, sotakoneiston täytyi ajan mittaan ehdottomasti pettää.

Yhtäaikaiseen hyökkäykseen länttä ja itää vastaan eivät urheasti taistelevat puolustusvoimat enää kyenneet. Tammikuussa 1945 tapahtui itärintaman katastrofi. Meidän täytyi luopua tukikohdastamme Pillaussa ja siirtää se Weserin suulle. Yhdessä asuntolaivojen kanssa ryhdyimme perääntymään. Oli katkeraa lähteä, sillä Itä-Preussi oli käynyt meille rakkaaksi. Eikö sanottukin eräässä runossa, joka on kirjoitettu jo aikoja sitten: Itä-Preussi, jonka kohtalo on aina ollut kova meren ja myrskyjen syleilyssä, — sinuako aina kohtaavat suurimmat vaikeudet?

Sota oli menetetty. Siitä ei ollut enää epäilystäkään. Sillä ainoa ratkaisu mahdollisesti vielä olisi se, että länsivallat tarjoutuisivat taistelemaan yhdessä Saksan kanssa kommunismia vastaan. Tähän ajatukseen näytti johto tarrautuvan kuin hukkuva oljenkorteen. Mutta anglo-amerikkalaisilla ei näyttänyt olevan tähän pienintäkään halua.

Sisäiset tunteet kääntyivät sodan hyödytöntä jatkamista vastaan ja kauhistuivat kuvaa, minkä kyvyttömät ja raukkamai-

set viranomaiset antoivat lähettäessään lapsia ja vanhoja ihmisiä rintamalle, samalla kun itse pettivät sanansa. Mutta minä olin sotilas, en voinut enkä halunnut muuttua kapinoitsijaksi. Minusta oli itsestään selvää, etten tulisi jättämään miehiäni pulaan, vaan kestämään yhdessä heidän kanssaan loppuun saakka.

Laivueen komentaja määräsi minut varmistamaan erästä saattuetta, jonka panimme kokoon tyhjentäessämme tukikohtaamme. Sen muodosti neljä s-venettä, joissa oli useita it-tykkejä. Pääsimme Swinemündeen ilman välikohtauksia.

Itämeri oli osaksi jäässä, ja niinpä meillä oli jääsuojus, erityinen teräslaite, joka kiinnitetään keulaan estämään veneen ulkokuoren, mutta ennen kaikkea torpedoputkien vääntyminen. Suojuksemme oli vahvojen jäätelien vuoksi vääntynyt ja uhkasi jo olla kykenemätön täyttämään tehtäväänsä. Kieltäydyin jatkamasta matkaa tässä kunnossa. Vene joutui telakalle Swinemündessä. Mutta sattuman vuoksi ei ollut minkäänlaista täydennystä saatavissa, ja sen hankkiminen vaati pitkähkön ajan.

Laivueeni oli jo aikoja sitten asettunut Swinemündeen. Uusien s-venemiesten kouluttaminen jatkui. Se näytti mielettömältä, sillä monet jo asioihin perehtyneet miehistöt joutuivat maarintamalle. He olivat menettäneet veneensä telakkoihin suunnatuissa pommihyökkäyksissä.

»U-977» käskettiin lähtemään rintamalle. Sain määräyksen suorituttaa mahdollisimman nopeasti eräitä kunnostamistöitä Hampurissa Blohm & Vossin veistämöllä. Oltiin maaliskuussa 1945.

Kaikki oli valmista huhtikuun alussa. Toisin sanoen ehkä valmista miehille, joiden ei tarvinnut sillä lähteä vihollista vastaan. Minun kannaltani se ei suinkaan ollut millään tavoin rintamakelpoinen. Vaadin paristojen vaihtoa; niissä oli enää 70 prosenttia tehosta jäljellä. Vaadin kaikkien pääkytkimien vaihtamista; ne olivat olleet käytössä yli vuoden ja saattoivat

millä hetkellä tahansa hioutua rikki. Edelleen tornipanssaria lentäjiä vastaan, radiomittauslaitteitteni vaihtamista ja minimiaikaa miehistöni kouluttamista varten, sillä alukseen oli otettu kokemattomia sotilaita.

Kokemusteni perusteella oli vain joka suhteessa täydellinen sukellusvene kelvollinen taisteluväline, ja kaikenlainen improvisointi merkitsi miehistön uhraamista ilman vähintäkään hyötyä kansalle ja isänmaalle.

Kaikki hylättiin kuitenkin »materiaalin puutteen vuoksi». Sain käskyn lähteä Kieliin varustusta vastaanottamaan. Ei ollut muuta tehtävissä. Toivoin, että komentava amiraali ymmärtäisi, missä kunnossa veneeni oli. Niin selvästi, ettei ollut väärinymmärryksen varaa, minun tuli esittää ajatukseni. Olin sen miehistölleni velkaa. Pari tuntia Kieliin saapumiseni jälkeen tulin juuri paraiksi hänen laivalleen kuullakseni poliittisen esitelmän. Puhuja kehitteli ilman minkäänlaista logiikkaa mielipidettä, että lopullinen voitto oli varma. Se näytti silminnähtävästi tekevän amiraaliin vaikutuksen. Yhtyen siihen hän esitti lopuksi luottamusta osoittavan lausunnon.

Esitelmän päätyttyä pyysin saada puhutella häntä. Ystävällisesti hän kutsui minut saapumaan huoneeseensa. Puhuin suuni puhtaaksi.

Amiraali: »Parahin Schaeffer, tehän tiedätte, että tulemme taistelemaan lopulliseen voittoon saakka. Olette vanha s-venemies, näen sen teidän monista kunniamerkeistänne; kuka sitten lähtee, ellette te tee sitä? Teillä on kokemusta.»

Hän pysyi vaatimuksessaan, että veneeni, vaikka se ei ollutkaan rintamakunnossa, oli lähdettävä. En vastannut enää mitään.

Muutamiksi päiviksi matkustin vielä kerran Berliiniin lausuakseni hyvästit äidilleni. Sota kulki nopeasti loppuaan kohti. Suunniteltiin jo Hampurin puolustusta. Näytti siltä, että Saksan kohtalo oli pantu alttiiksi tyhjän vuoksi, ehdottoman antautumisen mielettömyyden vuoksi.

Matkani Berliiniin kesti 24 tuntia. Miltei säännöllisin väliajoin oli ilmahälytyksiä; ryömimme junan alle ja odotimme, kunnes se saattoi jatkaa. Lukemattomia keskeytyksiä. Vieressäni istui muuan SS-upseeri. Taukoamatta hän kertoi uusista käänteentekevistä taisteluvälineistä. Olin eri mieltä, sillä tunsin aivan tarpeeksi nämä uudistukset omalla alallani. Niitä oli tosin suunniteltu, mutta pommihyökkäykset — —. Niin, hän tuumi, minä en voi olla asioista niin selvillä kuin hän, sillä hänen työpaikkansa oli eräässä SS-johtoportaassa ja hän oli joka päivä kokeilukentillä. Minun pitäisi vain käydä tapaamassa häntä, silloin saisin omin silmin nähdä uskomattomia asioita.

Saapumispäivänäni menin todellakin mainittuun paikkaan. Minun täytyi odottaa sisäänkäytävän luona. Uusi tuttavani nouti minut henkilökohtaisesti sisään, esitti minut johtajalle, ja sitten se alkoi. — Vallitsi voitonvarma tunnelma, jonkalaista en ollut kokenut edes Ranskan sotaretken päätyttyä. Valokuvista sain ihailla mitä ihmeellisimpiä laitteita. Yhtä he kutsuivat kuolemansäteilijäksi. Saisin nähdä sen seuraavana päivänä omin silmin. Siitä ei tullut mitään, minulla ei ollut aikaa.

Minusta oli nyt ensi sijassa tärkeintä saada puhua äitini kanssa asiat selviksi. Oli jo aivan ilmeistä, että venäläiset marssivat valtakunnan pääkaupunkia kohti ja tulisivat siellä käymään viimeisen ratkaisevan taistelun. Näin kuinka raitiovaunuja kaadettiin ja katusulkuja pystytettiin.

Aikomukseni oli säästää äidiltäni odotettavissa olevat taistelut ja saada hänet muuttamaan pois asunnostamme. Tulkoon mitä tahansa, mitä ikinä tapahtuisikin, hän pysyisi Berliinissä eikä jäisi vieraiden ihmisten rasitukseksi. Tämä oli hänen vastauksensa. Hän uskoi selviytyvänsä venäläistenkin kanssa.

Ja niin hän todella selvisikin.

Palasin takaisin. — Joka päivä Kiel oli pommisateen kohteena. Satama sumutettiin, ja minun täytyi usein ajaa veneeni johonkin suojaiseen lahteen. Oltiin kuin rintamalla. Avoi-

mella kannella seistessään kuuli rakettipommien suhisevan ohi. Koneemme täytyi käydä hitaasti. Ei voinut nähdä mitään, satama oli täynnä laivoja. Oli odotettava. Toivottavasti kaikki sujui hyvin! Lentokoneiden moottorit jyrisivät lakkaamatta. Saksalaisia hävittäjiä ei enää nähnyt missään.

Kaksi päivää lähtöön. Vene on täysin varustettu. Keskipäivän seuduilla ulvovat hälytyssireenit. Lähdemme. Takanani on erään crew-toverini vene. Hän pysyttelee tiiviisti vanavedessä. Olemme pommisateen keskipisteessä. Amerikkalaiset hävittäjät huristavat ihan päittemme ylitse. Ei ole enää mitään torjuntaa. He tietävät sen ja ovat rohkeita. Sata metriä meistä osuu kaksi pommia »New Yorkiin», matkustajalaivaan, jolla olin kerran matkustanut Pohjois-Amerikkaan. Se palaa kuin soihtu. Silloin tällöin lentää ampumatarvikkeita räjähtäen ilmaan. Hirvittävä ilotulitus. Osumia veneen taakse. »Kovin vauhti päälle!» On yhdentekevää, ajaako hitaasti vai nopeasti, mutta rauhoittaa hermoja, kun saa käskeä jotakin. Räjähdyksiä takanani. Osuma toverini veneeseen. Muutamassa sekunnissa se katoaa vedenpinnan alle. Vain pari miestä pelastuu.

Kuulen, että entinen komentajani, jonka mukana kerran retkeilin vartioupseerina, myös on Kielissä. Luulen muistavani kadun ja talonnumeron, ja laittaudun matkaan käydäkseni tapaamassa häntä. En osu oikeaan, etsin etsimistäni. Kello on jo kymmenen illalla enkä tiedä muuta neuvoa kuin soittaa eräällä tutulla kadulla olevan talon ovikelloa ja kysyä, tunnetaanko hänet siellä.

Kotiapulainen avaa. Esitän asiani. En ole vielä puhunut loppuun, kun yläkerroksesta kaikuu raivostunut naisääni: »Kuulumatonta tällainen vaivaaminen myöhään illalla! Varmastikin laivastosta!» Kuulen jonkun yhä edelleen valtavasti haukkuen laskeutuvan alas portaita. Olen jo valmistautunut siihen, että joku vanha noita heittää minut ulos päätä pahkaa. Sen sijaan tuleekin yllättäen näkyviin ihastuttava, vaaleakutrinen tytönpää, josta säkenöi sininen silmäpari. Sitä en todel-

lakaan odottanut. Todennäköisesti olen lehahtanut punaiseksi. Pyydän kaunottarelta tuhannesti anteeksi myöhäistä häiritsemistäni ja esitän uudelleen asiani. On otaksuttavaa, että uudessa tilanteessa käyttäydyin paljon kohteliaammin kuin äskettäin. Syntyi keskustelu. Kun lopulta kävi ilmi, että sanottu kapteeni on tuntematon, tyttö (hän oli arviolta 17-vuotias) kehoittaa minua etsimään puhelinluettelosta. Hyvä ajatus. Löydän luettelosta pian entisen komentajani nimen ja voin hetkistä myöhemmin juhlia hänen kanssaan jälleennäkemistä.

Uusi tuttavani säilytti torjuvan asenteensa. Hän haukkui kaikkien laivastoon kuuluvien tunkeilevuutta. Tietysti pidin ylpeänä velvollisuutenani todistaa hänelle päinvastaista. Kysyin, tunsiko hän ylipäätään ketään laivastosta. Kun hän vastasi kieltävästi, kehoitin häntä käyttämään arvostelussaan minua mittapuuna.

Tapasimme seuraavana päivänä, ja kun saatoin hänet vielä ennen pimeän tuloa kotiin, sillä hänen vanhempansa olivat antaneet hänelle luvan olla ulkona vain kello kuuteen saakka, hänen täytyi luvata minulle, ettei vastedes puhuisi niin pahasti laivastosta. Toivon, että hän lupasi sen mielellään. — Emme tavanneet enää milloinkaan. Velvollisuus kutsui minua.

Matka kävi Norjaan. Sieltä piti saada polttoaineen täydennystä, ja veneen piti harjoitella kaksi päivää uudella ilmamastolla, ja sitten se lähtisi taisteluun.

Kaiken kaikkiaan muodostimme tätä matkaa varten kolmen veneen ryhmän. Joukossamme oli yksi vene uutta »Mallia XXI». Se oli ensimmäinen, joka niistä lähetettiin rintamalle. Tanskassa poikkesin erääseen välisatamaan. Se ei tosin ollut toivottavaa, mutta kieltoon ei tarvinnut suhtautua niin vakavasti. Tanskassa saattoi vielä kerran syödä hyvin ja käydä saksalaisessa huoltovirastossa. Mitä enemmän muonaa saatiin mukaan, sitä parempi. — Tarkastaja, kelpo mies, ei ollut lainkaan pikkumainen. Hän ei ollut niin härkäpäinen kuin muuan Pillaun huoltoviranomainen, joka, sen sijaan että olisi toiminut

tilanteen mukaisesti, viittasi määräyksiinsä ja aiheutti sen vuoksi suurten varastomäärien joutumisen vihollisen käsiin. Saimme hänet vasta miltei väkivaltaa käyttäen ymmärtämään toivomuksemme. — Voitynnyreitä, sianlihaa, munia ja kaikkea mitä suinkin vain voi ajatella, sotilaani laivasivat alukseen. Insinööri alkoi jo epäillä, että veneemme kävisi liian raskaaksi ja sukeltaminen siten vaarallisemmaksi. Laskelmat osoittivat kuitenkin suurempaa mahtumismäärää. Kuorma-auto teki vielä yhden kierroksen. Miehistöni oli tyytyväistä. Tulisimme lähiaikoina saamaan hyvän huollon; joka tapauksessa hyvin rauhoittava ajatus.

Uuden »Malli XXI»-tyyppisen veneen komentaja kertoi paljon uuden aluksensa hyvistä ominaisuuksista; minä taas olin jo muutenkin kateellinen, tietysti, sillä vene oli todellakin loistolaitos, niin että haastoin hänet pelkästä ylimielisyydestä kilpasille kanssani. — Kulku Tanskan rannikolta Norjaan oli käskyn mukaan suoritettava sukelluksissa. »Malli XXI:lla» oli veden alla yli kahdeksan solmun nopeus, minun veneelläni kolme. Edullisimmissa olosuhteissa se saattoi kulkea kahdeksantoista, ja minä taas aina pari tuntia kerrallaan kahdeksan, yhdeksän solmua. Siitä huolimatta löin vetoa. Sen, joka saapuisi viimeisenä Norjaan, oli maksettava laatikollinen sampanjaa. Se tulisi olemaan viimeinen sotalaivastoaikanani. Useita oli jo voitettu ja menetetty.

Kulku Norjaan oli joka suhteessa vaarallinen, sillä englantilaiset valvoivat tarkoin merta. Tiedettiin, että kaikkien veneiden, jotka Saksasta lähtivät rintamalle, täytyi kulkea Pohjanmeren kautta. Käytännöllisesti ottaen jokaisen, sillä Ranskan sotasatamat olivat vihollisen käsissä. Alue on hyvin ahdas ja sen vuoksi erittäin hyvin suljettavissa.

Runsaasti yli puolet veneistä tuhoutui jo ensi yrityksellään, ennen kaikkea sen vuoksi, ettei miinavaaran takia voitu sukeltaa lentokoneiden ilmaantuessa näkyviin.

Olemme tuskin jättäneet saattueen, kun tutkantorjuntakojeet

jo ilmoittavat lentokoneita olevan lähellä. Arvioimme kaksitoista. Ne lähestyvät hirvittävää vauhtia. Vähän vettä, miinoja. Surinaa. Meidät ympäröidään. Ilmeisesti aiotaan osua meihin tarkkaan tai ennen hyökkäystä saada lisää koneita Meihin suunnataan uudenmalliset rakettitykit. Ne tulittavat tasojen alta. Ne ampuvat täyteammuksia, jotka eivät veden pintaan osuessaan räjähdä, vaan painuvat syvyyteen. Niillä on se etu, että niitä voidaan ampua sukelluksissa olevien s-veneiden jälkeen. Niiden läpäisyvoima on yhtä suuri kuin panssarinyrkin, raketin, joka ammutaan käsin panssaria kohden, siis tavattoman suuri. Ne menevät yhdestä veneenkyljestä sisään ja toisesta jälleen ulos. Niiden noin kahdeksan sentin suuruinen läpimitta aiheuttaa niin suuren reiän, että s-vene on auttamattomasti hukassa. Osumatarkkuus on pommeihin verrattuna nelinkertainen.

Tunnen yöllisiä ilmataisteluja riittämiin asti. Valoammukset, joita lasketaan laskuvarjoilla, sokaisevat ampujat; on mahdotonta erottaa lentokoneita, koska ne jäävät valonlähteen yläpuolelle. Kuulee vain tutun, vihattavan surinan. Valoammukset suhisevat korvien ympärillä. Pommit räjähtelevät. Viheliäinen olotila tuollainen itsensä turvattomaksi tunteminen!

Pinnalla pysytellen olisimme auttamattomasti hukassa. Annan miinavaarasta huolimatta sukelluskäskyn. Kaikki käy hyvin.

Joka kerta kun työnnämme Fu-M-B-laitteemme vedestä esiin se ilmoittaa viholliskoneita. Nähtävästi ne tuntevat reittimme ja seuraavat meitä. Meidän täytyy vielä odottaa aamuun saakka ensimmäisen ilmamasto-kokeemme suorittamista. Johtavalle insinöörilleni ja monelle miehistöstäni se on vielä uutta. Yksi niitä syitä, minkä vuoksi olin pyytänyt esimieheltäni lyhyttä venekoulutusaikaa Itämerellä.

Mieliala aluksella ei ole huono. Olemme päässeet pois sekasorrosta. Jos veneemme olisi sattumalta päivittäisissä hyökkäyksissä tuhoutunut, olisi meitä odottanut kaikkien vierok-

suma komennus maajoukkoihin. Omassa veneessäni olen itse oma herrani. Miehistö on yhtä mieltä kanssani.

Olemme sivuuttaneet päämiinavyöhykkeen. Rauhallisesti nousemme 50 metrin syvyyteen. On tullut aika ladata akut uudelleen. Se on varma suoritus uudenmallisella ilmamastolla. Ei ole enää välttämätöntä nousta pintaan; dieselkoneet käyvät nyt myös vedenpinnan alla. Tutkan on vaikea havaita ilmamaston päätä.

Ilmamasto kohoaa hydraulisesti. Katsaus periskooppiin vakuuttaa minut siitä, ettei lähistöllä ole laivoja eikä lentokoneita. Siis neljäkymmentä metriä, periskooppisyvyys. Ei mitään näkyvissä. Moottorit käyvät. Toinen lataa paristoja, toinen on yhdistetty potkuriin.

Matkamittari osoittaa seitsemää solmua. Ilma virtaa sisään ilmamaston kautta. Siitä huolimatta alipaine lisääntyy veneessä huomattavasti. Koneiden imuvaikutus on liian suuri. Insinööri ohjaa huonosti. Milloin ilmamasto on liian paljon näkyvissä, milloin se leikkaa vedenpinnan alle. Näin ei tietystikään saa jatkua. Veden alle painuttaessa sulkeutuu venttiili ja dieselmoottorien tarvitsema ilma imeytyy pois. 200 millibaarin alipaine. Ilmamasto vapautuu jälleen. Kohisten tapahtuu paineentasaus. Alas, ylös. Yhtämittaista vaihtelua. Korvissa särkee. Halkean kärsimättömyydestä, haukun. Tietystikään en voi moittia insinööriä. Hän käsittelee ensi kerran ilmamastoa. Mutta tämä on liian raivostuttavaa. Jos ylhäällä on lentokone, se ei jätä hyökkäämättä, sillä lentäjä ymmärtää, että meidän täytyy joskus nousta pintaan.

Meitä voisi verrata merikäärmeeseen. Ylös, alas, ylös, alas. Nyt olemme jo 30 metrissä. Noin yhden minuutin ajan dieselien tarvitsee imeä ilmaa, kun jo viimeistään silloin ollaan niin pitkällä, että silmät alkavat pullistua päästä ja rumpukalvot uhkaavat haljeta. Raja on saavutettu: 400 millibaarin alipaine! Pakokaasut eivät pääse enää pois, ulospuhallusta

estävä vesikerros on liian paksu. Pakokaasut lyövät veneeseen. Mustina, purevina. »Lopettakaa!» Liian myöhäistä, savupilvet leviävät pitkin venettä. Paonomaisesti miehet lähtevät konehuoneesta. He ovat sokaistuneita. Kyynelet vuotavat silmistä. Osaksi heillä on sukelluspelastuslaitteet yllään, mutta he tempaavat ne jälleen pois, koska heidän täytyy antaa ylen. Koko vene on savustunut mustaksi. Parhaalla tahdollakaan ei erota mitään.

— »Pintaan!» — Olen noussut torniin luukun alle. Savu tunkeutuu jälkeeni. Toivottavasti miehet eivät menetä tajuntaansa ennen kuin venttiilit on hoidettu. Ennen kaikkea suokoon Jumala, ettei ylhäällä olisi lentokoneita! Torjuntaa ei tällaisessa kunnossa voi ajatellakaan. Olemme sanan täydellisimmässä merkityksessä sumutettuja! — Tankeissa suhisee. Vene nousee nopeasti. Olen jo vääntänyt auki luukun lukon. Vaaraa ei ole näkyvissä. Ilmanpaine estää nousemisen. Sen lisäksi veneen valtava alipaine. — Olemme pinnassa. Paine tasoittuu. Erästä ratasta täytyy kiertää, jotta veneeseen palautuisi yhden ilmakehän paine, muuten ei nousuluukkua saa auki. Ohjesäännön mukaan täytyy ilmanpaineen tasaantumisen tapahtua hitaasti. Mutta sotilaillani on ymmärrettävästi vain yksi ainoa ajatus: Raitista ilmaa! Minulla on tarkalleen sama toivomus. Luukku auki ja ulos. Kuulen huutoja, monet painavat käsillään korviaan. Niitä särkee valtavasti. Paineentasaus on tapahtunut liian nopeasti. Vartioupseerin kanssa tarkastelen taivaanrantaa. Ei mitään näkyvissä. Hengähdämme. Ensi kertaa en polta savuketta pintaan päästyämme — ja se on jo aika paljon.

Vene on ilmastoitu. Päätän olla sukeltamatta uudelleen. Ainakaan en halua käyttää ilmamastoa. En halua tulla kaasutetuksi kuin rotta. Johdon käskyssä sanotaan: Norjaan on ajettava vain sukelluksissa, on käytettävä ilmamastoa, äärimmäisen vaarallinen merialue. — Sitä on vaikea suorittaa, ei ole etukäteen saatu tarvittavaa koulutusta, koska johto ei

pitänyt Itämerta enää riittävän turvallisena harjoitusalueena. Kaksipäiväinen harjoittelu ilmamaston käyttöön tulee annettavaksi vasta Norjassa.

Näkyvyys on erinomainen. Pilvetön taivas, säteilevä auringonpaiste. Ei ole siis lainkaan helppo yllättää meitä. Minusta näyttää pinta-ajossa kulkeminen varmimmalta ja nopeimmalta keinolta päästä Norjaan. (Se on myös ainoa mahdollisuus voittaa lyöty veto. Kuljemme nyt 18 solmua, sukelluksissa oleva »Malli XXI» vain yhdeksän).

Pitkän aikaa kaikki käy hyvin. Ei ole mitään havaittavissa. Ilmoitetaan kaksi lentokonetta. Ne lentävät aivan lähekkäin, ovat kaukana eivätkä tule näkemään meitä. Ne etsivät ilman tutkaa. Muuten meidän olisi pitänyt tuntea se torjuntakojeissamme. Olen muutenkin varma, että ne lentävät vain käskynmukaista partiolentoaan pitämättä erityisesti varaansa, sillä jo kauan sitten ovat ohi ne ajat, jolloin s-veneet liikkuivat pintakulussa näillä vesillä, ja ilmamastoa käytetään yleensä vain öisin. Nämä eivät ole mitään salaisuuksia lentokoneiden ohjaajille. Miksi he siis turhaan rasittaisivat silmiään? Jos koneet tulevat lähemmäs, on kuitenkin vielä riittävästi aikaa sukeltaa, ennen kuin ne voivat menestyksellisesti käydä kimppuumme. Ne sivuuttavat meidät 6000 metrin päästä.

Saavutamme Christiansundin eteläisen tukikohdan huhtikuun 26:ntena 1945. Olen voittanut samppanjan, sillä molemmat muut veneet saapuvat vasta kaksi päivää myöhemmin.

Suuramiraali Dönitz antaa julistuksen, jossa hän lausuu, ettei antautuminen tule kysymykseenkään.

Kohtalokas luhistuminen tapahtuu. Meille saapuu ilmoitus, että Hitler on kaatunut Berliinistä käydyssä taistelussa. Suuramiraali Dönitz ottaa johtoonsa kaikki kolme pääaselajia. Hänestä tulee valtionpäämies. Väitetään, että hän haluaisi jatkaa taistelua Norjasta käsin.

Johtava insinöörimme on tällä välin oppinut käyttämään ilmamastoa. Olemme valmiit lähtemään merelle. Mutta

dieselmoottorit alkavat laahata, kuten oli odotettavissa. Emme ilmoita siitä, sillä meidän on päästävä rintamalle. Rintamakäyttö merkitsee selvää tehtävää eikä sotke meitä sekaviin olosuhteisiin ja toisiaan kumoaviin käskyihin.

Pohjolan leuto kevätyö. Olen leiriytynyt miehineni paljaan taivaan alle eräälle vuorelle. Nuotio palaa. Liekit kohoavat punaisina taivasta kohti. Tähdet tuikkivat. Meri kimaltelee. Karut, tummat vuoret saavat maiseman näyttämään salaperäiseltä.

Olemme leiriytyneet ympyrän muotoon, miehistömme käsittää 48 miestä. Keskustelu koskee kotiväen huolia ja kotimaata. Pikarit kiertävät, sillä meillä on runsaasti juotavaa, mutta minkäänlaista iloista tunnelmaa ei synny. Ajatuksemme ovat liian vakavia. Insinöörini isä on vielä viimeisinä päivinä kaatunut. Ensi maailmansodassa hän oli jo menettänyt toisen käsivartensa. Nostoväen riveissä hän vihdoin sai uhrata henkensä. Ennen niin ylpeä Saksan valtakunta on lyöty, vihollisen joukkojen miehittämä.

Tuli sammuu. Viimeinen hauska yhdessäolomme maalla päättyy. Seuraavana päivänä lähdemme.

Toukokuun 2. päivä. Vielä kerran laivueenkomentaja koetti hyvästijättöpuheessaan kohottaa mielialaa ja lopetti sanoihin: »Taistelemme viimeiseen saakka, emme antaudu.»

Norjan rannikko jäi taaksemme. Yöllä käytimme ilmamastoa. Saamani käsky kuului: »Pysähdyttävä Southamptonin edustalla, ja jos mahdollista, tunkeuduttava satamaan.»

Jo muutamia päiviä lähdön jälkeen pääperiskooppi meni rikki. Vakava juttu, sillä se oli ilmamaston käytössä ehdottoman välttämätön. Ajoimme niin muodoin sokeina, emme voineet nähdä, sauhusivatko koneet tai lähestyikö etsintäryhmiä. Toinen periskooppi ei auttanut tässä tapauksessa paljonkaan, koska se oli liian lyhyt ja oli tarkoitettu vain yö- ja hämärähyökkäyksiä varten. Siinä oli muuten erikoismalliset optilliset kojeet ja lisäksi sillä saattoi nähdä suoraan ylöspäin.

Satamaan en halunnut palata missään tapauksessa. Arvelematta otimme suunnan etelään. Hermorasitus ilmamastoa käytettäessä oli varsin suuri, sillä ei ole mitään pahempaa kuin sokkona ajaminen, näkemättä mitä veden pinnalla tapahtuu. Sitä paitsi Norjan yöt käyvät vuodenajan johdosta yhä lyhyemmiksi ja valoisammiksi. Tietystikin käytimme suurimman pimeyden hetkiä paristojen lataamiseen, mutta ilmamasto jätti jälkeensä valkoisen rakkulauran. Kun se vielä lisäksi kehitti savua, olimme entistä enemmän vaarassa joutua ilmi. Kaiken kukkaraksi ovat, ajettaessa veden alla räjähdysmoottorikoneella, omat äänet niin voimakkaat, ettei kuuntelulaitteita voida käyttää; sen vuoksi ollaan vailla viimeistäkin mahdollisuutta todeta, lähestyykö aluksia, jotka eivät käytä radiomittauslaitteita. Näillä merialueilla esiintyvät alukset olivat miltei yksinomaan sotalaivoja. Yleisesti oli tunnettua, että juuri näitä seutuja tarkoin ja tehokkaasti vartioitiin, koska jokaisen merelle pyrkivän s-veneen välttämättä täytyi sivuuttaa ne päästäkseen Atlantille. Oli tietystikin helpompaa tavoittaa ne täällä kuin avaralla valtamerellä.

Olemme ilmeisestikin juuri keskellä sulkuvyöhykettä. Taukoamatta kuulemme syvän, tyypillisen surinan tutkantorjuntalaitteistamme. Se kovenee ja heikkenee. Myös varotuslamput syttyvät kirkkaanvihreinä palamaan, toisinaan voimakkaampina, toisinaan taas heikompina. Jos vihollinen etsii, sen antenni pyörii kehää, ja joka kerta, kun etsintäsäde osuu suoraan ilmamastoon kiinnitettyyn vastaanottoverkkoon, ovat laitteemme antamat merkit tiheämmät. Kokenut tähystäjä voi tarpeen mukaan havaita, eikö meitä vielä ole huomattu vai onko vihollinen todennäköisesti jo peilannut meidät. On viisainta väistää lähemmäs tulevaa vihollista, ohjata suurempiin syvyyksiin ja vetää ilmamaston pää sisään. Ensi alkuun teemme sen aina. Mutta välttämättömänä seurauksena on, ettei akkuja saada ladatuksi. Lataamismahdollisuuden menettämisen lisäksi aiheutuu vielä se epäkohta, että liikkuminen kuluttaa paljon

virtaa. Kolmesta tarvittavasta tunnista tulee sillä tavoin helposti kuusi, ja tämä kaikki valoisana aikana, eikä kuitenkaan voi nähdä mitään. On kuin seisoisi tulisten hiilien päällä; odottaa joka hetki pommien putoavan. Ja tätä jatkuu päivästä toiseen näkemättä aurinkoa. Tupakanpoltto kielletty, ei mitään vaihtelua.

Vapaina hetkinä ajattelee vain yhtä mittaa seuraavaa ilmamaston käytön aikaa. Tuleeko se onnistumaan? Vanhantyyppiset veneet tuhoutuvat miltei poikkeuksetta, huolimatta ilmamastosta ja ehyestä periskoopista.

Olemme jo jatkaneet tällä tavoin viisi päivää. Englannin propaganda on jo kauan luvannut jokaiselle saksalaiselle s-veneelle enintään 40 päivää elinaikaa, ja täysin oikeutetusti; tiedämme sen. 40 päivää enintään. Kahdeksan meillä on jo takanamme. 32 puuttuu vielä. Mutta ei ole lainkaan sanottu, että sen tarvitsisi kestää niin kauan. Kenties tänään, kenties huomenna. Se riippuu onnesta. Kohtalosta.

Eräänä ilmamasto-ajokautena on saapunut upseerisähke. Toinen vartioupseeri ojentaa sen minulle. Mitä tämä on? Se sisältää eräänlaisen katsauksen s-veneiden taisteluihin. Se kuuluu suunnilleen seuraavasti: »S-venemiehet! Olette urhoollisesti taistelleet viiden vuoden ajan valtamerillä kuin todelliset urhot. Voitte ylpeästi katsella suorittamianne urheita tekoja. Suorituksenne ovat vertaansa vailla ja ainoalaatuisia. Tulette katoamattomasti siirtymään historiaan. Mutta vaikkapa taistelut ovat olleetkin kovia, vaikein on teillä vielä edessänne; meidän on antauduttava, ja teidän on vastaisuudessa toteltava liittolaisten käskyjä.» Allekirjoitus puuttui, sillä juuri ennen sen tuloa antenni painui alas.

Kenen lähettämä sähke oli? Olisiko suuramiraali Dönitz voinut laatia sen? Se tuntui epätodennäköiseltä kaiken entisen jälkeen. Kenties tämä oli vastustajan virittämä ansa sen jälkeen kun se oli saanut haltuunsa jonkin radioaseman salakirjoitusperusteineen. Neuvottelen upseerieni kanssa tilanteesta.

Pidän mahdottomana, että Dönitz olisi valtionpäämiehenä suostunut antautumaan ilman ehtoja. »Emme antaudu koskaan! Taistelemme viimeiseen asti!» oli ollut tunnuksena. On mahdollista, että liittolaiset ovat näinä päivinä ylivoimallaan nujertaneet viimeisen vastarinnan, mutta pidän mahdottomana, että johto olisi suostunut täydelliseen antautumiseen.

Vetäydyn päällikönsuojaani. On selvää, että minun on taisteltava itseni jonkinlaiseen ratkaisuun. Tahdon ajatella aivan yksin. Kuluu tunteja. Mitä erilaisimmat ajatukset risteilevät päässäni. Ajattelen herkeämättä.

Seuraavana päivänä tulee uusi sanoma. Keskustelen taas upseerieni kanssa tilanteesta. Pidän kiinni siitä, että meidän ei sovi noudattaa vihollisen lähettämiä käskyjä niin kauan kuin ei ole näytetty toteen, että tämä on johtomme toivomusten mukaista. Viimeksi vastaanottamamme sanoman mukaan se on epätodennäköistä. Kieltäydyn siis noudattamasta annettua kehoitusta ja pidän asiaankuuluvana toimia oman pääni mukaan. Nyt saapuu sanoma, joka tiedottaa, että on heti noustava pintaan, ilmoitettava sijoituspaikka, hävitettävä aseet ja nostettava sininen tai valkoinen lippu. Allekirjoittanut Liittoutuneiden komitea. — Kärsivällisyyteni loppuu. Käsken kytkeä irti radion, koska se ei enää voi tiedottaa johdon todellisia aikomuksia, vaan auttaa vain vihollista, jonka puukko on jo kurkullamme.

Ajatukseni ovat tiivistyneet suunnitelmaksi. Haluan esittää sen miehistölleni. Sille ei ole tähän mennessä tiedotettu tapahtumien kulkua. Pidän suunnilleen seuraavanlaisen puheen:

»Toverit, vaikein hetkemme ja Saksan historian surullisin hetki näyttää koittaneen. Toinen maailmansota on hävitty. Tiedämme liiankin hyvin, mitä Saksan kansalla on edessään. Vihollisen propaganda ei ole säästänyt sanoja. Ajattelen vain Morgenthaun suunnitelmaa, joka haluaa muuttaa Saksan vuohilaitumeksi, sekä kaikkien saksalaisten miesten steriloimista, jota myös ehdotettiin. Vihan täyttämän politiikan peruskivi on jo

laskettu. Saksan naiset ja tytöt ovat turvattomina alttiina miehitysjoukkojen raiskaukselle, miehet kuljetettu pois. Turhaan on Saksan johto ja viimeksi amiraali Dönitz pyytäneet, että Saksan kansalta säästettäisiin tämä Euroopan kohtalon vuoksi. Mutta pyyntö on torjuttu. Viha on liian suuri, nähtävästikään ei, niinkuin alussa sanottiin, kansallissosialismia vastaan, vaan koko Saksan kansaa vastaan. Sillä kansallissosialistinen hallitus on päättynyt Hitlerin mukana. Olemme suojattomina jääneet mielivallan uhreiksi. Nyt meidän on vain toimittava niin, että voimme katsoa toimineemme oikein. Kohotettava valkoinen lippu, upotettava vene tai ajettava jonkin sellaisen maan satamaan, joka on sodan aikana osoittautunut kunnialliseksi.

»Joukossamme on eräs ylikonemies, joka tuntee Argentiinan ja joka on pysynyt kosketuksissa sikäläisten ystävien kanssa, niin että hän voi antaa paljon tietoja tuosta etelä-amerikkalaisesta tasavallasta, jolla on edessään suuri tulevaisuus. Myös minulla on siellä tuttavia ja ystäviä. Kaiken sen perusteella mitä tiedän, se on eräs Etelä-Amerikan edistyneimpiä valtakuntia, jolla on suuret luonnonrikkaudet, valtavat maa-alueet ja kehitysmahdollisuudet, jotka tarjoavat yksityisille hyvät menestymisen edellytykset.

»Toverit! Vastustaja vaatii meidän luovuttamistamme. Se vetoaa siihen, että johto on antautunut. Kaiken tapahtuneen perusteella on epätodennäköistä, että suuramiraali Dönitz olisi tällä tavoin varauksetta antautunut. Olkoonkin, että viimeisen vastarinnan on satakertaisesti ylivoimainen vihollinen murtanut kotimaassa ja että sota tosiasiallisesti on lopussa. Meidän kohdaltamme ei saa tulla kysymykseen, että noudattaisimme vihollisen käskyjä tuntematta tarkemmin olosuhteita. Olen sitä mieltä, että meidän on jatkettava matkaamme tekemättä itseämme syypäiksi mihinkään vihollisuuksiin. En tule enää hyökkäämään ainoankaan laivan kimppuun tai upottamaan yhtään laivaa, en aio uhata ainoankaan syyttömän henkeä. On mieletöntä jatkaa sotaa omaan laskuunsa. Olkoon päämäärä-

nämme Argentiina. Meillä on suuria muonamääriä laivalla, ja ne säästävät meidät syömästä vankeuden karvasta leipää.

»Se mitä tässä esitän vakaumuksenani ja suunnitelmanani, on siinä määrin kohtalokasta jokaiselle yksilölle, että en tahdo vaatia sitä sotilaana ja esimiehenä noudattamaan, vaan haluan, että jokainen teistä tekee henkilökohtaisen ratkaisunsa, vapaana kaikesta pakosta. Miettikää siis ja tehkää päätöksenne. Toivon, että sotilaan arvon mukaisesti kestätte nämä raskaat uutiset.»

Suoritettiin äänestys. Tietysti neuvoteltiin pitkään sitä ennen. Enimmäkseen miehistö muodosti ryhmiä. Ei ollut kiirettä; on aina paha toimia päätä pahkaa.

48 miehen vahvuisesta venemiehistöstä äänesti 30 matkaa Etelä-Amerikkaan, kaksi tahtoi Espanjaan, koska he toivoivat sieltä nopeammin ja varmemmin pääsevänsä pois, ja loput 16 esitti vain yhden ainoan toivomuksen: päästä mahdollisimman nopeasti perheittensä luokse. Mikään muu ei heistä ollut sen tärkeämpää, sillä he olivat naimisissa. He olivat miltei poikkeuksetta aliupseereita, sillä he olivat iältään vanhimpia.

Demokraattisten periaatteiden mukaan, jolloin »enemmistö ratkaisee», minulla olisi ollut oikeus enemmistön edun nimessä ilman muuta menetellä halutulla tavalla. En halunnut kuitenkaan missään tapauksessa menetellä vastoin naimisissa olevien miesten toivomusta. Neuvottelimme aliupseerisuojassa käytettävissämme olevista mahdollisuuksista. Veneen virallinen luovuttaminen olisi merkinnyt internoimista englantilaiseen vankileiriin, eikä voinut etukäteen aavistaa, milloin sotavangit vapautettaisiin. Kansainväliset sopimukset määräävät tosin, että heidät on sodan päätyttyä viipymättä toimitettava kotiin; mutta mitä merkitsevät lopultakaan kansainväliset sopimukset meidän aikanamme?

Ehdotin, että ne jotka haluavat, saisivat nousta maihin Norian rannikolla. Siellä he olivat lähellä kotimaata ja voisivat

mahdollisuuksien mukaan pyrkiä kotiin. Onnistuminen oli heidän itsensä ja heidän taitavuutensa varassa.

Keula Norjaa kohti. Bergenin tienoilla piti asia toimitettaman. Otimme jäähyväiset toisiltamme. Mielemme oli toden teolla murheellinen. Meidän oli erottava. On vaikea jättää tovereita. Pitkän aikaa olimme olleet yksi yhteisö, yksi suuri perhe. Suljettu yhteen, kuopattu yhteen, sanotaan s-venemiehistön keskuudessa ja sanoilla on aivan erityisen painava merkitys. Harvoin heillä on tilaisuus nousta pois veneestään, jos se vahingoittuu tai uppoaa.

Sama ruoka, samat vartiovuorot. Kun ulkona myrskysi ja satoi, kastui vartioupseeri aivan samoin kuin nuorin matruusikin. Taistelussa esimiehet seisoivat kannella. Sukellettaessa he hyppäsivät viimeksi sisään. He olivat kauimmin alttiina luodeille. Nämä olivat yhteenkuuluvuudentunteemme perustekijät. Olisi nurinkurista luulla, että ahtaan yhteyden vuoksi kuri olisi höltynyt. Ihan päinvastoin. Meillä oli riuska miehistö. Joka aamu minua tervehdittiin sotilaallisesti, ja astuessani eri suojiin minulle tehtiin sotilaallinen ilmoitus.

Oli suunniteltu seuraavaa: aioimme pimeän aikana ajaa rannikon läheisyyteen ja laskea toverimme maihin kumiveneissä. Heillä taas puolestaan oli aikomus yrittää veneillään johonkin laivaan tai Saksaan. He halusivat mukaansa neljän viikon muonan. Meillä oli runsaat varastot.

Toukokuun kymmenes päivä. Pimeä yö. Lähestyimme rannikkoa. Olimme sukeltaneet jo kokonaisen viikon, eikä veden alla voinut suorittaa paikanmääritystä tähtien perusteella. Erityiset s-veneitä varten rakennetut peilausasemat ja »elektroauringot» eivät olleet enää käytössä. Emme voineet tarkalleen tietää, missä olimme. Olisi tietysti ollut helppoa ajaa johonkin satamaan, sillä siellä on väyläloistot ja on helppo suunnistaa. Tämä ajatus oli kuitenkin mahdoton toteuttaa, koska muuten olisimme heti joutuneet vangiksi. Meidän täytyi siis mennä jollekin vartioimattomalle kohdalle rannikkoa. Purjehdus

oudoilla vesillä, erityiseti Norjan rannikolla, on saariston vuoksi vaarallista; tarvitaan välttämättä erikoiskarttoja. Meillä ei ollut mitään. Meidän täytyi uskaltaa.

Aliupseerit valmistautuivat, pakkasivat välttämättömimmät tavarat käteviin pakkauksiin ja tekivät ensimmäiset suunnitelmansa aikeensa toteuttamiseksi. He ottivat myös mukaansa muutamia suurimittakaavaisia karttoja.

Kenties he viimeistä kertaa elämässään nousivat sukellusveneessä pintaan. Olimme muutaman meripeninkulman päässä rannikosta. Pimeässä yössä vaikeutti vielä kevyt utu suunnistamista. Kaksi suurta kumivenettä täytettiin ilmalla. Jokaisella oli yhdenmiehenveneensä selässään. Pakkaukset olivat valmiina kannella. Oli keskiyö. Pian alkaisi sarastaa. Oli onni, ettei vielä ollut keskikesä, silloin olisi ollut miltei yhtämittaista valoisaa aikaa. Täytyi toimia nopeasti, mutta kuitenkin meidän oli pakko ajaa hitaasti. Tavattoman paljon kareja oli rannikon edustalla. Automaattiluotaus ilmoitti jatkuvasti syvyyden. Ei ollut vielä vaaraa, se osoitti yli 100 metriä. Etäisyys viisi peninkulmaa. Yhä lähemmäksi vene lähestyi rantaa. Vesikerros kävi ohuemmaksi ja ohuemmaksi. Meidän täytyi päästä lähemmäksi. Emme mitenkään voineet jättää tovereitamme kauas rannasta. Puhalsi maalta. Heidän olisi tuskin mahdollista päästä virtaa ja aaltoja vastaan kumiveneissä lähemmäksi maata. He ajautuisivat merelle, eikä sieltä ollut mitään keinoa päästä huomaamatta kotimaahan, ei ainakaan sillä tavalla, kuin he suunnittelivat.

Syvyysluotaus näytti enää vain muutamia metrejä. 10, 8, 15. Ilmoitukset muuttuivat yhtä mittaa. Vene liikkuu sähkömoottorien kuljettamana. Toinen käy hitainta vauhtia eteenpäin, toinen on valmiina kovimmalla vauhdilla taaksepäin. Onnistummeko? Oli mahdotonta olettaa saksalaisen sukellusveneen esiintyvän ainakaan tällaisella kohdalla.

Aivan kevyesti vene keikahtaa toiselle kyljelleen. Olemme hieman koskettaneet pohjaa. Yhdentekevää, meidän täytyy

päästä vielä lähemmäksi. Miesten on mahdotonta vielä tässä poistua laivasta. Vielä kaksi kilometriä. Vene kulkee yhden solmun vauhdilla. Hitaammin ei voi parhaalla tahdollakaan ajaa. Tämäkin käy päinsä vain sähkömoottorien avulla. Dieselmoottoreilla olisi kuusi solmua pienin nopeus.

Mitä tämä on? Keula kohoaa. Törmäämättä ja äänettömästi. Syvyysmittari osoittaa yhä viittä metriä kölin alla. — Kovinta vauhtia takaperin! Liian myöhäistä. Keula on syvyysperäsintä myöten pinnalla. Voimakas kaltevuus, kenties kolmekymmentä astetta. — Koneet ovat käyneet takaperin jo viisi minuuttia. Vene ei liikahda paikaltaan.

Ehdotan noille kuudelletoista toverille, että he lähtisivät veneestä, ennen kuin meidät keksitään. Olemme ilmeisestikin tuhon omia. Päivän koittaessa meidät on pakko huomata. Pitäisikö meidän räjäyttää vene vai luovuttaa se koskemattomana? Oli vielä aikaa harkita, oli jonkin verran pimeä.

Viimeinen kädenpuristus. Useilta vuotavat kyynelet pitkin poskia. Kasvot osoittavat liikutusta. Hyviä miehiä. Myös jälkeen jääville koittaa kerran eron hetki. Ennemmin tai myöhemmin. Jokaisen yksityisen on taisteltava omasta olemassaolostaan, eikä se tule varmaankaan olemaan helppoa.

Veneet lasketaan vesille. Yksi kaatuu kumoon. Olemme liian vinossa. Kaksi miestä putoaa mereen. Heidät ongitaan ylös. Ei ole aikaa uudelleen pukeutumiseen. Aamu koittaa jo. Miehet etääntyvät. Heilutamme toisillemme. Kenties heidän tilanteensa on nyt parempi kuin meidän. Liikuntakyvyttömänä, karilla!

Insinööri työskentelee epätoivoisesti. Kammioista pumputaan vesi pois. Tasaamme vasemmalta oikealle ja päinvastoin. Koneet käyvät parhainta vauhtia. Potkurivesi kiehuu perän ympärillä. Hyödytöntä, vene ei liikahda paikaltaan. Tilamme käy yhä kriitillisemmäksi. Puolen tunnin kuluttua on valoisaa ja sitten juttu onkin selvä! Sotalaiva! — Kulku vankeuteen. Vapaus mennyttä.

Viimeinen mahdollisuus: paineilmapullomme ovat täynnä. Painemittarit näyttävät 205 kiloa. Kenties vene kohoaa, kun venttiilit avataan, kun ilme virtaa sukelluskammioiden läpi ja jälleen väistyy veneen alta. Sukelluskammiot ovat alhaalta auki ja ylhäältä suljetut. Toivottavasti vene silloin taas alkaa uida! Polttoöljyä emme voi päästää pois, olemme ottaneet itsellemme toisen tavoitteen.

Paineilmaa kaikkiin tankkeihin. Se suhisee. Moottorit ulisevat. Kolmin kerroin kovin vauhti irti. Punaisista varomerkeistä kontrollilaitteissa ei enää välitetä. Kannella tuntee selvästi, kuinka suuri kuormitus on. Vene vavahtelee. Peräsin tiukasti oikeaan, tiukasti vasempaan! — Eläköön! — Vene liikahtaa. Se perääntyy, keula painuu alemmas. Yhä selvemmin tulee rannikko näkyviin. Käännymme paikallamme. Navigointiupseeri on tarkoin merkinnyt reitin. Ajetaan poispäin. Ensin hitaasti, sitten yhä nopeammin ja nopeammin. On valoisaa, koneet käyvät jo täyttä päätä. Erotamme vielä heikosti toverimme. Nyt he antavat valomerkkejä morselampuilla. He voivat sen tehdä. Rannikolta ei voi vilkkua nähdä. He ovat selkä sinnepäin. »Onnellista matkaa! Jos meidät saadaan kiinni, sanomme, että olemme ajaneet miinaan — viimeiset henkiin jääneet». He häipyvät näkyvistämme.

Tykkituli avataan rannikolta. Patterit ampuvat meitä. Hälytys!

Kaikki käy todella hyvin vähentyneelläkin miehistöllä. Konemiehistö toimii miltei ilman johtoa. Kaikki nuoria matruuseja. Mutta he osaavat työnsä.

Meidän käsitystemme mukaan on edelleen matalaa. Vain 100 metriä. Asetumme pohjaan. Nyt meillä on aikaa. — »Vapaa, kuten isät aikoinaan!» sanoi Wilhelm Tell. Niin olemme mekin. Tunnemme olevamme pieni kuningaskunta.

Soitetaan äänilevyjä. Lämmittäjät muuttavat asumaan aliupseerisuojaan. Jokaiselle tulee nyt hiemman enemmän tilaa. Täysilukuisella miehistöllä olikin hiukan ahdasta.

KUUSISEITSEMÄTTÄ PÄIVÄÄ VEDEN ALLA

Mieliala on hyvä. Ensimmäinen askel on epäilemättä onnistunut. Olemme tehneet oikein kaikkia kohtaan. Ne jotka nyt ovat mukanani, ovat vapaaehtoisesti päättäneet seurata minua. Äänestyksen tulos on viety todisteena aluksen lokikirjaan.

Ajatus, että järjestäisimme niin sanoakseni »siviilimäisesti» vastedes olomme veneessä, hylätään. »Te pysytte meidän päällikkönämme, haluamme säilyttää entisen komennon», sanovat upseerit. Myös miehistö on sisäisestä vakaumuksestaan samaa mieltä. Minulla on sikäli vanhat valtuuteni, että toverieni luottamus on vahvistanut ne; — iloitsen siitä ja lupaan itselleni olla pettämättä näiden miesten luottamusta.

Hengähdysaika, jonka olemme suoneet itsellemme, on ohi. On lähdettävä ratkaisevalle matkalle. Norjan rannikolta Argentiinaan!

Olemme sijoittautuneet uudella tavalla. Kaikki on valmiina matkaan. Syvyysperäsimet osoittavat ylös, tarpeellinen määrä vettä on tyhjennetty veneen irrottamiseksi pohjasta. Molemmat koneet käyvät hidasta vauhtia eteenpäin. Ei tapahdu mitään. Arvoituksellista. — Syvyysmittarit pysyvät liikkumattomina. »Molemmat koneet puolta vauhtia eteenpäin!» Sama juttu. — »Täysi vauhti!» Sama juttu edelleen. Olemmeko joutuneet kallion alle? Vene kohoaa hyvin hitaasti. Oliko se tahtonut tehdä meistä pilaa vai olimmeko olleet umpihumalassa?

Suunta ympäri Englannin. Oli noudatettava mitä suurinta varovaisuutta. Englantilaiset tulevat tarkoin valvomaan ulos-

pääsyteitä. Ainoankaan kolmannen valtakunnan johtomiehen ei pidä päästä karkuun. Vihollinen tuntee sen rohkeuden ja hyökkäyshengen, jota olemme osoittaneet. Tiesimme, mistä taistelussa oli kysymys: Euroopan kohtalosta. Olettamus, että Englannin rannikot tulisivat vielä pitkän aikaa sodan päättymisen jälkeen olemaan etsintäryhmien vartioimat, oli läpikotaisin oikeutettu.

Yksi viikko on kulunut. Yhä vain sama kuva. Yhä sama kuluttava jännitys ja epävarmuus. Tämä ei ollut enää taistelua sotilaallisessa mielessä. Tämä on taistelua henkilökohtaisesta vapaudestamme, suunnitelmamme toteuttamisesta. Ajamme päivät pääksytysten 50 metrissä ja yöllä ilmamasto-syvyydessä paristojen lataamiseksi. Se on hermojakutkuttavaa hommaa ilman periskooppia. Ilmamaston päässä on tosin Fu-M-B-antenni, mutta onko varotuslaite todellakin viimeistä mallia ja tavoittaako se kaikki aaltopituudet? Liian paljon häiritsivät viimeisinä sotakuukausina pommihyökkäykset sotatekniikkamme edelleen kehittymistä. Kenties liittolaisilla on uudenlaisia kojeita? — Periskooppi on sinänsäkin jo ilmamastoa käytettäessä välttämätön. Välttämätön jo senkin vuoksi, ettei mikään tekniikka voi täydellisesti korvata ihmissilmää. Paha on myös näillä pohjoisilla vesillä se, ettei enää ollenkaan tule täysin pimeätä aikaa. Emme voi pitää silmällä aluksia savunkehityksen perusteella. Pimeässä sillä ei olisi mitään olennaista merkitystäkään, savua tuskin kuitenkaan havaittaisiin. Mutta päivällä se on monen peninkulman päähän nähtävissä. Itsehän olemme sillä tavoin keksineet ja tuhonneet monta laivaa. Emme voi todeta ilman tutkaa kulkevia aluksia eikä lentokoneita. Sotalaivan tarvitsisi vain kiinnittää lasso ilmamastomme ympärille, ja niin olisimme kiikissä. Toivottomasti hukassa. — Sokea hapuilee eteenpäin villieläimiä kuhisevassa maastossa! Hänen ainoa lohdutuksensa on, että hän kuulee. Toivottavasti villieläimet karjuvat. —

On harvinaista, ettei radiohenkilöstö keksi etsintää suorit-

tavia lentokoneita tai pinta-aluksia. Yhtäkkiä vahvistuvat merkit, kuuluu miltei ulvovia ääniä. »Hälytys!» — Hetkessä pysäytetään dieselit ja ilmamasto vedetään sisään. Painumme syvälle. Kuuntelulaite ei sano mitään. Ei lainkaan potkurinkohua. Sen täytyi siis olla lentokone, todennäköisesti suoraan yllämme, muuten ei surina olisi kuulunut kautta koko veneen eikä hälystyslamppu ollut kuin valonheitin. Pommeja ei kuitenkaan vielä pudonnut. Kenties seuraavalla kerralla.

Ei ole muuta keinoa. Meidän täytyy jälleen päästä ilmamasto-syvyyteen. Tarvitaan enää kaksi tuntia lataukseen. Jos meidät nyt keksitään, meidät ympäröidään heti. Tehtäisiin mitä hyvänsä meidän kiinnisaamiseksemme. Olemme kenties viimeinen s-vene? Taikka oletetaan jonkun tärkeän henkilön yrittävän paeta veneellämme. Olisimme hukassa. Meiltä puuttuu olennainen osa miehistöä. Pitkäaikaisessa koulutuksessa erikoistuneet aliupseerit ovat välttämättömiä. He ovat jokaisen veneen selkäranka.

Ilmamaston pää pistää jälleen esiin. Meillä on sukelluspelastimet kiinnitettyinä, mitä meillä ei ole ollut koskaan aikaisemmin. Jos meihin osuisi pommi tai vene kolahtaisi pohjaan, toivomme ainakin voivamme päästä ulos. On kamalaa ajaa sokkona. Mutta ei ole muuta mahdollisuutta, jos aiomme saavuttaa päämäärän. On tärkeätä voittaa aikaa ja päästä pois vaarallisilta vesiltä. Kuluu vielä monta viikkoa, ennenkuin päästään varmoille vesille.

Olen äskettäin sallinut tupakanpolton konehuoneessa ilmamastoa käytettäessä. Vene on silloin hyvin ilmastettu, niin ettei paristokaasu pääse muodostumaan vaaralliseksi. Räjähdysmoottorit käyvät kuitenkin kipinäsytytyksin. Kun — mikä hyvin usein on välttämätöntä — silinterien sivuihin sijoitetut venttiilit avataan poltto- ja painediagrammien ottamiseksi, lyö joka räjähdyksellä useiden senttimetrien pituinen tulikieli ulos. Miksi emme sitten voisi polttaa? Se on ainoa huvi, joka meille vielä on jäänyt yhtämittaisen jännityksen ohella. Kaksi

miestä saa vuorollaan mennä veneen takaosaan; useampien mennessä muuttuisi veneen tasausasema liian paljon, ja insinöörin olisi vaikeata säilyttää käsketty syvyys. Syvyysmittarit näyttävät miltei pysyvästi 14 metriä.

On jo kulunut kahdeksantoista päivää tällä tavoin ilman vähintäkään vaihtelua. Miehistö alkaa vähitellen hermostua. Monella miehellä on syvät renkaat silmien alla, kasvot alkavat käydä kalvakkaiksi ja iho vivahtaa vihervälle. Puuttuu päivänvaloa. Ei ole aurinkoa eikä raikasta ilmaa. On kosteata ja kylmää. Seiniin muodostuu hometta. Keittiönjätteitä ei voi heittää ulos, koska olemme jatkuvasti sukelluksissa. Niitä kerääntyy epämiellyttävän paljon. Inhottavan hajun lisäksi ei voida myöskään estää kärpästen, toukkien ym. pikkuelukoiden ilmestymistä.

Vaikka 16 miestä onkin lähtenyt, on kuitenkin edelleen aika ahdasta. Entinen aliupseerisuoja on vain 3,6 metriä pitkä, noin 2,20 leveä ja tuskin 2 metriä korkea. Siinä asuu 12 miestä. Saippua käy vähiin. Pyykki voidaan pestä vain suolaisella vedellä. Se ei kuivu. Likaisia sukkia lojuu kaikkialla. Kaapit ovat liian ahtaat, niihin ei mahdu kaikki tavara. Joku tulee vartiosta, on väsynyt ja haluaa nukkua; toiset pelaavat skatia. Täytyy sopeutua. Tätä vain yhtä mittaa, kaikkina vuorokauden aikoina. Mehän emme ylipäätään tunne mitään eroa päivällä ja yöllä. Aina keinotekoinen valo. Pyytämättä lupaa ei kukaan saa juosta veneessä edestakaisin. Tasausasento saattaisi muuttua siitä.

Katse ei voi koskaan levätä siirtymällä kaukaisuuteen. Olemme joutuneet erilleen elävästä luonnosta, aivan samoin kuin olemme erillään kulttuurista: meillä ei ole mitään henkistä rentoumista, ei mitään, mikä voisi ilahuttaa ja kohottaa henkeämme. Yhä vain tämä laho haju.

Tahtoisi hankkia itselleen ilmaa tässä pakkotilanteessa, huutaa, haukkua, tapella. Sitä ei voi tehdä; mihin se johtaisikaan? Täytyy hillitä itsensä tässä häkissä. Mutta kuinka kauan vielä

jaksamme hillitä itseämme? Mekin olemme vain ihmisiä. Elämä näyttää käyvän sietämättömäksi.

Taas on tullut hetki nousta ilmamasto-syvyyteen! Sen ajan dieselit käyvät suurimmalla rasituksella. — Mitä tämä on? Yksi koneista on pysähtynyt. Vielä ei insinööri tiedä, mitä on tapahtunut. Se käy pian selville. Pääkytkimet ovat alkaneet hangata ja kuumenneet. — Se meiltä nyt vielä puuttui! Ilman asiantuntijoita, ilman periskooppia, ilman suojaavaa pimeyttä ankarasti valvotulla merialueella. Vain yhden koneen käytettävissä ollen tarvitsemme viisi tuntia lataamiseen. Näin ei voi jatkua, ajattelen: joskus meidät välttämättä keksitään!

Nuori miehistö tekee todella erinomaista työtä. Kahdessa päivässä on vika korjattu. Mutta huono onni näyttää seuraavan meitä. Toinen diesel jää pois. Sama työ. Kunhan emme vain menetä huumoriamme, hirsipuuhuumoria ... Ajan mukana tulemme saamaan kokemusta tämänkaltaisten vikojen korjaamisessa. — Saimme sitä toden teolla! Tästä lähtien ei kulunut ainoatakaan päivää, ettei jotakin olisi ollut vinossa. Välttämätöntä yleistarkastusta ei ollut suoritettu, — ja siitä täytyi olla tietyt seuraukset.

Ilmeisestikin oli vihollisen torjunta kannoillamme. Ilmamaston pää saatiin tuskin ylös, kun jo todettiin merkkejä vihollisen lentokoneiden tai alusten lähestymisestä.

Oli vain yksi keino välttyä yllätyksiltä: pysäyttää koneet lyhyin aikavälein ja ohjata kuuntelusyvyydelle. Sen oli käytävä salamannopeasti.

Syy, minkä vuoksi niin oli meneteltävä, oli seuraava: vastustaja tiesi meidän tutkanvarotuslaitteistamme ja sen täytyi ottaa huomioon, ettei se voinut yllättää meitä, jos se etsi meitä yksinomaan tutkalla. Tästä syystä käyttivät s-veneen etsintäryhmät myös kuuntelulaitteita, sillä vedenpinnan alla toimivat räjähdysmoottorit ovat hyvin pitkän matkan päähän kuunneltavissa. Ellei äänen suunnassa ollut mitään nähtävissä, saattoi sotalaiva suurella varmuudella olettaa hälyn aiheuttajaksi s-ve-

nettä. Jos s-vene nyt pysäytti koneensa, oli vihollisen helppo arvata, että vedenalainen käytti parhaillaan kuuntelulaitettaan. Sotalaivan tuli silloin viipymättä pysäyttää omat koneensa. Meidän täytyi yrittää ehättää edelle ja menetellä niin nopeasti, ettei viholliselle jäänyt aikaa salata meiltä läsnäoloaan pysäyttämällä koneitaan.

Aluksi me upseerit pelasimme korttia ilmamastoa käytettäessä. Silloin tällöin joku nousi ylös, meni konehuoneeseen ja poltti yhden savukkeen. Sitten yhä useammin. Olimme ulkonaisesti levollisia ja koetimme näyttää huolettomilta. Tietysti me odotimme samoin kuin kaikki muutkin veneessä olevat millä hetkellä hyvänsä kuulevamme räjähdyksiä. Oli piinallista ajatella, että vielä sodan loppuhetkinä joutuisi painumaan kalanruuaksi! Tilanne kävi kriitillisemmäksi päivä päivältä. Usein meidän täytyi käyttää kahdeksan tuntia ilmamastoa, sillä pitkään aikaan ei moottoreita enää ollut voitu rasittaa täydellä teholla. Miehistö kävi niihin käsiksi kuin hauraaseen munaan. Kestäisivätköhän ne? Aika ajoin toinen meni epäkuntoon, sitten toinen. Etäältä kuulimme usein syvyyspommien tai miinojen räjähtelyä. Mahdollisesti ajettiin vielä muitakin s-veneitä takaa.

Seitsemän pitkää viikkoa. Ei mitään vaihtelua. Aina vain samat kasvot. Hermot äärimmilleen jännitettyinä. Jätteitä ja likaa kaikkialla. Oli enää ainoa keino työntää roskat ulos torpedoputken kautta. Ehdotin, että otettaisiin yksi torpedo veneeseen, jätteet pantaisiin tyhjään putkeen ja työnnettäisiin paineilmalla ulos.

Ensimmäiset mielipide-erot esiintyivät. Ne eivät voineet jäädä tulematta. Ensimmäinen vartioupseeri oli sitä mieltä, että torpedoa ei otettaisi lainkaan veneeseen, vaan yksinkertaisesti ammuttaisiin ulos ja säästettäisiin itseltämme torpedon sisään vetämisen vaiva. Parasta olisi, hän sanoi, antaa muidenkin torpedojen mennä saman tien, sillä käyttäähän me emme niitä enää halunneet. Suojissa olisi silloin enemmän tilaa. Sinänsä tämä

ajatus ei ollut hullumpi. Olin kuitenkin selvillä siitä, kuinka tärkeätä oli, ettei torpedoja käytetty, että tarvittaessa voitaisiin todistaa niiden olleen täysilukuisina jäljellä. Selitykseen, minkä vuoksi olimme heittäneet torpedot mereen, tultaisiin varmaankin suhtautumaan suuresti epäillen. — Sen jälkeen kun oli jouduttu lievään sananharkkaan eikä asianomainen upseeri halunnut ymmärtää perusteluitani, annoin jyrkän määräyksen, että on meneteltävä minun käskemälläni tavalla. Tämä oli ensimmäinen kerta, jolloin minun täytyi ankarasti käyttää päällikönoikeuksiani. Kuinka oikeaksi menettelytapani olikaan myöhemmin osoittautuva!

Vedenalaisesta ajosta ei näyttänyt tulevan lainkaan loppua. Viideskymmenes päivä! — Olimme Englannin ja Gibraltarin puolivälissä. Usein muistelin mieleenpainunutta elämystäni tuon linnoituksen edustalla. — Kävi lämpimämmäksi. Kesä alkoi tuntua. Home levisi, ja ellemme olisi raapineet seiniä, ne olisivat näyttäneet parissa päivässä aivan vihreiltä. Vaatteet liimautuivat ruumiiseen. Pesuun oli käytettävissä vain suolavettä. Ihossa oleva suola alkoi kirvellä. Useilla esiintyi ihottumaa, toisilla äkämäpaiseita. Ei auttanut, meidän täytyi kestää. Vielä ainakin Gibraltarin tasalle, sitten voitaisiin öisin jatkaa matkaa pintakulussa. Kuinka iloitsisimmekaan siitä. Saisi taas nähdä tähdet! Vieläkö saattoi kuvitella, miltä taivas näytti?

Erään konemiehen käsi oli kovasti turvonnut. Valtava paise oli juuri ruston kohdalla. Pelkäsin pahinta. Muutaman päivän kuluttua oli koko käsivarsi olkaa myöten paksu ja pehmeä; tyypillisiä vedenmuodostuksen oireita. Ei ollut muuta keinoa: käsivarsi täytyi leikata. Lääkäriä ei meillä ollut. Ilmamastolla varustetuissa veneissä ei lääkäri ollut välttämätön, koska ei enää jouduttu ilmataisteluihin. — Potilas istuu upseerisuojassa. Sinervä, keltaisen-vihervä ihonväri, syvät renkaat silmien alla. Lisäksi pitkän parran vaikutus. Partaamme emme olleet kukaan ajaneet. Sitä eivät s-venemiehet tee, sillä kasvot ovat

sillä tavoin paremmin suojassa pakkaselta, kosteudelta ja öljyltä.

Kuljemme 80 metrin syvyydessä eteenpäin. Ylhäällä on kirkas kesäpäivä. Ainakin kuvittelemme niin. — Instrumentit ovat valmiina. Tuon ryyppypullon: parasta puudutusainetta. — Kohta jäädytetään ja sitten seuraa puhkaisu. — Määrättömästi mätää pursuu ulos. Siitä ei näytä tulevan lainkaan loppua; märkää ja vettä vain. Joka tunti on siteitä vaihdettava. — Meillä on onnea, muutaman päivän kuluttua on kriisi voitettu. Minulta putoaa kivi sydämeltä. Olin jo suunnitellut poiketa lähimpään satamaan tai luovuttaa potilaan jollekin ohikulkevalle höyrylaivalle. Meidän olisi silloin, tahdoimmepa tai ei, täytynyt luopua tavoitteestamme, Argentiinasta.

Aina kun olin yksin suojassani, alkoivat asiat arveluttaa minua. Olinko toiminut oikein? Olin vastuussa 31 miehen elämästä. Vaikka yritys olikin vapaaehtoisesti toimeenpantu, niin hyvin monethan olivat alaikäisiä. Vastoin odotuksia matka muodostui kuitenkin vaikeammaksi kuin oli alun perin otaksuttu. Kuulin jo silloin tällöin salaa kuiskittavan: »Meidän olisi sittenkin pitänyt kääntyä takaisin. Pois lähteneet toverimme ovat varmastikin jo kotona, mutta meidän täytyy kestää tätä kurjuutta ja puutetta. Kenties emme enää ylipäätään koskaan näe päivänvaloa.» — Yksi mies oli jo käynyt ehdottamassa, että menisimme Espanjaan. Hän ei tunne enää jaksavansa. »Sen, joka kerran sanoo A, täytyy myös sanoa B. Tulen tiukasti pitämään kiinni tehdystä päätöksestä. Se on Argentiina!» vastasin.

Jotakin täytyy tapahtua. Kuri höltyy. Joskus jo keskustellaan ja minun kulkiessani ohi vaietaan. Se on epäilyttävää. Miehistön hermot ovat todellakin lopussa. Joka päivä samat vaivat. »Ilmamasto», »Hälytys!» Kytkimet kuluvat. Ne eivät enää pysy paikoillaan, kiinnikkeet lähtevät irti, on jo lyöty naulojakin tilalle. Usein veneessä käryää. Silloin särkee keuhkoja, silmiä polttaa. Joka aallon kohdalla ilmaonkalon läppä

lyö kiinni ja vallitsee alipaine. Sitten läpän auettua ilmaa virtaa taas sisään. Yhtämittainen paineen vaihtelu rasittaa inhimillistä organismia eniten. — Lian kasaantumisen vuoksi on torpedot yhä uudestaan otettava ulos putkista ja uudestaan ladattava. Oliko ehdotus, että »vehkeet» yksikertaisesti ammuttaisiin ulos, loppujen lopuksi sittenkin oikeutettu?

Jatkuvasti hien ja öljyn peittämä konehenkilöstö kärsii koneittensa takana erityisesti huonoista hygieenisistä olosuhteista. Saippuaa on tuskin enää ollenkaan saatavissa.

Etukäteen lupaa pyytämättä ei saa liikkuakaan: ei mennä takaa eteen tai edestä taakse tapaamaan ystäviään. Olemmeko elukoita vaiko orjia?

Minulle ilmoitetaan, että eräs matruusi on varastanut suklaata. Se on paha juttu sukellusveneessä. Muonaa on vapaasti kaikkialla saatavissa, sitä ei voida kätkeä lukkojen taakse. Jos jokainen yksinkertaisesti vain ottaisi, mikä hänelle maistuu, ei muonavaroista vastuussa oleva piankaan tietäisi, mitä vielä on käytettävissä. Suuri vaara koko venekunnalle. Sitä paitsi varastetaan omilta ystäviltä. S-venemiehet tietävät, mitä se merkitsee. Se on toverivarkautta. Tämänkaltaisia tapauksia ei ei juuri koskaan satu.

Haluan puuttua asiaan kaikella ankaruudella. Miehistö tuntee liiankin tarkkaan mielipiteeni. En ole milloinkaan ollut pikkumainen, mutta tällaista en käsitä ollenkaan. Keskustelematta asiasta sen enempää järjestän ennen illallista tarkastuksen etumaisessa asuinsuojassa. — Tarkastuksen aika on tullut. Vanhin upseeri ilmoittaa: »Ilmoitan kuuliaisimmin, miehistö järjestynyt tarkastukseen!» — Panen valkoisen takin päähäni — se on kauan maannut kaapissa — vedän ylleni valkoisen takin kunniamerkkeineen ja menen miehistön luo.

Kun astun huoneeseen, huudetaan totuttuun tapaan »huomio», ja kaikki nousevat.

»Toverit, tiedätte paremmin kuin minä, minkä vuoksi olen kutsunut teidät kokoon. Mitään en halua tehdä vastenmieli-

semmin kuin pitää teille nuhdesaarnaa tai koettaa kasvattaa teitä. Olette poikkeuksetta kaikki tarpeeksi vanhoja tietääksenne, mikä on soveliasta ja mikä ei. Emmekö olekin kuuluneet maailmankuulujen puolustusvoimien ylpeimpään aselajiin? Olemme kaikkein vaikeimpinakin aikoina taistelleet tavalla, joka on jäävä historiaan. Meitä ei suinkaan ole turhaan kutsuttu HARMAIKSI SUSIKSI. — Ja nyt — nytkö antaisitte periksi? Liiankin hyvin huomaan mistä on kysymys. Teillä ei ole enää halua. Teette masentuneen vaikutuksen. Olette lakanneet taistelemasta vapauden puolesta, koska elämä tällä hetkellä tuntuu sietämättömältä, koska ette lainkaan näe aurinkoa ja koska teidän täytyy elää kellarissa. Koska tulevaisuus on epävarmuuden varassa.

»Kuulen usein sanottavan, että meidän olisi pikemminkin pitänyt tehdä sitä tai tätä, että polttoaine ei kenties riitä Etelä-Amerikkaan saakka, että elintarvikkeet saattavat käydä vähiin, että täällä on epäterveellistä ja mitä kaikkea muuta tahansa. Luuletteko, että olen idiootti, etten tiedä, mistä on kysymys, etten olisi harkinnut näitä tärkeitä asioita? Minkä vuoksi olette ylimalkaan vapaaehtoisesti päättäneet ryhtyä tähän matkaan ja uskoa itsenne johtooni? — Toverit, nyt on jo liian myöhäistä. En enää ajattelekaan heittää kesken! Vaadin, että tinkimättä noudatatte käskyjäni. En tule kaihtamaan mitään keinoja ajaakseni tahtoni viimeistä kirjainta myöten lävitse. Te tiedätte, että tarkoitukseni on antaa teille vapaus. Käykö meille hyvin, siitä tiedän aivan yhtä vähän kuin tekin. Mutta sen tiedän, että käy huonosti, jos ryhtinne tällä tavoin huononee, niinkuin viime päivinä on käynyt. Jos tietynlaiset ainekset alkavat varastella tovereiltaan, silloin saamme pian kokea murhia ja tappeluita, kenties kapinankin. Tulemme hukkumaan kuin rotat, tulemme valitsemaan itse sen kohtalon, jota vastustaja kerran ajatteli meidän osaksemme. Sekö olisi s-venemiesten arvon mukainen loppu?

»Muuten, kun mainitsen toverivarkaudesta, en suinkaan

puhu tyhjiä sanoja, vaan voin tiedottaa, mitä joku on tänä aamuna tehnyt. Halveksittavinta mitä on olemassa, on tovereiltaan varastaminen. Tämän jälkeen meidän pitäisi sulkea kaappimme, emme voisi enää luottaa toisiimme, meidän täytyisi välttää toistemme katseita. Kuin rikolliset tulisimme epäluuloisina hiipimään pitkin venettä, pälyillen oikealle ja vasemmalle, ikään kuin peläten, että joku hiipisi tikari kädessä perässämme?

»Mutta siihen ei milloinkaan jouduta, sillä tiedän, että olette läpikotaisin kunnon miehiä. En olisi muunlaisille koskaan osoittanutkaan luottamustani. Olette vain antaneet hetken mielialojen vaikuttaa itseenne. Ryhdistäytykää!

Rangaistaksenne sitä miestä, joka on rikkonut yhteisöämme vastaan, saatte menetellä niinkuin parhaaksi näette.» —

Näin sanottuani lähden huoneesta. — »Huomio!» — Miehet ottavat asennon, kuten entisinä aikoina, ja kääntävät pään minuun päin.

Suklaavaras saa »kurituksen»; muutamaan päivään ei hänen kanssaan puhuta mitään, mikä on tuntuva rangaistus veneen ahtaudessa ja ilmamastoa käytettäessä, jolloin sentään mielellään vaihtaisi jonkin sanan tässä painostavassa ilmapiirissä.

Seuraavina aikoina miehistöni on kuin toiseksi muuttunut. Se käyttäytyy sotilaallisemmin kuin milloinkaan ennen. Kyllä, herra ja arvo, aivan kuin alokaskomppaniassa. — Viikkoa myöhemmin järjestämme toverillisen illanvieton, joka yhdistää meidät kaikki jälleen tovereina. Olin viime päivinä ollut hyvin pidättyväinen. Pian olemme jälleen samanlaisia kuin sinä päivänä, jolloin teimme päätöksemme, yhtä sydäntä ja mieltä. Kukaan ei sano, että »oli sittenkin hullusti tehty», »Espanjaan», tai muuta sellaista. Miehistö on kuin herännyt uuteen elämään. Vieläpä »pahantekijäkin» tulee luokseni ja pyytää anteeksi. Hän kehittyy seuraavina aikoina todella käyttökelpoiseksi toveripiirimme jäseneksi.

Mutta tietystikään tuo mielialan kohennus ei voi ajan mittaan poistaa fyysisesti luonnottoman olotilamme vaikutusta.

60 päivää veden alla. Nyt alamme toden totta jo itsekin käydä homeeseen. Viimeinenkin väri on hävinnyt kasvoistamme. Silmät ovat menettäneet loistonsa. Tummat parrat kehystävät laihoja ja kalpeita kasvoja. Meillä ei ole enää ruokahalua, yskänkohtaukset lisääntyvät. Keskustelemme enää vain juuri ja juuri keskenämme. Palvelus suoritetaan konemaisesti. Luulee näkevänsä liikkuvia haamuja. Voimattomia, tahdottomia. Kaksi kuukautta ilman päivänvaloa, ilman raitista ilmaa. Useasti olemme, kun olo on käynyt liian tuskalliseksi, ottaneet käytäntöön happipullot. Ne ovat kutakuinkin lopussa. Veneen puuosat alkavat lahota. Lauhdutusvettä tihkuu jatkuvasti seinistä. Vuoteet, alusvaatteet, kaikki on märkää. Useimmat loikovat vapaina aikoinaan vuoteilla ja ovat tylsiä. Suojat ovat kärystä mustat. Miltei joka päivä lyövät savupilvet dieseleistä. Sitä ei voi välttää, sillä veden paine on liian kova ulospuhallusta vastaan. Koneetkaan eivät olleet enää uusia. Viime viikkoina ne ovat ankarasti rasittuneet. Yhtä mittaa tämä kova kuormitus. Käyntiinpantaessa ei niitä voi käyttää hitaasti, vaan on heti otettava täysi voima irti. Se rasittaa kovasti. Siellä täällä joutuu sähkölaitteita epäkuntoon. Ei mikään ihme tässä kosteudessa. Niukan henkilöstön on tehtävä kovasti työtä. Kaikeksi onneksi on sähkölaitteita hoitava ylikonemestari jäänyt veneeseen. Hän on todellinen ammattimies.

Vihdoin lähestyy se päivä, jolloin arvioin voivani ottaa vastuulleni pintaannousukäskyn. Olemme saavuttaneet alueen, jossa käsitykseni mukaan voimme jälleen koemielessä uskaltautua pinnalle. Kasvot kirkastuvat. Keskustelutkin pääsevät taas alkuun.

Tänään olemme olleet 66 päivää veden alla. »Tänä yönä noustaan pintaan!» Kaikki ovat kuin sähköiskun saaneet. Helvetti päättyy! Jokainen maistelee onnen esimakua: saada

jälleen hengittää raitista ilmaa, antaa tuulen hyväillä kasvojaan, nähdä meren aallot ja kääntää katseensa tähtiin. Lyhyt liike vain, ja infernon siteet ovat kohdaltamme katkenneet.

Valmistaudumme. Laskelmiemme mukaan, jotka tänään niinkuin joka päivä muutenkin suoritamme, on jo pimeätä. Kaikki miehet ovat nousseet. Jokainen haluaisi päästä kannelle. Mutta sehän ei voi olla mahdollista, emme ole vielä riittävän kaukana Gibraltarin vaaravyöhykkeestä.

Vene kohoaa. Seison tornin tikkailla luukun luona. Kuten niin useasti ennenkin pitelen taaskin kädessäni nyt kokonaan ruostunutta aukaisupyörää. Kuuntelulaitteen luona oleva mies on kuunnellut joka suuntaan; mitään ei tunnu olevan välittömässä läheisyydessä. Ohjaamme 20 metriin.

»Pintaan!» — Lausun vapauttavan sanan. Se mahtaa tuntua tällä kertaa kuin loitsulta miesteni korvissa. Hillitön ilo kiehuu minussa. Kaikki tuntevat olevansa kuin uudesti syntyneitä! Olemme jälleen heränneet henkiin!

Ilma virtaa kohisten tankkeihin. Tornin syvyysmittari liikkuu nopeasti. Kuin hississä noustaan pintaan.

Insinööri: »Torninluukku auki!» Paineentasaus.

Aukaisen luukun ja seison kannella. Takanani seisoo ensimmäinen vartioupseeri. Tutkisteleva silmäys ympärille. Ei yhtään alusta näkyvissä.

ETELÄNRISTIN ALLA

Ylläni kaartuu loputon taivas, jonka kuvussa kimaltelevat tähdet kuin säihkyvät timantit. Kiitollisena katseeni kohoaa niiden puoleen. Ympärilläni on ääretön meri. Minkälainen vapautus päästä pois teräksisen laivanrungon painostavasta ahtaudesta. Kuu valaa lempeätä valoaan. Täynnä hartautta sulaudun maailmankaikkeuteen. Hengitän syvään. Puhdas, otsonipitoinen ilma on todellista balsamia. Keuhkot imeytyvät täyteen sitä. Kallisarvoista tavaraa: raikas meri-ilma, ei enää käytettyä, öljynkyllästämää vedenalaisen arkun ilmapiiriä.

Kansivartio on paikallaan. Vapaavahdit ovat kokoontuneet ohjaamoon. He katselevat ylös. He voivat nähdä vain hiukan tähtiä luukun lävitse. »Kysyn, mies kannelle?» ovat tavalliset sanat, joilla s-veneessä tiedustellaan, saako nousta kannelle. Nyt se ei riitä: yksi, toinen, kolmas on pyrkimässä kannelle. Oikeastaan saisi vain kaksi miestä kansivartion lisäksi olla ylhäällä. Mutta tällä kertaa on todellakin vaikeata kieltää. Pian he ovat miltei kaikki kerääntyneinä kannelle. Vain yhden sähköttäjän ja vuorossa olevan konemiehen täytyy jäädä alas. Tutkanvarotuskojeita ei saa jättää valvomatta. Kenties vihollinen etsii täälläkin. Viimeiset päivät olivat joka tapauksessa jo olleet rauhallisia.

Jokaisen on lumonnut hetken tunnelma. Katselemme tuttuja tähtikuvioita. Liian kauan ne ovat olleet meidän saavuttamattomissamme. Pian meitä tulevat ilahuttamaan toiset, tähän

saakka tuntemattomat tähdet. — Etelätaivaan tähdet. Jotkut ovat jo näkyvissä. Voin selittää niitä niille tovereille, jotka eivät ole vielä koskaan olleet näillä leveysasteilla.

Kuinka onnellisia olemmekaan kaikki! Nauretaan ja lasketaan leikkiä. »Voi, nyt on elämä taas pelkkää leikkiä», tuumii Moses. »Kukaan ei saa minua enää takaisin kirstuun, sehän on pahempi kuin kaikkein julmin keskiaikainen kidutusarkku.» »Jää sitten ulos, panemme sinut kumiveneeseen», kuuluu vastaus. »Pahantekijämmekin» on kannella. Kukaan ei enää puhu välikohtauksesta. Hän on jälleen toveri toverien joukossa.

Yö kuluu nopeasti. Kukaan ei nuku. Nautimme jälleen olemassaolosta. Otamme kaiken vastaan kuin armona, joka on tullut osaksemme, onnellistuttavana lahjana: aallot, valkean keulameren, delfiinit, jotka liittyvät mukaamme. Sitä ei voi kuvata sanoin. Vaivat ovat unohtuneet. On ilo elää.

Oikeastaan olimme aikoneet sukeltaa ennen valoisan tuloa. Ei, vasta auringonnousun jälkeen. Sitä meidän täytyy myös saada ihailla. Verenpunaisena tulipallo nousee merestä. Pilvetön taivas. Kaikki olemme tuon näyn lumoissa. Kukaan ei puhu. Katselen ääneti miesten kasvoja. Laihtuneita, uurtuneita, silmät syviin kuoppiin painuneet, harmaa, keltaisenvihervältä kuultava iho; huulet eivät enää ole punaiset; ja sitten nuo hurjat parrat. Kuinka ovatkaan aikoinaan niin raikkaat kasvot muuttuneet! Kuin kuolinnaamiot! Näyttävät vanhentuneen monta vuotta. Ensimmäinen vartioupseerini on saanut lukemattomia valkoisia hiuksia.

On tullut valoisaa. — Ilman hälytystä, rauhallisesti, painutaan alas. Muutamme palvelusjärjestyksen. Päivästä tulee yö ja yöstä päivä. Sukelluksissa ollen nukutaan ja päivätouhut suoritetaan pinta-ajon aikana. Palveluksen suoritukselle veneessä tämä ei merkitse mitään muutosta, sitä tuskin huomaa, koska kuitenkin aina vallitsee sama valaistus. Ja kellot näyttävät myös keskiyöllä kahtatoista. Syömme silloin pääaterian. Nousemme siis vastedes iltaisin ja käymme aamuisin nukku-

maan. Tällä tavoin olemme pirteitä silloin kun noustaan pintaan, ja voimme nauttia ulkonaolosta.

Yökulussa otetaan huomioon kaikki varotoimenpiteet. Ittykit on huolellisesti irrotettu ja puhdistettu. Hämmästyttävän hyvin ne ovat kestäneet huolimatta pitkäaikaisesta ajosta veden alla. Nyt ne on kaikki ladattu ja joka putkesta riippuu pitkät ammuslippaat. Kansivartio on vahvistettu entiseen vahvuuteensa, tutkanvarotuslaitteet kytketty. Jos joku lentokone tai laiva aikoisi käydä kimppuumme, aiomme puolustautua. Emme aio myydä henkeämme taistelematta. Toimisimme vain hätätilassa.

Yrityksemme tähänastinen kulku oli todistanut, kuinka ratkaisevasti siihen vaikutti kokonaisuudesta vastuussa olevan henkilön tarmo ja tahto. En saanut päällikkönä veneen turvallisuuden nimessä päästää syntymään minkäänlaisia riitoja. Valkoinen lakki, jota kannoin, oli myös ulkonaisesti osoittava, että olin päättänyt pitää kiinni virkavelvollisuuksistani niiden täydessä laajuudessa ja äärimmäisiin johtopäätöksiin saakka. Kiitin kohtaloa siitä, että olin kouluveneen päällikkönä runsaasti saanut kokemusta ihmisten käsittelyssä. Vielä kaksi vuotta takaperin en olisi kyennyt täyttämään nyt vastuulleni tullutta tehtävää. Päätin vastaisuudessa tiukasti vaatia käskyjeni noudattamista ja tukahduttaa alkuunsa kaikki yritykset, jotka pyrkivät jakamaan miehistön ryhmiin tai jäytämään kuria.

Vaikein ja epämiellyttävin matkan osa näytti voitetulta. Nyt täytyi vain päästä jatkamaan kulkua huomaamatta ja johtaa se onnelliseen päätökseen.

Polttoaineemme oli keskeytymättömän veden alla kulkemisen vuoksi ehtynyt 40 tonniin. Tämä oli ollut yksi niitä perusteita, minkä vuoksi jotkut matruusit olivat alkaneet epäillä, että meidän olisi mahdotonta saavuttaa päämääräämme. He olivat laskeneet kuljetun matkan, siihen tarvitun polttoainemäärän sekä puuttuvan matkan ja sen vaatiman öljymäärän. Pelk-

kien lukujen vertailu näytti ensi katsannolla pelottavalta. 40 tonnia oli käytetty 1800 ajettuun meripeninkulmaan, jäljellä olevaa 5500 meripeninkulmaa varten oli käytettävissä vain 40 tonnia. Meillä oli tosin ollut lähdettäessä 120 tonnin tankkitila, mutta lähtöpäivinä meille voitiin antaa vain 40 tonnia mukaan. Saksan varastot olivat ehtyneet, synteettinen valmistus ja täydennystiet hävitetyt. Se vähäinen määrä, minkä johtava insinöörimme sai taitavan mittaamisen avulla lisää, oli pian käytetty.

Perusteellisten neuvonpitojen ja laskelmien jälkeen tulin siihen tulokseen, että oli sukellettava enää vain pakottavissa tapauksissa, koska se oli mitä epätaloudellisinta. Missään tapauksessa ei saanut enää käyttää ilmamastoa! Määräsin kuljettavaksi pintakulussa 10 tuntia vähäisellä, noin 60 potkurin kierrosluvulla ja yhdellä dieselmoottorilla, ja loput vuorokauden 14 tuntia sähkökoneilla. Mahdollisiin vaurioihin, joita aiheutui niin pitkillä ajotaipaleilla, ei enää voitu kiinnittää huomiota. Laskin ennättävämme perille elokuun puolivälissä ja toivoin meillä silloin vielä olevan jäljellä 5 tonnia polttoainetta. Ellei polttoaine riittäisi, suunnittelimme, että neulomme purjeen ja käytämme osaksi hyväksemme Etelämeren suotuisia virtauksia sekä tuulia ajautumalla niiden mukana. Hätätilassa jäi jäljelle mahdollisuus nousta maihin Brasiliaan.

Miehistön mieliala paranee silminnähtävästi. Kohtaamme useita laivoja. Ne ovat panneet asemalyhdyt palamaan. Sota on niiden kohdalta ohi. Eräänä yönä meidät ohittaa matkustajalaiva. Hillitty tanssimusiikki kuuluu meille saakka. Ihmiset kävelevät kannella. Kaihomielisesti katselemme »jättiläistä», joka näyttää valovuorelta; ikään kuin ei mitään olisi tapahtunut se jatkaa majesteettisena kulkuaan. Tunnin verran se on näkyvissämme. Aikoinaan niin pelätystä »Harmaasta sudesta» on tullut kesy koira. On säästettävä polttoainetta. Jäämme jälkeen.

Meillä on vielä tutkanvarotuslaite kytkettynä. Avoimella

kannella ei saa öisin polttaa tupakkaa. Kenties liioiteltua varovaisuutta, mutta minusta näyttää tällä tavoin varmemmalta. Pintakulun aikana yöllä saavat ne, jotka haluavat polttaa, tehdä sen tornissa periskoopin vieressä istuen. Silloin voimme myös avata radion, kuunnella musiikkia ja ennen kaikkea uutisia. Olemme eläneet yli kaksi kuukautta täysin erillämme ulkomaailmasta. Nyt voi taas saada itselleen jonkinlaisen kuvan tilanteesta. Tiedonannoista käy selvästi ilmi, että kotimaassa näyttää järkyttävältä ja pahalta. Myös ennen antautumista sattuneet tapahtumat voimme helposti mielessämme kuvitella.

Minkäänlaista käännettä, kuten esimerkiksi voittaneiden liittoutuneiden riitaantumista, ei ole sattunut. Saksan yllä lepää tappion koko paino. —

Tästä kaikesta voin tehdä tärkeitä johtopäätöksiä. Olen vastuussa laivatoverieni kohtalosta ja hyvinvoinnista. Minun on tehtävä päätökseni yksin, ja monet tunnit kuluvat huoneessani pohtimiseen ja tuumiskeluun. Mutta vielä en voi kaikille ilmaista sitä suuntaa, mihin ajatukseni hakeutuvat, eikä vielä ole tullut aika tehdä lopullisia päätöksiä. Miehistön keskusteluissa ilmenee miltei poikkeuksetta huoli omaisista. Useat miehet eivät olleet enää ennen lähtöäkään saaneet heistä mitään tietoja. Kiusallinen epätietoisuus täyttää sydämet: mitä lieneekään tapahtunut rakkaillemme miehityksen yhteydessä? Kuinka on käynyt niiden, jotka ovat paenneet ja joutuvat nyt mitä kurjimmissa olosuhteissa etsimään kattoa päänsä päälle? Ei vuoteita, ei peitteitä, veljet ja isät kateissa, kuolleina tai raajarikoiksi ammuttuina. Kukaan ei voi odottaa saavansa tukea. Jokaisen on tultava itse toimeen eikä kukaan voi huolehtia toisista. Taistelu leipäkannikasta tai perunankuorista on alkanut. Vanhukset ja lapset näkevät nälkää, kuolleenasyntymiset ovat päiväjärjestyksessä.

Myös minun äitini on jäänyt taistelujen ajaksi Berliiniin. Kuinka hän lieneekään ne kestänyt? Hän ei halunnut lähteä pois. Urheat saksalaiset naiset ja äidit!

Sukellusveneemme näytti sisäpuolelta kurjalta. Rautaosat ruostuneet, seinät vihreinä. Käskin ensimmäisen vartioupseerin perusteellisesti kunnostaa veneen. Mikäli vain mahdollista oli maalattava, aseet ja ammukset puhdistettava ruosteesta ja rasvattava. Veden alla vietetyt 66 päivää eivät olleet kovasti rasittaneet vain meitä, vaan myös koko venettä.

Valitettavasti ensimmäisellä vartioupseerilla oli hyvin vähän halua ymmärtää menettelyäni. Hän arveli, että vene upotettaisiin joka tapauksessa Argentiinan rannikolla, ja kunnostamistyöt olivat aivan hyödyttömiä. Mutta minä vaadin käskyjeni tinkimätöntä noudattamista. Matruusit näyttivät poikkeuksetta olevan halukkaita, ja veneemme tulikin huomattavasti parempaan kuntoon. Täysautomaattisten kahdensentin tykkien suuret makasiinit irroitettiin, puhdistettiin, pantiin jälleen kokoon ja sijoitettiin niille varattuihin säilösuojiin. Kun muuan merimies, tehdäkseen työn itselleen helpommaksi, varomattomasti päästi ammuksen putoamaan lattialevylle, huomautin räjähdysvaarasta ja vaadin, että on meneteltävä sillä tavoin kuin tykistökoulussa on opetettu. Ensimmäinen vartioupseeri tiesi mielestään asian paremmin ja otti vapauden lausua sopimattomia huomautuksia luullen, etten niitä kuulisi. Kun kutsuin hänet huoneeseeni puhutteluun, hän asettui avoimesti vastarintaan ja ilmoitti, etten voinut antaa hänelle mitään käskyjä ja etten oikeastaan enää ollutkaan hänen esimiehensä.

Mitta oli täysi. Kenelläkään ei ollut lupaa esittää minulle arvelujaan eikä arvostelevia huomautuksiaan tuollaisessa muodossa. En koskaan ollut ottamatta huomioon vakuuttavia todisteluja. Mutta ensimmäisen vartioupseerin niskottelevan esiintymisen vuoksi oli olemassa vaara, että epäsopu ja hajaantuminen leviäisi miehistön keskuuteen. Minulla ei ollut valtiovaltaa takanani, minua eivät suojanneet ylemmät esimiehet, ja minun täytyi juuri sen vuoksi erittäin tiukasti puuttua asiaan. Ensimmäinen vartioupseeri oli sitä paitsi syypää periskoopin menettämiseen, joka olisi saattanut ilmamastoa käyttäessämme

käydä meille kohtalokkaaksi. Hän oli erään hälytyksen sattuessa unohtanut vetää periskoopin sisään, minkä vuoksi teräslangat eivät enää 100 metrin sukellussyvyydessä kestäneet vedenpainetta, vaan periskooppi putosi rämisten veneen pohjalle ja prismat rikkoutuivat.

Pidin näitä tapahtumia ja hänen käytöstään riittävänä syynä ryhtyäkseni minulle sinänsä vastenmieliseen, äärimmäiseen toimenpiteeseen. Koko miehistön läsnä ollessa vapautin ensimmäisen vartioupseerin tehtävistään. Kielsin keskustelemasta hänen kanssaan matkaamme koskevista asioista ja ottamasta häneltä vastaan käskyjä. Tähänastinen toinen vartioupseeri ryhtyi hoitamaan hänen tehtäviään.

Lähestymme Kap Verden saaria. On vielä pimeä. Millä hetkellä hyvänsä odotamme kalliosaarten ilmestymistä näkyviin. Emme ole enää pitkään aikaan lainkaan nähneet maata. Jännittyneinä silmämme porautuvat mustaan yöhön. Varjo ilmestyy näkyviin, toinenkin. Välimatka lyhenee vain hitaasti. Alkaa hämärtää. Emme sukella. Varmastikaan saarella ei ole tähystysasemaa. Aurinko nousee. Mahtavat kalliot, jotka terävin ääriviivoin kohoavat merestä, tarjoavat ihanan näyn. Erotamme jyrkänteiltä jo niittyjä ja vihreitä läikkiä. Kalastajaveneet värikkäine purjeineen lisäävät romanttista tunnelmaa.

Menemme periskooppisyvyyteen. Meille jäänyt toinen periskooppi on tosin kovin lyhyt, mutta kukaan ei tule täällä kiinnittämään huomiota heti pinnan alapuolella työskentelevien potkurien jättämään pyörteeseen. Sivuutamme saaren enintään tuhannen metrin päästä. Jokaiselle annetaan tilaisuus katsoa kerran putken läpi. Kaikki ovat haltioissaan. Erotamme selvästi ulkotöissä olevat ihmiset. Oikeastaan voisi virkistäytyä täällä muutaman päivän! Liittolaiset eivät voisi olettaa minkään s-veneen esiintyvän saarien välissä.

Purjehduskäsikirjasta havaitsen, että eräät näistä saarista ovat asumattomia. Meitä sykähdyttää ajatus poiketa jollekin niistä. Meillä on jo suunta »Branca»-nimistä saarta kohti. —

»Pintaan!» — Tunnemme itsemme varmoiksi. Miehistö on kannella. Peilikirkas meri. Kallio lepää säteilevänä sinisten aaltojen povella, ranta tyrskyilee valkoisena. Loputon määrä delfiinejä ympäröi leikkien meitä. Silloin tällöin näyttää siltä kuin eläimet haluaisivat hypätä keulamme yli. Kuinka kiitollisia olemmekaan niiden iloisesta leikistä. Lähestymme rantaa. Muutamia kalastajamajoja lukuun ottamatta ei kiikarissakaan erota mitään, josta voisi päätellä elollisia ihmisolentoja olevan läheisyydessä. Hoitamattomat talot ja luolat tarjoavat varmaankin vain kalastajille suojaa rajuilmojen aikana. Nyt nämä ovat suuremmilla saarilla. Varovasti, vain yhdellä sähkökoneella, ajamme eteenpäin. Kirkkaassa vedessä erottaa joka kallion ja matalikon. Vain vähäinen etäisyys erottaa meidät enää rannasta. Tyrskyt ovat kuitenkin niin voimakkaat, että meidän täytyy päättää ankkuroida. Aiomme myöhemmin kumiveneillä yrittää päästä rannalle.

Kap Verden saaret sijaitsevat niin sanotussa haivyöhykkeessä. Pelko uimaanmenon vaarallisuudesta on pian unohdettu. Vedenpintakin on niin sileä, että ihmissyöjähaiden lähestyminen on selvästi havaittavissa. Sitä paitsi on todiasia, joskin vähän tunnettu, että delfiinit karkottavat tai tappavat itseään monin verroin suurempia haita. Ne ovat nopeampia, ketterämpiä, ja esiintyvät miltei aina suurina laumoina. On kuulemma sattunut tapauksia, että ne ovat pelastaneet vedessä olevia ihmisiäkin hailta muodostamalla jonkinlaisen suojavyön uijien ympärille ja työntäen näitä ruumiillaan rantaa kohti.

Luovumme tyrskyjen vuoksi yrittämästä rantaan pienillä veneillä. Tyydymme sen sijaan nauttimaan näköalasta ja iloitsemaan olemassaolosta tässä kauniissa ympäristössä.

Meillä on monenlaista huvia ja melomme keltaisissa kumiveneissä s-veneen lähellä. Jotkut miehet yrittävät eri tavoin uida merisikojen jälkeen tai hypätä veneestä niiden päälle. Mutta kukaan ei onnistu pääsemään lähelle delfiiniä tai edes koskettamaan sitä. Nämä liukkaat eläimet ovat liian nopeita.

Yö on tähtikirkas ja lämmin. Vietämme venejuhlaa. Tahdomme hetkeksi unohtaa luhistumisen aiheuttaman yleisen surkeuden. Pitkän ajan päästä laulamme taas yhteisesti, olemme hilpeitä kuten entisinä aikoina ja iloisia siitä, että voimme vielä nauttia vapaudesta. Kuvittelemme, kuinka toveriemme täytyy piikkilankojen takana särpiä niukkaa ravintoaan. Mikä onkaan maailmassa ihanampaa kuin vapaus?

Aamukylpy on otettu, ankkuri nostettu, yksi dieselmoottori takoo hitaasti yksitoikkoista tahtiaan. — Suunta etelään, määränpäätä kohti. Saariryhmän viimeinen saari on peilattu ja sivuutettu. Edessämme leviää meri rauhallisena ja tyynenä. Aurinko paahtaa kuumana taivaalta. Miehet makaavat poikkeuksetta kaikki kannella ja päivettävät kalpeita ruumiitaan. Kuinka hyvää se tekeekään. Ihottumat ja paiseet katoavat muutamassa päivässä. Laihat, ryppyiset kasvot pyöristyvät ja saavat tyytyväisen ilmeen. Epäsopu vähenee. Ne, jotka olivat vihastuneet toisiinsa, muuttuvat jälleen hyviksi ystäviksi ja tovereiksi, laskevat leikkiä keskenään ja nauravat. Yläkannelle vedetty letku on yhtä mittaa käytössä ja tarjoaa tervetullutta vilvoitusta kovassa kuumuudessa.

Pitäisi saada uida valtameressä, on jokaisen toivomus. Aaltoratsastus olisi ihanteellista, saisi laudan päällä viillettää veneen perässä. Todellakin hyvä ajatus! Se toteutetaan heti paikalla. Puuta on riittävästi, ja köyttä tietysti myös. Vielä samana päivänä otetaan käytäntöön vastavalmistunut vesilauta. Emme halua kuitenkaan tulla hinatuksi veneen perässä, vaan sivulla. Vaara joutua potkureihin on siellä pienempi. Köysi kiinnitetään eteen, keulaan, ja sitten rohkein mies asettuu hoippuvalle laudalle. Siihen on kiinnitetty toinen köysi ohjaksiksi. Seisten, polvillaan tai maaten voi nyt tehdä mutkia, lauta hypähtää sananmukaisesti vedenpinnalle pienten aaltojen yli, mainingin lievästi nostamana ja laskemana. Se on todellakin ihanaa leikkiä!

Varovaisuuden vuoksi on »ratsastajalla» paksu vyö vyötäis-

tensä ympärillä ja useat miehet pitävät kiinni yhdysköydestä. Heidän tehtävänsä on vetää mies veneeseen, jos tämä putoaa veteen, niin ettei hän voi joutua potkureihin eikä konetta tarvitse pysäyttää; sillä tavoin säästetään myös miehen »onkimiseen» tarvittavan kierroksen teolta. Se olisi vain ajan ja polttoaineen hukkaa. Sitä paitsi on epämiellyttävää uida yksinään Atlantissa ja odottaa, että joku löytäisi; aivan liian helposti etsijä menettää näkyvistään pienen ihmispään aaltojen seasta, joskus pelastusyritys vaatii monta minuuttia ja on kierrettävä suunnilleen tuhannen metrin läpimittaista ympyrää. Lisäksi näillä vesillä on haita.

Tämä on kerta kaikkiaan hauskaa. On tuskin tullut valoisaa, kun ensimmäinen jo ratsastaa laudalla, toiset seisovat jonossa. Niellään tietystikin paljon suolavettä, sillä olemme vielä tottumattomia uuteen urheiluun, ja useimmat tuntevatkin sen vain elokuvakatsauksista. Ei edes hieman huonommallakaan säällä miehistö malta luopua uudesta mielipuuhastaan. Silloin tällöin lyövät jotkut vesisuksilla kiitäessään tai niille noustessaan jalkansa veneen kylkeen, johon on juuttunut simpukoita. Se ei pelota ketään. Kaikki ovat kuin uuteen elämään heränneitä. Uljaita poikia!

Veneessä itsessään nukkuu tuskin enää kukaan. Ilma on siellä liian tympeää ja paksua ja kuumuus kova. Miehet pysyttelevät riippumatoissa, kannella tai tyynyillä vapaassa ulkoilmassa. Syömmekin kannella. Hyvä, ettei kukaan voi nähdä. Sotalaiva, jossa on riippumattoja ja auringonvarjoja tykkien välissä. Ammumme tyhjiin pulloihin, teemme harppuunoita ja kalastamme. Silloin tällöin lentää käsikranaatti veteen ja rikastuttaa pintaan nousseilla kaloilla ruokalistaamme. Lentokalat ovat erityisen herkullisia. Ihailemme pieniä lentokaloja, jotka vaivattomasti antavat tuulen ajaa itseään. S-venemiehillä on muuhun sotalaivamiehistöön verrattuna se etu, että he saavat paljon lähempää tutustua mereen ja sen elämään. Suurimmalla osalla merimiehiä ei ole enää lainkaan niitä mahdollisuuksia,

joita meillä on veneessämme. Opimme varsin hyvin tuntemaan meren asukkaat ja valtameren lukemattomat elämänmuodot. Mutta milloinkaan ennen ei meren rikkaus ollut näin suuressa määrin kiinnittänyt huomiotani. Luomisen ihme olivat nuo monet tuntemattomat, kaikkia värejä heijastavat eläimet.

Laivoja kohdatessamme teemme pienen kaarron ja vältämme sillä tavoin näköpiiriin joutumisen. Mutta miksi tämä hankaluus? Naamioimme itsemme! — Sanottu ja tehty. — Pian leikataan liinaa ja purjekangasta liuskoiksi ja ripustetaan ne sillä tavoin, että ääriviivamme muistuttaa normaalia rahtilaivaa. Kaikki ovat kekseliäitä. Ei edes savupiippua puutu. Pellistä valmistetaan torvi, joka asetetaan öljyisiä tilkkuja sisältävään tölkkiin. Paineilmaletku tekee palamisen joutuisammaksi. Tästä lähtien emme väistä enää ainoatakaan laivaa. Olemme todellakin päältä nähden hyvin luonnollisen näköisiä. Paksut savupatsaat ja sinkoilevat kipinät kohoavat tarvittaessa taivasta kohti!

Huuto! — Sen on päästänyt vesilaudan päällä ratsastava mies. Valtavan suuri kala ui hänen vieressään. Onko se hai? — En ole vielä milloinkaan nähnyt niin suurta eläintä. Onneksi se on vain valas. Kalpeana kuin palttina ja läähättäen miehemme makaa laudalla. Valas sen sijaan ei näytä millään tavoin häiriytyneeltä, vaan ui kolme suurta kierrosta veneemme ympäri ja pysyttelee vielä useita tunteja vanavedessämme. Heitämme silloin tällöin jonkin öljysardiinin veteen. Valaasta pitää tehdä ystävämme. »Se voisi oikeastaan hinata meitä», tuumii Moses.

Tulemme lähemmäksi päiväntasaajaa. Aurinko paistaa keskeltä taivasta. Tuulenhenkäystäkään ei tunnu. Olemme tyynessä vyöhykkeessä, täydellisen tuulettomuuden alueella, jota purjelaivamiehet aikoinaan niin pelkäsivät. Omatekoiset aurinkohatut suojaavat päätä ja niskaa päivän hehkulta. Jokainen näpertelee itselleen oman mallinsa. Minun hatussani on miltei metrin halkaisija.

Huomenna sivuutetaan linja. Samoin kuin Freetown-retken aikana järjestetään nytkin kastejuhla. Tällä kertaa juhla vain toimeenpannaan kannella.

Hoidan itse Neptunuksen osaa. Hovipoliisin miekka käsittelee armottomasti uhri-raukkoja. Se pitää erityisen lujilla muutamia.

Juhla on saavuttanut huippukohtansa. — Lentokoneen surinaa! Kytkemme ja miehitämme nopeasti Fu-M-B:n. Onkohan meidät keksitty? Tähystysvartiot eivät kastejuhlan vuoksi ole tarkasti pitäneet varaansa, vaan ovat mieluummin katselleet, kuinka heidän tovereitaan korvennetaan. Mitään ei ole nähtävissä. Surisee vain lakaamatta. Pitäisikö meidän sukeltaa?

It-tykit on miehitetty ja ladattu. Thetis, Neptunuksen tytär, istuu 3,7 cm:n kanuunan ääressä. Hovilääkäri ja parturi käsittelevät kumpikin konekivääriä. Seurue on valmiina, jotta tarvittaessa voitaisiin suorittaa sukellus. Koomillinen näky muuten vakavalta näyttävässä tilanteessa. Aikoinaan näin pelätyn s-veneaseen miehet hullunkurisessa valepuvussa, mutta lujasti päättäneinä mahdollisen hyökkäyksen tullen puolustaa henkeään.

Äänet käyvät yhä heikommiksi. Entiseltä ensimmäiseltä vartioupseerilta on kadonnut pistooli. Epäilyttävä tapaus. Kun joku varastaa ampuma-aseen, hän varmastikin aikoo tehdä sillä jotakin. Epäilyt kohdistuvat radiomieheen. Kukaan ei oikein pidä hänestä sen vuoksi, että hän usein pakoilee yhteisiä töitä. Asuinsuojat pengotaan ylösalaisin ja etsitään tarkoin. — Turhaan. Neuvottelen tapahtumasta perusteellisesti niiden miesten kanssa, joihin eniten luotan. Heidän tulee ottaa selville teon suorittaja. Asiasta ei enää mainita keskusteluissa.

Tarkalleen neljän päivän kuluttua saan ilmoituksen: »Pistooli on löytynyt. Piilotettuna lähetinlaitteseen. Sähköttäjä.»

Kutsun miehen puheilleni. Hän myöntää teon.

Tarkastus keulasuojassa. — Jälleen »kuritus». Hänen päänsä rasvataan. Häneltä kielletään neljäntoista päivän aikana pääsy

raikkaaseen ulkoilmaan. Hänet majoitetaan perään torpedoputkien viereen, ja hän saa vain kuivaa leipää ja vettä. Itsestään selvää on, ettei kukaan puhu hänen kanssaan. Ampumaaseen varastanut mies on arvaamaton. Häntä pidetään matkan loppuun saakka silmällä. —

Väsymättömästi veneemme jatkaa menoaan. Vanaveden porina ja keulatyrskyn kihinä ei koskaan vaikene. Olemme paahtuneet mustiksi kuin neekerit, riiputamme jalkojamme vedessä, syömme, juomme ja tupakoimme. Työtä on enää vähän. Kelpo matkamiestemme asuinsuojat hohtavat taas puhtauttaan. Ruoste on kadonnut. Tropiikin aurinko on kuivannut puun. Taistelu hometta vastaan on voitettu. Pyykkiä emme ole pitkään aikaan enää pesseet, vaan vedämme sitä naruun kiinnitettynä tunnin verran veneen perässä. Raikas merivesi ja vanaveden pyörre huuhtovat perusteellisemmin kuin paraskaan pesukone. Menetelmän keksijälle annetaan yleistunnustus.

Radio ilmoittaa: »U-530» on saapunut Mar del Plataan. Jännittyneinä kuuntelemme jokaista uutta lähetystä. Mitähän sen miehistölle tapahtuu? Luovutetaanko se sotavankeuteen vai jääkö se Argentiinaan, siihen maahan, josta olemme niin paljon puhelleet? Mikä vahinko, ettemme ymmärrä lainkaan espanjaa. Olisi paljon edullisempaa kuulla uutiset ensi käden lähteestä kuin muiden maiden sensuroiduista tiedonannoista.

Aika kuluu nopeasti. Näemme Rio de Janeiron valojen heijastuvan taivaanrannalla. Tulemme yhä enemmän ja enemmän etelään. Ilma viilenee jo. Olemme sivuuttaneet trooppiset vyöhykkeet. Koska meitä oli suunniteltu käytettäväksi Pohjois-Atlantiilla, meillä ei ole lainkaan eteläisen pallonpuoliskon karttoja. Ajamme vain mittarin lukujen mukaan ja piirrämme itse yleiskarttoja. Tärkeimpien rannikkokaupunkien leveys- ja pituusasteet otamme käsikirjoista, joita onneksi on mukana. Hyvin ymmärrettävistä syistä emme lähesty eduskallioistaan vaarallisiksi tunnettuja Brasilian rannikoita. Miksi antautua vaaraan päästäkseen perille muutamaa tuntia lyhyemmässä ajassa?

»U-530» on miehistöineen luovutettu pohjoisamerikkalaisille. Sen miesten täytyi siis mennä sotavankeuteen. Tämä on meille hyvin merkityksellinen tieto. Toivomme vapauden säilyttämisestä saa ankaran iskun. Minun täytyy nyt ottaa huomioon olosuhteet, joista ei ennen ole ollut tietoa. Minun on elettävä todellisuutta eikä antauduttava kuvitelmien valtaan.

Mitä meidän pitäisi tehdä? Eikö olisi kenties edullisempaa yrittää Brasiliaan tai Uruguayhin? Tai olisiko parasta tuhota vene Argentiinan rannikon edustalla ja antaa jokaisen yrittää hoitaa tulevaisuutensa omalla tavallaan? Ajatus ei ole lainkaan mahdoton, ja edeltäjiemme luovuttamisen jälkeen se näyttää hyvinkin suositeltavalta, mikäli emme näet halua joutua piikkilankojen taakse. Suurin osa valmistautuu poistumaan veneestä. Miehet ompelevat itselleen selkäreppuja ja keräävät kokoon välttämättömiä tarvikkeita. Työvälineitäkin muutamat suunnittelevat ottavansa mukaan, koettaakseen mikäli mahdollista pärjätä lukkosepän ammatissa. Toiset, joihin seikkailukertomukset ja villin lännen filmit nähtävästi ovat vaikuttaneet ja joilla on Etelä-Amerikasta liioitellun romanttisia käsityksiä, ovat saaneet suorastaan mielikuvituksellisia ajatuksia päähänsä. Jonkinlainen ajatusten hämärtyminen lienee myös osaltaan vaikuttanut pistoolivarkauteen.

Tähän saakka olen aina toiminut yhteisymmärryksessä miehistön käsityskannan kanssa. En suinkaan luule päällikönasemani vuoksi olevani mikään diktaattori, joka ei välitä vähääkään yhteisestä edusta. Pysyttäydyn irti kaikista keskusteluista, en puhu puolesta enkä vastaan. Rehellisesti sanoen en ole vielä muodostanut mielipidettäni. On tehtävä kohtalokas ratkaisu. Sitä on tietystikin harkittava. Väärä menettely vaikuttaisi epäedullisesti meidän kaikkien vastaiseen elämään. Vihollisen sotaoikeuden kanssa ei ole leikkimistä.

Enemmistö on sitä mieltä, että s-veneemme olisi upotettava ja seikkailua jatkettava. Se kuulostaa houkuttelevalta.

Uusi ensimmäinen vartioupseeri on vanhin upseerini ja mi-

nun silmissäni sopivin mies neuvottelemaan näistä tärkeistä ongelmista. Neuvottelemme joka päivä. Oisin seuraan häntä hänen vartiovuorolleen. Ratkaisu on pian tehtävä. Miehistö haluaa tietää, mitä aiotaan tehdä. Koetan voittaa aikaa. Missään tapauksessa ei saa päästä muodostumaan kahta puoluetta. Puuttuu enää vain muutamia päiviä, ja sitten on toimittava.

Neuvotellessani ensimmäisen vartioupseerin kanssa minulle selviää mitä on tehtävä. Upottamisesta aiheutuvat seuraamukset tuntuvat liian raskauttavilta. Se ei voi päättyä hyvin. Venettä ei saa upottaa, on lopputulos, johon päädyn selvästi ja lopullisesti.

Suunnitelmani on ajaa Mar del Platan satamaan. Buenos Aires ei tule erikoiskarttojen puuttumisen vuoksi kysymykseen, ja vaikka meillä olisikin niitä, olisi uskallettua ilman luotsia, alituisesti muuttuvien syvyyksien vuoksi kulkea tuota yli 100 meripeninkulman pituista matkaa jokea pitkin maan pääkaupunkiin.

Laskelmien mukaan pitäisi kahden päivän kuluttua Mar del Platan loiston tulla näkyviin. Monet miehet toivovat vielä, että laiva upotetaan. Tämän toimenpiteen kannattajat ompelevat kokoon viimeisiä pakkauksiaan.

Järjestän katselmuksen. Miehistö odottaa jännittyneenä sanojani. Nyt on ratkaisun tapahduttava! En voi sitä enää siirtää. Pystynkö toteuttamaan suunnitelmani? Puhuttelu tulee olemaan ratkaiseva. Minun on onnistuttava ja tulen onnistumaan, niin ajattelen.

»S-venemiehet! Olen ylpeä teistä! Emmekö olekin tehneet tekoa, jota ei kuka hyvänsä kykene suorittamaan? On kulunut kolme ja puoli kuukautta siitä, kun yksimielisesti teimme yhteisen raskaan päätöksen. Emme ole ainoastaan tehneet päätöstä, vaan myös toteuttaneet sen. Tiedämme kaikki, ettei se ole ollut helppoa. Meiltä puuttui, kahta lukuun ottamatta, kaikki ammattitaitoiset aliupseerit, miehet, jotka näyttivät kerrassaan välttämättömiltä, kun oli kysymyksessä niin monimut-

kainen koneisto kuin s-vene. Ennen kaikkea silloin, kun tällainen pitkä matka on suunnitteilla ja merelle lähdön vaatima yleiskorjaus on suorittamatta. Olemme siitä huolimatta onnistuneet Veneemme koneet ovat mahdollisimman hyvässä kunnossa. Periskooppia lukuun ottamatta veneessä ei ole mitään, mikä olisi käyttökelvotonta. Haluaisin lausua konemiehistölle aivan erityiset kiitokseni. Se on poikkeuksetta säilyttänyt hyvän ryhdin ja tehnyt mitä vaikeimmissa olosuhteissa työnsä, olkoon sitten käytetty ilmamastoa tai hikoiltu trooppisessa kuumuudessa. Myös merimiehistö — minun ei tarvitse sitä erityisesti korostaa, sillä näemme sen joka päivä — on väsymättä suorittanut puhdistus- ja maalaustöitä, jotka ovat tehneet veneestämme sen, mikä sen tuleekin olla — korulippaan.

Vain siten siitä on tullut kotimme, olemme viihtyneet siinä hyvin. Osaan arvostaa sitä vaivaa, mitä tämä on merkinnyt. Olen palvellut myös purjelaivassa. — Työ on onnistunut. Nyt näen teidän päivettyneet ja ruskeat kasvonne; se on minulle todellinen tyydytys. En ole hetkeäkään katunut sitä, että olen luottanut teihin. Olette osoittaneet, että teidän kanssanne uskaltaa vaikka läpi harmaan kiven, että olette miehiä.

Nyt, kun olemme saamaisillamme yrityksemme päätökseen, meidän on tehtävä viimeinen ratkaisu. En halua tehdä sitä nytkään kysymättä mielipidettänne. — On kaksi mahdollisuutta: upottaa vene ja nousta salaa maihin tai sitten ajaa Mar del Platan satamaan. Koetan esittää teille kummankin vaihtoehdon edut ja varjopuolet.

Upotus sinänsä ei tuota kerrassaan mitään vaikeuksia. Mutta mitä sen jälkeen tapahtuu? — Melomme kumiveneissä maihin, ja edessämme ovat uudet vaikeudet. Tulee kriitillinen hetki, emmekä tiedä, mitä sen jälkeen seuraa.

Kumiveneemme on hävitettävä, jotta meitä ei osattaisi heti ensi päivistä lähtien ruveta etsimään. Ne palavat vain vaivoin ja hitaasti, koska ovat kumia. Sitä paitsi liekit näkyvät kauas. Onko meillä aikaa haudata kumiveneet? Olettakaamme, että

se sentään onnistuisi. Olemme sanoneet »näkemiin», toivottaneet toisillemme paljon onnea ja kuljemme 32 eri suuntaan, erilleen toisistamme, sillä on tuskin viisasta esiintyä sulkeisosastona. Minulle itselleni tuskin kävisi kovinkaan huonosti, sillä minulla on tuttuja perheitä maan pääkaupungissa ja olen paremmin varustettu kuin te.

Mutta miltä näyttää teidän kohtalonne? Teidän täytyy koettaa onneanne asepuku yllä, ilman rahaa, taitamatta mitään vierasta kieltä. Minulla on se etu, että hallitsen sekä englantia että ranskaa. Ei voi kestää kauankaan, kun joku meistä on poliisin käsissä, maihinnousualue eristetty ja huolellisesti nuuskittu. Liittolaiset tulevat lupaamaan meistä palkinnon. Otaksutaan herra ties kenen tahansa tulleen meidän mukanamme, meidät pannaan vastuuseen kaikista sodan päättymisen jälkeen upotetuista laivoista. Sillä, niin propaganda tulee väittämään, jos omatuntomme olisi ollut puhdas, emme olisi karanneet. Luuletteko, että voitte ajan mittaan pysytellä piilossa? Jos se onnistuisikin yhdelle tai toiselle, niin henkilötiedot annetaan kuitenkin jokaiselle poliisiasemalle, ja ilman oikeata nimeä on mahdotonta saada elämäänsä järjestymään uudelleen ja päästä vapaasti liikkumaan. Kuvitelkaa, toverit, mitä aiheuttaisitte itsellemme, jos upottaisimme »U-977:n», mitä kohtalokkaita varjopuolia se toisi mukanaan? Koko yrityksemme tulisi saamaan karvaan lopun; sillä jos meidät saadaan kiinni, emme voi millään tavoin todistaa käyttäytymistämme sodan päättymisen jälkeen sellaiseksi kuin se on ollut. Todistusaineisto makaisi meren pohjalla. Syyllisiksi tuomittuina meillä olisi edessämme pitkä vankeustuomio.

Jos sen sijaan ajamme satamaan, ei meille voi tapahtua mitään pahaa. Kätemme ovat puhtaat. Jos meillä on huono onni ja meidät luovutetaan, meille jää ainakin se ilo, että olemme saaneet elää enemmän kuin neljännesvuoden vapaina. Kuka meistä nyt haluaisi, ettei olisi suorittanut tätä matkaa kaikesta sen kovuudesta huolimatta? Useimmille meistä se tulee olemaan

elämämme seikkailu. Emme ole menettäneet yhtään aikaa, sillä kuluneet kuukaudet meidän olisi epäilemättä täytynyt istua vankeudessa mitä surkeimmissa olosuhteissa.

Käsitykseni mukaan, toverit, on vain yksi valinta: ajaa satamaan. — Miettikää sitä tarkoin! En kuitenkaan halua pakottaa teitä mihinkään. Jos sen sijaan asetutte mielipidettäni vastaan, niin sisältyköön päätökseenne kuitenkin seuraavaa: Joku teistä asettuu enemmistön johtoon, järjestää minun vangitsemiseni ja ottaa johtajana kaikesta muusta vastuun niskoilleen. Hänen on silloin minun asemastani otettava koko vastuu, sillä onhan ilman muuta selvää, että olen yksinäni voimaton 31 miestä vastaan.

Tunnin kuluttua saan ensimmäisen vartioupseerin kautta tiedon päätöksestänne.»

Enemmistö päätti noudattaa minun esitystäni. Annoin vielä erikoismääräykset siitä, ettei minkäänlaisia veneeseen kuuluvia laitteita saanut hävittää eikä mitään kojeita tuhota.

Elokuun 17. päivä 1945. On tullut valoisaa. Säteilevä auringonpaiste. Argentiinan rannikko näkyy kiikarissa. Loisto tulee näkyviin. Veneen miehistö on kannella. Se on täysilukuinen. Kenelläkään ei ole ollut tilaisuutta poistua yöllä salaa laivasta. Etäisyys oli vielä liian suuri. Ensimmäinen vartioupseerini, jolla oli viimeinen vartiovuoro, sekä minä emme päästäneet koneiden kierroslukumittareita silmistämme ollaksemme varmat siitä, että määräämämme nopeus säilytettiin. Oli syytä olla varuillaan. Muutamat miehet hautoivat vielä ajatuksia paeta perilletulon yhteydessä, minkä täytyi sattua pimeän aikana. Se olisi sotkenut kaikki suunnitelmamme. Kuinka olisimme voineet todistaa, ettei laivaväen lisäksi ole noussut maihin myös etsittyjä henkilöitä?

Albatrossi seuraa meitä. Se lentelee veneen ympärillä, istuutuu veteen ja päästää meidät aivan läheltä, kenties puolen metrin päästä kulkemaan ohi. Samalla se katselee pienillä silmillään torniin, ikään kuin tahtoisi sanoa: »Tehän vasta näy-

tätte kummallisilta partoinenne, mistä oikein tulette?» On avattu rasia öljysardiineja, ja joka kerta kun lintu liitää ohi, lennettyään välillä eteen, sille heitetään kala. Nähtävästi se on tyytyväinen, sillä se jatkaa peliään kauan. Vasta kun yritämme tarjota sille leipää, se lentää tiehensä.

Oltuamme vielä kolmen peninkulman rajan ulkopuolella annamme merkinantoasemalle valomerkin: »German submarine».

Olemme pysäyttäneet koneet. Muutamia kalastaja-aluksia kiertelee ympärillämme. Uteliaina niiden väki katselee meitä. Pitkät partamme näyttävät tekevän valtavan vaikutuksen.

Lyhyen ajan kuluttua saapuu paikalle argentiinalainen miinanraivausalus »Py 10» sekä kaksi sukellusvenettä. Meille tiedoitetaan englannin kielellä, että komennuskunta tulee alukseemme. Moottorivene lasketaan vesille. Se tuo mainitut sotilaat. Liikehtiminen tapahtuu nopeasti. Komennuskunta, johon kuuluu upseeri, aliupseeri ja miehiä, tekee hyvän vaikutuksen. Valkoinen asu on moitteeton; ryhti sellainen kuin sen tulee sotilailla olla.

Yläkannella teen ilmoituksen argentiinalaiselle upseerille ja seuraan häntä torniin. Hänen alaisensa hajaantuvat veneeseen. Upseeri tiedottaa minulle, että hän on saanut tehtäväkseen ohjata meidät satamaan. Hän korostaa, että hänen velvollisuutensa on estää aluksen upotus tai vahingoittaminen. Annan hänen ymmärtää, ettei mitään sellaisia aikeita ole.

Ehdotan hänelle, että ohjaisin veneemme satamaan, koska miehistömme ei osaa mitään muuta kieltä kuin saksaa ja koska toinen henkilöstö, joka ei täysin hallitse monimutkaisia laitteita, tuskin osaa niitä käyttää. Kunniasanaani kohtaan osoitetaan luottamusta. Komennan viimeistä kertaa »U-977:ni».

OLETTE PIILOTTANUT HITLERIN

Koittavan aamun valo lankesi sisään risteilijä »Belgranon» kajuutan ikkunasta, kun minut herätti muisteloistani kannella tapahtuvan vartionvaihdon merkkisoitto ja palautti jälleen tajuntaani hetken todellisuuden.

Ei, minä en liu'u äänettömästi purjeveneessä Saksan järvillä. En ole enää sama ylimielinen nuorukainen, joka silloin täynnä innostusta meni »harmaisiin susiin». En ole myöskään enää »U-977:n» päällikkö, vaan Argentiinan laivaston sotavanki ja istun tämän vanhan risteilijän upseerihyttiin suljettuna. Ulkopuolella on vartiomiehiä pitämässä minua silmällä. Jossakin tässä samassa laivassa ovat toverini vastaavanlaisissa olosuhteissa jännittyneinä odottamassa ratkaisevaa päivää.

Ovatkohan he nukkuneet ja levänneet? Vai onkohan heiltäkin vienyt unen kuljetun matkan muisteleminen ja tänään alkavan uuden elämänvaiheen pohtiminen?

Ajatukseni rientävät laivaväkeni miehiin, noiden kelpo poikien luokse, jotka eilispäivään saakka kestivät niin miehuullisesti ja tyynesti 66-päiväisen ilmamastoajon kuvaamattomat hermojännitykset. Mihinkähän heidät lienee majoitettu? Mitähän meillä kaikilla vielä mahtaakaan olla edessämme?

Pieni mustatukkainen matruusi valkoinen asepuku yllään tulee sisään ja tuo minulle maittavan aamiaisen. Mies tarkastelee minua silmät selko selällään, ikään kuin näkisi edessään ihmeellisen elukan. — Mahtava partani on varmaankin tehnyt häneen vaikutuksen. Todennäköisesti hänkin on lukenut ja kuullut kaikenlaista salaperäisistä saksalaisista »submarinoista».

Aamiainen maistuu erinomaiselta. Ja väsymys, joka yrittää uudelleen vallata minut, hukkuu pian kannulliseen tuoksuvaa kahvia. On juuri oikea hetki saada henkinen ja ruumiillinen joustavuutensa palautumaan, sillä ovelle koputetaan ja sisään astuu kaksi upseeria viedäkseen minut tukikohdan komentajan puheille jatkamaan eilen keskeytynyttä kuulustelua. Toinen heistä puhuu englantia. Voin nyt kysyä häneltä miehistöstäni ja saan kuulla, että se on hyvin majoitettu ja mitä parhaiten huollettu.

Ylhäällä messissä minua tervehditään jälleen yhtä ystävällisesti kuin edellisenäkin päivänä. Uusi kuulustelu alkaa heti paikalla ja edelleen kosketellaan kolmea pääkysymystä: brasilialaisen höyrylaiva »Bahian» upottamista, myöhäistä saapumista yleisen antautumisen jälkeen sekä veneessä mahdollisesti mukana olleita poliittisia henkilöitä. Samalla on vastattava lukuisiin sivukysymyksiin. Mutta kun joka kerta voin vastata selvästi ja varmasti ja yhä uudestaan viittaan laivapapereihini, väistyy argentiinalaisten kasvoista vähitellen heidän epätavallista juttuamme kohtaan tuntemansa epäluulo. Tukikohdan komentaja selittää minulle, että asiantuntijat tutkivat parhaillaan niitä asiapapereita, jotka eilen jätin heille veneeni virallisen luovutuksen yhteydessä. Näiden paperien tallellaolo tulee huomattavasti helpottamaan kaikkien kysymysten selvittämistä. Ennen meitä ja ennen »Bahian» hukuttamista saapunut vene ei ollut kyennyt näyttämään minkäänlaisia laivapapereita, mutta se lienee lähtenyt matkalle ennen Hitlerin kuolemaa ja on jo etukäteen vapaa kaikesta epäilystä. Mainitsin hänelle ne tosiasiat, ettei »U-977:stä» puuttunut ainoatakaan torpedoa ja että kaikki tiedot purjehditusta reitistä olivat saatavissa merkinnöistä, minkä pitäisi riittää vapauttamaan meidätkin kaikesta epäilystä. Jokainen »U-977:n» mies on ollut selvillä siitä, että kaikki sotainen toiminta liittoutuneiden voiton jälkeen olisi ollut mieletöntä ja aiheuttaisi meille raskaita seurauksia.

Laivueen komentaja haluaa edelleen minulta tietoa, miksi

olemme antautumisen jälkeen lähteneet juuri Argentiinaan. Sitä minun ei ole vaikea perustella: »Sodan teknillinen saalis, jonka joukkoon myös kuuluvat hävinneiden kansakuntien s-veneet, joutuu nyt voittaneiden kansakuntien käsiin. Tällä tavoin myös Neuvostoliitto tulee saamaan tiedon parannetuista laitteistamme ja uusista tyypeistämme. Koetin sen vuoksi suorittaa — myöhemmin tosiasiaksi osoittautuneen — suuramiraali Dönitzin antautumiskäskyn niin, että siitä olisi etua sellaiselle kansakunnalle, joka Argentiinan tavoin oli ritarillisesti käyttäytynyt Saksan sotalaivastoa kohtaan »Graf Speen» asiassa. Toisaalta olen myös ajatellut miehistöäni. Minkään muun vastustajamme maassa se ei tulisi saamaan parempaa kohtelua osakseen kuin täällä, koska Argentiinan ja meidän isänmaamme kesken ei ole milloinkaan vallinnut vihaa, vaan vasta verraten lyhyt aika sitten alkanut ritarillinen vastustajasuhde. Ja sitten, herra kommodori, minulle merkitsi myös hyvin paljon vielä eräs toinen ajatus: olen toivonut, että niiden 66 päivän aikana, jolloin veden alla ponnistelimme tätä ystävällismielisen maan rannikkoa kohti, suurpolitiikassa kenties aiheutuisi periaatteellista laatua olevia muutoksia. Valitettavasti olen toivonut turhaan.» — Sanani tekivät nähtävästi vaikutuksen argentiinalaiseen, mutta hän vaikeni.

Mitä seuraavina päivinä ja viikkoina tapahtui, ei tarvitse perusteellista kuvausta. Argentiinan viranomaiset tulivat vakuuttuneiksi siitä, että antamani tiedot olivat oikeat. Mutta tutkimusten vielä jatkuessa aloitti Montevideossa ilmestyvä sanomalehti »El Día» kohtalokkaan kamppanjan väittämällä, että Hitler olisi veneessäni paennut Patagoniaan ja sieltä Antarktikseen. Saattaa hyvin kuvitella, kuinka tämä juttu vaikutti koko maailmassa, koska valtakunnankanslian raunioista ei ollut löydetty jälkeäkään tuosta kolmannen valtakunnan herrasta ja käskijästä. Montevideosta singotut sanat siepattiin kaikkialla maailmassa. Sensaatiojuttuja tulvi maailmanlehdistöön. Istuin sillä välin vankeudessa ja olin tuomittu vaitioloon.

En tiennyt, mistä minun olisi pitänyt olla enemmän raivoissani, tuosta vastuuttomasta sensaatiokohusta vai tiedonannoista, joista kuvastui se epäritarillisuus ja lyhytnäköisyys, jota voittajat osoittivat ennen niin ylpeätä ja mahtavaa Saksan puolustuslaitosta kohtaan.

Eräänä päivänä tapahtui yllätys: minut vietiin korkeita anglo-amerikkalaisia upseereita käsittävän ryhmän eteen. Tämä tutkimuskomissio oli varta vasten lähetetty Argentiinaan selvittämään »U-977:n» »mystillistä» tapausta. Nämä herrat olivat itsepintaisia: »Olette piilottanut Hitlerin! Puhukaahan vain suunne puhtaaksi! Missä hän nyt piileksii?»

Koska en voinut sanoa heille mitään muuta kuin sen, mitä jo olin sanonut argentiinalaisille, he kävivät kärsimättömiksi, sillä ulkona maailmassa aiheutti veneeni matka edelleen valtavia lehtiotsakkeita. Ainoakaan lehti ei antanut tunnustusta sotahistorian ensimmäiselle pitkänmatkansukellukselle. Kaikki selonteot, uutiset, juonenpunomiset ja kokoonkyhätyt jutut kieppuivat yhä vain saman aiheen, »Hitlerin-kätkijän Heinz Schaefferin» ympärillä. Tämä taas kamppaili totuuden puolesta niitä herroja vastaan, jotka hänen antamiensa tietojen perusteella tahtoivat väkisinkin vielä saada vangituksi kauan sitten kuolleeksi todistetun johtajan. Saadakseen minua kovemmin painostetuksi he kuljetuttivat minut USA:han. Miehistöni ja urhea »U-977» seurasivat mukana.

Jouduin huomattavien sotavankien leiriin Washingtoniin, missä säilytettiin korkea-arvoisia saksalaisia sotilashenkilöitä. Viikkokausia amerikkalaiset sinkosivat minulle yhä uudestaan ja uudestaan väitteen: »Olette piilottanut Hitlerin!» Viikkokausia koetin todistaa, kuinka mieletöntä koko tuo puhe oli. Päteviä todistuksia saatoin esittää yhtä vähän kuin toisaalta saatettiin esittää minua vastaan. Tämä osa asiaa selvisi vihdoin itsestään. Sen sijaan »Bahian» asia ei suinkaan selvinnyt. Se sai yhä painavampia muotoja, eikä meidän laivapapereitamme, eipä edes kymmentä torpedoamme pidetty sitovina to-

disteina. Meillähän olisi saattanut olla, kuten eräillä saksalaisilla s-veneillä oli ollut, 14 »ankeriasta» laivassa. Pidettiin myös mahdollisena, että koko kirjanpitomme purjehduksesta olisi saattanut olla väärennetty. Loppujen lopuksi avuksemme tuli yksi selvä todistus: samalla kun Brasilian meriministeriö oli sähköttänyt »Bahian» upottamisesta, se oli myös lähettänyt tarkat tiedot upotuspaikalla silloin vallinneista sääsuhteista. Niitä verrattiin vastaavan päivän säätietoihin »U-977:n» kirjoissa, eivätkä ne tietystikään lyöneet lainkaan yksiin, koska olimme silloin olleet aivan toisessa paikassa. Säätietoja ei voinut väärentää, sitä ei kukaan halunnut väittääkään. — Oikeudenkäynti lopetettiin.

Sitten toimeenpantiin tyypillinen elokuvakohtaus. Asetettiin yhtäkkiä vastakkain Otto Wehrmut, niin ikään Mar del Plataan saapuneen »U-530:n» päällikkö, ja minut. Meidät suljettiin samaan huoneeseen ja meitä pidettiin tarkoin silmällä. Emme olleet siihen hetkeen saakka tunteneet toisiamme, mutta ymmärsimme tietysti heti, mikä tämän kaiken tarkoituksena oli. Laskettiin, että me nyt »jälleenäkemisen ensi-ilossa» tulisimme kätketylle mikrofonille paljastamaan »henkisaattueen inside-storyn» ja oltiin varmaankin hyvin äkäisiä, kun kuultiin vain totuus kummankin s-veneen toisistaan riippumatta suorittamasta matkasta.

Kuukausia vankeuteni päättymisen jälkeen sain hyvältä englantilaiselta ystävältäni leikelmän eräästä brittiläisestä lehdestä. Leikkeessä oli valokuva, joka kummasti hätkähdytti minua: siinä nähtiin räjähdyspatsas vedenpinnan yllä. Lukemattomia tuollaisia ryöppyjä olin nähnyt sodan aikana, kun »harmaat sudet» olivat hyökänneet. Tiesin, että juuri tällaiset patsaat olivat mitä syvimmin huolestuttaneet liittoutuneiden kansakuntien johtajia, kun Saksan yleisradio tiedotti Saksan s-veneaseen valtavista menestyksistä toisesta toisensa jälkeen. Mutta lehtileikkeessä, joka nyt oli edessäni, oli päällekirjoitus: »U-977:n loppu». Oheisesta tekstistä kävi selville, että kelpo veneeni oli sotaministeriön käskystä upotettu torpedoimalla. Jätin ajatuk-

sissani hyvästit sille, sillä yhtä hyvin kuin se oli turvallisesti ilmamastonsa avulla tuonut meidät yli Atlantin, se olisi saattanut tulla teräsarkuksemme meren syvyyksiin. Olimme oikeastaan ajatelleet luovuttaa kelpo veneen Argentiinan laivastolle, mutta emme olleet osanneet ottaa huomioon yleismaailmallisten sopimusten vaikutuksia.

Oli selvää, että kaikki, mitä veneessämme oli, oli liittoutuneiden kannalta mitä suurimmassa määrin mielenkiintoista. Heidän taitavimmat ammattimiehensä käsittivät hyvin, mitä uudet saavutuksemme olisivat saattaneet merkitä. Tohtori Vannevar Bush, asekehitykseen liittyvien tieteellisten töiden terävin pää Pohjois-Amerikassa, lausuu uusista s-venetyypeistämme seuraavaa: »Jos ne olisi saatu kehitetyksi tarpeeksi ajoissa, ne olisivat aiheuttaneet heilurin heilahtamisen takaisin niin pitkälle, että koko sodan kulku olisi tullut toisenlaiseksi ja sen tulos kyseenalaiseksi.»

Itä-Saksan miehityksen yhteydessä on suurin osa Danzigin, Stettinin ja Königsbergin telakoilla rakenteilla olleista s-veneistä joutunut venäläisten käsiin. Sitä paitsi on oletettavissa, että venäläiset ovat saaneet haltuunsa suuria veneitä varten tarkoitettuja Walther-moottoreita. Länsivallat löysivät vain muutamia osia, jotka myöhemmin vietiin Lontooseen.

Tilanteesta, joka syntyisi, jos Neuvostoliitto rakentaisi mahtavan s-veneaseen — puhutaan 1000 veneestä — heidän tiedokseen tulleiden uusien keksintöjen perusteella, en halua kuvitella enempää. Mitä USA:n leirissä pelättiin, käy ilmi Yhdysvaltojen asiantuntijan, tohtori Bushin eräästä toisesta lausunnosta: »Jos nyt pian joutuisimme sotaan teknillisesti ja teollisesti vahvaa vihollista vastaan, ja jos tämä vihollinen alkaisi käyttää todella tehokkaita, uudenaikaisia veneitä merellä, joutuisimme taas aloittamaan s-venetorjunnan uudessa ja erittäin epäedullisessa alkutilanteessa.»

Niin arvoitukselliselta kuin saattaakin kuulostaa, s-vene on tavallaan juuri tutkan vuoksi uudelleen tullut hyvin tärkeäksi

aseeksi. Se on toistaiseksi ainoa taisteluväline, joka voi varjella itseään joutumasta keksityksi. Jokainen lentokone, pitkät matkat lentävät raketit ja V-ammukset voidaan tavoittaa, ja sillä tavoin on mahdollista tehdä ne tehottomiksi. Uudenaikainen s-vene sen sijaan kykenee sukelluksissa kulkemaan valtameriä ja olosuhteista riippuen käyttämään atomiaseita vihollisen tuotantokeskuksia ja satamia vastaan. Tähänastisten kokemusten valossa on kyseenalaista, voidaanko kehittää vedenalaisia etsintälaitteita, joiden vaikutusalue on riittävän laaja. Eri vahvuiset suolakerrokset, virrat ja lämpöerot voivat aina aiheuttaa suurta epätarkkuutta lähetettyjen ja heijastuneiden elektro-akustisten aaltojen taittumisen vuoksi. Tehokkain menetelmä näyttää olevan ensi sijassa kehitettävissä siten, että suuria s-veneitä vastaan taistellaan akustisia torpedoja käyttävillä pienillä »Zaunkönig»-tyyppisillä veneillä. Tuleeko se onnistumaan?

Uhka, jota uudet s-venerakenteet merkitsevät, tunnettiin, ja suurten taistelulaivojen rakentaminen keskeytettiin. Niiden suunnattomat kustannukset eivät näytä enää millään tavoin oikeutetuilta. »Bismarck»- tai »Missouri»-tyyppisen laivan kohdalta ne nousevat miltei samoihin summiin kuin 100 000 asukkaalle riittävän kaupungin rakentaminen. S-veneiden uudet mahdollisuudet kykenevät kaiken todennäköisyyden mukaan karkottamaan tuollaiset suuret taisteluyksiköt valtameriltä.

Saksa, se maa, joka tässä sodassa saavutti suurimmat kokemukset s-venesodan alalla ja kehitti uraauurtavimmat keksinnöt, suoritti suuren osuuden siihen uusien saavutusten varastoon, joka nyt on muidenkin meriä kyntävien kansojen käytettävissä: 720 välittömästi vihollista vastaan lähetetystä veneestä upotettiin noin 640. Vara-amiraali Assmannin aikakauskirjassa »Foreign Affairs» julkaiseman kirjoituksen mukaan kaatui s-veneaseen 40 000 miehestä 30 000. Pelottavatko nämä luvut sitä, joka yrittää tykkänään uusilla s-venetyypeillä hankkia itselleen merien herruuden?

Sen jälkeen kun asiani olivat selvinneet Washingtonissa, kohtelu ei ollut millään tavalla sopimatonta kuten muualla, missä USA:n puolustusvoimien johto ei voinut yhtä hyvin pitää silmällä tutkimuksia suorittavia elimiä. Minut lähetettiin Saksaan. Miehistöni oli jo sitä ennen laivattu kotiin. Matka sujui ilman erityisiä välikohtauksia. Laiva ei voinut kuitenkaan mennä mihinkään saksalaiseen satamaan, koska kaikki laiturit olivat tupaten täynnä liittoutuneiden aluksia. Niinpä ajoimme suoraa päätä Antverpeniin, missä meidät laskettiin maihin.

»Teknillisistä» syistä minut siirrettiin amerikkalaisesta brittiläiseen sotavankeuteen. Nyt yrittivät vuorostaan britit hellittää totuuden »Hitlerin piilottajasta» Heinz Schaefferista. Minut vietiin uusiin kuulusteluihin, ja tutkijani menettelivät ikään kuin heidän pohjoisamerikkalaiset serkkunsa eivät olisi olleet riittävän perusteellisia. Mutta en myöskään heille voinut kertoa mitään uutta. Heihin oli ilmeisesti vaikuttanut legenda »U-977:stä», jopa siinä määrin, että he eivät sijoittaneet minua uusien tiukkojen tutkimusten jälkeen takaisin normaaliin sotavankeuteen, vaan nimenomaan »vaikeita tapauksia» varten varattuun leiriin ja kohtelivat minua niinkuin olisin ollut joku kukistuneen valtakunnan »silmäntekevistä».

Niin, kestin myös tämän kauden, sain vähitellen kaiken selvitetyksi ja havaitsin eräänä päivänä olevani siviilimiehenä kadulla, vapaana miehenä, sikäli kuin kukaan yleensä voi olla vapaa miehitetyssä maassa. Nyt oli löydettävä oma »ilmamastonsa», jonka avulla voi selvitä sodanjälkiajan sekasorrosta, rauniokasoista, kurjuudesta, tuskasta ja alennuksesta yhtä urheasti kuin aikoinaan selvisimme Argentiinaan.

Ja siinä puuhassa olin parhaillaan, kun — kuten jo olen kuvaillut — jälleen jouduin vastakkain »U-977» aiheen kanssa, kun herra Szabo Buenos Airesissa tahtoi olla viisaampi kuin kaikki liittolaisten ja yhtyneiden tutkintokomissiot yhteenlaskettuina. Ensi hetkellä hänen selontekonsa tuntuivat minusta vain naurettavilta, erityisesti, koska tietotoimistot vielä lisäksi

vain hajanaisesti ja sensaationhaluisesti siteerasivat hänen kirjassaan esitettyjä asioita. Ne herättivät minussa kuitenkin halun kerran lukea tuon buenos-airesilaisen sanomalehtimiehen kirjan. Se toteutui vasta paljon myöhemmin, kun ystäväni lähettivät minulle sen Argentiinasta.

Jännittyneenä aukaisin sen ja kompastuin heti paljonlupaavaan alaotsakkeeseen: »Antarktiksen uusi Berchtesgaden», sekä omistukseen, joka ei ollut kenellekään pienemmälle kuin brittiläiselle runoilijalle Gilbert Keith Chestertonille. Sitten luen erään Clemente Cimorran kirjoittaman proosallisen esipuheen, jossa hän vakuuttaa, että Szabon todistelut ovat »todellakin vakuuttavia», sillä nyt tiedetään muka, että »musta lintu» Hitler on levittänyt siipensä 14 miljoonan neliökilometrin suuruisen, valkoisen, viattoman, loputtoman Antarktiksen manteren ylle. Sitten seuraa Ladislao Szabon avoin kirje herroille Georg C. Marshallille, Vlatsheslav Molotoville, Ernest Bevinille ja Georges Bidaultille, kirje jossa tekijä ilmoittaa »neljälle suurelle», että hän on heinäkuun 16:ntena 1945 julkaissut buenos-airesilaisessa »Critica»-lehdessä seikkaperäisen selonteon Hitlerin paosta ja antanut tarkat tiedot tämän nykyisestä oleskelupaikasta. Tosiasiat ovat muka tällä välin osoittaneet hänen silloiset toteamuksensa pienimpiä yksityiskohtia myöten paikkansapitäviksi. Sen vuoksi Szabo kehoittaa neljää suurvaltaa heti etsimään käsiinsä piilottelevan saksalaisen diktaattorin ja ottamaan tämän kiinni. Se olisi omantunnon vaatima työ, sillä voitaisiin estää natsismin uudelleen henkiin herääminen. Kirje on päivätty toukokuussa 1947, siis ajankohtana, jolloin aseveikkoani Wehrmutia ja minua vastaan aloitetut tutkimukset olivat jo aikoja sitten päättyneet. Kuitenkin Szabon kirjan ensimmäisen luvun nimenä on »El enigma de los Submarinos» (S-veneiden arvoitus), ja se käsittelee »U-530:n» luovutusta Mar del Platassa. Hän liittää tähän tapahtumaan spekulaatioita, jotka varmastikin saisivat Edgar Wallacen vielä haudassaankin kalpenemaan kateudesta.

Toinen luku käsittelee jo minun venettäni, »U-977:ää». Nyt käy asia minun kohdaltani mielenkiintoiseksi, mutta johtopäätökset, joiden tekijä tietää s-veneistä ilmeisestikin yhtä vähän kuin eskimo Keski-Afrikasta, ovat niin vähän paikkansapitäviä, että niitä ei tarvitse yksi kerrallaan kumota. Joitakuita herkkupaloja voi sentään poimia. Selitetään esimerkiksi olevan mitä epäilyttävintä, että kummastakin veneestä oli tavattu suuret määrät savukkeita, vaikka jokainen toki tietää, ettei sukellusveneessä saa polttaa. Tämän kirjan lukija käsittää, mistä se on johtunut. Koska sekä »U-530» että »U-977» hyvin kauan, aavistamattoman kauan joutuivat ajamaan sukelluksissa, oli niillä niiden perille tullessa vielä runsaat varastot tupakkaa. Tässä siis Sherlock Holmesimme erehtyi.

Aivan yhtä nurinkurinen on hänen »todistelunsa» laivaväen lukumäärän perusteella. Szabo väittää, että tämän luokan saksalaisissa s-veneissä olisi ollut enintään 16—18 miehen laivaväki. »Sitä epäilyttävämpää» oli muka, että olimme saapuneet Argentiinaan 32 miestä laivassa. Yhtä päteviä ovat kaikki muutkin todistuskappaleet. Niinpä hän sanoo muun muassa sivulla 109, etten voinut käyttää yleisradiovastaanotintani voidakseni välttyä paikallistamiselta, mutta selittää taas muitta mutkitta sivulla 111, että sain radion kautta tiedon Wehrmutin saapumisesta Mar del Plataan. Vaikka kirjan ensi osassa esitetään asiat niinkuin Hitler olisi ollut joko minun tai Wehrmutin veneessä, muuttuu kertomus kuitenkin yhtäkkiä. Ruvetaan näet puhumaan »aavesaattueesta», jonka suojana molemmat s-veneet olisivat matkanneet meidän päällikköjen ylipäätään lainkaan tietämättä, mitä oli tekeillä.

Jules Verne olisi varmastikin iloinnut Szabon vuolaasta mielikuvituksesta, jos kirja olisi joutunut hänen luettavakseen. Siinä on Eva Braunin ja Hitlerin kuvia, kuvia yhdestä tytöstä ja kahdesta Hitlerin näköisestä pojasta, kuvia s-veneestämme, miehistä, joilla on arktiset kasvojensuojukset, kuvia valtakunnankanslian raunioista, amerikkalaisesta etsintäkomennuskun-

nasta Johtajan bunkkerissa, Eddasta siteerattuja lauseita ja taitavasti sotkettuja sanomalehtiotteita, jotka vaihtelevat väärien selontekojen kánssa matkastamme, arkistoista kaivettuja muistoja saksalaisen tukialuksen »Schwabenlandin» retkestä Antarktikseen, keinotekoista sumutusta, joka kaikki sitten muka oikeuttaa Szabon esityksensä ehdottomaan »huippuväitteeseen»: vuonna 1938, hän väittää, on »Scwabenland amiraali Dönitzin toimeksiannosta pystyttänyt Antarktikseen »uuden Berchtesgadenin». Sinne Hitler on muka rientänyt vaimoineen, lapsineen ja hovikuntineen. »U-530» ja »U-977» ovat suojanneet hänen »aavesaattuettaan», mutta ovat saaneet tarpeekseen Etelä-Atlantilla ja ajaneet mieluummin Argentiinaan.

Muuten ovat argentiinalaisten, pohjoisamerikkalaisten ja brittiläisten viranomaisten tuomiot jo kauan sitten kumonneet herra Szabon, ennen kuin hän on julkaissut kirjaansa. On varmaa, että jos olisin vain voinut antaa pienimmänkin viitteen »Hitlerin salaisesta piilopaikasta», eivät kuulustelut Washingtonissa ja Belgiassa olisi sujuneet siten kuin ne todellisuudessa sujuivat. Pitkin matkaa epäpätevästi mutta hyvin jännittävästi kirjoitetussa sepustuksessaan suuren pustan poika on tehnyt todellisen suurtyön, mutta tuollaiset jutut, jotka ovat puolta totuutta, täysiä valeita ja mitä hurjimpia spekulaatioita sekaisin, on aina tuomittava, kun ne on kirjoitettu yksinomaan historiallisten tapahtumien hämäämiseksi ja totuuden kietomiseksi salaperäisyyden verhoon.

Erään Buenos Airesin lehden kirjeenvaihtajatar on ylittänyt herra Szabonkin ja »haastatellut» Hitleriä vielä 1948 jossakin Patagoniassa, mutta hänen sepustelunsa on herättänyt pelkkää hilpeyttä.

Olen Szabon kirjaa lukiessani viettänyt erinomaisen hupaisia iltoja. Mitkään Szabon väitteet eivät tietenkään voineet yhtä paljon järkyttää vanhaa merimiestä kuin se, että tuollaista hölynpölyä ylipäätään voitiin painaa ja lukea sivistyneessä maailmassa. Ei olisi vaikeata tässä rivi riviltä kumota väitteitä, joita

päättömäksi käyneen maailman sensaationnälällä keinotteleva »journalisti» on singonnut, mutta tuonkaltaisiin painotuotteisiin ei pitäisi suhtautua vakavammin kuin ne ansaitsevat. Se että ylipäänsä lainkaan käsittelen herra Szabon sepustuksia, johtuu yksinomaan siitä, että maailman lehdistö on niin perusteellisesti niitä selostellut, ja koska ne ovat aiheuttaneet sen, että »salaisuudeksi» runoiltu »U-977:n» retki piti saada selvitetyksi.

Kotimaassa havaitsin jo oireita Hitlerin mystillisen palaamisen odotuksesta. Monet ihmiset eivät yksinkertaisesti uskoneet, että Hitler oli kuollut, ja ajattelivat hengessään hänen tulevan takaisin jostakin tuntemattomalta Elbalta. Tämä on »U-977:n» retkestä sepitetyn legendan hyvin vakava puoli. Montevideolaisen »Dian» ja buenos-airesilaisen herra Szabon sensaatiojutut saattavat tahtomattakin edistää saksalaista paluumystisismiä, sekä toisaalta taas edistää vaarallisen, parantumattoman alistumisen syntymistä. Ei mikään olisi Saksan jälleenrakennukselle eikä Euroopan tulevaisuudelle vaarallisempaa kuin tuollaiset »tunteelliset» haihattelut. Jumala auttaa meitä vain, jos itse autamme itseämme, emmekä odota, että aaveet tulisivat avuksemme. Tämä ajatus oli ratkaiseva päättäessäni kirjoittaa totuuden »U-977:n» matkasta silläkin uhalla, ettei minua pidettäisi sopivana kirjoittamaan s-venekirjaa.

Eräs toinenkin tärkeä syy minulla oli antaessani nämä rivit painoon. Vielä muutama kuukausi sitten kirjoitettiin kaikissa maailman lehdissä, että saksalaisella ilmamastolla varustettu amerikkalainen s-vene »Pickerell» on saavuttanut »ehdottoman ennätyksen» suorittamalla 21 päivää kestäneen vedenalaisen ajon. Jos tässä yhteydessä yleensä voidaan puhua ennätyksestä, voidaan tuskin vaieten sivuuttaa »U-977:n» suoritusta, sillä tämän veneen miehistölle kuuluu kunnia merihistorian ensimmäisen pitkänmatkansukelluksen suorittamisesta. Olen miehilleni velkaa tämän toteamisen ja siitä kiinnipitämisen, jotta sitä ei unohdettaisi samoin kuin monia muita saksalaisten suorituksia toisen maailmansodan kohtalokkaassa loppuvaiheessa.

Ei ole millään tavalla perusteltavissa, miksi kaikki sotakirjat olisi kirjoitettava sankariperspektiivistä katsottuina. Sellaisten miesten sotakokemukset, jotka kunnollisesti täyttivät velvollisuutensa, vaikka eivät joutuneetkaan suurten tapahtumien pariin, ovat samalla tavoin oikeutettuja tulemaan esitetyiksi, sillä korkeat kunniamerkit eivät toden totta suinkaan aina ole yksityisen miehen suorituksen luotettava mitta. Fortuna-jumalatar karkeloi hyvin mielellään Marsin seurueessa.

Minusta näytti myös erityisen tärkeältä täysin julkisesti todeta, etteivät kaikki voittajakansat ole Saksan tappion jälkeen käyttäytyneet ritarillisesti saksalaista sotilasta kohtaan. Tietämäni mukaan ovat »U-530:n» ja »U-977:n» luovutukset ainoat antautumistoimitukset, jotka toukokuun 9. päivän jälkeen tapahtuivat arvokkaalla ja sotilaallisella tavalla. Argentiina on siten antanut suurvalloille ja maailmalle esimerkin, joka on muistamisen arvoinen tänä epäterveenä aikana. Silloin ei Mar del Platassa nähty meissä »barbaareja eikä sotarikollisia», vaan yksinomaan isänmaallisia miehiä, jotka olivat täyttäneet itsestään selvän velvollisuutensa. Meitä kohdeltiin myös sen mukaan. »U-977» sattui tulemaan Mar del Plataan Argentiinan kansallissankarin, kenraali San Martinin päivänä, elokuun 17. päivänä. Argentiinan laivaston upseerit huomauttivat minulle tästä, ja olivat hämmästyneitä, kun laivaväkeni ja minä olimme varsin hyvin selvillä suuren etelä-amerikkalaisen valtionperustajan työstä. He selittivät meille silloin, että Andien suuri kapteeni, joka aina kohteli voitettua vastustajaa ritarillisesti, oli jättänyt heille perinteen, jota jokainen suuren pampa-tasavallan poika katsoi olevansa velvollinen noudattamaan. He olisivat ylpeitä, jos voisimme myöhemmin kertoa, että he olivat kohdelleet meitä tässä hengessä. Speen matruusien ja kahden saksalaisen s-veneen miehistön todistukset vahvistavatkin, että myös voiton hetkellä, joka muilta riisti kaiken harkinnan, Argentiinassa vaikutti ritarillinen San Martinin henki, joka esti vihan vuorta kasvamasta kahden kansan välille.

Minulle itselleni kävi ensi päivien kosketuksen jälkeen argentiinalaisten kanssa selväksi, että tässä epäritarilliseksi ja totunnaiseksi käyneessä maailmassa kannattaisi asua Argentiinassa, sillä mitään ei hävinnyt taistelija arvosta herkemmin kuin hänen taistelunsa ritarillista kunnioittamista ja sitä, että voittaja antaa arvoa hänen ryhdilleen.

Ja niinpä elänkin nyt Argentiinassa! Sen lipun alla löysin rauhan kirjoittaakseni tämän kirjan. Sen tähtien alla alkoivat muistot ylpeästä saksalaisesta s-veneaseesta, ankaroista taisteluista ja 66-päiväisestä ajosta vedenpinnan alla jälleen elää. Ja täällä, kaukani isieni maalta, kannan mukanani suurinta perintöä, minkä toinen maailmansota minulle antoi: uskoa saksalaiseen ihmiseen!